ኦሪት ዘዳግም

መግቢያ

አሰያየሙ

"ዘዳግም" የሚለው ቃል፣ 'ድጋሚ' የሚል ትርጒም ሲኖረው፣ ቀደም ባሉት የኦሪት መጻሕፍት የተጻፉትን ሕግጋት ጠቅለል አድርጐ በድጋሚ የሚያቀርብ መጽሐፍ ነው።

ጸሐፊው

ሙሴ የመጽሐፉ ጸሐፊ እንደሆነ በዚሁ መጽሐፍ በብዙ ስፍራዎች ላይ ተጠቅሶ ይገኛል (1፥5፤ 31፥9:22:24)። ሙሴ ከሞተ በኋላ ያለውን ግን (ም 34) ሌላ ሰው እንደጻፈው ይገመታል። ኢየሱስም ሆነ የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች መጽሐፉ በሙሴ እንደተጻፈ መስክረዋል (ማቴ19፥7-8፤ ማር10፥3-5፤ ዮሐ5፥46-47፤ ሐሥ3፥22-23፤ 7፥37-38፤ ሮሜ10፥19)። በተጨማሪም ኢየሱስ ከዘዳግም መጽሐፍ በመጥቀስ ቃሉ ሥልጣናዊ መሆኑን ሲያረጋግጥ (ማቴ4፥4:7:10)፣ በአዲስ ኪዳን ከሙቶ የማያንሱ ጥቅሶችና ቀጥተኛ ባልሆነ መንገድ የተጠቀሱ ሐሳቦች ከዘዳግም መጽሐፍ ተወስደዋል፤ ትውፊትም ይህ መጽሐፍ በሙሴ እንደተጻፈ ይመሰክራል (ማር12፥19ይመ)። የኦሪት ዘፍጥረትን መግቢያ ይመ።

የተጻፈበት ጊዜ

የዘዳግም መጽሐፍ 1406 ዓ.ቅ.ክ ላይ እንደተጻፈ ይገመታል። የኦሪት ዘፍጥረትን መግቢያ ይመ።

ታሪካዊ መቼቱ

ይህ መጽሐፍ ሙሴና እስራኤላውያን፣ በሞዓብ ምድር የዮርዳኖስ ወንዝ ወደ ሙት ባሕር በሚፈስበት አካባቢ መስፈራቸውን ያመለክታል (1፥5)። ሙሴ መሪነቱን ለኢያሱ በሚያስተላልፍበት ወቅት፣ የእስራኤል ሕዝብ ወደ ከነዓን ምድር ለመግባት እንዲዘጋጁ የሚያደርግ የስንብት ንግግር ያቀርባል። ይህ የስንብት ቃል እንደገና ኪዳኑን እንዲያስታውሱ የቀረበ ሲሆን፣ በዚህ ወቅት ሙሴ ሕጉን አበክሮ መናገሩ ተገቢ ነበር። ኦሪት ዘዳግም ከሌሎቹ የኦሪት መጻሕፍት በተለየ መንገድ ከትረካ ይልቅ የስብከት አቀራረብ ያለው የሙሴ ማስገንዘቢያ ነው ማለት ይቻላል።

ትምህርተ መለኮቱ

መጽሐፉ የእግዚአብሔርን ሉዓላዊነት እንዲሁም እግዚአብሔር ለሕዝቡና ሕዝቡም ለእግዚአብሔር ያለውን የፍቅር ግንኙነት በስፋት ይተርካል። የዘዳግም መጽሐፍ መንፈሳዊ ትኩረቱ እንዲሁም በአምልኮና በመታዘዝ ሙሉ በሙሉ ለእግዚአብሔር መስጠትን በተመለከተ የሚያስተምረው ትምህርት ለተቀሩት የብሉይና የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ፋና ወጊ እንዲሆን አድርጎታል።

ሥነ ጽሑፋዊ ውቅሩ

የዘዳግም የጽሑፍ ታሪካዊ ውቅር፣ ታሪካዊ መቼቱን የሚደግፍ ነው። ገላጭ መሆኑ፣ ድግግሞሹ፣ ያለፈውን በድጋሚ ማቅረቡ እንዲሁም ቅርጽየለሽ አቀራረቡ የጊዜን ቅደም ተከተል ሳይጠብቅ መጻፉን ያመለክታሉ (ለምሳሌ 10፥3 ይመ)። በአጠቃላይ መጽሐፉ በእግዚአብሔርና በሕዝቡ መካከል ያለውን ኪዳን በግልጽ ማሳየቱ ("የብሉይ ኪዳን ታላላቅ ኪዳናት" የሚለውን ሰንጠረዥ በገጽ 18 ላይ ይመ)፣ የኪዳኑን መታደስ የሚገልጽ ሰነድ ነው ማለት ይቻላል።

አስተዋፅኦ

1. መግቢያ (1፥1-5)
2. ታሪካዊ መቅድም (1፥6-4፥43)
3. የኪዳኑ ቅድመ ሁኔታ (4፥44-26፥19)
   - ሀ. ታላቁ ትእዛዝ – ፍጹም መገዛትን ይጠይቃል (4፥44-11፥32)
   - ለ. ንዑሳን ትእዛዛት (ም 12-26)
     1. የመቀደስ ሥርዐት (12፥1-16፥17)
     2. የአገር መሪዎችና ጻድቅ ሕዝብ (16፥18-21፥21)
     3. የእግዚአብሔር መንግሥት ቅድስና (21፥22-25፥19)
     4. የእግዚአብሔርን አዳኝነትና ንጉሥነት መመስከር (ም 26)
4. የመርገምና የበረከት አይቀሬነት (ም 27-30)
5. በኪዳኑ መሠረት መሪን መተካት (ም 31-34)
   - ሀ የአመራር ለውጥ (31፥1-29)
   - ለ የሙሴ መዝሙር (31፥30-32፥47)
   - ሐ ሙሴና የእስራኤል ነገዶች የበረከት ኪዳን (32፥48-33፥29)
   - መ የሙሴ መሞትና የኢያሱ መተካት (ም 34)

አንዳንድ ጊዜ የዘዳግም መጽሐፍ ተደራስያኑን በሦስት ይከፍላል

የመጀመሪያው (1፥1-4፥43)
ሁለተኛው ክፍል (4፥44-28፥68)
ሦስተኛው ክፍል (ም 29-33)
የሙሴ መሞት (ም 34)

እስራኤል ከኮሬብ እንዲነሡ የተሰጠ ትእዛዝ

1 ከዮርዳኖስ በስተ ምሥራቅ ዓረባ በተባለው
ምድረ በዳ ከሱጳ ትይዩ፣ በፋራንና በጦ
ፌል፣ በላባን፣ በሐጼሮትና በዲዛሃብ መካከል
ሳሉ፣ ሙሴ ለእስራኤል ሁሉ የተናገረው ቃል
ይህ ነው:: 2(በሴይር ተራራ መንገድ ከኮሬብ
እስከ ቃዴስ በርኔ ዐሥራ አንድ ቀን ያስሄዳል::)
3በአርባኛው ዓመት፣ በዐሥራ አንደኛው ወር
ከወሩም በመጀመሪያው ቀን እስራኤላውያንን
በሚመለከት እግዚአብሔር (ያህዌ) ያዘዘውን ሁሉ
ሙሴ ለእነርሱ ነገራቸው:: 4ይህ የሆነው
በሐሴቦን ይገዛ የነበረውን የአሞራውያንን
ንጉሥ ሴዎንና በአስታሮት ይገዛ የነበረውን
የዐግን ንጉሥ ባሳንን በኤድራይ ድል ካደረገ
በኋላ ነው::
5ከዮርዳኖስ በስተ ምሥራቅ በሞዓብ ምድር
ሳሉ፣ ሙሴ ይህን ሕግ እንዲህ እያለ መግ
ለጥ ጀመረ፤
6“እግዚአብሔር ስምላካችን (ያህዌ ኤሎሂም) በኮሬብ
እንዲህ አለን፤ ‘እነሆ በዚህ ተራራ ለረጅም ጊዜ
ቈይታችኋል:: 7ሰፈር ነቅላችሁ ወደ ኰረብታማው
የአሞራውያን አገር ጕዞ ቀጥሉ፤ ከዚያም
በዓረባ፣ በተራሮቹ፣ በምዕራብ ኰረብታዎች
ግርጌ፣ በኔጌብና በባሕሩ ዳርቻ ወዳሉት አጐራ
ባች ሕዝቦች ሁሉ ሂዱ፤ እንዲሁም ወደ
ከነዓናውያን ምድርና ወደ ሊባኖስ፣ እስከ
ታላቁ ወንዝ እስከ ኤፍራጥስ ድረስ ዝለቁ::
8እነሆ፤ ይህችን ምድር ሰጥቻችኋለሁ፤ እንግዲህ
እግዚአብሔር (ያህዌ) ለአባቶቻችሁ ለአብርሃም፣
ለይስሐቅና ለያዕቆብ ከእነርሱም በኋላ ለዘሮ
ቻቸው ሊሰጥ የማለላቸውን ምድር ገብታችሁ
ውረሱ::”

የመሪዎች መሾም

9“እኔም በዚያን ጊዜ እንዲህ አልኋችሁ፤
ብቻዬን ልሸከማችሁ አልችልም፤ 10አምላካችሁ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ቍጥራችሁን ጨምሮአል፤
ስለዚህ ዛሬ እናንተ እንደ ሰማይ ከዋክብት
በዝታችኋል:: 11አሁንም የአባቶቻችሁ አምላክ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ሺህ ጊዜ ያብዛችሁ፤ በሰጠ
ውም ተስፋ መሠረት ይባርካችሁ! 12ይሁን
እንጂ ችግራችሁን፣ ሸክማችሁንና ክርክራችሁን
ሁሉ ብቻዬን እንዴት አድርጌ መሸከም እችላ
ለሁ? 13ጥበበኞችን፣ አስተዋዮችንና የተከበሩ
ሰዎችን ከየነገዳችሁ ምረጡ፤ እኔም በእናንተ
ላይ እሾማቸዋለሁ::”
14እናንተም፣ “ይደረግ ዘንድ ያቀረብኸው ሐሳብ
መልካም ነው” ብላችሁ መለሳችሁልኝ::
15ስለዚህ እኔም የየነገዶቻችሁን አለቆች
ጥበበኞችንና የተከበሩትን ሰዎች ተቀብዬ፣
ሻለቆች፣ መቶ አለቆች፣ አምሳ አለቆችና ዐሥር
አለቆች እንዲሁም የየነገዱ ሹማምንት በማ
ድረግ በእናንተ ላይ ሥልጣን እንዲኖራቸው
ሾምኋቸው:: 16በዚያን ጊዜም ዳኞቻችሁን
እንዲህ ስል አዘዝኋቸው፤ “በወንድሞቻችሁ
መካከል የሚነሣውን ክርክር ያለ አድልዎ
እዩት፤ ሙግቱ ወንድማማች በሆኑ እስራ
ኤላውያን መካከል ወይም በአንድ እስራ
ኤላዊና በመጻተኛ መካከል ቢሆን፣ በትክክል
ፍረዱ:: 17በፍርድ አድልዎ አታድርጉ፤ ትልቁንም
ትንሹንም እኩል እዩ፤ ፍርድ የእግዚአብሔር
ስለሆነ፣ ማንኛውንም ሰው አትፍሩ:: ከዐቅ
ማችሁ በላይ የሆነውን ሁሉ ወደ እኔ አምጡት፤
እኔ እየዋለሁ::” 18በዚያን ጊዜ ማድረግ የነበ
ረባችሁን ሁሉ ነገርኋችሁ::

1፥1 ቍ7፤ዘኍ10፥12፤ 13፥29፤ዘዳ2፥8፤3፥17፤ 4፥46፤ኢሱ3፥16፤ 8፥14፤11፥2፤ሕዝ47፥8
1፥2 ቍ19፤ ዘፍ14፥7፤ዘፀ3፥1፤ ዘኍ24፥18፤ዘዳ2፥14፤ 9፥23፤ኢሱ15፥3
1፥3 ዘፍ50፥3፤ ዘኍ14፥33፤32፥13፤ ዘዳ4፥1-2፤8፥2፤ 34፥8፤ኢሱ4፥19፤ ዕብ3፥7-9፤
1፥4 ዘፍ10፥16፤ 14፥7፤ዘኍ21፥21-26፤21፥33-35፤ ዘዳ3፥10፤ኢሱ9፥10፤ 12፥4፤1ዜና11፥44
1፥5 ዘኍ21፥11
1፥6 ዘፀ3፥1፤ ዘኍ10፥13፤ዘዳ2፥3
1፥7 ቍ1፤19፤ ዘፍ2፥14፤10፥18፤ ዘኍ21፥1፤ዘዳ2፥24፤ 7፥1፤11፥24፤ ኢሱ10፥5፤11፥16፤ 12፥8፤2ሳሙ24፥7፤
1፥8 ዘፀ13፥11፤ ዘኍ14፥23፤34፥2፤ ኢሱ23፥13፤ ዕብ6፥13-14
1፥9 ዘፀ18፥18፤ ዘኍ11፥14፤ መዝ38፥4
1፥10 ቍ11፤ ዘፍ15፥5፤22፥17፤ ዘኍ10፥36፤ዘዳ7፥13 ፤ኢሳ51፥2፤60፥22፤ ሕዝ16፥7፤33፥24
1፥11 ቍ8፡10፤ ዘፀ32፥13፤2ሳሙ 24፥3፤1ዜና21፥3
1፥12 ዘፀ 5፥22፤18፥18
1፥13 ዘፍ47፥6
1፥15 ዘፍ47፥6፤ዘፀ 5፥14፤18፥25፤ዘኍ1፥ 4፤11፥16፤31፥14፤ ኢሱ1፥10፤3፥2፤1ሳሙ8፥12፤22፥7፤1ነገ14፥27
1፥16 ዘፍ31፥37፤ ዘፀ12፥19፡49፤22፥21፤1ነገ3፥9፤መዝ72፥1፤ዮሐ7፥24
1፥17 ዘፀ18፥16፡26፤ዘሌ19፥15፤ምሳ29፥25፤ሐሥ10፥34፤ያዕ 2፥1
1፥18 ዘፍ39፥11

1፥1-5፤ መግቢያው የመጽሐፉን አጠቃላይ ታሪካዊ ዳራ ይናገራል::

1፥1 *ዓረባ፤* ከገሊላ ባሕር ጀምሮ እስከ ሙት ባሕር ደቡባዊ ጫፍ ድረስ ያለውን የዮርዳኖስን ሸለቆ እንዲሁም እስከ አካባ ባሕረ ሰላጤ ድረስ ያለውን ሸለቆ የሚያጠቃልል ስፍራ ነው:: *ሱጳ … ፋራን… ጦፌል… ላባን … ሐጼሮት … ዲዛሃብ፤* ከሲና እስከ ሞዓብ ምድር ባለው መንገድ ላይ የሚገኙ ቦታዎች ናቸው:: *ሙሴ … የተናገረው፤* በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ የምናገኛቸው ቃሎች በሙሉ፣ እስራኤላውያን የዮርዳኖስን ወንዝ ከመሻገራቸው በፊት፣ ሙሴ ወደ ሕይወቱ ፍጻሜ ገደማ የተናገ ራቸው ቃሎች ናቸው ማለት ይቻላል::

1፥2 *ኮሬብ፤* በ33፥2 ላይ ከተጠቀሰው በስተቀር በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ ለሲና ተራራ የተሰጠ ስም ነው:: *ቃዴስ በርኔ፤* የዘፍ 14፥7 ማብ ይመ:: *ሴይር፤* የዘፍ 36፥8 ማብ ይመ::

1፥3 *አርባኛው ዓመት፤* ከግብፅ ምድር ከወጡ በኋላ ማለት ነው:: እግዚአብሔር እስራኤላውያን በሲና ምድረበዳ ለ40 ዓመታት ያህል በማንከራተት ቀጥቶአቸዋል፤ የቀጣቸውም ወደ ከነዓን ሲገቡ በቃዴስ ባርኔ ባዘዛቸው መሠረት ስላልገቡ ነው (ዘኍ 14፥33-34):: ይህ 40 ዓመት በሲና ያሳለፉትን ጊዜና ወደ ቃዴስ ያደረጉትን ጕዞ እንዲሁም ከዚያ በኋላ በምድረ በዳው የፈጁትን ሠላሳ ስምንት ዓመት ሁሉ የሚያጠቃልል ነው (2፥14 ፤ 8፥2-5፤ 29፥5-6፤ ዘኍ 14፥29-35፤ 32፥13 ዕብ 3፥7-19 ይመ):: *ዐሥራ አንደኛው ወር፤* ከጥር እስከ የካቲት ማለት ነው::

1፥5 *ይህን ሕግ፤* በሲና ተራራ የተሰጡትን እንዲሁም በዘፀ 20-24 በዘሌዋውያንና በዘኍልቁ መጻሕፍት ተመዝግበው የሚገኙትን ዐሥሩን ትእዛዛትና ሌሎቹንም ሕግጋት ማለት ነው:: በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ የምናገኛቸው ሕግጋት እጥር ምጥን ብለው ቀርበዋል፤ ትርጕማቸው ተፍታቶ ተሰጥቶአል፤ ደግሞም እስራኤላውያን በከነዓን ምድር ሲኖሩ ሊያጋጥማቸው ከሚችል አዲስና ልዩ ሁኔታ ጋር ተገናዝቦአል:: እንግዲህ የዘዳግም መጽሐፍ የቃል ኪዳኑ ሕግ የታደሰበት ማለትም ከጊዜው ሁኔታ ጋር የተገናዘበበት መዝገብ ነው ማለት ይቻላል::

1፥7፤ ኢሱ 1፥4 ይመ:: ምድሪቱ በተለያዩ መልክዐ ምድራዊ አቀ ማመጦች ተገልጻለች:: *ዓረባ፤* የቍ 1 ማብ ይመ፤ እዚህ ላይ የተጠቀሰው ግን የዮርዳኖስ ወንዝ የሚገኝበት ሸለቆና የሙት ባሕር ያለበትን አካባቢ ለማመልከት ብቻ ነው:: *ተራሮች፤* ከሰሜን እስከ ደቡብ ያለው መኻል አገር ማለት ነው:: *በምዕራብ ኰረብታዎች ግርጌ፤* ወደ ሜድትራኒያን ባሕር የሚያሽቈለቍል አካባቢ ማለት ነው:: *ኔጌብ፤* የዘፍ 12፥9 ማብ ይመ:: *በባሕሩ ዳርቻ፤* በሜድትራኒያን ባሕር ጠረፍ ዳር ዳሩን የሚገኘው ምድር ማለት ነው:: “የከነዓናውያን ምድር” እንዲሁም፣ “… ሊባኖስ፣ እስከ ታላቁ ወንዝ እስከ ኤፍራጥስ” የሚለው ሰሜናዊውን ክፍል ያመለክታል:: “ኰረብታማው የአሞራውያን አገር” የሚለው ባጠ ቃላይ በመካከለኛውና በስተ ደቡብ በኩል የሚገኙትን ተራራማ ስፍራዎች ያመለክታል:: ስለ ምድሪቱ የተሰጠው ገለጻ፣ በዘፍ 15፥18-21 ላይ ለአብርሃም ከተሰጠው የተስፋ ቃል (ቍ 8)፣ ከጥቂት ጊዜ በኋላ ደግሞ ለይስሐቅ ዘሮች ከተሰጠው የተስፋ ቃል (ዘፍ 26፥2-4) እንዲሁም ውሎ አድሮ ለያዕቆብ ዘሮች ከተሰጠው የተስፋ ቃል (ዘፍ 35፥11-12) ጋር ይስማማል::

1፥9-18፤ ከ16፥18-20፤ ከዘፀ 18፥13-26 ጋር ያነጻጽሩ::

1፥10 *አምላካችሁ እግዚአብሔር፤* ይህ መጠሪያ ስም በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ ብዙ ጊዜ ተጠቅሶአል:: እንደ ሰማይ ከዋክብት፤ 10፥22፤ 28፥62፤ ዘፍ 13፥16 እና ማብ 15፥5 እና ማብ፤ 22፥17፤ 26፥4፤ ዘፀ 32፥13 ይመ::

የሰላዮች መላክ

19ከዚያም አምላካችን እግዚአብሔር (ያህዌ)
ባዘዘን መሠረት ከኮሬብ ተነሥተን እንዳያ
ችሁት በዚያ ጭልጥ ባለና በሚያስፈራ ምድረ
በዳ ዐልፈን፣ በኰረብታማው በአሞራውያን
አገር በኩል ወደ ቃዴስ በርኔ መጣን።
20እኔም፣ እንዲህ አልኋችሁ፤ "አምላካችን
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ወደሚሰጠን ወደ ኰረብታ
ማው የአሞራውያን አገር ደርሳችኋል፤ 21እነሆ፤
እግዚአብሔር (ያህዌ) ምድሪቱን ሰጥቶአችኋል፤
አሁንም የአባቶቻችሁ አምላክ እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) በነገራችሁ መሠረት ውጡ፤ ውረ
ሷትም፤ አትፍሩ፤ አትደንግጡም።"

22ከዚያም ሁላችሁ ወደ እኔ መጥታችሁ፣
"ምድሪቱን እንዲሰልሉልን ሰዎች አስቀድመን
እንላክ፤ እነርሱም ወደዚያ የሚያደርሰንን መን
ገድና የምንሄድባቸውን ከተሞች በማጥናት
ተመልሰው ይነግሩናል" አላችሁ።

23ይህም ሐሳብ መልካም መስሎ ታየኝ፤ እኔም
ከእያንዳንዱ ነገድ አንዳንድ ሰው በማድረግ
ከእናንተ ዐሥራ ሁለት ሰዎች መረጥሁ።
24እነርሱም ተነሥተው ወደ ኰረብታማው
አገር ከወጡ በኋላ ወደ ኤሽኮል ሸለቆ መጥተው
ምድሪቱን ሰለሉ። 25ከምድሪቱም ፍሬ ወደ
እኛ ይዘው በመምጣት፣ "አምላካችን እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) የሚሰጠን ምድር መልካም ናት"
ብለው ነገሩን።

በእግዚአብሔር ላይ ማመፅ

26እናንተ ግን ለመውጣት ፈቃደኞች አልነ
በራችሁም፤ በአምላካችን በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ትእዛዝ ላይ ዐመፃችሁ። 27በየድንኳኖቻችሁ
ሆናችሁ እንዲህ ስትሉ አጕረመረማችሁ፤
"እግዚአብሔር (ያህዌ) ጠልቶናል፤ ስለዚህም ከግብፅ
ያወጣን አሞራውያን እንዲያጠፉን፣ በእጃቸው
አሳልፎ ሊሰጠን ነው። 28ታዲያ ወዴት
መሄድ እንችላለን? ወንድሞቻችን፣ 'ሰዎቹ
ከእኛ ይልቅ ብርቱዎችና ቁመተ ረጃጅሞች፣
ከተሞቹም ትልልቆችና እስከ ሰማይ በሚደርስ
ቅጥር የታጠሩ ናቸው፤ እንዲያውም በዚያ የዔና
ቅን ልጆች አይተናቸዋል' ሲሉ እንድንፈራ
አድርገውናል።"

29እኔም አልኋችሁ፤ "አትሸበሩ፤ አትፍሯ
ቸውም። 30በፊታችሁ የሚሄደው አምላካችሁ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ከዚህ በፊት ዐይናችሁ
እያየ በግብፅ እንዳደረገላችሁ ሁሉ፣ አሁንም
ለእናንተ ይዋጋል፤ 31በምድረ በዳው እንደ አደ
ረገው ሁሉ። በዚያም አባት ልጁን እንደሚ
ሸከም፣ እናንተን አምላካችሁ እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) እዚህ ስፍራ እስክትደርሱ በመጣች
ሁበት መንገድ ሁሉ እንዴት እንደ ተሸከማችሁ
አይታችኋል።"

32ይህም ሆኖ በአምላካችሁ በእግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) አልታመናችሁም፤ 33በጕዞ ላይ
ሳላችሁ የምትሰፍሩባቸውን ቦታዎች ለመፈ
ለግና የምትሄዱበትን መንገድ ለማሳየት
እርሱ ሌሊት በእሳት፣ ቀን በደመና ይመ
ራችሁ ነበር።

34እግዚአብሔርም (ያህዌ) እናንተ ያላችሁትን
በሰማ ጊዜ ተቈጣ፤ ማለም፤ 35"ለቀደሙት አባ
ቶቻችሁ ለመስጠት የማልሁላቸውን መልካሚ
ቱን ምድር፣ ከዚህ ክፉ ትውልድ አንድም
ሰው አያያትም፤ 36ከዮፎኒ ልጅ ከካሌብ በስተ
ቀር የሚያያት የለም፤ እርሱ ያያታል፤ እግዚ
አብሔርን (ያህዌ) በፍጹም ልቡ ስለ ተከተለ፣ የረገ
ጣትን ምድር ለእርሱና ለዘሮቹ እሰጣለሁ።"

37በእናንተ ምክንያት እግዚአብሔር (ያህዌ)
እኔን ተቈጥቶ እንዲህ አለኝ፤ "አንተም
ብትሆን አትገባባትም። 38ረዳትህ የነዌ ልጅ
ኢያሱ ግን ይገባባታል፤ ምድሪቱን እንዲ
ወርሱ እስራኤልን የሚመራ እርሱ ስለ ሆነ፣
አበረታታው። 39ይማረካሉ ያላችኋቸው ታናና
ሾች፣ ክፉና በጎውን ለይተው የማያውቁት
ልጆቻችሁ ምድሪቱን ይገቡባታል፤ ለእነርሱም
እሰጣቸዋለሁ፤ እነርሱም ይወርሷታል። 40እና
ንተ ግን፣ ተመልሳችሁ ወደ ቀይ ባሕር[ሀ]
የሚወስደውን መንገድ ይዛችሁ ወደ ምድረ
በዳው ተጓዙ።"

41እናንተ፣ "እግዚአብሔርን (ያህዌ) በድለናል፤ አምላ
ካችሁ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ባዘዘንም መሠረት

1፥19 ቍ2፥7፤
ዘኍ13፥26፤ዘዳ2፥7፤
8፥15፤32፥10፤
መዝ136፥16፤
ኤር2፥2፡6፤ሆሴ13፥5
1፥21 ዘኍ14፥9፤
ዘዳ7፥18፤9፥23፤
ኢሱ1፥6፡9፡18፤8፥1፤
10፥8፤2ሳሙ10፥12፤
መዝ27፥14፤
ኢሱ8፥1፤10፥8
1፥22 ዘፍ42፥9፤
ዘኍ13፥1-3
1፥23 ዘኍ13፥1-3
1፥24 ዘኍ13፥21-
25፤32፥9
1፥25 ዘኍ13፥27፤1
4፥7፤ኢሱ1፥2
1፥26 ዘኍ14፥1-4፡9
1፥27 ዘዳ9፥28፤
መዝ106፥25
1፥28 ዘኍ13፥32፡
33፤ዘዳ9፥1-3
1፥29 ዘዳ3፥22፤
7፥18፤ 20፥1፡3፤
31፥6፤ነህ4፥14
1፥30 ዘፀ14፥14
1፥31 ዘፀ19፥4፤
ዘዳ32፥10-12፤
መዝ28፥9፤ኢሳ46፥3-4፤
63፥9፤ኤር31፥32፤
ሆሴ11፥3፤ሐሥ13፥18፤
1፥32 ዘኍ14፥11፤
ዘዳ9፥23፤መዝ78፥22
፤106፥24፤ሶፎ3፥2፤
ዕብ3፥19፤ይሁዳ1፥5
1፥33 ዘፀ13፥21፤
ዘኍ9፥15-23፤ 10፥33፤
ነህ9፥12፤መዝ78፥14፤
1፥34 ዘኍ11፥1፤
32፥14፤14፥23፡28-30፤
ሕዝ20፥15፤ዕብ3፥11
1፥35 ዘኍ14፥29
1፥36 ዘኍ13፥6፤
14፥24
1፥37 ዘኍ27፥13፤
መዝ106፥32
1፥38 ዘኍ11፥28፤
ዘዳ3፥28፤31፥7፤
ኢሱ11፥23፤
መዝ78፥55፤136፥21
1፥39 ዘኍ14፥31
ኢሳ7፥15-16
1፥40 ዘፀ14፥27፤
መሳ11፥16

[ሀ]40 ዕብራይስጡ፣ *ያም ሳውፍ* ይለዋል፤ ይኸውም፣ የደንገል ባሕር ማለት ነው።

1፥19-46፤ ዘኍ 13፥14 ይመ።

1፥21 ***እግዚአብሔር በነገራችሁ መሠረት፤*** ስለ ተስፋዪቱ ምድር የተሰጠው የተስፋ ቃል (የቍ 7 ማብ ይመ)፣ በሚነደው ቍጥቋጦ አጠገብ ለሙሴ እንደገና ተረጋግጦለታል (ቍ 8፤ ዘፀ 3፥8፡17)። አሁን ደግሞ እስራኤላውያን ወደ ምድሪቱ ገብተው እንዲወርሱአት ተነገራቸው። ***አትፍሩ አትደንግጡም፤*** 31፥8፤ ኢሱ 1፥9፤ 8፥1፤ 10፥25 ይመ።

1፥23 ***ዐሥራ ሁለት፤*** ስማቸው በዘኍ 13፥4-15 ላይ በዝርዝር ተጠቅሶአል።

1፥24 ***ኤሽኮል፤*** የቃሉ ትርጕም 'ስብስብ' እንደ ማለት ነው።

1፥26 ***ዐመፃችሁ፤*** በዚህ ወቅት የነበሩት ሰዎች ባያምፁም፣ ቀደም ሲል ከነበረው ዐመፀኛ ትውልድ ጋር እንደ ተባበረ ሕዝብ ተቈጥረዋል (5፥2 ይመ፤ ከ29፥1 ጋር ያነጻጽሩ)።

1፥27 ***አጕረመረማችሁ፤*** የዘፀ 15፥24 ማብ ይመ። ***እግዚአብሔር ጠልቶናል፤*** ከዘዳግም መጽሐፍ መሪ ሐሳብ አንጻር ሲታይ የሕዝቡ አነጋገር ምፀታዊ ነው (መግቢያ፤ ትምህርተ መለኮት የሚለውን ይመ)።

1፥28 ***የዔናቅን ልጆች፤*** ቀድሞ በከነዓን ምድር ይኖሩ የነበሩና ብርቱ ሕዝብ ተብሎ የተነገረላቸው ናቸው (2፥10፡21፤ 9፥2፤ ዘኍ 13፥32 ይመ)።

1፥30 ***በግብፅ እንዳደረገላችሁ፤*** ዘፀ 14፥1-15፥19 ይመ።

1፥31 ***እግዚአብሔር ... ተሸከማችሁ፤*** የኢሳ 41፥10፡13፤ 43፥1-2 ማብ ይመ፤ ከኢሳ 40፥11፤ ኤር 31፥10፤ ሕዝ 34፥11-16 ጋር ያነጻጽሩ።

1፥33 ***ሌሊት በእሳት፣ ቀን በደመና፤*** የእግዚአብሔር ሀልዎት እስራኤላውያንን በመንገዳቸው ሊመራ በመገናኛው ድንኳን ዐናት ላይ በሰፈፈው ደመና ውስጥ ነበር (ዘፀ 13፥21 እና ማብ፤ 40፥34-38 ይመ)።

1፥36 ***ካሌብ፤*** ዘኍ 13፥30-14፥38፤ ኢሱ 14፥6-15 ይመ።

1፥37 ***በእናንተ ምክንያት፤*** 3፥26፤ 4፥21 ይመ። ሙሴ ጥሩ ባልሆነ መንፈስ ተነሣሥቶ በመሪባ ውሃ ለማፍለቅ ዐለቱን በመታ ጊዜ፣ እግዚአብሔር ሙሴን ተቈጣው (ዘኍ 20፥9-13፤ 27፥12-14)። ሙሴን ለዚህ ኀጢአት የዳረጉት ራሳቸው እስራኤላውያን በመሆናቸው፣ እግዚአብሔር እነርሱንም ተቈጣቸው። ይህ ሁኔት (ቍ 37) የተፈጸመው ከፍ ሲል ባሉት ቍጥሮች ላይ የተጻፈው ታሪክ (ቍ 34-36) ከተፈጸመ ከ40 ዓመታት በኋላ ነው፤ ነገር ግን ሙሴ የእስራኤላውያንና የራሱን ኀጢአት ሊናገር ስለፈለገ፣ ሁለቱን ሁኔቶች አንድ ላይ አቅርቦአቸዋል።

1፥39 ***ክፉውና በጎውን ለይተው የማያውቁት፤*** የዘፍ 2፥9፤ የኢሳ 7፥15 ማብ ይመ።

1፥41 ***እናንተም፤*** የቍ 26 ማብ ይመ።

ወጥተን እንዋጋለን ብላችሁ መለሳችሁልኝ።
ወደ ተራራማው አገር መሄድ ቀላል መስሎ
ስለ ታያችሁ፣ እያንዳንዳችሁ የጦር መሣሪ
ያችሁን ታጥቃችሁ ተነሣችሁ።
42*እግዚአብሔር* (ያህዌ) ግን፣ "እኔ ከእናንተ
ጋር አልሆንምና ወጥታችሁ እንዳትዋጉ፤
በጠላቶቻችሁ ድል ትነሣላችሁ ብለህ ንገራ
ቸው" አለኝ።
43እኔም ነገርኋችሁ፤ እናንተ ግን አላዳመ
ጣችሁም፤ *በእግዚአብሔር* (በያህዌ) ትእዛዝ ላይ
ዐምፃችሁ፤ በትዕቢታችሁ ወደ ኰረብታማዪቱ
አገር ዘመታችሁ። 44በነዚያ ኰረብቶች ላይ የሚ
ኖሩት አሞራውያን ሊወጓችሁ ወጡ፤ እንደ ንብ
ሰራዊትም ሆነው አባረሯችሁ፤ ከሴይር አን
ሥቶ እስከ ሔርማ ድረስ አሳደው መቷችሁ።
45እናንተም ተመልሳችሁ መጥታችሁ *በእግዚ
አብሔር* (ያህዌ) ፊት አለቀሳችሁ፤ ነገር ግን *እግዚ
አብሔር* (ያህዌ) ልቅሶአችሁን አልሰማም፤ አላዳ
መጣችሁምም። 46ስለዚህ ያን ያህል ጊዜ በማ
ጥፋት በቃዴስ ብዙ ቀን ቈያችሁ።

በምድረ በዳ መንከራተት

2 ከዚያም *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ባዘዘኝ መሠረት
ተመለስን፤ ቀይ ባሕርን^ ይዘን ወደ
ምድረ በዳው ተጓዝን፤ በሴይር ኰረብታማ
አገር ዙሪያ ለረጅም ጊዜ ተንከራተትን።
2ከዚያም እግዚአብሔር (ያህዌ) እንዲህ አለኝ፤
3"በዚህ በኰረብታማ አገር ዙሪያ እስኪበቃችሁ
ተንከራታችኋል፤ አሁን ግን ወደ ሰሜን
ተመለሱ። 4ለሕዝቡም እነዚህን ትእዛዞች
ስጣቸው፤ ሴይር በሚኖሩት በወንድሞቻችሁ
በዔሳው ዘሮች ግዛት ዐልፋችሁ ትሄዳላችሁ፤
እነርሱ ይፈሯችኋል፤ ቢሆንም ከፍ ያለ ጥንቃቄ
አድርጉ። 5ከየትኛውም ምድራቸው ላይ ለጫ
ማችሁ መርገጫ ታህል እንኳ መሬት ስለማ
ልሰጣችሁ፣ ለጦርነት አታነሣሷቸው። ኰረብታ
ማውን የሴይርን አገር ርስት አድርጌ ለዔሳው
ሰጥቼዋለሁ። 6ከዚያ ለምትበሉት ምግብም
ሆነ ለምትጠጡት ውሃ በጥሬ ብር ትከፍሏ
ቸዋላችሁ።"

1፥42 ዘኍ14፥41-43
1፥44 ዘኍ14፥45፤ 24፥18፤መዝ118፥12
1፥45 ዘኍ14፥1፤ ኢዮ27፥9፤35፥13፤ መዝ18፥41፤28፥1፤ 39፥12፤66፥18፤ ምሳ1፥28፤28፥9፤ ኢሳ1፥15፤ኤር14፥12፤ ሰቆ3፥8፤ሚክ3፥4፤ ዮሐ9፥31
1፥46 ዘኍ20፥1
2፥1 ዘፀ14፥27፤ ዘኍ21፥4፤24፥18
2፥3 ዘዳ1፥6
2፥4 ቍ1፤ዘፍ36፥8፤ ዘፀ15፥16፤ ዘኍ20፥14-21፤ ዘዳ15፥16
2፥5 ኢሱ24፥4
2፥7 ቍ14፤ ዘፀ13፥21፤ ዘኍ14፥33፤ 32፥13፤ዘዳ1፥19፤ 8፥2-4፤ኢሱ5፥6፤ ነህ9፥21፤አሞ2፥10
2፥8 ዘኍ20፥21፤ 21፥4፤ 33፥35፤ ዘዳ1፥1፤1ነገ9፥26
2፥9 ዘፍ19፥38፤ ዘኍ21፥15፤መዝ83፥8
2፥10 ዘፍ14፥5፤ ዘኍ13፥22:33
2፥11 ዘፍ14፥5
2፥12 ዘፍ14፥6፤ ዘኍ21፥25:35
2፥13 ዘኍ21፥12
2፥14 ቍ7፤ ዘኍ14፥29-35፤ ዘዳ1፥2፤1፥34-35፤ ኢሱ5፥6
2፥15 መዝ106፥26፤ ይሁዳ1፥5

7*አምላካችሁ እግዚአብሔር* (ያህዌ ኤሎሂም) በእጃችሁ
ሥራ ሁሉ ባርኮአችኋል፤ በዚህ ጭልጥ ባለው
ምድረ በዳ ባደረጋችሁት ጕዞ ጠብቆአችኋል።
በእነዚህ አርባ ዓመታት እግዚአብሔር ከእናንተ
ጋር ነበርና አንዳችም ነገር አላጣችሁም።
8ስለዚህ በሴይር የሚኖሩ የዔሳው ዘሮች
የሆኑ ወንድሞቻችንን ዐልፈናቸው ሄድን።
ከኤላትና ከጽዮንጋብር ከሚመጣው ከዓረባ
መንገድ ተመልሰን፣ በሞአብ ምድረ በዳ
መንገድ ተጓዝን።
9ከዚያም *እግዚአብሔር* (ያህዌ)፣ "ከሞዓ
ባውያን ምድር አንዳችም መሬት ስለማል
ሰጣችሁ አታስቸግሯቸው፤ ለጦርነትም አታ
ነሣሷቸው፤ ዔርን ለሎጥ ዘሮች ርስት አድርጌ
ሰጥቻቸዋለሁ" አለኝ።
10በዚያም ጠንካራና ቍጥራቸው የበዛ እንዲ
ሁም እንደ ዔናቃውያን ረጃጅም የሆኑ ኤሚ
ማውያን ይኖሩ ነበር። 11እነዚህም እንደ ዔና
ቃውያን ሁሉ ራፋይማውያን ናቸው ተብለው
ይገመቱ ነበር፤ ሞዓባውያን ግን ኤሚማውያን
ብለው ይጠሯቸዋል። 12ሖራውያን ቀድሞ
በሴይር ይኖሩ ነበር፤ የዔሳው ዘሮች ግን
ከዚያ አሳደው አስወጧቸው። *እግዚአብሔር*
(ያህዌ) ርስት አድርጎ በሰጠው ምድር ላይ እስራ
ኤል እንዳደረገው ሁሉ፣ እነዚህም ሖራውያንን
ከፊታቸው አጥፍተው መኖሪያቸውን እዚያው
አደረጉ።
13ከዚያም *እግዚአብሔር* (ያህዌ) "አሁኑኑ ተነ
ሡና የዘሬድን ደረቅ ወንዝ ተሻገሩ" አለን፤
እኛም ወንዙን ተሻገርን።
14ቃዴስ በርኔን ከለቀቅንበት ጊዜ አንሥቶ
የዘሬድን ደረቅ ወንዝ እስከ ተሻገርንበት ጊዜ
ድረስ ሠላሳ ስምንት ዓመት ዐለፈ። በዚያን
ጊዜም ለጦርነት ብቁ የሆኑት የዚያ ትውልድ
ወንዶች ሁሉ *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ስለ እነርሱ
አስቀድሞ በማለው መሠረት ከሰፈሩ ፈጽመው
ዐለቁ። 15ከሰፈር ፈጽሞ እስኪያጠፋቸውም

^2 ዕብራይስጡ፣ *ያም ሳውፍ* ይለዋል፤ ይኸውም የደንገል ባሕር ማለት ነው።

1፥43 *እናንተ ግን ... በእግዚአብሔር ትእዛዝ ላይ ዐመፃችሁ፤* በቍ 26 ላይ ከቀረበባቸው ክስ ጋር አንድ ዐይነት ነው። በመጀመሪያ ሕዝቡ ወደ ምድሪቱ ለመግባት አሻፈረኝ ብለው በእግዚአብሔር ትእዛዝ ላይ ዐመፁ፤ ከዚያም ወደ ምድሪቱ ዘልቀን አንገባም በማለት ዐመፁ። ከመጀመሪያው ዐመፃቸው በኋላ እግዚአብሔር ከእነርሱ ጋር ሊወጣ አልፈለገም፤ የእርሱ አብሮ መሆን እጅግ አስፈላጊ በመሆኑ፣ እስራኤል ይህንን እውነት መማር ነበረባቸው።

1፥44 *ንብ፤* የዘፀ 23፥28 ማብ ይመ።

1፥45 *በእግዚአብሔር ፊት፤* በማደሪያው ድንኳን ፊት ማለት ነው።

2፥1-3፥11፤ ዘኍ 20፥14-21፥35 ይመ።

2፥1 *ቀይ ባሕር፤* ምናልባት የአካባ ባሕረ ሰላጤ ሊሆን ይችላል (የ1ነገ 9፥26 ማብ ይመ)። *በሴይር ኰረብታማ አገር፤* ከሙት ባሕር በስተ ደቡብ ያለው ተራራማ ስፍራ ነው።

2፥5 *ከየትኛውም ምድራቸው ... መሬት ስለማልሰጣችሁ፤* ቍ 9:19 ይመ። እስራኤላውያን ከዔዶም፣ ከሞዓብና ከአሞናውያን ሕዝቦች ጋር የሥጋ ዝምድና ስለ ነበራቸው፣ እነዚህን ሕዝቦች ምንም ሳይነኩ እንዲያልፉ እግዚአብሔር ለሙሴ ነገረው። እስራኤላውያን መውረስ ያለባቸው ከዮርዳኖስ ወንዝ በስተ ምሥራቅ የሚገኙትንና በአሞራውያን የተያዙትን ስፍራዎች ብቻ ነው (ቍ 24፤ 3፥2 ይመ)። *ሰጥቼዋለሁ፤* ቍ 9:19 ይመ። እግዚአብሔር ከዮርዳኖስ ወንዝ ባሻገር የሚገኘውን ምድርና የከነዓናውያንን ምድር ለእስራኤላውያን እንደ ሰጣቸው ሁሉ፣ ለዔሳው ዝርያ ዎችና (ለዔዶማውያን) ለሎጥ ዝርያዎች (ለሞዓባውያንና ለአሞናውያን) ምድራቸውን ሰጥቶአቸዋል።

2፥8 *ኤላትና ዔጽዮንጋብር፤* ከአካባ ባሕረ ሰላጤ በላይኛው ጫፍ በኩል የሚገኙ ስፍራዎች ናቸው፤ "የዓረባ መንገድ" የተባለውም ከዚሁ ባሕረ ሰላጤ ሰሜናዊ ጫፍ ተነሥቶ እስከ ምሥራቃዊው የሞዓብ ምድር ድረስ ይደርሳል።

2፥9 *ዔር፤* ይህ ስፍራ የት እንደሚገኝ አይታወቅም።

2፥10 *ዔናቃውያን፤* የ1፥28 ማብ ይመ። *ኤሚማውያን፤* ምናልባት "ሽብር" ማለት ሊሆን ይችላል።

2፥11 *ራፋይማውያን፤* ግዙፍና ረጃጅም የሆኑ የጥንት ሰዎች ናቸው።

2፥12 *ሖራውያን፤* የዘፍ 14፥6 ማብ ይመ። *እግዚአብሔር ... በሰጠው ምድር፤* ይህ ምድር (1) ከዮርዳኖስ ባሻገር የሚገኙ ቦታዎችን (2፥24-3፥20 ይመ)፣ (2) ራሱን የከነዓንን ምድር ወይም (3) ከዮርዳኖስ ማዶ የሚገኘውን ስፍራና የከነዓንን ምድር በአንድነት ሊሆን ይችላል።

2፥13 *ዘሬድ፤* ከምሥራቅ አካባቢ ተነሥቶ ወደ ደቡባዊው የሙት ባሕር መጨረሻ ክፍል የሚፈስ ትልቅ ጅረት ነው።

2፥14 *ሠላሳ ስምንት ዓመት፤* የ1፥3 ማብ ይመ።

ድረስ የእግዚአብሔር (ያህዌ) እጅ በእነርሱ
ላይ ነበር::
16በሕዝቡ መካከል የነበሩት የመጨረሻ
ዎቹ ተዋጊዎች ከሞቱ በኋላ፣ 17እግዚአብሔር
(ያህዌ) እንዲህ አለኝ፤ 18"የሞዓብ ዳርቻ ዔርን
ዛሬውኑ ታልፋላችሁ:: 19ከየትኛውም የአሞና
ውያን ምድር ለእናንተ ርስት ስለማልሰጣችሁ፣
አሞናውያን ዘንድ በደረሳችሁ ጊዜ አታስቸግሯ
ቸው፤ ለጦርነትም አታነሣሡአቸው:: ያን ቦታ
ርስት አድርጌ ለሎጥ ዘሮች ሰጥቻቸዋለሁ::"
20ያም ደግሞ በዚያ ይኖሩ የነበሩት የረፋይ
ማውያን ምድር እንደ ሆነ ይቈጠር ነበር፤
አሞናውያን ግን ዘምዙማውያን ብለው ይጠ
ሯቸው ነበር:: 21ዘምዙማውያን ብርቱዎች፣
ቍጥራቸው የበዛና እንደ ዔናቃውያን ቁመተ
ረጃጅሞች ነበሩ፤ እግዚአብሔር (ያህዌ) ከእነርሱ
ፊት አጠፋቸው፤ እነርሱም አሳደዷቸው በምት
ካቸውም ሰፈሩበት:: 22እግዚአብሔር (ያህዌ) ሖራው
ያንን ከፊታቸው ባጠፋ ጊዜ፣ በሴይር ለሚ
ኖሩት የዔሳው ዘሮች ያደረገው ይህንኑ ነበር::
እነርሱም አሳደው በማስወጣት ባስለቀቁት
ስፍራ ላይ እስከ ዛሬ ይኖራሉ:: 23እስከ ጋዛ
ድረስ ባሉት መንደሮች የኖሩትን ኤዋውያን
በተመለከተም፣ ከከፍቶር* ወጥተው የመጡት
ከፍቶራውያን እነርሱን አጥፍተው መኖሪያ
ቸውን እዚያው አደረጉ::

የሐሴቦን ንጉሥ የሴዎን ድል መነሣት

24"አሁኑኑ ተነሡና የአርኖንን ወንዝ ተሻገሩ፤
እነሆ፣ የሐሴቦንን ንጉሥ፣ አሞራዊውን ሴዎንንና
አገሩን በእጃችሁ ሰጥቻችኋለሁ፤ ምድሩን መው
ረስ ጀምሩ፤ ጦርነት ግጠሙት:: 25ከሰማይ ቤታች
ባሉ አሕዛብ ሁሉ ላይ፣ ማስደንገጣችሁና ማስፈ
ራታችሁ እንዲያድርባቸው ከዚህች ከዛሬዋ ዕለት
እጀምራለሁ:: ስለ እናንተ ሰምተው ይርበተ
በታሉ፤ ከእናንተ የተነሣም ይጨነቃሉ::"
26ከቅዴሞት ምድረ በዳም ለሐሴቦን ንጉሥ
ለሴዎን የሰላም ቃል እንዲያደርሱለት እንዲህ
በማለት መልእክተኞች ላክሁ፤ 27"በአገርህ
አቋርጠን እንድናልፍ ፍቀድልን፤ ከዋናው
መንገድ አንወጣም፤ ቀኝም ግራም አንልም::
28የምንበላውን ምግብ፣ የምንጠጣውንም ውሃ፣
በጥሬ ብር ሽጥልን:: በእግር እንድናልፍ ብቻ
ፍቀድልን፤ 29በሴይር የሚኖሩ የዔሳው ዘሮችና
በዔር የሚኖሩ ሞዓባውያን እንዳደረጉልን
ሁሉ፣ አንተም አምላካችን እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) ወደሚሰጠን ምድር ለመግባት ዮርዳ
ኖስን እስክንሻገር ድረስ እንደዚሁ አድርግልን::"
30ይሁን እንጂ የሐሴቦን ንጉሥ ሴዎን እንድ
ናልፍ አልፈቀደልንም:: ምክንያቱም አምላካችሁ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) አሁን እንዳደረገው ሁሉ
እርሱን በእጃችሁ አሳልፎ ለመስጠት መንፈ
ሱን አደንድኖት፣ ልቡንም አጽንቶት ነበር::
31እግዚአብሔርም (ያህዌ)፣ "እነሆ፣ ሴዎንንና
አገሩን ለእናንተ አሳልፌ ልሰጣችሁ ተነሥ
ቻለሁ፤ አሁንም እርሱን አሸንፋችሁ ምድሩን
ለመውረስ ተነሡ" አለኝ::
32ሴዎንና መላው ሰራዊቱ በያህጽ ጦርነት
ሊገጥሙን በወጡ ጊዜ፣ 33አምላካችን እግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በእጃችን ላይ ጣለው፤ እኛም፣
እርሱን ከወንድ ልጆቹና ከመላው ሰራዊቱ
ጋር አንድ ላይ መታነው:: 34በዚያን ጊዜ
ከተሞቹን በሙሉ ወስደን የሚኖሩባቸውን
ወንዶች፣ ሴቶችና ልጆቻቸውን ጭምር ፈጽመን
አጠፋናቸው**፤ አንዳቸውንም በሕይወት አላስ
ቀረንም:: 35ከብቶቻቸውንና ከየከተሞቻቸው
ያገኘነውን ምርኮ ግን ለራሳችን አደረግን::
36በአርኖን ሸለቆ ጫፍ ካለችው ከአሮዔርና
በሸለቆው ውስጥ ከምትገኘዋ ከተማ አንሥቶ
እስከ ገለዓድ ካሉት ከተሞች አንዳቸውም እንኳ
ሊገቱን አልቻሉም:: አምላካችን እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ሁሉንም አሳልፎ ሰጠን:: 37ይሁን
እንጂ አምላካችን እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሰጠው
ትእዛዝ መሠረት፣ ወደ ማናቸውም የአሞና
ውያን ምድር ወይም በያቦቅ ወንዝ መውረጃ
ወዳለው ምድር፣ ወይም ደግሞ በኰረብቶች
ወዳሉት ከተሞች ዙሪያ ዐልፋችሁ አልሄዳ
ችሁም::

የባሳን ንጉሥ የዐግ መሸነፍ

3 ከዚያም፣ ተመልሰን የባሳንን መንገድ ይዘን
ወጣን፤ የባሳን ንጉሥ ዐግም ከመላው ሰራ
ዊቱ ጋር ሆኖ በኤድራይ ጦርነት ሊገጥመን
ተነሣ:: 2እግዚአብሔር (ያህዌ)፣ "እርሱን፣ መላው
ሰራዊቱንና ምድሩን በእጅህ አሳልፌ ስለ

*23 ቀርጤስ ነች
**34 የዕብራይስጡ ቃል አንድን ነገር ወይም አንድን ሰው ሙሉ በሙሉ በማጥፋት ለእግዚአብሔር መስጠትን የሚያሳይ ነው::

2፥18 ዘኍ21፥15
2፥19 ቀ9፤ ዘፍ19፥38፤2ዜና20፥10
2፥20 ዘፍ14፥5
2፥21 ቀ10
2፥22 ዘፍ14፥6
2፥23 ዘፍ10፥14፡ 19፤ኢሱ13፥3፤ 18፥23፤2ነገ17፥31፤ ኤር47፥4፤አሞ9፥7
2፥24 ዘኍ21፥13-14፤ ዘዳ1፥7፤3፥6፤ መሳ11፥13፡18
2፥25 ዘፍ35፥5፤ ዘፀ15፥14-16፤ ዘዳ11፥25፤ኢሱ2፥9፡ 11፤1ዜና14፥17፤ 2ዜና14፥14፤17፥10፤ 20፥29፤ኢሳ2፥19፤ 13፥13፤19፥16፤
2፥26 ዘዳ1፥4፤ 20፥10፤ኢሱ13፥18፤ መሳ11፥21-22፤ 21፥13፤2ሳሙ20፥19፤ 1ዜና6፥79
2፥27 ዘኍ21፥21-22
2፥28 ዘዳ23፥4፤ ዘኍ20፥19
2፥30 ዘፀ4፥21፤ 14፥7፤መሳ14፥4፤ 1ነገ12፥15፤ሰቆ3፥65፤ ሮሜ9፥18
2፥31 ዘፍ12፥7
2፥32 ዘኍ21፥23
2፥33 ዘፀ23፥31፤ ዘኍ21፥24፤ዘዳ7፥2፤ 31፥5
2፥35 ዘፍ34፥29፤ 49፥27፤ዘዳ3፥7
2፥36 ዘኍ32፥34፡ 39፤መዝ44፥3
2፥37 ቀ18-19፤ ዘፍ32፥22፤ዘኍ21፥24
3፥1 ዘኍ32፥19፡ 21፥33
3፥2 ኢሱ10፥8፤2ነገ 19፥6፤ኢሳ7፥4

2፥20 ***ዘምዙማውያን፤*** ምናልባት፣ "አጕረምራሚዎች" ማለት ሊሆን ይችላል፤ በዘፍ 14፥5 ላይ ከተጠቀሱት ከ"ዙዚምናውያን" ጋርም አንድ ሊሆኑ ይችላሉ::

2፥23 ***ኤዋውያን፤*** ከፍልስጥኤማውያን በፊት ይኖሩ የነበሩ ሕዝቦች ሊሆኑ ይችላሉ፤ ይህ ካልሆነ ግን ስለ ማንነታቸው ምንም የሚታወቅ ነገር የለም ማለት ነው (ኢሱ 13፥3):: ***ከፍቶራውያን፤*** የዘፍ 10፥14 ማብ ይመ::

2፥24 ***አርኖን፤*** የዘኍ 21፥10-13 ማብ ይመ::

2፥26 ***ቅዴሞት፤*** "ምሥራቃዊ ክልሎች" ማለት ነው::

2፥30 ***መንፈሱን አደንድኖት፣ ልቡንም አጽንቶት፤*** በብሉይ ኪዳን ድርጊቶች፣ አብዛኛውን ጊዜ የሚያያዙት ከድርጊቱ መንሥኤ ወይም ከአካባቢያዊ ሁኔታዎች ወይም ድርጊቱን ከፈጸሙት ሰዎች ጋር ሳይሆን ከእግዚአብሔር ጋር ነው:: ሴዎን እስራኤላውያን እንዳያልፉ ሆን ብሎ መንገድ ዘጋባቸው፤ ነገር ግን የሴዎንን ምድር ለእስራኤል የሚሰጥ እግዚአብሔር ነው (የዘፀ 4፥21 ማብ ይመ)::

2፥32 ***ያህጽ፤*** የኢሳ 15፥4 ማብ ይመ::

2፥34 ***ፈጽመን አጠፋናቸው፤*** ይህ ሐረግ የተገለጸበት የዕብራይስጡ ቃል መጥፋት ያለበትን ማንኛውንም ሰውና ነገር ያመለክታል:: መጥፋት የማይችሉ እንደ ወርቅ፣ ብርና ናስ ያሉ ነገሮች ግን የእግዚአብሔር ንብረት ተብለው በጥንቃቄ ይቀመጡ ነበር:: ሰዎችንና ነገሮችን ጨርሶ ማጥፋት ወርቅ፣ ብርና ናስ በድል አድራጊዎች ዘንድ ዋጋ የሌላቸው አርጓቸዋል፤ ይሁን እንጂ እንደ እግዚአብሔር ንብረት ተቈጥረው ለእግዚአብሔር ይሰጡ ነበር:: ስለዚህ ቃሉ አንዳንድ ጊዜ፣ "አጠፉ" ተብሎ ሌላ ጊዜ ደግሞ፣ "አስረከቡ" ተብሎ (ለምሳሌ ኢሱ 6፥17 ይመ) ተተርጕሞአል:: እግዚአብሔር የእርሱ የጦር ወታደር ሆኖ ያገለገለው ሕዝብ የከብቱንና የንብረቱን ምርኮ ለራሳቸው እንዲወስዱ በሚያደርግበት ጊዜ ይህ ድርጊት በከፊል ይሻራል (ቍ35፤ 3፥7፤ ኢሱ 8፥2 ይመ)::

2፥36 ***አሮዔር፤*** የኢሳ 17፥2 ማብ ይመ:: ***ገለዓድ፤*** የዘፍ 31፥21 ማብ ይመ::

2፥37 ***ያቦቅ፤*** የዘፍ 32፥22 ማብ ይመ::

ስጠሁህ፣ አትፍራው፤ ሐሴቦንን ይዞ በነበረው
በአሞራውያን ንጉሥ በሴዎን ላይ ያደረግህ
በትን በእርሱም ላይ አድርግበት” አለኝ።
3ስለዚህ *አምላካችን* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
የባሳንን ንጉሥ ዐግንና ሰራዊቱን ሁሉ እንደዚሁ
በእጃችን ላይ ጣላቸው፤ እኛም አንድ እንኳ
በሕይወት ሳናስቀር አጠፋናቸው። 4በዚያን
ጊዜ ከተሞቹን ሁሉ ያዝን፤ የዐግ ግዛት
ከሆነው፣ በባሳን ከሚገኘው ከጠቅላላው የአ
ርጎብ ክልል ሥልሳ ከተሞች ውስጥ፣ እኛ
ያልያዝነው አንድም ከተማ አልነበረም።
5እነዚህ ከተሞች ሁሉ ከፍ ባሉ ቅጥሮች፣
በመዝጊያዎችና በመወርወሪያዎች የተመሸጉ
ነበሩ፤ እንዲሁም ቅጥር የሌላቸው አያሌ
መንደሮች ነበሩ። 6በእያንዳንዱ ከተማ ያሉትን
ወንዶቹን፣ ሴቶቹንና ልጆቻቸውን ጭምር በማ
ጥፋት፣ በሐሴቦን ንጉሥ በሴዎን ላይ እንዳ
ደረግነው ሁሉ፣ እነዚህንም ፈጽመን ደመሰ
ስናቸው[ሠ]። 7ከብቱን በሙሉና ከየከተሞቻቸው
የማረክነውን ሁሉ ግን ለራሳችን አደረግን።
8ስለዚህ በዚያን ጊዜ ከዮርዳኖስ በስተ
ምሥራቅ የሚገኘውን፣ ከአርኖን ሸለቆ እስከ
አርሞንዔም ተራራ ያለውን ግዛት፣ ከእነዚህ
ከሁለቱ የአሞራውያን ነገሥታት ላይ ወሰድን
ባቸው። 9አርሞንዔምን፣ ሲዶናውያን ሢርዮን
ብለው ሲጠሩት፣ አሞራውያን ግን ሳኔር
ይሉታል። 10በከፍታው ቦታ ላይ የሚገኙትን
ከተሞች በሙሉ፣ ገለዓድን እንዳለ፣ እስከ
ሰልካና እስከ ኤድራይ ያለውን ባሳንን ሁሉ
እንዲሁም በባሳን ውስጥ የሚገኙትን የዐግ
ግዛት ከተሞች በእጃችን አደረግን። 11ከራ
ፋይማውያን ወገን የተረፈ የባሳን ንጉሥ ዐግ
ብቻ ነበር። ዐልጋው[ረ] ከብረት የተሠራ ቁመ
ቱም ዘጠኝ ክንድ፣ ስፋቱ ደግሞ አራት ክንድ[ሰ]
ነበር። ይህም እስካሁን በአሞናውያን ከተማ
በረባት ይገኛል።

እስራኤላውያን ምድሪቱን መከፋፈላቸው

12በዚያን ጊዜ ከያዝነው ምድር ላይ በአር
ኖን ሸለቆ አጠገብ ካለችው ከአሮዔር አንሥቶ
በስተ ሰሜን ያለውን ግዛት፣ በተጨማሪም
ኮረብታማውን የገለዓድ አገር እኩሌታ ከነ
ከተሞቹ ለሮቤላውያንና ለጋዳውያን ሰጠ
ኋቸው። 13ቀሪውን የገለዓድ ምድርና የዐግ
ግዛት የሆነውን ባሳንን በሙሉ ለምናሴ ነገድ
እኩሌታ ሰጠሁ። በባሳን የሚገኘው መላው
የአርጎብ ክልል የራፋይማውያን ምድር በመባል
ይታወቅ ነበር። 14ከምናሴ ነገድ የሆነው
ኢያዕር፣ እስከ ጌሹራውያንና እስከ ማዕካታ
ውያን ወሰን ድረስ የሚገኘውን መላውን
የአርጎብ ምድር ወሰደ፤ ምድሪቱም በስሙ
ተጠራች[ሸ]፤ ከዚሁ የተነሣ ባሳን እስከ ዛሬ
ድረስ ሐቦት ኢያዕር ትባላለች። 15ገለዓድንም
ለማኪር ሰጠሁት። 16ነገር ግን የሸለቆውን
እኩሌታ ወሰን በማድረግ ከገለዓድ አንሥቶ
እስከ አርኖን ሸለቆ፣ ከዚያም የአሞናውያን
ድንበር እስከ ሆነው እስከ ያቦቅ ወንዝ ያለ
ውን ግዛት ለሮቤላውያንና ለጋዳውያን ሰጠ
ኋቸው። 17የምዕራቡ ወሰን፣ በዓረባ የሚ
ገኘው ዮርዳኖስ ሲሆን፣ ይኸውም ከፈስጋ
ተረተሮች በታች፣ ከኪኔሬት አንሥቶ የጨው
ባሕር[ቀ] እስከሚባለው እስከ ዓረባ ባሕር ድረስ
ነው።

18በዚያን ጊዜ እኔ እንዲህ ብዬ አዘዝኋችሁ፤
“*አምላካችሁ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ይህችን
ምድር ርስት አድርጎ ለእናንተ ሰጥቶአችኋል፤
ይሁን እንጂ የአካል ብቃት ያላቸው ሰዎቻችሁ
ሁሉ ለጦርነት ዝግጁ ሆነው ከወንድሞቻችሁ
ከእስራኤላውያን ፊት በመቅደም መሻገር
አለባቸው። 19ሆኖም ሚስቶቻችሁና ልጆቻችሁ፣
(ብዙ ከብቶች እንዳሏችሁም ስለማውቅ)
ከብቶቻችሁም በሰጠኋችሁ ከተሞች ውስጥ
ይቈዩ፤ 20ይኸውም፣ *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ለእናንተ
እንዳደረገው ሁሉ ወንድሞቻችሁን እስኪያሳር
ፋቸውና *አምላካችሁ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ከዮርዳኖስ ማዶ የሚሰጣቸውን ምድር እነርሱም
እንደዚሁ እስኪወርሱ ድረስ ነው፤ ከዚያ በኋላ
እያንዳንዳችሁ ወደ ሰጠኋችሁ ርስት ትመለ
ሳላችሁ።”

3፥3 ዘኍ21፥24፡35
3፥4 ቍ13፤ ዘኍ21፥24፡33
3፥6 ዘዳ2፥24
3፥7 ዘዳ2፥35
3፥8 ዘኍ32፥33፤ ዘዳ4፥48፤ ኢያ11፥3፡17፤12፥1፤13፥5፡8-12፤መሳ3፥3፤ 1ዜና5፥23፤መዝ42፥6፤89፥12፤133፥3፤ መኃ4፥8
3፥9 1ዜና5፥23፤ መዝ29፥6፤መኃ4፥8፤ ሕዝ27፥5
3፥10 ኢያ12፥5፤ 1ዜና5፥11
3፥11 ዘፍ14፥5፤ ኢያ13፥25፤15፥60፤ 2ሳሙ11፥1፤12፥26፤ 17፥27፤1ዜና20፥1፤ ኤር49፥2፤ሕዝ21፥20፤ 25፥5፤አሞ1፥14
3፥12 ዘዳ2፥36
2፥13 ዘፍ14፥5፤ ዘዳ29፥8
3፥14 ዘኍ32፥41፤ ኢያ12፥5፤13፥11፡13፤ 19፥47፤2ሳሙ10፥6፤ 23፥34፤2ነገ25፥23፤ 1ዜና4፥19፤ መዝ49፥11፤ኤር40፥8
3፥15 ዘፍ50፥23፤ ዘኍ32፥39-40
3፥16 ዘኍ21፥24
3፥17 ዘፍ14፥3፤ ዘኍ34፥11፤ዘዳ1፥1፤ ሳሙ2፥29፤4፥7፤ ሕዝ 47፥8
3፥18 ዘኍ32፥17፤ ኢያ1፥13
3፥19 ዘኍ32፥16፤ ኢያ1፥14

[ሠ]6 የ2፥34 አግራጌ ትርጕም ይመ።
[ረ]11 ወይም፣ *ድንጋይ ተጠርቦ የተዘጋጀ የሬሳ ሣጥን*
[ሰ]11 ቁመቱ 4 ሜትር ስፋቱ 1.8 ሜትር ያህል ነው።
[ሸ]14 ወይም፣ *የኢያዕር መኖሪያ ተብላ ተጠራች*
[ቀ]17 ይኸውም የሙት ባሕር ነው።

3፥3 *ዐግን ... በእጃችን ላይ ጣላቸው፤* በ2፥26-37 ላይ ሌሎችን አሳልፎ እንደሰጣቸው ማለት ነው።

3፥4 *የአርጎብ ክልል፤* ከዚህ ክፍል በስተቀር በሌላ ስፍራ በባሳን ምድር ውስጥ እንደሚገኝ አልተጠቀሰም (ቍ 13-14፤ 1ነገ 4፥13 ይመ)። *ሥልሳ ከተሞች፤* ከተሞቹ ትልቅና ዙሪያቸውም የተቀጠረ ነበር (1ነገ 4፥13)፤ ይህም የሚያሳየው በከተሞቹ ውስጥ ከፍተኛ የሕዝብ ቍጥር እንደ ነበረ ነው (ቍ 5 ይመ)።

3፥6-7፤ የ2፥34 ማብ ይመ።

3፥8 *አርሞንዔም ተራራ፤* ከዓመት እስከ ዓመት ጫፉ በበረዶ የተሸፈነ ሲሆን፣ ከፍታው እስከ 9200 ጫማ የሚደርስና በሊባኖስ አገር ከሚገኙ ታላላቅና ውብ ተራሮች ውስጥ አንዱ ነው።

3፥9 *ሢርዮን፤* ለአርሞንዔም ተራራ የተሰጠው ይህ ስም ሙሴ በነበረበት ዘመን በአንድ የከነዓናውያን ጽሑፍ ውስጥ ተገኝቶአል። *ሳኔር፤* ለአርሞንዔም ተራራ የተሰጠው ይህ ስም በአሦራውያንም ጽሑፍ ይገኛል።

3፥10 *ሰልካ፤* የባሳንን ምሥራቃዊ ድንበር የሚያመለክት ከተማ ነው (ኢያ 13፥11 ይመ)።

3፥11 *ዐልጋውም ከብረት የተሠራ፤* በባሳን ምድር፣ ከባልጩት ድንጋይ የተሠራ በድን የሚያርፍበት ዐልጋ ሲሆን፣ “ዐልጋ” እንዲሁም “ብረት” የሚሉትን ቃላት ለመግለጽ የገቡት የዕብራይስጥ ቃላት በአንድነት ሲጣመሩ ይህን ያንጸባርቃሉ። ዐልጋው እውነተኛ ዐልጋ ከሆነ የሚሠራው ከእንጨት ስለ ሆነ ምናልባት ይህ የሚያመለክተው የዐልጋው መጋጠሚያዎች ከብረት መሠራታቸውን ነው፤ ለምሳሌ “የብረት ሠረገላዎች” እንደሚባለው ዐይነት ማለት ነው (የኢያ 17፥16 ማብ ይመ)። *በአሞናውያን ከተማ በረባት፤* አዲስ ኪዳን በተጻፈበት ዘመን ፊላደልፍያ ተብላ የምትጠራ ሲሆን፣ ረባት የጥንቷ የአሞናውያን ዋና ከተማ ነበረች (አሞ 1፥13-14)። በአሁኑ ጊዜ ስሟ አማን ሲሆን፣ የዮርዳኖስ መንግሥት ዋና ከተማ ናት።

3፥12-20፤ ዘኍ 32፥34፥13-15 ይመ።

3፥14 *ኢያዕር ... ሐቦት ኢያዕር፤* “የኢያዕር ሰፈር” ወይም “የኢያዕር መንደር” ማለት ነው፤ እንዲሁም የመሳ 10፥3 ማብ ይመ። *ጌሹራውያንና ... ማዕካታውያን፤* ከሌሎቹ ጋር ሲነጻጸሩ አነስተኛ መንግሥታት ናቸው፤ ጌሹር ከገሊላ ባሕር በስተ ምሥራቅ ሲገኝ፣ ማዕካት ደግሞ ከሞሮን ውሃ በስተ ሰሜን ይገኛል (የኢያ 11፥5 ማብ ይመ)።

3፥15 *ማኪር፤* የዘፍ 50፥23 ማብ ይመ።

3፥17 *ኪኔሬት፤* የማር 1፥16 ማብ ይመ። *ፈስጋ፤* በስተ ምሥራቅ በዐምባው ጫፍ ላይ የሚገኝና የሙት ባሕርን ወደታች የሚያይ ቦታ ነው።

3፥20 *እስኪያሳርፋቸው፤* ፍጹም ዕረፍትንና መረጋጋትን የሚያሳይ

ሙሴ ዮርዳኖስን እንዳይሻገር መከልከሉ

21በዚያን ጊዜ ኢያሱን እንዲህ ስል አዘዝ
ሁት፤ "አምላካችሁ እግዚአብሔር (ያህዌ) በእነ
ዚህ በሁለቱ ነገሥታት ላይ ያደረገውን ሁሉ
በገዛ ዓይንህ አይተሃል፤ አሁንም ዐልፈህ
በምትሄድባቸው መንግሥታት ላይ ሁሉ እግ
ዚአብሔር ይህንኑ ይደግመዋል። 22አምላካችሁ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ራሱ ይዋጋላችኋልና
አትፍሯቸው።"

23በዚያን ጊዜ እግዚአብሔርን (ያህዌ) እንዲህ
ብዬ ለመንሁት፤ 24"ጌታ እግዚአብሔር (አዶናይ
ያህዌ) ሆይ፣ ታላቅነትህንና ብርቱ ክንድህን
ለእኔ ለባሪያህ እነሆ፣ ማሳየት ጀምረሃል፤
ለመሆኑ በሰማይም ሆነ በምድር፣ አንተ
የምታደርጋቸውን ሥራዎችና ታላላቅ ድርጊቶች
መፈጸም የሚችል አምላክ ማነው? 25አሁንም
ከዮርዳኖስ ማዶ ያለችውን ያችን መልካሚ
ቱን ምድር፣ ውብ የሆነችውን ኰረብታማ
አገርና ሊባኖስን እንዳይ ፍቀድልኝ።"

26እግዚአብሔር ግን በእናንተ ሰበብ ተቈ
ጥቶኝ ነበርና አልሰማኝም፤ እግዚአብሔር
(ያህዌ) እንዲህ አለኝ፤ "ይበቃል፤ ከእንግዲህ
ወዲያ ስለዚህ ነገር አታንሣብኝ። 27ወደ
ፈስጋ ተራራ ጫፍ ውጣ፤ ወደ ምዕራብና
ወደ ሰሜን፣ ወደ ደቡብና ወደ ምሥራቅም
ተመልከት። አንተ ዮርዳኖስን ስለማትሻገር፣
ምድሪቱን በዐይንህ ብቻ እያት። 28ነገር
ግን ሕዝቡን መርቶ በማሻገር የምታያትን
ምድር እንዲወርሱ የሚያደርጋቸው ስለ ሆነ፣
ኢያሱን ላከው፤ አደፋፍረው፤ አበረታታውም።"
29ስለዚህ እኛ በቤተ ፌጎር አጠገብ ባለው
ሸለቆ ውስጥ ቈየን።

ሙሴ እስራኤላውያን እንዲታዘዙ ማስጠንቀቁ

4 አሁንም እስራኤል ሆይ፤ በሕይወት እን
ድትኖሩ፣ የአባቶቻችሁ አምላክ እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ወደሚሰጣችሁ ምድር እንድትገቡና
እንድትወርሱ የማስተምራችሁን ሥርዐትና ሕግ
ስሙ፤ ጠብቋቸውም። 2ባዘዝኋችሁ ላይ አትጨ
ምሩ፤ ከእርሱም አትቀንሱ፤ ነገር ግን የምሰ
ጣችሁን የአምላካችሁን የእግዚአብሔርን
(ያህዌ) ትእዛዞች ጠብቁ።

3እግዚአብሔር (ያህዌ) በብዔልፌጎር ላይ ምን
እንዳደረገ በዐይናችሁ አይታችኋል፤ አምላካችሁ
እግዚአብሔር (ያህዌ) ከመካከላችሁ ብዔልፌጎ
ርን የተከተሉትን ሁሉ አጥፍቶአቸዋል፤
4አምላካችሁን እግዚአብሔርን (ያህዌ) የተከተ
ላችሁት እናንተ ሁላችሁ ግን ይኸው እስከ
ዛሬ በሕይወት አላችሁ።

5ገብታችሁ በምትወርሷት ምድር፣ እንድ
ትፈጽሟቸው እግዚአብሔር አምላኬ (ኤሎሂም ያህዌ)
ባዘዘኝ መሠረት ሥርዐትንና ሕግን አስተምሬ
አችኋለሁ። 6በጥንቃቄ ጠብቋቸው፤ ስለ እነዚህ
ሥርዐቶች ሁሉ ለሚሰሙና፣ "በእውነቱ ይህ
ታላቅ ሕዝብ የቱን ያህል ጥበበኛና አስተዋይ
ነው" ለሚሉ ሕዝቦች ይህ ጥበባችሁንና
ማስተዋላችሁን ይገልጣልና። 7በምንጠራው
ጊዜ ሁሉ አምላካችን እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ለእኛ
ቅርብ እንደ ሆነ አማልክቱ የሚቀርቡት ሌላ
ታላቅ ሕዝብ ማነው? 8ዛሬ እኔ በፊታችሁ እንዳ
ስቀመጥሁት ሕግ ያለ፣ ጽድቅ የሆነ ሥርዐትና
ሕግ ያሉት ሌላ ታላቅ ሕዝብስ ማነው?

9ዐይኖቻችሁ ያዩዋቸውን ነገሮች እንዳትረሱ፣
ደግሞም በሕይወት እስካላችሁ ድረስ ከልባ
ችሁ እንዳይጠፉ ብቻ ተጠንቀቁ፣ ነቅታችሁም
ራሳችሁን ጠብቁ። እነዚህን ለልጆቻችሁና
ከእነርሱ በኋላ ለሚወለዱት ልጆቻቸው አስ
ተምሯቸው። 10"በምድሪቱ በሚኖሩበት ጊዜ
ሁሉ እኔን ማክበር እንዲማሩ፣ ለልጆቻቸ
ውም እንዲያስተምሩ ቃሌን ይሰሙ ዘንድ ሕዝ
ቡን በፊቴ ሰብስብ" ባለኝ ጊዜ፣ በኮሬብ
በአምላካችሁ በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ፊት

3፥22 ዘፀ14፥14፤ ዘዳ1፥29፤7፥18፤ 20፥1፤31፥6፤2ዜና32፥8፤መዝ23፥4፤ ኢሳ41፥10
3፥23 ዘዳ1፥37፤ 31፥2፤32፥52፤34፥4
3፥24 ዘፀ8፥10፤ ዘዳ5፥24፤11፥2፤32፥3፤ 8፥10፤2ሳሙ7፥22፤ መዝ71፥16፤106፥2፤ 145፥12፤150፥2
3፥25 ዘዳ1፥7፤ 4፥22፤ኢሱ1፥4፤9፥1፤ 11፥17፤12፥7፤13፥5፤ መሳ3፥3፤9፥15፤ 1ነገ4፥33
3፥26 ቍ27፤ ዘዳ1፥37፤31፥2
3፥27 ቍ26፤ ዘፍ13፥14፤ዘኍ20፥12፤21፥20፤27፥12 ዘዳ32፥52
3፥28 ዘኍ27፥18-23፤ ዘዳ31፥7፤ዘዳ1፥38፤ 31፥3፡23
3፥29 ዘኍ23፥28፤ ዘዳ4፥46፤34፥6፤ ኢሱ13፥20
4፥1 ዘሌ18፥4፡5፤ ዘዳ1፥3፤30፥15-20፤ ሮሜ10፥5
4፥2 ዘሌ22፥31፤ ዘዳ10፥12-13፤ 12፥32፤ኢሱ1፥7፤ ምሳ30፥6፤ኤር26፥2፤ መክ12፥13፤ ራእ22፥18-19
4፥3 ዘኍ25፥1-9፤ መዝ106፥28
4፥5 ዘፀ18፥20፤ ዘሌ27፥34፤መዝ71፥17፤ 119፥102፤ኤር32፥33፤ ዕዝ9፥11
4፥6 ዘዳ29፥9፤ 30፥19-20፤32፥46-47፤ 1ነገ2፥3፤መዝ19፥7፤ 119፥98፤ምሳ1፥7፤ ኢዮ1፥1፤28፥28፤ መዝ111፥10፤ ምሳ2፥5፤3፥7፤9፥10፤ መክ12፥13፤ ሕዝ 5፥5፤2ጢሞ3፥15
4፥7 ቍ32-34፤ ዘኍ23፥21፤2ሳሙ7፥23፤መዝ46፥1፤ሐሥ17፥27
4፥8 መዝ89፥14፤ 97፥2፤119፥7፡62፡144፡160፡172፤ሮሜ3፥2
4፥9 ዘፍ14፥14፤18፥19፤ዘፀ10፥2፤23፥13፤ዘዳ6፥20-25፤ኤፌ6፥4
4፥10 ቍ9፤ዘፀ3፥1፤ 20፥20፤12፥1፤ዘዳ12፥1፤14፥23፤ 17፥19፤31፥12-13፤ መዝ2፥11፤111፥10፤147፥11፤ኢሳ8፥13፤ ኤር32፥40

ነው፤ ይህም ዕረፍት ከውጭ ከሚመጣ ዛቻና ጭቆና ነጻ መሆንን እንዲሁም ከውስጥ በሚፈጠር የእርስ በርስን ግጭት፣ ረሃብን ወይም ቸነፈርን ያመለክታል (12፥9-10፤ 25፥19 ይመ፤ እንዲሁም የኢሱ 1፥13፤ የ1ነገ 5፥4፤ የዕብ 4፥1-11 ማብ ይመ)።

3፥22 *እግዚአብሔር አምላካችሁ ራሱ፤* እስራኤል ያደረገቻቸው ፍልሚያዎች ሁሉ የሚያረጋግጡት ያለ እግዚአብሔር ርዳታ እስራኤል ድል ልታገኝ የማትችል መሆኗን ነው። ድል የሚያስገኘው የእስራኤል ኀይል ሳይሆን የእግዚአብሔር ኀይል ነው። ሙሴ የእስራኤልን ወኔና እምነት በዚህ እውነት አነሣሣ (1፥30፤ 2፥21-22፡31፤20፥4 ይመ)።

3፥23-25፤ ሙሴ ወደ ተስፋዪቱ ምድር ለመግባት ያቀረበው የመጨረሻ ልመና ነው (1፥37 እና ማብ 31፥2 ይመ)።

3፥26 *በእናንተ ሰበብ፤* የ1፥37 ማብ ይመ።

3፥27 *ወደ ፈስጋ ተራራ ጫፍ ውጣ፤* ሙሴ ይህን ያደረገው እስራኤላውያን በተስፋዪቱ ምድር እንዴት መኖር እንዳለባቸው የሕጉን መጽሐፍ እያብራራ ካዘጋጃቸው በኋላ ነበር (32፥48-52፤ 34፥1-6 ይመ)። *ፈስጋ፤* የቍ 17 ማብ ይመ። *ወደ ምዕራብና ወደ ሰሜን፣ ወደ ደቡብና ወደ ምሥራቅም ተመልከት፤* እንደ አብርሃም (ዘፍ 13፥14 ይመ)፣ ሙሴም የተስፋዪቱን ምድር የሚወርሰው በዘርያዎቹ አማካይነት ብቻ ነው (34፥1-4 ይመ)።

3፥28 *ኢያሱን ላከው፤* 31፥7-8 ይመ።

3፥29 *ቤተ ፌጎር፤* የፌጎር ቤት ማለት ሲሆን፣ ምናልባት፣ "የፌጎር በአል" የተባለ ጣዖት የሚመለክበትን ስፍራ ሳያመለክት አይቀርም (ዘኍ 23፥28፤ 25፥3፡5)።

4፥1 *እስራኤል ሆይ፤ ... ስሙ፤* ሕዝቡ የእግዚአብሔርን ትእዛዝ እንዲሰማና እንዲታዘዝ የቀረበው ጥሪ በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ ተደጋግሞ የሚወጣ መሪ ሐሳብ ነው (ለምሳሌ 5፥1 6፥3-4፤ 9፥1፤ 20፥3 ይመ)፤ በሌሎች የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትም ተመሳሳይ ጥሪ ይገኛል። በተጨማሪም የ6፥4-9 ማብ ይመ።

4፥2 *አትጨምሩ፤ አትቀንሱ፤* እግዚአብሔር የሚሰጠው መገለጥ በቂ ነው። መገለጡን በሙሉ ልብ መታዘዝ እንጂ ከእርሱ አንዳች ማጕደል ወይም መጨመር ከቶ አይፈቀድም (12፥32፤ ምሳ 30፥6፤ ገላ 3፥15፤ ራእ 22፥18-19 ይመ)።

4፥4 *የተከተላችሁት፤* የ10፥20 ማብ ይመ።

4፥7 *በምንጠራው ጊዜ ... ለእኛ ቅርብ እንደ ሆነ፤* እስራኤላውያን ዘወትር በጸሎት ወደ እግዚአብሔር የመቅረብ ዕድል ነበራቸው። የእግዚአብሔር ህልዎት በሰፈሩ መኻል ለመኻል በተተከለው የመገናኛ ድንኳንና በድንኳኑም ላይ ባረፈው የደመና ዐምድ ተመስሎአል (ዘፀ 40፥34-38፤ ዘኍ 23፥21 ይመ)።

4፥9 *ለልጆቻችሁ ... አስተምሯቸው፤* ቍ 10፤ 11፥19 ይመ፤ ከዘፀ 12፥26-27 ጋር ያነጻጽሩ።

4፥10-14፤ ዘፀ 19-24 ይመ።

የቆማችሁበትን ዕለት አስታውሱ:: 11ተራራው
በጥቍር ደመናና በድቅድቅ ጨለማ ተውጦ
ሳለ ነበልባሉ ሰማይ እስከሚደርስ ድረስ
በተቃጠለ ጊዜ መጥታችሁ ከተራራው ግርጌ
ቆማችሁ:: 12ከዚያም እግዚአብሔር (ያህዌ)
በእሳቱ ውስጥ ሆኖ ተናገራችሁ፤ እናንተም
የቃሉን ድምፅ ሰማችሁ፤ መልክ ግን አላያችሁም፤
ድምፅ ብቻ ነበርና:: 13እርሱ ኪዳኑን ይኸውም
እንድትከተሏቸው ያዘዛችሁን ዐሠርቱን ትእዛ
ዛት ዐወጀላችሁ፤ ከዚያም በሁለት የድንጋይ
ጽላቶች ላይ ጻፋቸው፤ 14ዮርዳኖስን ተሻግራ
ችሁ በምትወርሷት ምድር ውስጥ የምትከተሏቸውን
ሥርዐትና ሕግ እንዳስተምራችሁ በዚያን ጊዜ
እግዚአብሔር (ያህዌ) አዘዘኝ::

ጣዖትን ማምለክ ስለ መከልከሉ

15እግዚአብሔር (ያህዌ) በኮሬብ ተራራ ላይ
በእሳት ውስጥ በተናገራችሁ ቀን ምንም ዐይ
ነት መልክ ከቶ አላያችሁም፤ ስለዚህ ለራሳችሁ
ተጠንቀቁ፤ 16ይኸውም እንዳትረክሱ፣ በወንድ
ወይም በሴት መልክ በማናቸውም ዐይነት
ምስል የተቀረጸ ጣዖት ለራሳችሁ እንዳታበጁ፣
17ወይም በምድር ላይ የሚኖር የማናቸውንም
እንስሳ ወይም በአየር ላይ የሚበር የማናቸ
ውንም ወፍ፣ 18ወይም በደረቱ የሚሳብ የማና
ቸውንም ፍጡር ወይም በውሃ ውስጥ የሚኖር
የማናቸውንም ዓሣ ምስል እንዳታደርጉ ነው::
19ወደ ሰማይ ቀና ብለህ ፀሓይን፣ ጨረቃንና
ከዋክብትን፣ የሰማይ ሰራዊትንም ሁሉ በም
ትመለከትበት ጊዜ፣ ወደ እነርሱ እንዳትሳብና
እንዳትሰግድላቸው፣ አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) ከሰማይ በታች ላሉ ሕዝቦች ሁሉ ድርሻ
አድርጎ የሰጣቸውንም ነገሮች እንዳታመልክ
ተጠንቀቅ፤ 20እናንተን ግን ልክ ዛሬ እንደ
ሆናችሁት ሁሉ ርስቱ ትሆኑለት ዘንድ፣
አምላካችሁ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) እናንተን
ከብረት ማቅለጫ ምድጃ፣ ከግብፅ አውጥቶ
አመጣችሁ::

21በእናንተም ምክንያት እግዚአብሔር እኔን
ተቈጣኝ፤ ዮርዳኖስንም እንዳልሻገርና አምላካችሁ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ርስት አድርጎ ወደ
ሚሰጣችሁ ወደ መልካሚቱ ምድር እንዳልገባ
ማለ:: 22እኔም በዚህች ምድር እሞታለሁ፤
ዮርዳኖስን አልሻገርም፤ እናንተ ግን ልትሻገሩ
ነው፤ ያችንም መልካም ምድር ትወርሳላችሁ::
23አምላካችሁ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ከእናንተ
ጋር የገባውን ኪዳን እንዳትረሱ ተጠንቀቁ፤
አምላካችሁ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የከለከ
ለውን ጣዖት በማናቸውም ዐይነት መልክ ለራ
ሳችሁ አታብጁ:: 24አምላካችሁ እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) የሚበላ እሳት ቀናተኛም አምላክ (ኤሎሂም)
ነውና::

25ልጆችንና የልጅ ልጆችን ከወለዳችሁና
በምድሪቱም ላይ ለረጅም ጊዜ ከኖራችሁ
በኋላ ራሳችሁን በማርከስ ማንኛውንም ዐይነት
ጣዖት ብታበጁ፣ በአምላካችሁም በእግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ፊት ክፉት በማድረግ ለቍጣ
ብታነሣሡት፣ 26ዮርዳኖስን ተሻግራችሁ ከምት
ወርሷት ምድር ላይ ፈጥናችሁ እንደምትጠፉ
በዚህ ቀን ሰማይንና ምድርን በእናንተ ላይ
ምስክሮች አድርጌ እጠራለሁ፣ በዚያ ቦታ
ብዙ ዘመን አትኖሩም፤ ፈጽሞ ትጠፋላችሁ::
27እግዚአብሔር (ያህዌ) እናንተን በአሕዛብ መካከል
ይበትናችኋል፤ እግዚአብሔር በሚበትናችሁ አሕዛብ
መካከል የምትተርፉት ጥቂቶቻችሁ ብቻ
ናችሁ:: 28እዚያም፣ ማየት ወይም መስማት
ወይም መብላት ወይም ማሽተት በማይችሉ
በሰው እጅ በተሠሩ የእንጨትና የድንጋይ አማ
ልክት ታመልካላችሁ:: 29ነገር ግን እዚያም
ሆናችሁ አምላካችሁን እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም)
በፍጹም ልባችሁና በፍጹም ነፍሳችሁ ብትፈ
ልጉት ታገኙታላችሁ:: 30ስትጨነቅና ይህ ሁሉ
ነገር ሲደርስብህ ያን ጊዜ፣ በኋለኞቹ ዘመናት
ወደ አምላክህ ወደ እግዚአብሔር (ያህዌ) ትመለ

4፥11 ዘፀ3፥1፤ 19፥9:17:18፤ መዝ18፥11፤97፥2
4፥12 ዘፀ19፥9፤ 20፥22፤ዘዳ5፥4:22፤ ዮሐ5፥37፤ማቴ3፥17፤ ዕብ12፥19
4፥13 ዘፀ24፥12፤ ዘዳ9፥9፤ሮሜ9፥4
4፥14 ዘፀ21፥1
4፥15 ዘፀ3፥1፤ ኢያ23፥11፤ ኢሳ40፥18፤41፥22-24፤ ሚል2፥15
4፥16 ዘፍ6፥11-12፤ ዘፀ20፥4-5፤ዘዳ9፥12፤ 31፥29፤32፥5፤ መሳ2፥19፤ሮሜ1፥23
4፥17 ሮሜ1፥23
4፥19 ዘፍ1፥16፤ 2፥1፤37፥9፤ዘኍ25፥3፤ ዘዳ13፥5፤17፥3፤2ነገ2 3፥11፤ኤር8፥2፤43፥1 3፤ሕዝ8፥16፤ ኢዮ31፥26፤ ሮሜ1፥25
4፥20 ዘፍ17፥7፤ ዘፀ1፥13፤3፥10፤8፥22፤ 34፥9፤ቲቶ2፥14
4፥21 ዘኍ20፥12፤ ዘዳ1፥37
4፥22 ዘኍ27፥13-14፤ ዘዳ3፥25
4፥23 ቍ9፤ ዘፀ20፥4
4፥24 ዘፀ15፥7፤ 19፥18፤20፥5፤ ዕብ12፥29
4፥25 ቍ16:23፤ 1ነገ11፥6፤15፥26፤ 16፥25:30፤2ነገ17፥2: 17፤21፥2
4፥26 ዘፍ31፥50፤ ዘዳ6፥15፤7፥4፤ 30፥18-19፤31፥28፤ 32፥1፤መዝ50፥4፤ ምሳ14፥5፤ኢሳ1፥2፤ 34፥1፤ኤር6፥19፤ ሚክ6፥2፤
4፥27 ዘሌ26፥33፤ ዘዳ28፥36:64፤29፥28፤ 1ነገ8፥46፤2ነገ17፥6፤ መዝ44፥11፤106፥27፤ ኢሳ17፥6፤21፥17፤ ኤር3፥8፤ሚክ1፥16፤ አብ1፥5
4፥28 ዘዳ13፥2፤ 28፥36:64፤29፥17፤1ሳሙ26፥19፤መዝ115፥4-8፤ 135፥15-18፤ኢሳ8፥19፤26፥14፤44፥17-20፤ኤር5፥19፤16፥13፤ ሐሥ19፥26፤ራእ9፥20 4፥29 ዘዳ6፥5፤30፥1-3:10፤1ሳሙ7፥3፤ 13፥12፤ 1ነገ8፥48፤ 2ነገ13፥4፤2ዜና7፥14፤15፥4፤33፥12፤ መዝ78፥34፤119፥58፤ኢሳ45፥19:22፤55፥6፤ኤር26፥19፤29፥13፤ ዳን9፥13፤ሆሴ3፥5፤አሞ5፥4፤ 4፥30 ዘሌ26፥41፤ዘዳ30፥2፤ 31፥17፤21:29፤ 1ነገ8፥48፤ነህ1፥9፤መዝ4፥1፤18፥1፤46፥1፤59፥16፤ 107፥6፤ኤር3፥1:12:22፤4፥1፤18፥11፤ 23፥20፤ሆሴ3፥5፤ኢዩ2፥12፤ ዕብ1፥2

4፥10 *አስታውሱ፤* እግዚአብሔር በቀደመው ዘመን እስራ ኤልን እንዴት እንደታደገ በተለይም ከግብፅ ባርነት እንዴት እንዳወጣ ሕዝቡ መለስ ብሎ እንዲያስታውስ የቀረበው መለኮታዊ ጥሪ በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ ተደጋግሞ የተወሳ መሪ ሐሳብ ሲሆን (5፥15፤ 7፥18፤ 8፥2:18፤ 9፥7:27፤ 11፥2፤ 15፥15፤ 16፥3:12፤ 24፥9:18:22፤ 25፥17)፣ ይህም በ32፥7 ላይ፣ "የጥንቱን ዘመን አስታውስ" በሚለው አገላለጽ ተጠቃልሎአል::

4፥12 *መልክ ግን አላያችሁም፤* ቍ 15 ይመ፤ እንዲሁም የዘፀ 20፥4 ማብ ይመ:: "እግዚአብሔር መንፈስ ነው" (ዮሐ 4፥24 ይመ፤ ከኢሳ 31፥3 ጋር ያነጻጽሩ)::

4፥13 *ኪዳኑን ... ዐሠርቱን ትእዛዛት፤* የዘፀ 20፥1፤ 34፥28 ማብ ይመ:: *ሁለት የድንጋይ ጽላቶች፤* የዘፀ 31፥18 ማብ ይመ::

4፥15-18፤ የዘፀ 20፥4 ማብ ይመ::

4፥19 *ወደ እነርሱ እንዳትሳብ፤* ከብዙ ዘመን በኋላ የይሁዳ ንጉሥ እንደ ሆነው ማለት ነው (2ነገ 23፥5)::

4፥20 *ከብረት ማቅለጫ ምድጃ፤* እስራኤላውያን በግብፅ ምድር ያሳለፉት ጊዜ የመከራ፣ የፈተናና የመጥሪያ ጊዜ እንደ ነበረ ያመለክታል (1ነገ 8፥51፤ ኤር 11፥4 ይመ፤ እንዲሁም ኢሳ 48፥10 ይመ)::

4፥21 *በእናንተም ምክንያት፤* የ1፥37 ማብ ይመ::

4፥24 *የሚበላ እሳት፤* 9፥3 ይመ፤ እንዲሁም የዘፀ 24፥17 ማብ ይመ:: *ቀናተኛ አምላክ፤* 5፥9፤ 6፥15 ይመ፤ እንዲሁም የዘፀ 20፥5 ማብ ይመ::

4፥25 *በምድሪቱ ላይ ... ከኖራችሁ በኋላ፤* የእስራኤላውያን ዐመፅ፣ በዚህም ምክንያት ከምድሪቱ ተነቃቅለው መሰደድ፣ ከዚያም በኃጢአታቸው ተጸጽተው ንስሓ በመግባት እንደገና ወደ ምድሪቱ መመለስ በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ ጐልቶ የሚገኝ ሐሳብ ነው (ለምሳሌ በም 27-28 ላይ ያለውን የበረከትና የመርገም ዝርዝር ይመ)::

4፥26 *ሰማይና ምድርን ... ምስክሮች አድርጌ፤* የ30፥19፤ የመዝ 50፥1፤ የኢሳ 1፥2 ማብ ይመ::

4፥27 *ይበትናችኋል፤* የ28፥64 ማብ ይመ::

4፥29 *በፍጹም ልባችሁና፣ በፍጹም ነፍሳችሁ፤* ሙሉ በሙሉ መሰጠትን ያመለክታል:: ሐረጉ የእግዚአብሔር ሕዝብ አምላኩን እንዴት መሻት እንዳለበት የሚያመለክት ብቻ ሳይሆን፣ እንዴት መፍራት፣ መታዘዝ፣ መውደድና ማገልገል እንዳለበት ጭምር የሚያሳይ ነው (6፥5፤ 10፥12፤ 11፥13፤ 13፥3፤ 30፥6)፤ ከዚህም በተጨማሪ ሕዝቡ ከአምላኩ መንገድ ዘወር ባለ ጊዜ እንዴት ተመልሶ ኅብረት መፍጠርና ራሱን መስጠት እንደሚችል ያመለክታል (26፥16፤ 30፥2:10)::

ሳለህ፤ ትታዘዝለታለህም:: 31አምላክህ እግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) መሓሪ አምላክ (ኤሎሂም)
ነውና፣ አይተውህም ወይም አያጠፋህም፤ ወይም
ደግሞ ለአባቶችህ በመሐላ ያጸናላቸውን ቃል
ኪዳን አይረሳም::

እግዚአብሔር አምላክ (ያህዌ ኤሎሂም) ነው

32እግዚአብሔር (ያህዌ) ሰውን በምድር ላይ
ከፈጠረበት ቀን ጀምሮ እናንተ ከመኖራችሁ
በፊት ስለ ነበረው የቀድሞ ዘመን ጠይቁ፤
ከአንዱ የሰማይ ጫፍ እስከ ሌላው የሰማይ
ጫፍ ድረስ ጠይቅ፤ እንደዚህ ያለ ታላቅ
ነገር ከቶ ተደርጎ ወይስ እንደዚህ ዐይነት ነገር
ከቶ ተሰምቶ ያውቃልን? 33ከእሳት ውስጥ
የእግዚአብሔርን (ኤሎሂም) ድምፅ እንደ እናንተ የሰ
ማና በሕይወት የኖረ ከቶ ሌላ ሕዝብ አለን?
34አምላካችሁ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በዐይናችሁ
እያያችሁ ለእናንተ በግብፅ እንዳደረገው ሁሉ
በፈተና፣ በታምራዊ ምልክቶችና በድንቆች፣
በጦርነት፣ በጸናች እጅና በተዘረጋች ክንድ
ወይም በታላቅና በአስፈሪ ሥራዎች ከሌላ ሕዝብ
መካከል አንድን ሕዝብ የራሱ ለማድረግ የቻለ
አምላክ አለን?

35እግዚአብሔር እርሱ አምላክ (ያህዌ ኤሎሂም)
መሆኑን፣ ከእርሱም በቀር ሌላ አምላክ አለ
መኖሩን ታውቁ ዘንድ እነዚህን ነገሮች እንድ
ታዩ ተደረገ:: 36ሊገሥጽህ ድምፁን ከሰማይ
እንድትሰማ አደረገ፤ በምድርም ላይ አስፈሪ
እሳቱን አሳየህ፤ ከእሳቱም ውስጥ ቃሉን
ሰማህ:: 37አባቶችህን ከመውደዱ የተነሣና ከእነ
ርሱም በኋላ ዘራቸውን ስለ መረጠ፣ ከአንተ
ጋር በመሆን በታላቅ ኀይሉ ከግብፅ አወጣህ፤
38ዛሬ እንደ ሆነው ሁሉ ከአንተ ይልቅ ታላ
ቅና ብርቱ የሆኑትን አሕዛብ ከፊትህ በማስ
ወጣት ወደ ምድራቸው አስገብቶህ ለአንተ
ርስት አድርጎ ለመስጠት ነው::

39እንግዲህ በላይ በሰማይ፣ በታችም
በምድር እግዚአብሔር እርሱ አምላክ (ያህዌ ኤሎሂም)
መሆኑን ዛሬ ዕወቅ፤ በልብህም ያዘው፤ ሌላም
የለም:: 40ለአንተና ከአንተም በኋላ ለልጆችህ
መልካም እንዲሆንላችሁ፣ አምላክህ እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ለዘላለም በሚሰጥህም ምድር ዕድሜህ
እንዲረዝም፣ ዛሬ እኔ የማዝህን ሥርዐቱንና
ሕግጋቱን ጠብቅ::

4፥31 ዘፀ34፥6፤ ዘሌ26፥44፡45፤ ዘዳ31፥6፡8፤ኢሱ1፥5፤ 1ነገ8፥57፤1ዜና28፥9፡20፤ነህ9፥31፤ መዝ9፥10፤27፥9፤ 71፥9፤111፥4፤ ኢሳ42፥16፤ዕብ13፥5
4፥32 ቍ7፤ ዘፍ1፥27፤ዘዳ28፥64፤ 30፥1፤32፥7፤ 2ሳሙ7፥23፤ ኢሳ45፥12፤ ኤር9፥16፤ማቴ24፥31
4፥33 ዘፀ20፥22፤ ዘዳ5፥24-26
4፥34 ዘፀ3፥20፤ 4፥17፤14፥30፤15፥11፤ ዘዳ5፥15፤6፥21፤7፥19፤ 15፥15፤26፥8፤29፥3፤ 34፥12፤1ዜና16፥12፤ መዝ9፥1፤40፥5፤45፥4፤ 65፥5፤ኢሳ7፥12፤ ኤር32፥20፤
4፥35 ቍ39፤ዘፀ 8፥10፤ዘዳ7፥9፤32፥4፡12፤1ሳሙ2፥2፤1ነገ8 ፥60፤2ነገ19፥19፤ኢ ሳ43፥10፤ማር12፥32
4፥36 ዘፀ19፥19፤ ዘዳ8፥5፤ዕብ12፥25፤
4፥37 ዘፀ3፥20፤ 33፥14፤ዘዳ7፥8፤10፥15፤23፥5፤33፥3፤መዝ44፥3፤ኤር31፥3፤ሆሴ11፥1፤ሚል1፥2፤2፥11
4፥38 ዘኍ34፥14-15፤ ዘዳ7፡1፤9፡5
4፥39 ቍ35፤ ዘፀ8፥10፤15፥11
4፥40 ቍ1፤ ዘፍ26፥5፤ዘፀ23፥26፤ ዘሌ22፥31፤ዘዳ5፥16፡ 29፤11፥1፤12፥25፤ መዝ105፥45፤ኢሳ3፥10፤ 48፥18፤ኤፌ6፥2-3
4፥42 ዘፀ21፥13
4፥43 ኢሱ21፥38፤ 1ነገ22፥3፤2ነገ8፥28፤ 9፥14
4፥46 ዘኍ21፥26
4፥48 ዘዳ2፥36፤ 3፥8፡9
5፥1 ዘፀ18፥20
5፥2 ዘፍ17፥9፤ ዘፀ3፥1፤19፥5፤ ኤር11፥2፤ዕብ9፥15፤ 10፥15-17
5፥3 ዘኍ26፥63-65፤ ዘዳ11፥2-7፤ዕብ8፥9

የመማፀኛ ከተሞች

4፥41-43 ማመ - ዘኍ 35፥6-34፤ ዘዳ 19፥1-14፤ ኢሱ 20፥1-9

41በዚያን ጊዜ ሙሴ ከዮርዳኖስ በስተ ምሥራቅ
ሦስት ከተሞችን ለየ፤ 42ይኸውም የቈየ ጠላትነት
ሳይኖር፣ በድንገት ባልጀራውን የገደለ ማናቸውም
ሰው ሸሽቶ ከእነዚህ ከተሞች ወደ አንዲቱ
በመሄድ ሕይወቱን ማትረፍ ይችል ዘንድ ነው::
43ከተሞቹም በምድረ በዳው በከፍተኛ ቦታ
ላይ የምትገኘው ቦሶር ለሮቤላውያን፣ በገለዓድ
የምትገኘው ራሞት ሊጋዳውያን፣ በባሳን ያለችው
ጎላን ለምናሴያውያን ነበሩ::

ስለ ሕጉ የተሰጠ ማብራሪያ

44ሙሴ በእስራኤላውያን ፊት የደነገገው ሕግ
ይህ ነው:: 45ከግብፅ በወጡ ጊዜ ሙሴ ለእ
ስራኤላውያን የሰጣቸው መመሪያዎች፣ ሥርዐ
ቶችና ሕጎች እነዚህ ናቸው፤ 46ይህም ከግብፅ
በወጡ ጊዜ በሙሴና በእስራኤላውያን ድል
በተደረገው፣ በሐሴቦን በነገሠው፣ በአሞራ
ውያን ንጉሥ በሴዎን ምድር፣ ከዮርዳኖስ በስተ
ምሥራቅ በቤተ ፌጎር አጠገብ ባለው ሸለቆ
ውስጥ በነበሩበት ጊዜ ነው:: 47ከዮርዳኖስ በስተ
ምሥራቅ ያለውን፣ የእርሱን ምድርና የባሳ
ን ንጉሥ የዐግን፣ የሁለቱን አሞራውያን
ነገሥታት ምድር ርስት አድርገው ወሰዱ::
48ይህም ምድር በአርኖን ሸለቆ ዳርቻ ካለው
ከአሮዔር አንሥቶ እስከ ሴዎን° ተራራ ማለ
ትም እስከ አርሞንዔም የሚደርስ ሲሆን፣
49በዮርዳኖስ ምሥራቅ ያለውን ዓረባን በሙሉና
ከፈስጋ ተረተር በታች ያለውን የዓረባ ባሕር†
ያጠቃልላል::

ዐሥርቱ ትእዛዛት

5፥6-21 ተጓ ምብ - ዘፀ 20፥1-17

5 ሙሴ እስራኤልን ሁሉ ጠርቶ እንዲህ
አላቸው፤ "እስራኤል ሆይ፤ በዛሬዋ ዕለት
በጆሮአችሁ የምነግራችሁን ሥርዐትና ሕግ ስሙ፤
አጥኗቸው፤ በጥንቃቄም ጠብቋቸው:: 2አምላካ
ችን እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በኮሬብ ከእኛ ጋር
ቃል ኪዳን ገብቶአል:: 3እግዚአብሔር ይህን
ቃል ኪዳን የገባውም ከአባቶቻችን ጋር ሳይሆን፣
ዛሬ እዚህ በሕይወት ከምንገኘው ከእኛ ከሁላችን

°48 የዕብራይስጡና የሱርስቱ ትርጕም፣ ሢርዮን ይለዋል (ዘዳ 3፥9 ይመ)

†49 ይኸውም የሙት ባሕር ነው::

4፥31 *በመሐላ ያጸናላቸውን ቃል ኪዳን፤* የዘፍ 21፥23፤ 22፥16፤ የዕብ 6፥13፡18 ማብ ይመ:: በጥንት ዘመን ቃል ኪዳን የሚጋቡ ሁለት ወገኖች የገቡትን ቃል ባይፈጽሙ በራሳቸው ላይ ክፉ ነገር እንዲደርስ በመሐላ ያረጋግጡ ነበር (የዘፍ 15፥17 ማብ ይመ)::

4፥35 *ታውቁ ዘንድ፤* ቍ 10 ይመ:: *ከእርሱ በቀር ሌላ አምላክ አለመኖሩን፤* ቍ 39፤ 5፥7፤ 6፥4 እና ማብ፤ 32፥39 ይመ:: ሙሴ ለአንዱ አምላክ ያለው እምነት ፍጹምና የማያወላውል ነበር (የዘፍ 1፥1 ማብ ይመ)::

4፥37 *ከመውደዱ፤* ይህ ቃል በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ እግዚአብሔር ለሕዝቡ ያለውን ፍቅር የሚያሳይ የመጀመሪያው ጥቅስ ነው:: የ7፥8 ማብ ይመ፤ እንዲሁም 5፥10፤ 7፥9፡13፤ 10፥15፤ 23፥5 ይመ:: ባንጻሩም ሕዝቡ አምላኩን መውደድ እንዳለበት ያሳያል (የ6፥5 ማብ ይመ)::

4፥39፤ ቍ 35 እና ማብ ይመ::

4፥41-43፤ 19፥1-13፤ ዘኍ 35፥9-28፤ ኢሱ 20 ይመ::

4፥43 *ቦሶር፤* ከሙት ባሕር በስተ ሰሜን ምሥራቅ ማዕዘን 32 ኪ.ሜ. ያህል ርቃ የምትገኝ ከተማ ናት::

5፥1 *እስራኤል ሆይ፤ ... ስሙ፤* የ4፥1 ማብ ይመ::

5፥2 *በኮሬብ ከእኛ ጋር ቃል ኪዳን፤* የዘፀ 19፥5 ማብ ይመ:: እግዚአብሔር በኮሬብ (በሲና) ተራራ ከእስራኤላውያን ጋር የገባውና አሁን እዚህ ላይ እንደገና የታደሰው ኪዳን እስራ ኤላውያን እግዚአብሔርን ብቻ አምላካቸው፣ ሕጉንና ሥርዐቱንም የሕይወታቸው መመሪያ እንዲያደርጉ ከእግዚአብሔር ጋር አስተ ሳስሮአቸዋል:: በኪዳኑ መሠረት መኖር የእግዚአብሔርን በረከት ያወርድላቸዋል፤ ኪዳኑን አፍርሰው ቢገኙ ግን፣ "መርገም" የተባለው (ለምሳሌ 28፥15-20 ይመ) ቅጣት ያደርስባቸዋል:: የሲናውን ኪዳን የሚሽር አዲስ ኪዳን እንደሚመሠረት በኤር 31፥31-34 አስቀድሞ ተነግሮአል (ዕብ 7፥22 ይመ፤ እንዲሁም ዕብ 8፥6-13፤ 10፥15-18 እና ማብ ይመ)::

5፥3 *ከአባቶቻችን ጋር ሳይሆን ... ከእኛ ከሁላችን ጋር፤* ቃል ኪዳኑ የተደረገው በሲና ተራራ ከተገኙት ጋር ቢሆንም፣ እነርሱ ሕዝቡን ሁሉ የሚወክሉ በመሆናቸው፣ ከእነርሱ በኋላ ከተነሣው ከእስራኤል ትውልድ ሁሉ ጋር የተደረገ ቃል ኪዳን

ጋር ነው:: [4]እግዚአብሔር (ያህዌ) እናንተን በተራ
ራው ላይ በእሳት ውስጥ ሆኖ ፊት ለፊት
አነጋገራችሁ:: [5]እናንተ ግን እሳቱን በመፍ
ራት ወደ ተራራው ስላልወጣችሁ፣ በዚያን
ጊዜ የእግዚአብሔርን (ያህዌ) ቃል ለእናንተ እነግ
ራችሁ ዘንድ እኔ በእግዚአብሔርና (ያህዌ) በእናንተ
መካከል ቆምሁ፤ እርሱም እንዲህ አለ፤
[6]"ከባርነት ምድር፣ ከግብፅ ያወጣሁህ
አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) እኔ ነኝ::
[7]"ከእኔ በቀር[ተ] ሌሎች አማልክት አይሁኑልህ::
[8]በላይ በሰማይ፣ በታች በምድር ላይ፣ ባለው
ወይም ከምድር በታች ውሃ ውስጥ በሚ
ኖር በማንኛውም ዐይነት ምስል ለራስህ
ጣዖትን አታብጅ፤
[9]እኔ አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)፣ የሚጠሉ
ኝን ስለ አባቶቻቸው ኀጢአት እስከ ሦስ
ትና እስከ አራት ትውልድ ድረስ ልጆቻ
ቸውን የምቀጣ ቀናተኛ አምላክ ነኝና:: ለእ
ነርሱ አትስገድላቸው፤ ወይም አታምልካቸው::
[10]ለሚወዱኝና ትእዛዛቴን ለሚጠብቁ ግን
እስከ ሺህ ትውልድ ቸርነትንና ፍቅርን እገል
ጣለሁ::
[11]"እግዚአብሔር (ያህዌ) ስሙን በከንቱ የሚያ
ነሣውን ሳይቀጣው አይቀርምና፤ የአምላክህን
የእግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ስም በከንቱ አታንሣ::
[12]"አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ባዘዘህ
መሠረት የሰንበትን ቀን ቀድሰህ አክብ
ረው:: [13]ስድስት ቀን ሥራ፤ ተግባርህንም
ሁሉ አከናውን:: [14]ሰባተኛው ቀን ግን
የአምላክህ የእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ሰንበት
ነው:: በዚህም ቀን አንተም ሆንህ ወንድ
ወይም ሴት ልጅህ፣ ወንድ አገልጋይህም
ሆነ ሴት አገልጋይህ በሬህ፣ አህያህ
ወይም ማናቸውም እንስሳህ፣ ወይም ደግሞ
በደጅህ ያለ እንግዳ ምንም ዐይነት ሥራ
አትሥሩ:: ይህም አንተ እንዳረፍህ ሁሉ
ወንድ አገልጋይህም ሆነ ሴት አገልጋይህ
እንዲያርፉ ነው:: [15]በግብፅ ሳለህ አንተም
ባሪያ እንደ ነበርህ፣ ከዚያም አምላክህ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በጸናች እጅና በተ
ዘረጋ ክንድ እንዳወጣህ አስታውስ፤ ስለዚህ
አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የሰንበትን
ቀን ታከብረው ዘንድ አዘዘህ::
[16]"አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሚሰጥህ
ምድር ላይ ዕድሜህ እንዲረዝምና መልካም
እንዲሆንልህ፣ አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) ባዘዘህ መሠረት አባትህንና እናትህን
አክብር::
[17]"አትግደል::
[18]"አታመንዝር::
[19]"አትስረቅ::
[20]"በባልንጀራህ ላይ በሐሰት አትመስክር::
[21]"የባልንጀራህን ሚስት አትመኝ:: በባልን
ጀራህ ቤትም ሆነ በመሬቱ፣ በወንድ ሆነ
በሴት አገልጋዩ፣ በበሬውም ሆነ በአህ
ያው ወይም የእርሱ በሆነው ነገር ላይ ዐይ
ንህን አትጣል::"
[22]እግዚአብሔር (ያህዌ) በተራራው ላይ በእሳቱ፣
በደመናውና በድቅ ድቁ ጨለማ ውስጥ ለማ
ኅበራችሁ ሁሉ በከፍተኛ ድምፅ የተናገራ
ችሁ ትእዛዛቱ እነዚህ ናቸው፤ የጨመረውም
ሌላ የለም፤ ትእዛዛቱንም በሁለት የድንጋይ
ጽላቶች ላይ ጽፎ ሰጠኝ::
[23]ተራራው በእሳት ሲቃጠል፣ ከጨለማው
ውስጥ ድምፁን በሰማችሁ ጊዜ እናንተ የየነገ
ዶቻችሁ አለቆችና ሽማግሌዎቻችሁም በሙሉ
ወደ እኔ ዘንድ መጣችሁ፤ [24]እንዲህም አላችሁ፤
"አምላካችን እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ክብሩንና ግር
ማውን አሳይቶናል፤ ከእሳቱም ውስጥ ድምፁን
ሰምተናል:: እግዚአብሔር አነጋግሮትም እንኳ፣
ሰው በሕይወት ሊኖር እንደሚችል በዛሬው ቀን
አይተናል:: [25]ከእንግዲህ የአምላካችንን የእግዚ
አብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ድምፅ ብንሰማ እንሞታለን፤
ይህችም ታላቅ እሳት ፈጽማ ታጠፋናለች፤
ታዲያ ለምን እንሙት? [26]ለመሆኑ ከእሳት
ውስጥ ሆኖ ሲናገር እኛ እንደ ሰማነው
ሁሉ፣ የሕያው እግዚአብሔርን (ኤሎሂም) ድምፅ ሰምቶ
በሕይወት ለመኖር የቻለ ከሥጋ ለባሽ ማን አለ?
[27]አንተ ቅረብ፤ አምላካችን እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) የሚለውን ሁሉ አዳምጥ፤ ከዚያም አምላ
ካችን እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የሚነግርህን ሁሉ
ንገረን፤ እኛም እንሰማለን፤ እናደርገዋለንም::"
[28]ይህን ስትነግሩኝ እግዚአብሔር (ያህዌ) ሰማ፤
እግዚአብሔርም (ያህዌ) አለኝ፤ "ይህ ሕዝብ ምን
እንዳለህ ሰምቻለሁ፤ ያሉትም ሁሉ መልካም
ነው:: [29]ታዲያ ለእነርሱም ሆነ ለልጆቻቸው

5፥4 ዘኍ14፥14፤ ዘዳ4፥12፤ ዘፀ19፥18
5፥5 ዘፍ3፥10፤ ገላ3፥19፤ ዕብ12፥18-21
5፥6 ዘፀ13፥3፤ 29፥46፤ ዘሌ26፥1፤ ዘዳ6፥4፤ መዝ81፥10
5፥8 ዘሌ26፥1፤ ዘዳ4፥15-18፤ መዝ78፥58፤ 97፥7
5፥9 ዘፀ34፥7፤ ዘኍ26፥11፤ 10፥35፤ 14፥18
5፥10 ዘፀ34፥7፤ ዘኍ14፥18፤ ዘዳ7፥9፤ ነህ1፥5፤ ኤር32፥18፤ ዳን9፥4
5፥11 ዘሌ19፥12፤ ዘዳ10፥20፤ መዝ139፥20፤ ማቴ5፥33-37
5፥12 ዘፀ16፥23-30፤ 31፥13-17፤ ማር2፥27-28
5፥14 ዘፍ2፥2፤ ኤር17፥21፡24፤ 34፥9-11፤ ኢዩ31፥13፤ ማቴ12፥2፤ ማር2፥27፤ ዕብ4፥4፤
5፥15 ዘፍ15፥13፤ ዘፀ6፥1፤ ዘዳ4፥34፤ መዝ108፥6፤ ኤር32፥21፤
5፥16 ዘፀ21፥17፤ ዘሌ19፥3፤ ዘዳ4፥40፤ 11፥9፤ ምሳ3፥1-2፤ ሕዝ22፥7፤ ሚል1፥6፤ ማቴ15፥4፤ 19፥19፤ ማር7፥10፤ 10፥19፤ ሉቃ18፥20፤ ኤፌ6፥2-3
5፥17 ዘፍ9፥6፤ ዘሌ24፥17፤ መክ3፥3፤ ኤር40፥15፤ 41፥3፤ ማቴ5፥21-22፤ 19፥19፤ ማር10፥19፤ ሉቃ18፥20፤ ሮሜ 13፥9፤ ያዕ2፥11
5፥18 ዘሌ20፥10፤ ማቴ5፥27-30፤ 19፥18፤ ማር10፥19፤ ሉቃ18፥20፤ ሮሜ13፥9፤ ያዕ2፥11
5፥19 ዘሌ19፥11፤ ማቴ19፥19፤ ማር10፥19፤ ሉቃ18፥20፤ ሮሜ13፥9
5፥20 ዘፀ23፥1፤ ማቴ19፥18፤ ማር10፥19፤ ሉቃ18፥20
5፥21 ሮሜ፥7፤ 13፥9
5፥22 ዘፀ20፥21፤ 24፥12

5፥23 ዘፀ3፥16 5፥24 ዘፀ19፥19፤ ዘዳ3፥24፤ 4፥34፤ 8፥5፤ 11፥2፤ ኢሳ53፥4፤ 5፥25 ዘፀ20፥18-19፤ ዘዳ18፥16፤ ዕብ12፥19
5፥26 ዘፀ33፥20፤ ዘዳ4፥33፤ መሳ6፥22-23፤ 13፥22፤ ኢሳ6፥5
5፥27 ዘፀ19፥8፤ 24፥7 5፥28 ዘዳ18፥17 5፥29 ቍ33፤ ዘዳ4፥1፡40፤ 12፥25፤ 22፥7፤ ኢሱ22፥5፤ መዝ78፥7፤ 81፥8፡13፤

[ተ]7 ወይም ፣ ከፊቴ ተብሎ መተርጐም ይችላል::

ተደርጎ ይቈጠራል::

5፥5፤ ቍ 23-26፤ ዘፀ 20፥18-21 ይመ::

5፥6-21፤ ዐሥርቱ ትእዛዛት እስራኤላውያን ከእግዚአብሔር ጋር ላላቸው ግንኙነት መሠረትና እምብርት ናቸው:: ትእዛዛቱ ከተሰጡበት ጊዜ ጀምሮ በሰው ልጅ ታሪክ ላይ ያመጡት ለውጥ በቀላሉ የሚታይ አይደለም:: እነዚህ ትእዛዛት በማናቸውም ኅብረተ ሰብ ውስጥ ለምናገኛቸው የምግባር መመሪያዎች መሠረት ሲሆኑ፣ እውነተኛውና ብቸኛው አምላክ እምነትን፣ አምልኮንና የዕለት ተዕለት ኑሮን አስመልክቶ ከሕዝቡ የሚፈልገው ምን እንደሆነ በእነዚሁ ትእዛዛት ላይ ተጠቃሏል (የዘፀ 20፥3-17 ማብ ይመ)::

5፥12 *አምላክህ እግዚአብሔር ባዘዘህ መሠረት፤* ይህ ሐረግ በዘፀአት መጽሐፍ ተጓዳኝ ክፍል ላይ (ዘፀ 20፥8) ተጠቅሶ ባይገኝም፣ ከ40 ዓመት በፊት የተሰጡት ዐሥርቱ ትእዛዛት መገኛቸው እግዚአብሔር መሆኑን ሕዝቡን ያሳስባል (ቍ 15-16 ይመ)::

5፥14 *ወንድ አገልጋይህም ሆነ ሴት አገልጋይህ ... ምንም ዐይነት ሥራ አትሥሩ፤* የዘፀ 20፥10 ማብ ይመ፤ እንዲሁም ቍ 15 ይመ::

5፥15 *አስታውስ፤* የ4፥10 ማብ ይመ::

5፥16-21፤ ይህ በአዲስ ኪዳን በአብዛኛው ተጠቅሶ የምናገኘው የዐሥርቱ ትእዛዛት ክፍል ነው::

5፥20፤ 19፥18-19 ይመ::

5፥22 *ትእዛዛቱ፤* ቃል በቃል ሲተረጐም "ቃላቱ" ማለት ነው (የዘፀ 20፥1 ማብ ይመ):: *ሁለት የድንጋይ ጽላቶች፤* የዘፀ 31፥18 ማብ ይመ::

5፥25 *እንሞታለን፤* የዘፍ 16፥13፤ 32፥30 ማብ ይመ::

5፥27 *እንሰማለን፤ እናደርገዋለንም፤* የዘፀ 19፥8 ማብ ይመ::

ለዘላለም መልካም እንዲሆንላቸው፣ እኔን
እንዲፈሩና ሁልጊዜ ትእዛዞቼን ሁሉ እንዲጠ
ብቁ እንደዚህ ያለ ልብ ቢኖራቸው ምናለ!
[30]ሂደህ ወደየድንኳናቸው እንዲመለሱ ንገራ
ቸው:: [31]አንተ ግን እንዲወርሷት በምሰጣቸው
ምድር እንዲጠብቋቸው የምታስተምራቸውን
ትእዛዞች፣ ሥርዐቶችና ሕጎች ሁሉ እንድሰጥህ
እዚሁ ከእኔ ዘንድ ቈይ::"
[32]እንግዲህ *አምላካችሁ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ያዘዛችሁን ለመፈጸም ተጠንቀቁ፤ ቀኝም ግራም
አትበሉ:: [33]በምትወርሷት ምድር በሕይወት
ለመኖር እንድትችሉ፣ መልካም እንዲሆንላች
ሁና ዕድሜያችሁም እንዲረዝም፣ *አምላካችሁ*
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ባዘዛችሁ መንገድ ሁሉ
ሂዱ::

አምላክህን እግዚአብሔርን ውደድ

6 ዮርዳኖስን ተሻግራችሁ በምትወርሷት ምድር
እንድትጠብቁት አስተምራችሁ ዘንድ
አምላካችሁ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የሰጠኝ ትእዛዝ፣
ሥርዐትና ሕግ ይህ ነው፤ [2]ይኸውም፣ የምሰ
ጣችሁን ሥርዐቱንና ትእዛዙን ሁሉ በመጠ
በቅ፣ ዕድሜያችሁ እንዲረዝም፣ አንተ፣ ልጆችህና
ከእነርሱ በኋላ የሚመጡት ልጆቻቸው በሕ
ይወት ዘመናችሁ ሁሉ *አምላካችሁን* እግዚ
አብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ትፈሩት ዘንድ ነው::
[3]እንግዲህ እስራኤል ሆይ ስማ፤ የአባቶችህ
አምላክ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሰጠህ ተስፋ
መሠረት፣ ማርና ወተት በምታፈሰው ምድር
መልካም እንዲሆንልህና እጅግ እንድትበዛ፣
ትእዛዙንም ትጠብቅ ዘንድ ጥንቃቄ አድርግ::
[4]እስራኤል ሆይ ስማ፤ *አምላካችን* እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) አንድ *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ነው[ˀ]::
[5]*አምላክህን* እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) በፍጹም
ልብህ፣ በፍጹም ነፍስህ፣ በፍጹም ኀይልህ
ውደድ:: [6]ዛሬ የምሰጥህን እነዚህን ትእዛዛት
በልብህ ያዝ:: [7]ለልጆችህም አስጠናቸው፤ በቤ
ትህ ስትቀመጥ፣ በመንገድም ስትሄድ፣ ስት
ተኛና ስትነሣም ስለ እነርሱ ተናገር:: [8]በእ
ጅህ ላይ ምልክት አድርገህ እሰራቸው፤ በግን
ባርህም ላይ ይሁኑ:: [9]በቤትህ መቃኖች በግቢ
ህም በሮች ላይ ጻፋቸው::
[10]*አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ለአንተ
ለመስጠት ለአባቶችህ ለአብርሃም፣ ለይስሐ
ቅና ለያዕቆብ ወደ ማለላቸው ምድር ሲያስ
ገባህ፣ በዚያም ያልሠራሃቸውን ታላላቅና ያማሩ
ከተሞችን፣ [11]የራስህ ባልነበሩ መልካም ነገሮች
ሁሉ የተሞሉ ቤቶችን ያልቈፈርሃቸውን
የውሃ ጕድጓዶች፣ ያልተከልሃቸውን የወይን
ተክሎችና የወይራ ዛፎች ሲሰጥህና በልተህም
ስትጠግብ፣ [12]ከባርነት ምድር ከግብፅ ያወ
ጣህን *እግዚአብሔርን* (ያህዌ) እንዳትረሳ ተጠ
ንቀቅ!
[13]*አምላክህን* እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ፍራ፤
እርሱን ብቻ አገልግል፤ በስሙም ማል::
[14]በዙሪያህ ያሉ ሕዝቦች የሚያመልኳቸውን
ሌሎች አማልክት አትከተል፤ [15]ምክንያቱም
በመካከልህ ያለው *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) ቀናተኛ አምላክ (ኤሎሂም) ስለ ሆነ፣
በአንተም ላይ ቍጣው ስለሚነድ፣ ከምድር
ገጽ ያጠፋሃል:: [16]በማሳህ እንዳደረጋችሁት
አምላካችሁን እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) አትፈታተኑት::
[17]*አምላካችሁ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የሰጣችሁን
ትእዛዞች፣ መመሪያዎችና ሥርዐቶች በጥንቃቄ
ጠብቁ:: [18]መልካም እንዲሆንልህና *እግዚአብሔር*
(ያህዌ) ለአባቶችህ በመሐላ ተስፋ የሰጣቸውን
መልካሚቱን ምድር ገብተህ እንድትወርሳት፣
በእግዚአብሔር (ያህዌ) ፊት ቀናና መልካም
የሆነውን አድርግ፤ [19]*እግዚአብሔር* (ያህዌ) በተናገ
ረው መሠረትም ጠላቶችህን ሁሉ ከፊትህ
ታስወጣለህ:: [20]በሚመጡት ዘመናት ልጅህ፣

5፥31 ዘፀ24፥12
5፥32 ዘዳ4፥29፤ 10፥12፤17፥11:20፤ 28፥14፤ኢሱ1፥7፤ 1ነገ15፥5፤2ነገ22፥2፤ ምሳ4፥27
5፥33 ቍ29፤ ኢሳ3፥10፤ኤር7፥23፤ 38፥20፤ሉቃ1፥6፤
6፥2 ዘፍ26፥5፤ ዘፀ20፥12:20፤ዘዳ4፥9፤ 1ሳሙ12፥24፤
6፥3 ዘፍ15፥5፤ ዘፀ3፥8፤13፥5፤19፥5፤ ዘዳ5፥33፤32፥13-14፤
6፥4 ዘዳ4፥35:39፤ ነህ9፥6፤መዝ86፥10፤ ኢሳ44፥6፤ዘካ14፥9፤ ማር12፥29፤ ዮሐ10፥30፤1ቆሮ8፥4፤ ኤፌ4፥6፤ያዕ2፥19
6፥5 ዘዳ4፥29፤ 10፥12፤11፥1:22፤ ኢሱ22፥5፤ 1ሳሙ12፥24፤ ማቴ22፥37፤ ማር12፥30፤ ሉቃ10፥27፤
6፥6 ቍ8፤ዘዳ11፥18፤ 30፥14፤32፥46፤ ምሳ3፥3፤መዝ26፥2፤ 37፥31፤40፥8፤ 119፥11፤ኢሳ51፥7፤ ኤር17፥1፤31፥33፤ ሕዝ40፥4
6፥7 ዘዳ4፥9፤11፥19፤ ምሳ22፥6፣ኤፌ6፥4
6፥8 ቍ6፤ዘፀ13፥9፤ ማቴ23፥5
6፥9 ዘዳ11፥20
6፥10 ዘፍ11፥4፤ ዘዳ12፥29፤19፥1፤ ኢሱ24፥13፤ መዝ105፥44
6፥11 ዘሌ26፥5፤ ዘዳ8፥10፤14፥29፤ 31፥20ኤር2፥13፤
6፥12 ዘዳ4፥9:23፤ 2ነገ17፥38፤ መዝ44፥17፤78፥7፤103፥2
6፥13 ዘፀ20፥7፤ ዘዳ13፥4፤1ሳሙ7፥3፤ 20፥3፤መዝ33፥8፤ 34፥9፤ ኤር44፥10፤ማቴ4፥10፤5፥33፤ ሉቃ4፥4:8፤
6፥15 ዘዳ4፥24፤ 5፥9 6፥16 ዘፀ17፥2፤ማቴ4፥7፤ሉቃ4፥12
6፥17 ዘሌ26፥3፤ ዘዳ11፥22፤መዝ119፥4: 56:100:134:168
6፥18 ዘዳ4፥40፤ 2ነገ18፥6፤ኢሳ36፥7፤ 38፥3
6፥19 ዘፀ23፥27፤ ኢሱ21፥44፤ መዝ78፥53፤107፥2፤136፥24
6፥20 ዘፀ10፥2

[ˀ]4 ወይም፣ *እግዚአብሔር አምላካችን ነው፤ እግዚአብሔር አንድ ነው ወይም እግዚአብሔር አምላካችን ነው፤ እግዚአብሔር ብቻውን*

6፥2 *ዕድሜአችሁ እንዲረዝም፤* 4፥40፤ 5፥16:33 *ይመ*:: እግዚአብሔርን በመታዘዝና ሕግጋቱንም በመጠበቅ፣ እያንዳንዱ እስራኤላዊ በምድሪቱ ለረዥም ዘመን ይኖራል፤ ሕዝቡም በአጠቃላይ ለረጅም ዘመን በምድሪቱ በሰላም ይኖራል:: *እግዚአብሔርን ትፈሩት ዘንድ፤* የዘፍ 20፥11 ማብ *ይመ*::

6፥3-4 *እስራኤል ሆይ ስማ፤* የ4፥1 ማብ *ይመ*::

6፥3 *ማርና ወተት በምታፈሰው ምድር፤* የዘፀ 3፥8 ማብ *ይመ*:: ይህ ሐረግ ከዘፀአት እስከ ዘዳግም 14 ጊዜ፣ በሌሎቹ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ደግሞ 5 ጊዜ ተጠቅሶ ይገኛል (በተለይ 32፥13-14 *ይመ*)::

6፥4-9፤ በዕብራይስጥ፣ 'ሽማ' በመባል ይታወቃል፤ ትርጕሙም "ስማ" ማለት ነው:: ይህ ክፍል የአይሁድ የእምነት መግለጫና ሃይማኖተኞች በየዕለቱ የሚደግሙት ጸሎት ሆኖአል (ማቴ 22፥37-38፤ ማር 12፥29-30፤ ሉቃ 10፥27 *ይመ*)::

6፥4 *እግዚአብሔር ... አንድ እግዚአብሔር ነው፤* በተለይ የበኣል አማልክትና ሌሎች አማልክት በበዙበት በከነዓንና በሌላ ስፍራ፣ እግዚአብሔር እርሱ ብቻ አምላክ መሆኑን ማወቅ መለኮት የሚገልጠው መረዳት ነው (ለምሳሌ መሳ 2፥11-13 *ይመ*)::

6፥5 *እግዚአብሔር ... ውደድ፤* እግዚአብሔርንና ሰውን መውደድ (ዘሌ 19፥18) *የተመሠረተው፣* እግዚአብሔር ለሕዝቡ ባለው ፍቅርና (1ዮሐ 4፥19-21) ራሱን ከሕዝቡ ጋር አንድ በማድረጉ ላይ ነው:: የዚህ ዐይነቱ ፍቅር ፍጹምና ሁለንተናን መስጠትን ይጠይቃል (የ 4፥29፤ የኢሱ 22፥5 ማብ *ይመ*)::

6፥6 *ትእዛዛት በልብህ ያዝ፤* በተለይ፣ "አዲሱን ኪዳን" የሚያመለክት አገላለጽ ነው (ኤር 31፥33 *ይመ*)::

6፥8-9፤ አይሁዳውያን ይህን አባባል ቃል በቃል በመተርጐም አሸንክታብ በግንባራቸውና በግራ ክንዳቸው ላይ ያስሩሉ (የማቴ 23፥5 ማብ *ይመ*):: ከዚህም ሌላ የመጽሐፍ ቅዱስ ጥቅስ ያለባቸውን ጽሕፈቶች በዕንጨት ወይም በብረት ሣጥን ውስጥ በማድረግ በበራቸው መቃን ላይ ያንጠለጥሉ ነበር:: ይሁን እንጂ ይህ ክፍል ተምሳሌታዊ ትርጕም ሊኖረው እንደሚችል 11፥18-20፤ ዘፀ 13፥9:16 ይጠቁማሉ:: የዘፀ 13፥9 ማብ *ይመ*::

6፥10-12፤ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ አጽንዖት የሚሰጠው ሰዎች በጥረታቸው የሚያገኙት ነገር ሳይሆን፣ እግዚአብሔር የሚሠራው ሥራ ነው፤ ስለሆነም ሰዎች እግዚአብሔር ያደረገላቸውን በጎ ነገር ከቶ መዘንጋት የለባቸውም::

6፥13፤ ኢየሱስ በሰይጣን በተፈተነ ጊዜ ይህን ጥቅስ በከፊል ጠቅሶታል (ማቴ 4፥10፤ ሉቃ 4፥8):: ሰይጣን ላቀረበለት ሌሎች ሁለት ፈተናዎች፣ ኢየሱስ ጠቅሶ መልስ የሰጠው ከዚሁ ከዘዳግም መጽሐፍ ነው (የቍ 16፤ 8፥3 ማብ *ይመ*)::

6፥15 *ቀናተኛ አምላክ፤* የዘፀ 20፥5 ማብ *ይመ*::

6፥16፤ በማቴ 4፥7፤ ሉቃ 4፥12 ላይ ኢየሱስ በከፊል ጠቅሶታል:: (የቍ 13 ማብ በተጨማሪ *ይመ*):: *በማሳህ እንዳደረጋችሁ፤* 9፥22፤ 33፥8 *ይመ*፤ እንዲሁም የዘፀ 17፥7 ማብ *ይመ*::

6፥20፤ ዘፀ 12፥26 እና ማብ *ይመ*::

"*አምላካችን* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ያዘዛችሁ
የመመሪያዎቹ፣ የሥርዐቶቹና የሕጎቹ ትርጉም
ምንድነው?" ብሎ በሚጠይቅህ ጊዜ፣ 21እን
ዲህ በለው፤ "እኛ በግብፅ የፈርዖን ባሮች
ነበርን፤ *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ግን በብርቱ እጅ
ከግብፅ አወጣን:: 22እኛ በዐይናችን እያየን
እግዚአብሔር (ያህዌ) ታላላቅና አስፈሪ የሆኑ
ታምራዊ ምልክቶችና ድንቆችን በግብፅ፣ በፈር
ዖንና በመላው ቤተ ሰዎቹ ላይ አደረገ::
23እኛን ግን ለአባቶቻችን በመሐላ ተስፋ ወደ
ሰጣቸው ምድር ሊያስገባንና ሊሰጠን ከዚያ
አወጣን:: 24ዛሬ እንደ ሆነው ሁሉ ምን ጊዜም
መልካም እንዲሆንልንና በሕይወት እንድንኖር
ይህን ሥርዐት ሁሉ እንድንፈጽም፣ *አምላካ
ችንንም* እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) እንድንፈራ *እግዚ
አብሔር* (ያህዌ) አዘዘን:: 25እንግዲህ ይህን ሁሉ
ሕግ እርሱ ባዘዘን መሠረት፣ *በአምላካችን*
በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ፊት ተጠንቅቀን ከጠ
በቅን፣ ያ ለእኛ ጽድቃችን ይሆናል::"

አሕዛብን ማስወጣት

7 *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ልትወርሳት
ወደምትገባባት ምድር በሚያመጣህና ብዙ
ዎችን፣ ከአንተ የሚበልጡ ታላላቆችና ብር
ቱዎች የሆኑትን ሰባቱን አሕዛብ:- ኬጢ
ያውያንን፤ ጌርጌሳውያንን፣ አሞራውያንን፣
ከነዓናውያንን፣ ፌርዛውያንን፣ ኤዊያውያንንና
ኢያቡሳውያንን ከፊትህ በሚያስወጣቸው ጊዜ፣
2*አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በእጅህ አሳልፎ
በሰጠህና አንተም ድል ባደረግሃቸው ጊዜ፣
ሁሉንም ፈጽመህ ደምስሳቸው'፤ ከእነርሱ ጋር
አትዋዋል፤ አትራራላቸውም:: 3ከእነርሱ ጋር
ጋብቻ አታድርግ፤ ሴት ልጆችህን ለወንድ
ልጆቻቸው አትስጥ፤ ወይም ለወንድ ልጆችህ
ሴት ልጆቻቸውን አታምጣ፤ 4ምክንያቱም
እኔን ከመከተል ልጆችህን መልሰው ሌሎችን
አማልክት እንዲያመልኩ ስለሚያደርጉና ከዚ
ህም የተነሣ *የእግዚአብሔር* (ያህዌ) ቍጣ በላይህ
ነዶ፣ ፈጥኖ ስለሚያጠፋህ ነው:: 5እንግዲህ
በእነርሱ ላይ የምታደርጉት ይህ ነው፤ መሠ
ዊያዎቻቸውን አፈራርሱ፤ የማምለኪያ ዐምዶቻ
ቸውን' ሰባብሩ፤ የአሼራ ምስል ዐምዶቻቸውን
ቍረጡ፤ ጣዖቶቻቸውንም በእሳት አቃጥሉ::
6አንተ *ለአምላክህ* ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ቅዱስ
ሕዝብ ስለ ሆንህ፣ *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) የራሱ ሕዝብ፣ ርስትም እንድትሆንለት
በምድር ላይ ከሚኖሩ ሕዝቦች ሁሉ መረጠህ::
7*እግዚአብሔር* (ያህዌ) እናንተን የወደዳችሁና
የመረጣችሁ ከሌሎች ሕዝቦች በቍጥር ስለ
በዛችሁ አይደለም፤ ቍጥራችሁማ ከሕዝቦች
ሁሉ እጅግ አነስተኛ ነበር:: 8ነገር ግን እና
ንተን በብርቱ እጅ ያወጣችሁ፣ ከባርነት
ምድርና ከግብፅ ንጉሥ ከፈርዖን መዳፍ የተ
ቤዣችሁ፣ *እግዚአብሔር* (ያህዌ) እናንተን ስለ
ወደዳችሁና ለአባቶቻችሁ የማለላቸውን መሐላ
ስለ ጠበቀ ነው:: 9ስለዚህም *አምላክህ* እግዚአ
ብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) አምላክ (ኤሎሂም) መሆኑን ዕወቅ፤
እርሱ ለሚወዱትና ትእዛዞቹን ለሚጠብቁት
የፍቅሩን ኪዳን እስከ ሺህ ትውልድ ድረስ
የሚጠብቅ ታማኝ አምላክ (ኤሎሂም) ነው:: 10ነገር
ግን፣ የሚጠሉትን ዐይናቸው እያየ ይበቀላቸ
ዋል፤ የሚጠሉትን ዐይናቸው እያየ ለመበቀል
አይዘገይም::
11ስለዚህ በዛሬው ቀን የምሰጥህን ትእዛዙን፣
ሥርዐቱንና ሕጋጋቱን ለመከተል ጥንቃቄ አድርግ::
12እነዚህን ሕጋጋት ብታዳምጥና በጥንቃቄ
ብትጠብቃቸው፣ *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) ለአባቶችህ እንደ ማለላቸው ከአንተ ጋር
የገባውን የፍቅር ኪዳኑን ይጠብቃል:: 13ይወ
ድሃል፤ ይባርክሃል፤ ያበዛሃልም:: ለአንተ
ለማስጠት ለአባቶችህ በማለላቸው ምድር የማሕፀ
ንህን ፍሬ፣ የምድርህን ሰብል:- እህልህን፣
አዲሱን ወይንና ዘይት፤ የከብት መንጋህን
ጥጆች፣ የበግና የፍየል መንጋህን ግልገሎች

6፥21 ዘዳ4፥34
6፥24 ዘዳ10፥12፤ 30፥6፤መዝ27፥12፤ 41፥2፤86፥11፤ ኤር32፥39፤ሮሜ10፥5
6፥25 ዘዳ24፥13፤ መዝ103፥18፤119፥34፡ 55፤ሮሜ9፥31
7፥1 ዘፍ10፥16፡ 17፤13፥7፤15፥20፤ ዘሌ14፥34፤ዘዳ1፥7፤ 4፥38፤20፥16-18፤ 31፥3፤ኢሱ3፥10
7፥2 ቍ16፤ ዘፀ23፥32፤ዘኍ31፥17፤ ዘዳ2፥33፡34፤13፥8፤ 19፥13፤25፥12፤ 33፥27፤ኢሱ11፥11፤
7፥3 ዘፀ34፥15-16፤ ኢሱ22፥16፤ዳን9፥7
7፥4 ዘዳ4፥26፤ መሳ3፥6፤
7፥5 ዘፀ23፥24፤ 34፥13ዘዳ16፥21፤
7፥6 ዘፍ17፥7፤ ዘፀ8፥22፤19፥6፤34፥9፤ ዘሌ27፥30፤ዘዳ14፥2፤ 26፥19፤1ነገ3፥8፤ መዝ30፥4፤37፥28፤ 50፥5፤52፥9፤ ኢሳ41፥9፤43፥1፤ ሕዝ20፥5፤ሮሜ9፥4፤ ቲቶ2፥14
7፥7 ዘፍ22፥17፤ 34፥30፤ ዘዳ4፥37፤ 10፥22
7፥8 ዘፀ3፥20፤6፥6፤ 13፥14፤32፥13፤ ዘኍ14፥8፤ዘዳ4፥37፤ 1ነገ10፥9፤2ዜና2፥11፤ መዝ44፥3፤ሮሜ11፥28፤
7፥9 ቍ12፤ ዘፀ20፥6፤ዘዳ4፥35፤ 5፥10፤1ነገ8፥23፤ 2ዜና6፥14፤ነህ1፥5፤ 9፥32፤መዝ18፥25፤ 33፥4፤108፥4፤ 145፥13፤146፥6፤ ኢሳ49፥7፤ኤር42፥5፤ ሆሴ11፥12፤1ቆሮ1፥9
7፥10 ዘሌ26፥28፤ ዘኍ10፥35፤ናሆ1፥2
7፥12 ዘሌ26፥3-13፤ ዘዳ28፥1-14፤ መዝ105፥8-9፤ ሚክ7፥20
7፥13 ዘፍ17፥6፤ 27፥28፤49፥25፤ዘፀ1፥7፤ዘዳ1፥10፤13፥17፤28፥4፤ 30፥5፤ዘኍ18፥12፤ መዝ11፥5፤107፥38፤146፥8፤ምሳ15፥9፤ ኢሳ51፥1፤ዮሐ14፥21

'2 በዚህና በቍጥር 26 ላይ የዕብራይስጡ ቃል አንድን ነገር ወይም አንድን ሰው ሙሉ በሙሉ በማጥፋት ለእግዚአብሔር መስጠትን የሚያሳይ ነው::
'5 በዚህ መጽሐፍም ሆነ በሌላ ስፍራ ይህ የአሼራን ምስል ዐምድ የሚያመለክት ነው::

6፥23 *ሊያስገባን ... አወጣን፤* የዘፀ 6፥7-8 ማብ ይመ::

6፥25 *ጽድቃችን፤* እዚህ ላይ ምናልባት ራሱን በሕዝቡ የዕለት ትዕለት ሕይወት ውስጥ ከገለጠውና የቃል ኪዳን አምላክ ከሆነው ከእግዚአብሔር ጋር ያለውን እውነተኛ ግንኙነት ይገልጻል (24፥13 ይመ)::

7፥1 *ኬጢያውያን ... ኢያቡሳውያን፤* 20፥17 ይመ፤ እንዲሁም የዘፍ 10፥6፡ 15-18፤ 13፥7 ማብ ይመ:: *ሰባቱን አሕዛብ፤* የዘዳ 3፥8 ማብ ይመ::

7፥2-5 *ከእነርሱ ጋር አትዋዋል፤ ... ከእነርሱም ጋር ጋብቻ አታድርግ፤ መሠዊያዎቻቸውን አፈራርሱ፤* እስራኤል ከከነዓን ጣዖት አምላኪ ሕዝቦች ጋር ምንም ዐይነት ፖለቲካዊ፣ ማኅበራዊና ሃይማኖታዊ ግንኙነት መፍጠር የለባትም (ቍ 16፤ እንዲሁም የ2፥34 ማብ ይመ)::

7፥2 *ሁሉንም መደምሰስ አለብህ፤* የ2፥34 ማብ ይመ::

7፥4 *ሌሎችን አማልክት እንዲያመልኩ ስለሚያደርጉ፤* እግዚአብሔር እስራኤላውያንን ከሌሎች የውጭ ሕዝቦች ጋር ምንም ዐይነት ጋብቻ እንዳይፈጽሙ የከለከለው፣ በዘር ወይም በጐሣ ላይ በተመሠረተ ዐላማ ሳይሆን፣ ሕዝቡን ከመንፈሳዊ ብክለትና ክህደት ለመከላከል ሲል ነው (ለምሳሌ 1ነገ 11፥1-11፤ ነህ 13፥25-27 ይመ)::

7፥5 *መሠዊያዎቻቸውን ... የማምለኪያ ዐምዶቻቸውን ... የአሼራ ምስል ዐምዶቻቸውን፤* የከነዓን ሰዎች ለጣዖት አምልኮ የሚጠቀሙባቸው ነገሮች ናቸው (12፥3፤ 16፥21-22 ይመ)፤ በተጨማሪ የዘፀ 34፥13 ማብ ይመ::

7፥6 *ቅዱስ፤* ሊያረክሱ ከሚችሉ ሰዎች ወይም ማናቸውም ነገሮች ተለይቶ ለእግዚአብሔር ሙሉ በሙሉ የተሰጠ ማለት ነው (የዘፀ 3፥5 ማብ ይመ)::

7፥8 *እግዚአብሔር እናንተን ስለወደዳችሁ፤* "የፍቅር ቃል ኪዳኑ" (ቍ 9:12) የመነጨው እግዚአብሔር ለሕዝቡ ካለው ፍቅር የተነሣ ሲሆን፣ የተመሠረተው ደግሞ በእግዚአብሔር ባሕርይ ላይ ሆኖ በኪዳኑ የታቀፈ ነው:: እግዚአብሔር ሕዝቡን የወደደው በቍጥር ብዙ ወይም በአካሄዳቸው ንጹሕ ስለሆኑ አይደለም:: ይልቁን እርሱ እንዲያው የወደደው ሕዝቡ፣ ለእግዚአብሔር ፍቅር ምላሽ መስጠትና ከልብ መውደድ ይጠበቅበታል (ቍ 9-10፤ 9፥4-6 ይመ፤ እንዲሁም የ6፥5 ማብ ይመ)::

7፥9 *እግዚአብሔር ... አምላክ መሆኑን ዕወቅ፤* መዝ 100፥3 ይመ:: *ለሚወዱት ... እስከ ሺህ ትውልድ፤* የዘፀ 20፥6 ማብ ይመ::

7፥13 *እህልህን፣ አዲሱን ወይንና ዘይት፤* በብሉይ ኪዳን ውስጥ ይህ ሐረግ የዕርሻን፣ የወይንንና የወይራ ዘይትን ምርት በአጭሩ የሚገልጽ የተለመደ አባባል ነው (ለምሳሌ 11፥14፤

ይባርካል:: 14ከሕዝቦች ሁሉ የበለጠ አንተ
ትባረካለህ፤ ከአንተ ወይም ከከብቶችህ መካከል
የማይወልድ ወንድ ወይም ሴት አይኖርም::
15*እግዚአብሔር* (ያህዌ) ከማናቸውንም በሽታ ነጻ
ያደርግሃል፤ በግብፅ የምታውቃቸውን እነዚያን
አሠቃቂ በሽታዎች በሚጠሉህ ሁሉ ላይ
እንጂ፣ በአንተ ላይ አያመጣብህም:: 16*አምላክህ*
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በእጅህ አሳልፎ የሚሰጥህን
ሕዝቦች ሁሉ ማጥፋት አለብህ፤ አትዘንላቸው፤
ወጥመድ ስለሚሆኑብህም አማልክታቸውን
አታምልክ::

17“እነዚህ አሕዛብ ከእኛ ይልቅ ጠንካሮች
ስለ ሆኑ፣ እንዴት አድርገን እናስወጣቸዋለን?”
ብለህ በልብህ ታስብ ይሆናል:: 18ነገር ግን
አትፍራቸው፤ *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
በፈርዖንና በግብፅ ሁሉ ላይ ያደረገውን
በሚገባ አስታውስ:: 19*ታላላቅ ፈተናዎችን*፣
ታምራዊ ምልክቶችንና ድንቅ ነገሮችን *አምላክህ*
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) አንተን ያወጣበትን
ብርቱ እጅና የተዘረጋች ክንድ በገዛ ዐይንህ
አይተሃል:: *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) አሁን
በምትፈራቸው ሕዝቦች ሁሉ ላይ ያንኑ
ያደርጋል:: 20ይልቁንም *አምላክህ* እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) በሕይወት ተርፈው፣ ከአንተ የተደበቁት
እንኳ እስኪጠፉ ድረስ በመካከላቸው ተርብ
ይሰድባቸዋል:: 21በመካከልህ ያለው *አምላክህ*
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ታላቅና የሚያስፈራ አምላክ
(ኤሎሂም) ስለ ሆነ አያስደንግጡህ:: 22*አምላክህ* እግዚአ
ብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) እነዚህን ሕዝቦች ጥቂት
በጥቂት ከፊትህ ያስወጣቸዋል፤ የዱር አራዊቱ
ቍጥር በአካባቢህ እንዳይበራከት ሁሉንም
በአንድ ጊዜ ማጥፋት አይፈቀድልህም፤ 23*አምላ*
ክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ግን እስኪጠፉ ድረስ
ከባድ ትርምስ ፈጥሮባቸው በእጅህ አሳልፎ
ይሰጥሃል:: 24*ነገሥታታቸውን* በእጅህ ይጥላቸዋል፤
ስማቸውንም ከሰማይ በታች ታጠፋለህ:: እስክ
ትደመስሳቸው ድረስ፣ አንተን መቋቋም የሚችል
አንድም ሰው የለም:: 25የአማልክታቸውን ምስ
ሎች በእሳት አቃጥል፤ በላያቸው የሚገኘውን
ብርና ወርቅ አትመኝ፤ ለራስህ አታድርግ፤
አለበለዚያ *በአምላክህ* በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ዘንድ አስጸያፊ ስለ ሆነ፣ ያሰናክልሃል:: 26አስ
ጸያፊ ነገርን ወደ ቤትህ ወይም ወደ ራስህ
አታምጣ፤ አለበለዚያ አንተም እንደ እርሱ
ለጥፋት ትዳረጋለህ፤ ፈጽመህ ጥላው፤ ተጸየፈውም፤
ለጥፋት የተለየ ነውና::

እግዚአብሔርን አትርሳ

8 በሕይወት እንድትኖሩ፣ እንድትበዙና *እግዚአ*
ብሔር (ያህዌ) ለአባቶቻችሁ በመሐላ ተስፋ
የገባላቸውን ምድር ገብታችሁ እንድትወርሱ፣
ዛሬ እኔ የምሰጥህን እያንዳንዱን ትእዛዝ
ለመከተል ጥንቃቄ አድርጉ:: 2*አምላክህ* እግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ትእዛዞቹን መጠበቅህንና
በልብህ ያለውን ለማወቅ፣ ትሑት ሊያደርግህና
ሊፈትንህ በእነዚህ አርባ ዓመታት በዚህ
ምድረ በዳ ጕዞህ ሁሉ እንዴት እንደመራህ
አስታውስ:: 3ሰው *ከእግዚአብሔር* (ያህዌ) አፍ
በሚወጣው በእያንዳንዱ ቃል እንጂ፣ በእንጀራ
ብቻ እንደማይኖር ሊያስተምርህ አስራበህ፤
አንተም ሆንህ አባቶችህ የማታውቁትን መና
መገበህ፤ 4በእነዚህ አርባ ዓመታት ውስጥ
ልብስህ አላለቀም፤ እግርህም አላበጠም::
5ስለዚህ ሰው ልጁን እንደሚቀጣ፣ *አምላክህ*
እግዚአብሔርም (ያህዌ ኤሎሂም) አንተን እንደሚቀጣህ
በልብህ ዕወቅ::

6በመንገዶቹ በመሄድና እርሱንም በማክበር፣
የአምላክህን የእግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ትእዛዞች
ጠብቅ:: 7*አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ጅረቶችና የኵሬ ውሃ ወዳለበት፣ ምንጮች
ከየሸለቆውና ከየኰረብታው ወደሚፈሱበት
ወደ መልካሚቱ ምድር ያገባሃልና ነው፤
8ስንዴና ገብስ፣ ወይንና የበለስ ዛፎች፣ ሮማን፣
የወይራ ዘይትና ማር የሚገኝባት ምድር፤
9ምንም ነገር የማይታጣባት፣ የዳቦም ዕጦት
የሌለባት፣ ዐለቶች ብረት የሆኑባት፣ ከኰረ
ብቶቿም መዳብ ቈፍረህ ልታወጣ የምትችልባት
ምድር ናት::

10በልተህ በምትጠግብበት ጊዜ እንዲህ ያለች
መልካም ምድር ስለ ሰጠህ *አምላክህን* እግዚአብ

7፥14 ዘፀ23፥26
7፥15 ዘፀ9፥9፤ 15፥26፤23፥25፤ ዘዳ30፥8-10
7፥16 ቍ2፤24፤ ቍ25፤ዘፀ10፥7፤ ኢያ6፥2፤10፥26፤ መሳ3፥6፤ዕዝ9፥1፤ መዝ106፥36፤
7፥17 ዘኍ33፥53
7፥18 ዘኍ14፥9፤ ዘዳ1፥21፡29፤ መዝ105፥5፤119፥52
7፥19 ዘዳ4፥34፤ መዝ136፥12፤
7፥20 ዘፀ23፥28
7፥21 ዘፍ17፥7፤ ዳን10፥17፤ ኢያ3፥10፤ነህ1፥5፤ 9፥32፤መዝ47፥2፤ 66፥3፤68፥35፤ ኢሳ9፥6፤ዳን9፥4
7፥22 ዘፀ23፥28-30
7፥23 ዘፀ23፥27፤ ኢያ10፥10
7፥24 ቍ16፤ ዘፀ23፥31፤ዘዳ11፥25፤ ኢያ1፥5፤10፥8፡24፤ 21፥44፤23፥9፤ መዝ110፥5
7፥25 ቍ16፤ ዘፀ4፥14፤20፥17፤ 32፥20፤ዘዳ17፥1፤ ኢያ7፥21፤
7፥26 ዘሌ27፥28-29
8፥1 ዘፀ19፥5፤ ዘዳ4፥1፤ኢዩ36፥11፤ መዝ16፥11፤ሕዝ20፥19
8፥2 ዘፍ22፥1፤ ዘዳ29፥5፤መዝ136፥16፤ አሞ2፥10፤
8፥3 ቍ9፤ ዘፍ3፥19፤ ዘፀ16፥2-3፡4፤ 1ነገ8፥36፤2ዜና36፥12፤ ኢዮ22፥22፤23፥12፤ መዝ25፥5፤44፥9፤ 94፥12፤104፥15፤ 119፥13፡171፤ 138፥4፤ምሳ18፥12፤ 28፥21፤ኢሳ2፥11፤ 51፥14፤ኤር42፥14፤ 44፥10፤ማቴ4፥4፤ ሉቃ4፥4
8፥4 ዘዳ29፥5፤ ነህ9፥21
8፥5 ዘዳ4፥36፤2 ሳሙ7፥14፤ኢዮ5፥17፤ 33፥19፥ምሳ3፥11-12፤
ዕብ12፥5-11፤ ራእ3፥19 8፥6 ዘፀ33፥13፤ዘዳ5፥33፤1ነገ3፥14፤ መዝ81፥13፤95፥10 8፥7 ዘዳ11፥9-12፤መዝ106፥24፤ ኤር2፥7፤ 3፥19፤ሕዝ20፥6፤ 8፥8 ዘፍ49፥11፤ዘፀ9፥31፤ዘኍ13፥23፤ዘዳ32፥13፤ 1ነገ4፥25፤ መዝ81፥16 8፥9 ቍ3፤ መሳ18፥10፤ኢዩ28፥2
8፥10 ዘዳ6፥10-12

14፥23፤ 18፥4፤ 28፥51 ይመ)::

7፥15 *በሽታዎች ... በአንተ ላይ አያመጣብህም፤* የ28፥60 ማብ ይመ::

7፥16፤ የኢያሱን መጽሐፍ መግቢያ ይመ::

7፥18 *አስታውስ፤* የ4፥10 ማብ ይመ::

7፥20 *ተርብ፤* የዘፀ 23፥28 ማብ ይመ::

7፥22 *እግዚአብሔር ... ያስወጣቸዋል፤* የ3፥22 ማብ ይመ::

7፥25-26፤ የአካንን ታሪክ ከዚህ ጋር ያነጻጽሩ (ኢያ 6፥17-19፤ 7፥1፡ 20-25)::

7፥26 *ለጥፋት ትዳረጋለህ፤* የ2፥34 ማብ ይመ::

8፥2 *ሊፈትንህ፤* ቍ 16 ይመ፤ በተጨማሪም የዘፍ 22፥1 ማብ ይመ:: *አስታውስ፤* የ4፥10 ማብ ይመ::

8፥3 *ሰው ... በእንጀራ ብቻ እንደማይኖር፤* የ6፥13 ማብ ይመ፤ ኢየሱስ በሰይጣን በተፈተነ ጊዜ ይህን ቃል ጠቅሶአል (ማቴ 4፥4፤ ሉቃ 4፥4 ይመ):: እንጀራ ሕይወትን ይደግፋል እንጂ የሕይወት ዋስትና አይሆንም፤ ሕይወት የእግዚአብሔርን ቃል ማለትም ትእዛዙንና ተስፋውን (ቍ 1፡18 ይመ) ለሚያምንና ለሚጠብቅ ከእግዚአብሔር ዘንድ የምትሰጥ ናት:: እግዚአብሔር ሕዝቡን ወደ ምድረ በዳ ወስዶ እየገሠጸ በማሠልጠን (ቍ 5) ይህንን መሠረታዊ እውነት አስተማራቸው:: በዚያም እግዚአብሔርን ብቻ ሙሉ በሙሉ እስኪታመኑ ድረስ ትሑት ተደርገዋል (ቍ14 ጋር ያነጻጽሩ)፡ መናን ቍ 16 ይመ፤ እንዲሁም የዘኍ 11፥7 ማብ ይመ::

8፥7-9፤ እስራኤላውያን ገብተው ሊወርሷት የተቃረቡትንና በተፈጥሮ ሀብቷና በለምነቷ እጅግ የታወቀችውን የተስፋይቱን ምድር የሚገልጽ ክፍል ነው (11፥8-12 ይመ)::

8፥9 *ብረት ... መዳብ፤* የደቡብ ሊባኖስ ተራሮችና ከገሊላ ባሕር በስተ ምሥራቅ እንዲሁም ከሙት ባሕር በስተ ደቡብ የሚገኘው ክፍል የብረት ማዕድን ይገኝበታል:: ከሙት ባሕር በስተ ደቡብ የሚገኘው የዓረባ ምድር የመዳብና የብረት ሀብት እጅግ የሞላበት ስፍራ ነው:: በዚህ ስፍራ የነበረው አንዳንድ የመዳብ ማዕድን ቁፋሮ ከንጉሥ ሰሎሞን ዘመንና ከዚያም በፊት ጀምሮ የታወቀ ነው:: በሰሎሞን ዘመን፣ ደርታን የናስ ሥራ ማእከል ነበረች (1ነገ 7፥45-46):: ከዚህ ስፍራ በቍፋሮ የተገኙ አንዳንድ የናስ ዕቃዎች ከንጉሥ ሰሎሞን ዘመን በፊት እንደ ነበሩ ታውቆአል፤ በአሁኑ ጊዜ በኔጌብ አካባቢ ቲምናህ በተባለ ቦታ የመዳብ ቍፋሮ ሥራ እየተከናወነ ነው::

ሒርን (ያህዌ ኤሎሂም) ባርከው። 11በዛሬዪቱ ዕለት
የምሰጥህን ትእዛዙን፣ ሕጉንና ሥርዐቱን
ባለመጠበቅ *አምላክህን* ስግዚስብሒርን (ያህዌ ኤሎሂም)
እንዳትረሳው ተጠንቀቅ። 12አለበለዚያ በልተህ
ስትጠግብና ጥሩ ጥሩ ቤቶችን ሠርተህ መኖር
ስትጀምር፣ 13ደግሞም የከብት፣ የበግና የፍየል
መንጋህ ሲበዛ፣ ብርህና ወርቅህ ሲበረክት፣
ያለህም ሁሉ በላይ በላዩ እየጨመረ ሲሄድ፣
14ልብህ ይታበይና ከባርነት ምድር፣ ከግብፅ
ያወጣህን *አምላክህን* ስግዚስብሒርን (ያህዌ ኤሎሂም)
ትረሳለህ። 15በዚያ ጭልጥ ባለና አስፈሪ ምድረ
በዳ፣ በዚያ በሚያስጠማና ውሃ በማይገኝበት
ደረቅ መሬት፣ መርዘኛ እባብና ጊንጥ ባለበት
ምድረ በዳ መራህ፤ ከጽኑ ዐለትም ውሃ አፈለ
ቀልህ። 16በመጨረሻ መልካም እንዲሆንልህ፣
አንተን ትሑት ለማድረግና ለመፈተን፣ አባቶችህ
ፈጽሞ የማያውቁትን መና በምድረ በዳ
መገበህ። 17ምናልባትም፣ "ይህን ሀብት ያፈ
ራሁት በጒልበቴና በእጄ ብርታት ነው"
ብለህ በልብህ ታስብ ይሆናል። 18ነገር ግን
ሀብት እንድታፈራ ችሎታ የሰጠህ፣ ለአባቶ
ችህም በመሐላ የገባውን ኪዳን ያጸናልህ
እርሱ ስለ ሆነ፣ *አምላክህን* ስግዚስብሒርን (ያህዌ
ኤሎሂም) አስበው።

19*አምላክህን* ስግዚስብሒርን (ያህዌ ኤሎሂም) ብትረ
ሳና ሌሎችን አማልክት ብትከተል፣ ብታመልክና
ለእነርሱ ብትሰግድላቸው በእርግጥ እንደም
ትጠፋ ዛሬ እመሰክርባችኋለሁ። 20*እግዚአብሔር*
(ያህዌ) ከፊታችሁ ያሉትን አሕዛብ እንዳጠፋቸው
ሁሉ፣ *ለአምላካችሁ* ስግዚስብሒር (ያህዌ ኤሎሂም)
ባለመታዘዛችሁ እናንተም ትጠፋላችሁ።

የሕዝቡ አለመታዘዝ

9 እስራኤል ሆይ፣ ስማ፤ ሰማይ ጠቀስ
ቅጥር ያላቸው ታላላቅ ከተሞች ያሏቸውን፣
ከአንተ ይልቅ ታላቅና ብርቱ፣ የሆኑትን
አሕዛብ አስለቅቀህ ለመግባት ዮርዳኖስን አሁን
ትሻገራለህ። 2ዔናቃውያን ብርቱና ቁመተ
ረጃጅም ሕዝቦች ናቸው፤ ስለ እነርሱ ታውቃ
ለህ፤ "ዔናቃውያንን ማን ሊቋቋማቸው ይችላል?"
ሲባልም ሰምተሃል። 3ይሁን እንጂ እንደሚባላ
እሳት ከፊትህ ቀድሞ የሚሻገረው *አምላክህ*
ስግዚስብሒር (ያህዌ ኤሎሂም) መሆኑን ዛሬ እርግጠኛ
ሁን፤ እነርሱን ያጠፋቸዋል፤ በፊትህም ድል
ያደርጋቸዋል፤ አንተም *እግዚአብሔር* (ያህዌ)
በሰጠህ ተስፋ መሠረት ታስወጣቸዋለህ፤ በፍጥ
ነትም ትደመስሳቸዋለህ።

8፥11 ዘዳ4፥9
8፥12 ምሳ30፥9፤ ሆሴ13፥6
8፥14 ቊ11፤ መዝ78፥7፤106፥21
8፥15 ዘፀ17፥6፤ ዘኍ21፥6፤ዘዳ1፥19፤ 32፥10፤32፥13፤ ኢዮ28፥9፤መዝ78፥15፤ 114፥8፤ኢሳ14፥29፤ 30፥6፤
8፥16 ዘፍ22፥1፤ ዘፀ16፥14፡15
8፥17 ዘዳ9፥4፡7፡ 24፥31፥27፤መሳ7፥2፤ መዝ44፥3፤ ኢሳ10፥13
8፥18 ዘፍ26፥13፤ ዘዳ26፥10፤28፥4፤ 1ሳሙ2፥7፤መዝ25፥13፤ 112፥3፤ምሳ8፥18፤ 10፥22፤መክ9፥11፤ ሆሴ2፥8፤
8፥19 ዘዳ6፥14፤ ዘዳ4፥26፤30፥18፤ መዝ16፥4፤ኤር7፥6፤ 13፥10፤25፥6
8፥20 2ነገ21፥2፤ መዝ10፥16፤ሕዝ5፥5-17
9፥1 ዘፍ11፥4፤ ዘኍ13፥28፤35፥10፤ ዘዳ4፥38፤
9፥2 ዘኍ13፥22፤ ኢሱ11፥22
9፥3 ዘፀ15፥7፤ 19፥18፤23፥31፤ ዘዳ31፥3፤ኢሱ3፥11፤ ዕብ12፥29
9፥4 ዘፀ23፥24፤ ዘዳ8፥17፤18፥9-14፤ ዘሌ18፥21፡24-30፤ 2ነገ16፥3፤17፥8፤ 21፥2፤ዕዝ9፥11፤
9፥5 ዘፍ12፥7፤ ዘዳ4፥38፤11፥23፤ ዘዳ18፥9፤ዘሌ18፥25፤ ሕዝ36፥32፤ኤፌ2፥9
9፥6 ዘፀ32፥9፤ ሐሥ7፥51
9፥7 ዘኍ11፥33፤ ዘፀ14፥11፤23፥21
9፥8 ዘፀ32፥7-10፤ ዘኍ16፥46፤ 1ሳሙ28፥18፤ ዕዝ9፥14፤ኢዮ20፥28፤ መዝ2፥12፤7፥11፤ 69፥24፤110፥5፤ ኢሳ9፥19፤ ሕዝ20፥13፤
9፥9 ዘፍ7፥4፤ ዘፀ24፥12፤ዘዳ4፥13፤
9፥10 ዘፀ31፥18፤ ዘዳ10፥4፤18፥16
9፥11 ዘፍ7፥4፤

4*አምላክህ* ስግዚስብሒር (ያህዌ ኤሎሂም) እነርሱን
ከፊትህ ካስወጣቸው በኋላ፣ "ይህችን ምድር
እንድወርስ *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ወደዚህ ያመ
ጣኝ፣ ከጽድቄ የተነሣ ነው" ብለህ በልብህ
አታስብ። በዚህ አይደለም፤ እነዚህን አሕዛብ
እግዚአብሔር (ያህዌ) ከፊትህ የሚያሳድዳቸው በክፉ
ታቸው ምክንያት ነው። 5ምድራቸውን ገብተህ
የምትወርሳት ከጽድቅህ ወይም ከልብህ ቅንነት
የተነሣ ሳይሆን፣ ለአባቶችህ ለአብርሃም፣ ለይስ
ሐቅና ለያዕቆብ የማለላቸውን ቃል ለመፈጸም
አምላክህ ስግዚስብሒር (ያህዌ ኤሎሂም) እነዚህን አሕ
ዛብ ከክፋታቸው የተነሣ ከፊትህ ስለሚያባር
ራቸው ነው። 6ስለዚህ *አምላክህ* ስግዚስብሒር
(ያህዌ ኤሎሂም) ይህችን መልካም ምድር እንድት
ወርሳት የሚሰጥህ ከጽድቅህ የተነሣ አለመሆኑን
አስተውል፤ አንተ ዐንገተ ደንዳና ነህና።

የወርቁ ጥጃ

7*አምላክህን* ስግዚስብሒርን (ያህዌ ኤሎሂም) በምድረ
በዳ እንዴት እንዳስቈጣኸው አስታውስ፤
ከቶም አትርሳ። ከግብፅ ከወጣህበት ዕለት
አንሥቶ እዚህ ቦታ እስከ ደረስህበት ጊዜ
በእግዚአብሔር (ያህዌ) ላይ እንዳመፅህ ነህ።
8በኮሬብ *እግዚአብሔርን* (ያህዌ) ለቍጣ አነ
ሣሣችሁት፤ እርሱም እናንተን ሊያጠፋችሁ
እጅግ ተቈጣ። 9እኔም የድንጋይ ጽላቶቹን፣
እግዚአብሔር (ያህዌ) ከእናንተ ጋር የገባውን
የኪዳን ጽላቶች ለመቀበል ወደ ተራራው
በወጣሁ ጊዜ፣ እህል ሳልበላ፣ ውሃም ሳልጠጣ
አርባ ቀንና አርባ ሌሊት ቈየሁ፤ 10*በእግዚአ
ብሔር* (ያህዌ) ጣት የተጻፈባቸውን ሁለት የድንጋይ
ጽላቶች *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ሰጠኝ፤ በተከበባች
ሁበት ዕለት *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ከተራራው
ላይ፣ በእሳት ውስጥ ሆኖ ለእናንተ የነገራችሁ
ትእዛዛት ሁሉ በእነርሱ ላይ ነበሩባቸው።

11አርባ ቀንና አርባ ሌሊት ከተፈጸመ በኋላ፣
እግዚአብሔር (ያህዌ) ሁለቱን የድንጋይ ጽላቶች
ማለትም የኪዳኑን ጽላቶች ሰጠኝ። 12ከዚ
ያም *እግዚአብሔር* (ያህዌ)፣ "ተነሥ፤ ከግብፅ ያወ
ጣሃቸው ሕዝብህ ረክሰዋልና ፈጥነህ ከዚህ
ውረድ፤ እኔ ካዘዝኋቸው ፈጥነው ፈቀቅ
ብለዋል፤ ቀልጦ የተሠራ ጣዖትም ለራሳቸው
አበጅተዋል" ብሎ ነገረኝ።

13ደግሞም *እግዚአብሔር* (ያህዌ) እንዲህ አለኝ፤
"ይህን ሕዝብ አይቼዋለሁ፤ በእርግጥ ዐንገተ

ዘፀ24፥12 9፥12 ዘዳ4፥16፤ መሳ2፥17 9፥13 ቊ6፤ ዘዳ10፥16

8፥11፡14፡19 *እንዳትረሳ … ትረሳለህ … ብትረሳ፤* የ4፥10 ማብ ይመ።

8፥15 *ከጽኑ ዐለትም ውሃ፤* ዘፀ 17፥6 እና ማብ ይመ።

8፥16 *ለመፈተን፤* ቍ 2 ይመ፤ እንዲሁም የዘፍ 22፥1 ማብ ይመ።

8፥17-18፤ ዘካ 4፥6 እና ማብ ይመ።

8፥18 *አስበው፤* የ4፥10 ማብ ይመ።

9፥1 *እስራኤል ሆይ፤ ስማ፤* የ4፥1 ማብ ይመ።

9፥2 *ዔናቃውያን፤* የ1፥28 ማብ ይመ።

9፥3 *እንደሚባላ እሳት፤* 4፥24 ይመ፤ እንዲሁም የዘፀ 24፥17 ማብ ይመ። *በፊትህም ድል ያደርጋቸዋል፤ አንተም … ታስወጣቸዋለህ፤* እግዚአብሔር በእስራኤላውያን ፊት መሄድ ብቻ ሳይሆን፣ ድልን ሊሰጣቸው ኀይሉን በእነርሱ ውስጥ ገልጦአል። የእስራኤል ሕዝብ ለጦርነት በወጣበት ጊዜ ሁሉ ከእስራኤል ሰራዊት ጋር በመሆን እግዚአብሔር ለእስራኤል ይዋጋ እንደነበር በዘዳግም መጽሐፍና በታሪክ መጻሕፍት ውስጥ ተጠቅሶአል።

9፥4 *ከጽድቄ የተነሣ* የ7፥8 ማብ ይመ። *እነዚህን አሕዛብ … በክፋታቸው ምክንያት፤* የዘፍ 15፥16 ማብ ይመ።

9፥6፡13 *ዐንገተ ደንዳና፤* 10፥16፤31፥27 ይመ፤ እንዲሁም የዘፀ 32፥9 ማብ ይመ።

9፥7፡27 *አስታውሱ … አትርሳ፤* የ4፥10 ማብ ይመ።

9፥9 *የድንጋይ ጽላቶቹን የኪዳን ጽላቶች፤* የዘፀ 20፥1፤ 34፥38 ማብ ይመ።

9፥10 *በእርሱ ጣት፤* የዘፀ 8፥19 ማብ ይመ። *ሁለት የድንጋይ ጽላቶች፤* የዘፀ 31፥18 ማብ ይመ።

ደንዳና ሕዝብ ነው፣ [14]አጠፋቸውና ስማ
ቸውንም ከሰማይ በታች እደመስሰው ዘንድ
ተወኝ፤ አንተንም ከእነርሱ ይልቅ ብርቱና
ብዙ ሕዝብ አደርግሃለሁ።”
[15]ስለዚህ ተራራው በእሳት እየተቀጣጠለ
ሳለ፣ ሁለቱን የቃል ኪዳን ጽላቶች በሁለቱም
እጆቼ እንደያዝሁ[ሀ] ከተራራው ተመልሼ
ወረድሁ። [16]በእርግጥ *በአምላካችሁ* በእግዚአ
ብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ላይ ኀጢአት ሠርታችሁ እንደ
ነበር ተመለከትሁ፤ ቀልጦ የተሠራ የጥጃ
ምስልም ለራሳችሁ አበጃችሁ፤ *እግዚአብሔር*
(ያህዌ) እናንተን ካዘዛችሁ መንገድ በፍጥነት
ወጥታችሁ ነበር። [17]ስለዚህ ሁለቱን ጽላቶች
ወስጄ ከእጆቼ አሽቀንጥሬ በፊታችሁ ሰባበ
ርኋቸው።
[18]ከዚያም *በእግዚአብሔር* (ያህዌ) ፊት ክፉ
ነገርን በመፈጸም ለቍጣ እንዲነሣሣ የሚ
ያደርገውን ኀጢአት ሁሉ ስለ ሠራችሁ፣
እህል ውሃ ሳልቀምስ አርባ ቀንና አርባ ሌሊት
እንደ ገና *በእግዚአብሔር* (ያህዌ) ፊት በግምባሬ
ተደፋሁ። [19]እናንተን ሊያጠፋችሁ ክፉኛ
ተቈጥቶ ነበርና፣ እኔም *የእግዚአብሔርን*
(የያህዌ) ቍጣና መዓት ፈራሁ፤ *እግዚአብሔር*
(ያህዌ) ግን እንደ ገና ሰማኝ። [20]*እግዚአብሔር*
(ያህዌ) አሮንን ሊያጠፋው ክፉኛ ተቈጥቶ ነበር፤
በዚያን ጊዜ ለአሮንም ጸለይሁ። [21]ደግሞም ያን
የኀጢአት ሥራችሁን፣ አበጅታችሁት የነበ
ረውን ጥጃ ወስጄ፣ በእሳት አቃጠልሁት፤
ከዚያም ሰባብሬ እንደ ትቢያ ዱቄት እስኪ
ሆን ድረስ ፈጭቼ ከተራራው በሚወርደው
ጅረት ውስጥ በተንሁት።
[22]በተቤራም፣ በማሳህና በቂብሮት ሐታአዋ
እግዚአብሔርን (ያህዌ) አስቈጣሁት።
[23]*እግዚአብሔር* (ያህዌ) ከቃዴስ በርኔ ባስ
ወጣችሁ ጊዜ፣ “ውጡ፤ የሰጠኋችሁንም ምድር፣
ርስት አድርጋችሁ ውረሷት” አላችሁ። እናንተ
ግን *በአምላካችሁ* በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ትእዛዝ
ላይ ዐመፃችሁ፤ እርሱን አልታመናችሁበትም፤
አልታዘዛችሁትምም። [24]እኔ እናንተን ካወቅኋችሁ
ጊዜ ጀምሮ፣ *በእግዚአብሔር* (ያህዌ) ላይ እንዳመ
ፃችሁ ናችሁ።
[25]*እግዚአብሔር* (ያህዌ) እናንተን እንደሚ
ያጠፋችሁ ተናግሮ ስለ ነበር፣ በእነዚያ
አርባ ቀናትና አርባ ሌሊቶች በእግዚአብሔር
ፊት በግንባሬ ተደፋሁ፤ [26]እንዲህም በማለት
ወደ *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ጸለይሁ፤ “ጌታ *እግዚ
አብሔር* ሆይ (አዶናይ ያህዌ) በታላቅ ኀይልህ የተቤ
ዠኸውንና በኀያል ክንድህ ከግብፅ ያወጣኸ
ውን፣ ያንተ ርስት የሆነውን ሕዝብህን አታጥፋ።
[27]ባሪያዎችህን አብርሃምን፣ ይስሐቅንና ያዕ
ቆብን አስብ፤ የዚህን ሕዝብ ልበ ደንዳናነት፣
ክፋትና ኀጢአት አትመልከት። [28]አለበለዚያ
እኛን ካመጣህበት ምድር ያሉ ሰዎች ‘*እግዚ
አብሔር* (ያህዌ) ተስፋ ወደ ሰጣቸው ምድር
ሊያገባቸው ስላልቻለና ስለጠላቸው፣ በምድረ
በዳ ሊገድላቸው አወጣቸው ይላሉ።’ [29]ነገር ግን
እነርሱ በታላቅ ኀይልህና በተዘረጋች ክንድህ
ያወጣሃቸው ሕዝብህና ርስትህ ናቸው።”

በድጋሚ የተሰጡ የመጀመሪያዎቹ ዐይነት ጽላቶች

10 በዚያን ጊዜ *እግዚአብሔር* (ያህዌ) እንዲህ
አለኝ፤ “እንደ *መጀመሪያዎቹ* ያሉ
ሁለት የድንጋይ ጽላቶች ቀርጸህ ወደ እኔ ወደ
ተራራው ላይ ውጣ፤ ታቦትም ከዕንጨት
ሥራ። [2]እኔም አንተ በሰበርሃቸው በፊተኞቹ
ጽላቶች ላይ የነበሩትን ቃላት በእነዚህኞቹ
ጽላቶች ላይ እጽፋቸዋለሁ፤ አንተም በታቦቱ
ውስጥ ታኖራቸዋለህ።”
[3]ስለዚህ ከግራር ዕንጨት ታቦት ሠራሁ፤
እንደ ፊተኞቹ ያሉ ሁለት የድንጋይ ጽላቶች
ቀረጽሁ፤ ሁለቱንም ጽላቶች በእጆቼ ይዤ
ወደ ተራራው ወጣሁ። [4]*እግዚአብሔር* (ያህዌ)
በስብሰባው ቀን፣ በእሳት ውስጥ ሆኖ ለእናንተ
የተናገራቸውንና ቀድሞ ጽፎአቸው የነበሩ
ትን ዐሥሩን ትእዛዛት በእነዚህ ጻላቶች ላይ
ጻፋቸው። *እግዚአብሔርም* (ያህዌ) እነርሱን ለእኔ
ሰጠኝ። [5]ከዚያም ከተራራው ተመልሼ ወረድሁ፤
እግዚአብሔር (ያህዌ) ባዘዘኝ መሠረት በሠራ
ሁት ታቦትም ውስጥ፣ ጽላቶቹን አስቀመ
ጥኋቸው፤ አሁንም እዚያ ናቸው።
[6]እስራኤላውያን ከብኤሮት ብኔያዕቃን፣
የያዕቃን ልጆች ከቈፈሯቸው የውሃ ጕድ
ጓዶች ተነሥተው ወደ ሞሴራ ተጓዙ፤ አሮ
ንም በዚያ ቦታ ሞቶ ተቀበረ፤ ልጁ አልዓ
ዛር በእርሱ ምትክ ካህን ሆነ። [7]ከዚያም
ተነሥተው ጕድጎዳ ወደተባለ ስፍራ፣ ቀጥሎም
የውሃ ፈሳሾች ወዳሉባት ዮጥባታ ወደምትባል
ምድር ተጓዙ። [8]በዚያን ጊዜ፣ ዛሬም እንደ
ሚያደርገው ያገለግል ዘንድ፣ *በእግዚአብሔርም*
(ያህዌ) ፊት እንዲቆምና በስሙ እንዲባርክ
የእግዚአብሔርንም (ያህዌ) የኪዳኑን ታቦት እንዲ
ሸከም *እግዚአብሔር* (ያህዌ) የሌዊን ነገድ ለየ።
[9]ሌዋዊ በወንድሞቹ መካከል ድርሻም ሆነ
ርስት የሌለው ከዚህ የተነሣ ነው፤ *አምላክህ*

[ሀ]15 ወይም፣ *ሁለቱም የቃል ኪዳን ጽላቶች ከእኔ ጋር ነበሩ፤ አንዱም በአንዱ፣ ሌላውም በሌላው እጄ ነበር* ተብሎ መተርጐም ይችላል።

9፥14 ዘፀ32፥10፤ ዘኍ14፥12፤ ኤር7፥16
9፥15 ዘፀ32፥15
9፥16 ዘፀ32፥4
9፥18 ቍ9፤ ዘፀ32፥31፤ ዘዳ34፥28
9፥19 ቍ26፤ ዘፀ32፥14፤34፥10፤ ዘኍ11፥2፤1ሳሙ7፥9፤ ኤር15፥1፤ዕብ12፥21፤
9፥21 ዘፀ32፥20፤ መዝ18፥42፤ ኢሳ2፥18፤29፥5፤ 40፥12፤ሚክ1፥7
9፥22 ዘፀ17፥7፤ ዘኍ1፥53፤11፥3፡34፤
9፥23 ዘኍ14፥9፤ ዘዳ1፥2፡21፡32፤ መዝ106፥24
9፥24 ዘዳ8፥17
9፥25 ቍ18፤ ዘፍ7፥4፤ዘፀ33፥17
9፥26 ቍ19፤ ዘፀ6፥6፤32፥11፤ 33፥13፤34፥9፤ ዘዳ15፥15፤2ሳሙ7፥23፤ መዝ78፥35
9፥27 ቍ6፤ ዘፀ32፥9
9፥28 ዘፀ32፥12፤ ዘዳ1፥27፤32፥27፤ ኢሱ7፥9
9፥29 ዘፀ33፥13፤ 34፥9፤ዘዳ4፥34፤32፥9፤ ነህ1፥10፤ኤር27፥5፤ 32፥17
10፥1 ዘፀ34፥1-2
10፥2 ዘፀ25፥16፡ 21፤2ዜና5፥10፤6፥11
10፥3 ዘፀ34፥4፤ 37፥1-9
10፥4 ዘፀ24፥12፤ 34፥28፤20፥1፤ዘዳ9፥10
10፥5 ዘፀ19፥11፤ 25፥10፡21፤ 1ሳሙ3፥3፤1ነገ8፥9
10፥6 ዘፀ6፥23፤ ዘኍ20፥20-28፤ 27፥13፤33፥30
10፥7 ዘኍ33፥32-34፤መዝ42፥1፤ መኃ5፥12፤ኢሳ32፥2
10፥8 ዘፍ48፥20፤ ዘኍ3፥6፤10፥33፤ 16፥9፤1ዜና23፥26
10፥9 ዘኍ18፥20

9፥11-12፤ ዘፀ 31፥18-32፥20 ይመ።
9፥19 *እግዚአብሔር ግን እንደ ገና ሰማኝ፤* ሙሴ በዚህ ጊዜ ወደ እግዚአብሔር ያቀረበው የምልጃ ጸሎት (ቍ 26-29)፣ ለእስራኤል ሕዝብ ሕልውና ከተጸለዩት ታላላቅ ጸሎቶች አንዱ ነው (1ሳሙ 7፥5፡8-9፤ ኤር 15፥1 ይመ)።
9፥22 *ተቤራ፤* ዘኍ 11፥3 ይመ፤ “ተቤራ” ማለት “የሚነድ፣ የሚበራ” ማለት ነው። *ማሳህ፤* 6፥16፤ 33፥8፤ እንዲሁም የዘፀ 17፥7 ማብ ይመ። *ቂብሮት ሐታአዋ፤* ዘኍ 11፥34 ይመ፤ “ቂብሮት ሐታአዋ” ማለት “የምኞች መቃብር” ማለት ነው።
9፥23 *ቃዴስ በርኔ፤* የዘፍ 14፥7 ማብ ይመ።
9፥27 *አትመልከት፤* የሐሥ 17፥30 ማብ ይመ።
10፥1-3 *ታቦት፤* የዕብራይስጡ ቃል ትርጕሙ “ሣጥን” ማለት ነው።
10፥1 *ሁለት የድንጋይ ጽላቶች፤* የዘፀ 31፥18 ማብ ይመ።
10፥2 *በታቦቱ ውስጥ ታኖራቸዋለህ፤* የዘፀ 16፥34፤ 25፥16 ማብ ይመ።
10፥3፤ ዘፀ 34-37 እንደሚያሳየውና በዚህ ቦታ እንደተጠቀሰው፣ የሁነቶቹ ቅደም ተከተል በዘፀአት መጽሐፍ ላይ ከተመለከተው የተለየ ነው።
10፥6-9፤ በመኻል የገባ የታሪክ ዘገባ ሲሆን፣ ታሪኩ የተመ

እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በነገረው መሠረት ርስቱ
እግዚአብሔር (ያህዌ) ነው::
10እኔም በመጀመሪያው ጊዜ እንዳደረግ
ሁት፣ በተራራው ላይ አርባ ቀንና አርባ
ሌሊት ቈየሁ፤ በዚህ ጊዜም እግዚአብሔር
(ያህዌ) እንደ ገና ሰማኝ፤ እግዚአብሔር (ያህዌ)
አንተን ሊያጠፋ አልፈቀደም:: 11ስለዚህም
እግዚአብሔር (ያህዌ)፣ "ሂድ፤ ለአባቶቻቸው
ለመስጠት ወደ ማልሁላቸው ምድር ገብተው
እንዲወርሱ ሕዝቡን ምራ" አለኝ::

እግዚአብሔርን (ያህዌ) ፍራ

12አሁንም እስራኤል ሆይ፤ አምላክህ እግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ከአንተ የሚፈልገው ምንድን
ነው? አምላክህን እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) እንድት
ፈራው፣ በመንገዶቹ ሁሉ እንድትሄድ፣ እንድት
ወደው፣ በፍጹም ልብህ፣ በፍጹም ነፍስህ
እንድታገለግለው፣ 13መልካም እንዲሆንልህና
ዛሬ እኔ የምሰጥህን ትእዛዞችና ሥርዐቶች እን
ድትጠብቅ አይደለምን?
14ሰማያት፣ ሰማየ ሰማያት፣ ምድርና በእ
ርሷም ያለው ሁሉ የአምላክህ የእግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ነው:: 15ነገር ግን እግዚአብሔር
(ያህዌ) አባቶችህን ስላፈቀረ፣ ወደዳቸው፤ ዛሬም
እንደ ሆነው የእነርሱ ዘር የሆናችሁትን እናንተን
ከአሕዛብ ሁሉ ለይቶ መረጣችሁ:: 16ስለዚህ
የልባችሁን ሸለፈት ግረዙት፤ ከእንግዲህም
ወዲያ ዐንገተ ደንዳና አትሁኑ:: 17አምላካችሁ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የአማልክት አምላክ (ኤሎሂም)፣
የጌቶች ጌታ (አዶናይ)፣ ታላቅ አምላክ (ኤሎሂም)፣ ኀያልና
የሚያስፈራ፣ አድልዎ የማያደርግ፣ መማለጃም
የማይቀበል ነውና:: 18እርሱ አባት ለሌላቸውና
ለመበለቶች ይፈርዳል፤ መጻተኛውንም ምግብና
ልብስ በመስጠት ይወዳል:: 19ስለዚህ እናንተም
በግብፅ ምድር መጻተኞች ነበራችሁና መጻተኛን
ውደዱ:: 20አምላክህን እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም)
ፍራ፤ አምልከውም፤ ከእርሱም ጋር ተጣበቅ፤
በስሙም ማል:: 21እርሱ ውዳሴህ ነው፤
በገዛ ዐይኖችህ ያየሃቸውን፣ እነዚያን ታላላቅና
አስፈሪ ነገሮች ያደረገልህ አምላክህ (ኤሎሂም)
ነው:: 22አባቶችህ ወደ ግብፅ ሲወርዱ ሰባ
ነበሩ፤ አሁን ግን አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) እንደ ሰማይ ከዋክብት አብዝቶሃል::

እግዚአብሔርን (ያህዌን) ውደድ፤ ታዘዘውም

11 እንግዲህ አምላክህን እግዚአብሔርን (ያህዌ
ኤሎሂም) ውደድ፤ ግዴታውን፣ ሥርዐቱን፣
ሕጉንና ትእዛዙን ሁልጊዜ ጠብቅ:: 2የአምላክ
ችሁን የእግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ተግሣጽ ይኸ
ውም ግርማውን፣ ብርቱ እጁንና የተዘረጋች
ክንዱን ያዩትና የተለማመዱት ልጆቻችሁ
ሳይሆኑ እናንተ እንደ ሆናችሁ ዛሬ አስታ
ውሱ፤ 3በግብፅ መካከል፣ በግብፅ ንጉሥ
በፈርዖንና በመላው አገሩ ላይ ያደረጋቸውን
ምልክቶችና የሠራቸውን ነገሮች፣ 4በግብፃውያን
ሰራዊት፣ በፈረሶቻቸውና በሠረገሎቻቸው ላይ፣
እናንተን ባሳደዷችሁ ጊዜ በቀይ ባሕር[h] ውሃ
እንዴት እንዳሰጠማቸውና እግዚአብሔር (ያህዌ)
ፈጽሞ እንዴት እንዳጠፋቸው አስታውሱ፤
5ከምድረ በዳው አንሥቶ እዚህ እስከምትደርሱ
ድረስ፣ ለእናንተ ያደረገላችሁን ያዩት ልጆቻችሁ
አልነበሩም፤ 6የሮቤል ልጅ የኤልያብ ልጆች
የሆኑትን ዳታንና አቤሮንን ከነቤተሰቦቻቸው፣
ከነድንኳናቸውና ከነእንስሳታቸው በመላው
እስራኤል መካከል ምድር እንዴት አፏን
ከፍታ እንደ ዋጠቻቸው እነርሱ አላዩም::
7የእናንተ ዐይኖች ግን እግዚአብሔር (ያህዌ)
ያደረጋቸውን ሥራዎች ሁሉ አይተዋል::
8ስለዚህ ዮርዳኖስን ተሻግራችሁ ወደምት
ወርሷት ምድር ለመግባትና ለመያዝ ብርታት
እንድታገኙ፣ ዛሬ እኔ የምሰጣችሁን ትእዛዞች
ሁሉ ጠብቁ፤ 9ለአባቶቻቸውና ለዘሮቻቸው
እግዚአብሔር (ያህዌ) ሊሰጣቸው በማለላቸው፣
በዚያች ማርና ወተት በምታፈሰው ምድር
ረጅም ዕድሜ ትኖሩ ዘንድ፣ 10የምትገቡበት
ምድር እንደ ወጣችሁባትና ዘርህን ዘርተህባት
በእግርህ ውሃ እንዳጠጣሃት የአትክልት ቦታ
እንደ ግብፅ ምድር አይደለችም:: 11ዮርዳኖስን
ተሻግረህ ልትወርሳት ያለችው ምድር ግን፣
ከሰማይ ዝናብ የምትጠጣ፣ ተራሮችና ሸለቆች
ያሉባት ምድር ናት:: 12ይህች ምድር አምላክህ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የሚንከባከባት፣ ከዓ
መቱ መጀመሪያ እስከ ዓመቱ መጨረሻ
የአምላክህ የእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ዐይን ምንጊ
ዜም የማይለያት ናት::

10፥10 ዘፀ33፥17
10፥12 ዘፀ20፥20፤ ዘዳ5፥32:33፤6፥5:13፤ 11፥13፤28፥47፤ 1ነገ2፥3፤3፥3፤9፥4፤ ማቴ22፥37፤ 1ጢሞ1፥5፤ መዝ100፥2፤119፥2፤ ሚክ6፥8፤
10፥13 ዘዳ4፥2፤ 5፥33፤6፥24
10፥14 ዘፀ19፥5፤ ዘዳ33፥26፤ኢሱ35፥5፤ 1ነገ8፥27፤ነህ9፥6፤ ኢዮ35፥5፤መዝ8፥3፤ 24፥1፤89፥11፤104፥3፤ 115፥16፤148፥4፤ ኢሳ19፥1፤ዕን3፥8፤ ሐሥ17፥24
10፥15 ዘኍ14፥8፤ ዘዳ4፥37፤መዝ105፥6፤ 135፥4፤ሮሜ11፥28፤ 1ጴጥ2፥9
10፥16 ዘፍ17፥11፤ ዘፀ32፥9፥13፤ ዘሌ26፥41፤ዘዳ30፥6፤ ኤር32፥39
10፥17 ዘፀ23፥8፤ ዘሌ19፥16፤ዘዳ1፥17፤ 7፥21፤ኢሱ22፥22፤ መዝ135፥5፤136፥2: 3፤ዳን2፥47፤11፥36፤ ሚል2፥9፤ 1ጢሞ6፥15
10፥18 ዘፀ22፥21: 22-24፤23፥9፤ ዘሌ19፥33፤ዘኍ10፥32፤ ዘዳ27፥19፤ ኢዩ29፥13፤ መዝ94፥6፤ኢሳ10፥2፤ ኤር49፥11
10፥19 ዘፀ22፥21፤ ዘሌ19፥34፤ዘዳ7፥12፤ 24፥19፤ሕዝ47፥22-23
10፥20 ዘፀ20፥7፤ ዘዳ11፥22፤13፥4፤30፥ 20፤ኢሱ23፥8፤ ሩት1፥14፤ 2ነገ18፥6፤ መዝ119፥31፤ ኢሳ38፥3፤ማቴ4፥10፤
10፥21 ዘፀ15፥2፤ 1ሳሙ12፥24፤ 2ሳሙ7፥23መዝ126፥2፤
10፥22 ዘፍ12፥2፤ 34፥30፤46፥26፤ ዘኍ10፥36፤ ሐሥ7፥14፤
11፥1 ዘሌ8፥35፤ ዘዳ6፥5
11፥2 ዘዳ31፥13፤ ዘዳ3፥24፤5፥24፤31፥13፤ መዝ78፥6፤136፥12
11፥3 ዘፀ7፥8-21

11፥4 ዘፀ14፥27፤ 15፥1፤ዘኍ21፥4 11፥6 ዘኍ16፥1-35፤ መዝ106፥16-18፤ኢሳ24፥19 11፥7 ዘዳ5፥3 11፥8 ዘዳ31፥6-7: 23፤ኢሱ1፥7፤ዕዝ9፥10 11፥9 ዘፀ3፥8፤ ዘዳ5፥16፤9፥5፤ 11፥10 ኢሳ11፥15፤ 37፥25 11፥11 ዘዳ8፥7፤ሕዝ36፥4፤ነህ9፥25 11፥12 1ነገ8፥29፤ 9፥3

[h]4 ዕብራይስጡ፣ *ያም ሳውፍ ይለዋል*፤ ይኸውም የደንገል ባሕር ማለት ነው::

ሠረተው ሙሴ ለአሮንና ለእስራኤላውያን በጸለየው ጸሎትና (9፥26-29) ስለ ታቦቱ በተጠቀሰው ክፍል (ቍ 1-5) ላይ ነው::

10፥8 *ያገለግል ዘንድ፤* የ21፥5 ማብ ይመ:: *ታቦት እንዲሸከም፤* የዘኍ 1፥50 ማብ ይመ::

10፥9፤ ዘኍ 18፥20:24 ይመ::

10፥12 *አምላክህን እግዚአብሔርን እንድትፈራው፤* የዘፍ 20፥11 ማብ ይመ:: *እንድትወደው፤* የ4፥29:37፤ የ6፥5 ማብ ይመ::

10፥13 *መልካም እንዲሆንልህ፤* 6፥24፤ እንዲሁም የ6፥2 ማብ ይመ::

10፥16 *ልባችሁን ... ግረዙት፤* የዘፍ 17፥10 ማብ ይመ:: *ዐንገተ ደንዳና፤* 9፥6:13፤ 31፥27 ይመ፤ እንዲሁም የዘፀ 32፥9 ማብ ይመ::

10፥20 *ተጣበቅ፤* ሰው ከሚስቱ ጋር፣ "እንደሚጣመር" (ዘፍ 2፥24) እንዲሁም ሩት ከኑኃሚን ጋር፣ "እንደተዋደደች" ማለት ነው (ሩት 1፥14):: 4፥4፤ 11፥22፤ 13፥4፤ 30፥20 ይመ::

10፥22 *ሰባ፤* የዘፍ 46፥26-27 ማብ ይመ፤ እንዲሁም ዘፀ 1፥5 ይመ:: *እንደ ሰማይ ከዋክብት፤* የ1፥10 ማብ ይመ::

11፥2-7፤ አድማጮቹ በእግዚአብሔር የርዳታና የማዳን ሥራ ውስጥ ተካፋይ መሆናቸውን፣ ሙሴ በንግግሩ ሁሉ አጽንዖት ሰጥቶታል:: በ5፥3 ላይ እንደተገለጸው እግዚአብሔር ቃል ኪዳን የገባው ከአባቶቻቸው ጋር ሳይሆን ከእነርሱ ጋር ነው:: በዚህ ቦታ እንደተጠቀሰው፣ የእግዚአብሔርን ታላላቅ ሥራዎች ያዩት ልጆቻቸው ሳይሆኑ እነርሱ ራሳቸው ናቸው::

11፥2 *አስታውሱ፤* የ4፥10 ማብ ይመ::

11፥8-12፤ የ8፥7-9 ማብ ይመ::

11፥9 *ረጅም ዕድሜ ትኖሩ ዘንድ፤* የ6፥2 ማብ ይመ::

11፥10 *በእግርህ ውሃ እንዳጠጣሃት፤* በግብፅ ምድር የሚገኙ

[13]ዛሬ እኔ የምሰጣችሁን ትእዛዞች በታማኝነት
ብትጠብቁ፣ ይኸውም አምላካችሁን እግዚአ
ብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ብትወዱና በፍጹም ልባችሁ፣
በፍጹም ነፍሳችሁም እርሱን በማገልገል፣
በታማኝነት ብትጠብቁ፣ [14]እህልህን፣ ወይንህንና
ዘይትህን እንድትሰበስብ የበልጉንና የክረምቱን
ዝናብ በምድርህ ላይ በየወቅቱ አዘንባለሁ::
[15]በሜዳ ላይ ለከብቶችህ ሣር እሰጣለሁ፤
አንተም ትበላለህ፤ ትጠግባለህም::
[16]ተጠንቀቁ! አለበለዚያ ተታላችሁ ሌሎች
አማልክትን ታመልካላችሁ፤ ትሰግዳላችሁም::
[17]ከዚያም የእግዚአብሔር (ያህዌ) ቍጣ በላያችሁ
ይነዳል፤ እርሱም ዝናብ እንዳይዘንብ፣ ምድሪ
ቱም ፍሬ እንዳትሰጥ ሰማያትን ይዘጋል፤ እናን
ተም እግዚአብሔር (ያህዌ) ከሚሰጣችሁ ከመልካሚቱ
ምድር ወዲያውኑ ትጠፋላችሁ:: [18]እነዚህን
ቃሎቼን፣ በልባችሁና በአእምሮአችሁ አኑሯ
ቸው፤ በእጆቻችሁ ላይ ምልክት አድርጋችሁ
እሰሯቸው፣ በግምባራችሁም ላይ ይሁኑ::
[19]ልጆቻችሁንም አስተምሯቸው፤ ቤት ስትቀመጥ፣
መንገድ ስትሄድ፣ ስትተኛና ስትነሣ ስለ እነዚሁ
አጫውታቸው:: [20]በቤትህ መቃኖችና በግቢህ
በሮች ላይ ጻፉቸው፤ [21]ይህን ካደረጋችሁ፣
እግዚአብሔር (ያህዌ) ለአባቶቻችሁ ለመስጠት በማ
ለላቸው ምድር የእናንተና የልጆቻችሁ ዘመን
ከምድር በላይ ያሉ ሰማያትን ርቀት ያህል
ይሆናል::

[22]አምላክህን እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ትወዱ
ዘንድ፣ በመንገዶቹም ሁሉ ትሄዱና ከእርሱም
ጋር ትጣበቁ ዘንድ እንድትከተሏቸው የምሰጣ
ችሁን እነዚህን ትእዛዞች ሁሉ በጥንቃቄ
ብትጠብቁ፣ [23]ከዚያም እግዚአብሔር (ያህዌ)
እነዚህን አሕዛብ ሁሉ ከፊታችሁ ያስወጣ
ቸዋል፤ እናንተም፣ ከእናንተ ይልቅ ታላላቅና
ብርቱ የሆኑትን አሕዛብ ታስለቅቃላችሁ::
[24]በእግራችሁ የምትረግጡት ስፍራ ሁሉ የእናንተ
ይሆናል፤ ግዛታችሁም ከምድረ በዳው እስከ
ሊባኖስ፣ ከኤፍራጥስ ወንዝ አንሥቶ በስተ ምዕ
ራብ እስካለው ባሕር[ሀ] ይደርሳል:: [25]ማንም
ሰው ሊቋቋማችሁ አይችልም፤ አምላካችሁ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሰጣችሁ ተስፋ መሠረት
ማስደንገጣችሁንና መፈራታችሁን በምትሄዱ
በት በየትኛውም ምድር ሁሉ ላይ ያሳድራል::

[26]እነሆ፤ ዛሬ በረከትንና መርገምን በፊታችሁ
አኖራለሁ፤ [27]በረከቱ ዛሬ የምሰጣችሁን የአ
ምላካችሁን የእግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ትእዛዞች
ስትፈጽሙ ሲሆን፣ [28]መርገሙ ደግሞ፣ የአምላ
ካችሁን የእግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ትእዛዞች
የማትፈጽሙ፣ የማታውቋቸውንም ሌሎች
አማልክት ለመከተል እኔ ከማዛችሁ መንገድ
የምትወጡ ከሆነ ነው:: [29]ልትወርሳት ወደ
ምትሄድባት ምድር አምላክህ እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) በሚያስገባህ ጊዜ በረከቱን በገሪዛን
ተራራ፣ መርገሙን ደግሞ በጌባል ተራራ
ላይ ታሰማለህ:: [30]እነዚህ ተራሮች የሚገኙት
ከዮርዳኖስ ማዶ[ለ] ፀሐይ በምትጠልቅበት
አቅጣጫ ካለው መንገድ በስተ ምዕራብ በዓ
ረባ በሚኖሩ የከነዓናውያን ምድር ውስጥ
ከጌልገላ ፊት ለፊት፣ በሞሬ ታላላቅ ዛፎች
አጠገብ አይደለምን? [31]አምላካችሁ እግዚአ
ብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሚሰጣችሁ ምድር ትገቡ
ባትና ትወርሷት ዘንድ ዮርዳኖስን ልትሻገሩ
ስለ ሆነ፣ ምድሪቱን ወርሳችሁ በምትኖሩባት
ጊዜ፣ [32]ዛሬ በፊታችሁ እኔ ያስቀመጥኋቸውን
ሥርዐቶችና ሕጎች ሁሉ ለመፈጸም ተጠንቀቁ::

ብቸኛው የማምለኪያ ስፍራ

12 የአባቶቻችሁ አምላክ እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም)፣ እንድትወርሷት በሰጣችሁ ምድር
ላይ በምትኖሩባት ጊዜ ሁሉ፣ በጥንቃቄ ልትከተ
ሏቸው የሚገባችሁ ሥርዐቶችና ሕግጋት እነዚህ
ናቸው:: [2]ከምድራቸው የምታስለቅቋቸው አሕ
ዛብ በረጅሙ ተራሮች፣ በኰረብቶችና በእያን
ዳንዱ ዛፍ ሥር አማልክታቸውን የሚያመልኩ
ባቸውን ስፍራዎች ሁሉ ፈጽማችሁ አጥፉ::
[3]መሠዊያዎቻቸውን አፍርሱ፤ የማምለኪያ
ዐምዶቻቸውን ሰባብሩ፤ የአሼራ ምስል ዐምዶ
ቻቸውን በእሳት አቃጥሉ፤ የአማልክታቸውን
ጣዖቶች ቈራርጣችሁ ጣሉ፤ ስማቸውንም
ከእነዚያ ስፍራዎች ላይ አጥፉ::

[4]በእነርሱ መንገድ አምላካችሁን እግዚአብሔርን
(ያህዌ ኤሎሂም) አታምልኩ:: [5]ዳሩ ግን አምላካችሁ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ለስሙ ማደሪያ እንዲ
ሆነው፣ በነገዶቻችሁ መካከል የሚመርጠውን

11፥13 ዘዳ4፥29፤ 6፥17፤10፥12፤ኤር17፥24
11፥14 ዘሌ26፥4፤ መዝ147፥8፤ኤር3፥3፤ 5፥24፥ኢዩ2፥23፤ ሐሥ14፥17፤ያዕ5፥7
11፥15 ዘሌ26፥5፤ መዝ104፥14
11፥16 ዘዳ4፥19፤ 8፥19፤29፥18፤ ኢዮ31፥9:27
11፥17 ዘሌ26፥20፤ ዘዳ4፥26፤6፥15፤9፥19፤ 28፥12:24፤1ነገ17፥1፤ 2ዜና6፥26፤7፥13፤
11፥18 ዘፀ13፥9፤ ዘዳ6፥6-8
11፥19 ዘፀ12፥26፤ ዘዳ4፥9-10፤6፥7፤ መዝ145፥4፤ ኢሳ38፥19፤ ኤር32፥39፤
11፥20 ዘዳ6፥9
11፥21 ኢዮ5፥26፤ ምሳ3፥2፤4፥10፤9፥11
11፥22 ዘዳ6፥5:17፤ 10፥20
11፥23 ዘፀ23፥28፤ ዘዳ9፥1:5
11፥24 ዘፍ2፥14፤ 15፥18፤ዘዳ1፥36፤ 12፥20፤19፥8፤ ኢያ1፥3:14፥9
11፥25 ዘፀ23፥27፤ ዘዳ2፥25፤7፥24
11፥26 ዘሌ26፥14-17፤ ዘዳ27፥13-26፤30፥1: 15:19፤መዝ24፥5፤ ሰቆ2፥17፤ዳን9፥11፤ ሐጌ1፥11፤ ሚል2፥2፤3፥9፤4፥6
11፥27 ዘዳ28፥1-14፤ መዝ24፥5
11፥28 ዘዳ4፥28፤ 13፥6:13፤29፥26፤ 1ሳሙ26፥19፤ 2ዜና24፥20፤ ኤር42፥13፤44፥16፤
11፥29 ዘዳ27፥4: 12-13፤ኢያ8፥30: 33፤መሳ9፥7፤ዮሐ4፥20
11፥30 ዘፍ12፥6፤ ኢያ4፥19፤5፥9፤9፥6፤ 10፥6፤14፥6፤15፥7፤ መሳ2፥1፤2ነገ2፥1፤ ሚክ6፥5
11፥31 ዘኍ33፥53፤ ዘዳ12፥10፤ኢያ11፥23
12፥1 ዘዳ4፥9-10፤ 6፥5፤1ነገ8፥40፤ መዝ119፥5፤ሕዝ20፥19

12፥2 ዘኍ21፥28፤ 1ነገ14፥23፤2ነገ17፥10፤ኢሳ57፥5፤ኤር2፥20፤ 3፥6:13 12፥3 ዘፀ23፥13፤32፥20፤34፥13፤ነገ11፥18፤1ነገ14፥15:23
12፥4 ቍ30፤2ነገ17፥15፤ኤር10፥2 12፥5 ቍ11:13፤ዘፀ20፥24፤ ዘዳ14፥23፤ 15፥20፤16፥2:11፤ 18፥6፤26፥2፤ 1ሳሙ2፥29፤ 2ሳሙ7፥13፤1ነገ5፥5፤ 8፥16፤9፥3፤2ዜና2፥4፤ 6፥6፤7፥12:16፤ዕዝ6፥12፤ 7፥15፤መዝ26፥8፤ 78፥68፤ዘካ2፥12

[ሀ]24 የሜዲትራንያን ባሕር ነው::
[ለ]30 ወይም፣ *ከዮርዳኖስ በስተ ምዕራብ*::

ተክሎች ውሃ የሚያገኙት ከዐባይ ወንዝ በቦይ ተስቦ ከሚመጣ ውሃ ነው፤ የከነዓን ምድር ውሃ የምታገኘው ግን ከዝናብ ነው (ቍ 11)::

11፥13፤ የ4፥29 ማብ ይመ::

11፥14 *የበልጉንና የክረምቱን ዝናብ፤* በፓለስቲና የዝናቡ ወቅት በጥቅምት ጀምሮ በሚያዝያ ያቆማል::

11፥17 *ሰማያትን ይዘጋል፤* በከነዓን የሚኖሩ ሰዎች እንደሚያስቡት (ከሆሴ 2፥8 :17 ጋር ያነጻጽሩ)፣ እጅግ አስፈላጊ ውንና ወቅቱን ጠብቆ የሚመጣውን ዝናብ (ቍ 14 ይመ) የሚቈጣጠረው በአል ሳይሆን እግዚአብሔር ነው::

11፥18-20፤ የ6፥8-9 ማብ ይመ::

11፥22 *ትጣበቁ ዘንድ፤* የ10፥20 ማብ ይመ::

11፥24 *በእግራችሁ የምትረግጡት ስፍራ ሁሉ፤* የ1፥7 ማብ ይመ::

11፥26-30፤ በገሪዛንና በጌባል ተራሮች ላይ የተነገሩት በረከቶችና መርገሞች በም 27-28 ላይ በሰፊው ተዘርዝረዋል::

11፥28 *የማታውቋአቸውን፤* ከዚህ በፊት አይታችኋቸውም ሆነ ሰግዳችሁላቸው የማታውቋቸውን ማለት ነው (13፥2:6:13፤ 28፥64፤ 29፥26፤ 32፥17 እንዲሁም የዘፀ 6፥3 ማብ ይመ)::

11፥30 *መንገድ፤* ምናልባት በገሊላ ባሕርና በሙት ባሕር መካከል፣ ከዮርዳኖስ ወንዝ ጋር ተጓዳኝ ሆኖ ከሰሜን ወደ ደቡብ የተዘረጋውን መንገድ ሊሆን ይችላል:: *ዓረባ፤* የ1፥1 ማብ ይመ:: በዚያ ይኖሩ የነበሩት ከነዓናውያን በገሪዛንና በጌባል ተራሮች አካባቢ የነበረውን ስፍራ ተቈጣጥረውት ነበር:: *በሞሬ ታላላቅ ዛፎች፤* የዘፍ 12፥6 ማብ ይመ::

12፥3 *መሠዊያዎቻቸውን ... የማምለኪያ ዐምዶቻቸውን ... የአሼራ ምስል ዐምዶቻቸውን፤* የ7፥5 ማብ ይመ::

12፥4 *በእነርሱ መንገድ፤* ጣዖታት የሚመለኩበትን የአምልኮ ሥርዐትና የሚገለገሉበትን ዕቃ ተጠቅሞ፣ እውነተኛውን አንድ አምላክ ማምለክ ተገቢ አይደለም (ከቍ 29-31 ጋር ያነጻጽሩ)::

12፥5 *አምላካችሁ እግዚአብሔር ለስሙ ማደሪያ ...*

ስፍራ እሹ፤ ወደዚያም ስፍራ ሂዱ። 6ወደዚ
ያም የሚቃጠሉ መሥዋዕቶቻችሁንና ሌሎች
መሥዋዕቶቻችሁን፣ ዐሥራታችሁንና የእጃችሁን
ስጦታ፣ ስእለቶቻችሁንና የፈቃዳችሁን ስጦ
ታዎች፣ የቀንድ ከብት መንጋችሁን፣ የበግና
የፍየል መንጋዎቻችሁን በኵራት አምጡ።
7በዚያም በአምላካችሁ በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ፊት ትበላላችሁ፤ አምላካችሁ እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) እናንተን በባረከበት፣ በምታደርጉት
ሁሉ አንተና ቤተ ሰዎችህ ሐሤት ታደርጋ
ላችሁ።
8ዛሬ እንደምናደርገው ሁሉ፣ እያንዳንዱ
የሚመስለውን እንዳደረገ አታድርጉ፤ 9ምክንያቱም
ማረፊያ ወደ ሆነውና አምላካችሁ እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ወደሚሰጣችሁ ርስት ገና አልደ
ረሳችሁም። 10ይሁን እንጂ ዮርዳኖስን ስትሻገሩና
አምላካችሁ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ርስት አድርጎ
በሚሰጣችሁ ምድር ስትቀመጡ፣ ያለ ሥጋት
እንድትኖሩ በዙሪያችሁ ካሉት ጠላቶቻችሁ
ሁሉ ያሳርፋችኋል። 11ከዚያም አምላካችሁ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ለስሙ ማደሪያ እንዲ
ሆን ወደሚመርጠው ስፍራ፣ እኔ የማዝዛችሁን
ሁሉ፦ የሚቃጠሉ መሥዋዕቶቻችሁንና ሌሎች
መሥዋዕቶቻችሁን፣ ዐሥራቶቻችሁንና የእጃችሁን
ስጦታ፣ እንዲሁም ለእግዚአብሔር (ያህዌ) የተሳላ
ችኋቸውን ምርጥ ነገሮች ሁሉ ወደዚያ ታመጣ
ላችሁ። 12እዚያም እናንተ፣ ወንዶችና ሴቶች
ልጆቻችሁ፣ ወንዶችና ሴቶች አገልጋዮቻችሁ፣
እንዲሁም የራሳቸው ድርሻ ወይም ርስት የሌላ
ቸው በየከተሞቻችሁ የሚኖሩት ሌዋውያን በእግ
ዚአብሔር ፊት ሐሤት አድርጉ። 13የሚቃጠለውን
መሥዋዕትህን በፈለግኸው ስፍራ ሁሉ እንዳታቀርብ
ተጠንቀቅ። 14ከነገዶችህ መካከል በአንዱ፣ እግዚ
አብሔር (ያህዌ) በሚመርጠው ስፍራ ብቻ የሚ
ቃጠሉ መሥዋዕቶችህን አቅርብ፤ እዚያም
እኔ የማዝህን ሁሉ ጠብቅ፤ 15ሆኖም አምላክህ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሚሰጥህ መጠን፣ በየት
ኛውም ከተማህ፣ እንስሳትህን ሚዳቋም ሆነ
ድኩላ ዐርደህ የምትፈልገውን ያህል ሥጋ ብላ፤
በሥርዐቱ መሠረት ንጹሕ የሆነም ሆነ ያልሆነ
ሰው ከዚሁ ሥጋ ሊበላ ይችላል። 16ደሙን
ግን እንደ ውሃ መሬት ላይ አፍስሰው እንጂ
አትብላው። 17የእህልህን፣ የወይን ጠጅህንና የዘ
ይትህን ዐሥራት፣ ወይም የቀንድ ከብት፣ የበ

12፥6 ዘፍ28፥20፤ ዘሌ27፥30፤ኢሱ22፥27፤ ኢሳ66፥20
12፥7 ዘፀ18፥12፤ ዘሌ23፥40፤ መክ3፥12-13፤ 5፥18-20፤ኢሳ62፥9
12፥8 መሳ17፥6፤ 21፥25
12፥9 ዘፀ33፥14፤ ዘዳ3፥20፤4፥21፤ መዝ95፥11፤ሚክ2፥10
12፥10 ዘፀ33፥14፤ ዘዳ11፥31፤
12፥11 ቍ5፤ ዘሌ1፥3፤ኢሱ22፥23
12፥12 ቍ7፤ ዘኍ18፥20፤ ዘዳ26፥11-13
12፥13 ቍ5
12፥14 ቍ11
12፥15 ቍ22፤ ዘዳ14፥5፤15፥22
12፥16 ቍ23-24፤ዘፍ9፥4፤35፥14፤ ዘሌ17፥13፤ዘዳ15፥23፤ 1ሳሙ11፥18፤ሐር7፥18፤ ዮሐ19፥34፤ ሐሥ15፥20፤
12፥17 ቍ26፤ ዘሌ27፥30፤ዘኍ18፥12፦ 19፤ዘዳ14፥23፤15፥20
12፥18 ቍ5፡7፡12፤ ዘዳ14፥23፡26፤15፥20፤ ነህ8፥10፤ መክ3፥12-13፤5፥18-20
12፥19 ቍ12፤ ዘዳ14፥27፤ነህ13፥10፤ ሚል3፥8
12፥20 ዘፍ15፥8፤ ዘፀ16፥3፤34፥24፤ ዘዳ11፥24
12፥21 ዘሌ17፥4፤ ዘዳ14፥24፤
12፥22 ቍ15
12፥23 ዘሌ7፥26፤ ሕዝ33፥25
12፥24 ቍ16
12፥25 ቍ28፤ ዘፀ15፥26፤ዘዳ4፥40፤ 13፥18፤1ነገ11፥38፤ 2ነገ12፥2
12፥26 ቍ17፤ ዘኍ5፥9-10
12፥27 ዘሌ1፥13፤ 3፥1-17
12፥28 ዘዳ4፥40፤ መክ8፥12

ግና የፍየል መንጋህን በኵራት፣ ወይም ለመስ
ጠት የተሳልኸውን ወይም የፈቃድህን ስጦታ፣
ወይም የእጅህን ስጦታ፣ በከተሞችህ ውስጥ
መብላት የለብህም። 18አምላክህ እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) በሚመርጠው ስፍራ አንተ፣ ወንዶ
ችና ሴቶች ልጆችህ፣ ወንድና ሴት አገልጋ
ዮችህ፤ በከተሞችህ የሚኖር ሌዋዊም፣ በአም
ላክህ በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ፊት ትበሉታላ
ችሁ፤ እጅህም በነካው ነገር ሁሉ በአምላክህ
በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ፊት ደስ ይልሃል። 19በም
ድርም ላይ በምትኖርበት ጊዜ ሁሉ ሌዋዊውን
ቸል እንዳትለው ተጠንቀቅ።
20አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሰጠህ
ተስፋ መሠረት ግዛትህን ሲያሰፋልህ፣ ሥጋ
አምሮህ፣ "ሥጋ መብላት እፈልጋለሁ" በም
ትልበት ጊዜ፣ ያሰኘህን ያህል ሥጋ መብላት
ትችላለህ። 21ስሙን ለማኖር አምላክህ እግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የመረጠው ስፍራ ከአንተ
እጅግ የራቀ ከሆነ፣ ባዘዝሁህ መሠረት ከቀ
ንድ ከብትህ፣ ከበግና ከፍየል መንጋህ እንስ
ሳት ማረድ ትችላለህ፤ በከተሞችህ ውስጥ
የምትፈልገውን ያህል መብላት ትችላለህ።
22ሚዳቋ ወይም ድኩላ እንደሚበላ አድርገህ
ብላ፤ በሥርዐቱ መሠረት ንጹሕ የሆኑትና
ያልሆኑት ሊበሉ ይችላሉ። 23ደሙን ግን እን
ዳትበላ ተጠንቀቅ፤ ደም ሕይወት ስለ ሆነ፣
ሥጋን ከነሕይወቱ አትብላ። 24ደሙን እንደ
ውሃ በመሬት ላይ አፍስሰው እንጂ አትብላው።
25በእግዚአብሔር (ያህዌ) ፊት ትክክል የሆነውን
ነገር ስለምታደርግ፣ ለአንተም ሆነ ከአንተ በኋላ
ለሚመጡት ልጆችህ መልካም እንዲሆንላቸው
አትብላው።
26ነገር ግን የተቀደሱ ነገሮችህን ለመስጠት
የተሳልሃቸውን ሁሉ ይዘህ እግዚአብሔር
(ያህዌ) ወደሚመርጠው ስፍራ ሂድ። 27የሚቃጠል
መሥዋዕትህን፣ ሥጋውንም ደሙንም በአምላክህ
በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) መሠዊያ ላይ አቅርብ።
የመሥዋዕትህ ደም በአምላክህ በእግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) መሠዊያ ላይ ይፍሰስ፤ ሥጋውን
ግን መብላት ትችላለህ። 28በአምላክህ በእግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ፊት መልካምና ትክክል
የሆነውን ነገር ስለምታደርግ፣ ለአንተና ከአ
ንተም በኋላ ለሚመጡት ልጆችህ ለዘላለም
መልካም እንዲሆንላችሁ፣ እኔ የምሰጥህን

የሚመርጠውን ስፍራ፤ እስራኤላውያን በምድረበዳ በሚጓዙበት ወቅት የእግዚአብሔር ማደሪያ በመሆን ያገለገለው የመገናኛው ድንኳን፣ ራሱ እግዚአብሔር ሊያድርበት በመረጠው ስፍራ በከነዓን ይተከላል። ሙሴ እስራኤላውያን የተስፋዪቱን ምድር እንዲወርሱና በዚያም መኖሪያውን እንዲያደርጉ በሚያሳስባቸው ጊዜ የአምልኮ ስፍራቸውን በአንድ ማእከላዊ ቦታ ማድረግ እንዳለባቸው አበክሮ አሳውቆአቸዋል፤ ባንጻሩም ከነዓናውያን በርካታ የማምለኪያ ቦታ ነበራቸው (ቍ 11:14 18:21:26፤ 14፥23-24፤ 16፥2:6:11፤ 26፥2 ይመ)።

12፥6፤ ቍ 11 ይመ። እንዲሁም፣ "የብሉይ ኪዳን መሥዋዕቶች" የሚለውን ሰንጠረዥ በገጽ 151 ላይ ይመ።

12፥8 *ዛሬ እንዳደረግነው ሁሉ፤* እስራኤላውያን በምድረበዳ በሚንከራተቱበትና ከባላጋራዎቻቸው ጋር ፍልሚያ በሚያደርጉበት ወቅት የመሥዋዕት አቀራረቡን ሥርዐት በሚገባ መከተል አልቻሉም ነበር። ሙሴ ምድሪቱን በሚወርሱበትና በዚያም በሚኖሩበት ወቅት እንዴት መሥዋዕታቸውን ማቅረብና መኖር እንዳለባቸው መመሪያ እየሰጣቸው ነበር (ቍ 10-14)። *እያንዳንዱ እንደሚመስለው፤* የመሳ 17፥6 ማብ ይመ።

12፥9 *ማረፊያ ወደ ሆነው፤* የ3፥20 ማብ ይመ።

12፥11 *ለስሙ ማደሪያ፤* "ለራሱ ማደሪያ" ከሚለው ጋር ይመሳሰላል። የዘፀ 3፥13-15 ማብ ይመ።

12፥12 *ርስት የሌላቸው ... ሌዋውያን፤* 10፥9፤ ዘኍ 18፥20:24 ይመ። *በእግዚአብሔር ፊት ሐሤት አድርጉ፤* ዕብራውያን በተስፋዪቱ ምድር ተደላድለው በሚኖሩበት ወቅት በእግዚአብሔር በረከት ላይ የተመሠረተ ደስታ የዕለት ተዕለት ኑሮአቸውና አምልኮአቸው አንዱና ትልቁ ገጽታ ነው (ቍ 7፥18)።

12፥13 *በፈለግኸው ስፍራ ሁሉ እንዳታቀርብ፤* መሥዋዕቶችና ስጦታዎች ሁሉ ለእግዚአብሔር መቅረብ ያለባቸው የአምልኮ ማእከል በሆነው በማደሪያው ድንኳን እንጂ፣ በተለያዩ የከነዓናውያን የበኣል አምልኮ ስፍራዎች አይደለም።

12፥16:24 *ደሙን ... አትብላው፤* የዘፍ 9፥4፤ እና የዘሌ 17፥11 ማብ ይመ።

እነዚህን ደንቦች ሁሉ በጥንቃቄ ፈጽማቸው።
29የምትወርሳቸውንና የምታስለቅቃቸውን ሕ
ዝብ አምላካችሁ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ከፊ
ታችሁ ያስወግዳቸዋል፤ ባስወጣችኋቸውና
በምድራቸው በተቀመጣችሁ ጊዜ ግን፣ 30ከፊትህ
ከጠፉ በኋላ፣ “እነዚህ ሕዝቦች አማልክታቸውን
የሚያመልኩት እንዴት ነው? እኔም እንደ
እነርሱ አደርጋለሁ” ብለህ በመጠየቅ እንዳ
ትጠመድ ተጠንቀቅ። 31አምላክህን እግዚአብሔርን
(ያህዌ ኤሎሂም) በእነርሱ መንገድ ፈጽሞ አታምልክ፤
ምክንያቱም አማልክታቸውን ሲያመልኩ እግዚ
አብሔር (ያህዌ) የሚጸየፈውን ሁሉንም ዐይነት ነገር
ያደርጋሉና፤ ወንዶችና ሴቶች ልጆቻቸውን እንኳ
ለአማልክታቸው መሥዋዕት አድርገው ያቃጥላሉ።
32እኔ ያዘዝሁህን ሁሉ ጠብቅ፤ አትጨምር
በት፤ አትቀንስለትም።

ሌሎች አማልክትን ማምለክ

13 ነቢይ ወይም ሕልም ዐላሚ ከመካከልህ
ተነሥቶ ምልክት ወይም ድንቅ አደ
ርጋለሁ ቢልህ፣ 2የተናገረው ምልክት ወይም
ድንቅ ቢፈጸም፣ “አንተ የማታውቃቸውን
ሌሎች አማልክት እናምልካቸው” ቢልህ፣
3አምላካችሁ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በፍጹም
ልባችሁና በፍጹም ነፍሳችሁ ትወዱት እንደ
ሆነ ያውቅ ዘንድ ሊፈትናችሁ ነውና፣ የዚያን
ነቢይ ቃል ወይም ሕልም ዐላሚውን አት
ስማ። 4አምላካችሁን እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም)
ተከተሉት፤ ፍሩት፤ ትእዛዞቹንም ጠብቁ፤
ታዘዙት፤ አገልግሉት፤ ከእርሱም ጋር ተጣበቁ።
5ከግብፅ ባወጣችሁና ከባርነት ምድር በዋጃችሁ
በአምላካችሁ በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ላይ እንድ
ታምፁ ተናግሮአልና፣ አምላካችሁ እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) እንድትከተሉት ካዘዛችሁ መንገድ
እንድትመለሱ አድርጎአልና፣ ያ ነቢይ ወይም ሕልም
አላሚ ይገደል፤ ስለዚህ ክፉውን ከመካከልህ
አስወግድ። 6የእናትህ ልጅ ወንድምህ፣ ወንድ
ወይም ሴት ልጅህ፣ ወይም የምትወዳት
ሚስትህ ወይም የልብ ጓደኛህ፣ ‘ሄደን ሌሎች
አማልክትን እናምልክ’ (አንተም ሆንህ አባቶችህ
የምታውቋቸውን አማልክት፣) ብሎ በስውር
ሊያስትህ ቢሞክር፣ 7በቅርብም ሆነ በሩቅ፣
ከአንዱ የምድር ጫፍ እስከ ሌላው ድረስ
በዙሪያህ ያሉትን የሕዝብ አማልክት እናምልክ
ቢልህ፣ 8እሺ አትበለው፤ ወይም አታዳምጠው፤
አትራራለት፤ አትማረው፤ ወይም አትሸሽገው።
9ያለማመንታት ግደለው፤ እርሱንም ለመግደል
በመጀመሪያ የአንተ እጅ፣ ከዚያም በኋላ የሕ
ዝቡ ሁሉ እጅ ይነሣ። 10የባርነት ምድር ከሆ
ነው ከግብፅ ካወጣህ ከአምላክህ ከእግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ሊያርቅህ ፈልጎአልና እስኪሞት
ድረስ በድንጋይ ውገረው። 11ከዚያም እስራ
ኤል ሁሉ ሰምተው ይፈራሉ፤ ከመካከልህም
ማንም እንደዚህ ያለውን ክፉ ነገር ዳግም
አያደርግም።
12አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) እንድት
ኖርባቸው ከሚሰጥህ ከተሞች ባንዷቱ ውስጥ
እንዲህ ሲባል ብትሰማ፣ 13ክፉ ሰዎች ከመ
ካከላችሁ ተነሥተው አንተ የማታውቃቸውን፣
“ሌሎች አማልክትን ሄደን እናምልክ” በማለት
የከተማቸውን ሕዝብ እያሳቱ ቢሆን፣ 14ጉዳዩን
አጣራ፤ መርምር፤ በሚገባም ተከታተል፤ ነገሩ
እውነት ሆኖ ከተገኘና ይህ አስጸያፊ ነገር
በመካከልህ መፈጸሙ ከተረጋገጠ፣ 15በዚያች
ከተማ የሚኖሩትን ሁሉ በሰይፍ ግደላቸው፤
ከተማዪቱን ከነሕዝቧና ከነቀንድ ከብቷ ፈጽሞ
ደምስሳት°። 16በከተማዪቱ የተገኘውን የምርኮ
ዕቃ ሁሉ በአደባባይዋ መካከል ላይ ሰብስበህ፣
ከተማዪቱን ከነምርኮዋ እንዳለ ለአምላክህ ለእግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የሚቀርብ መሥዋዕት አድርገህ
በሙሉ አቃጥል። ለዘላለም እንደ ፈረሰች
ትቅር፤ ተመልሳም አትሠራ። 17እግዚአብሔር
(ያህዌ) ከብርቱ ቍጣው ይመለስ ዘንድ እርም ነገ
ሮች በእጅህ አይገኙ°፤ እርሱ ምሕረቱን ያሳይሃል፤
ይራራልሃል፤ ለአባቶችህ በመሐላ ተስፋ በሰጠው
መሠረት ቍጥርህን ያበዛዋል፤ 18ይህም የሚሆነው
ዛሬ እኔ የምሰጥህን ትእዛዞቹን ሁሉ በመጠበቅና
መልካም የሆነውን በአምላክህ በእግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) ፊት በማድረግ ለአምላክህ ለእግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ስለ ታዘዝህለት ነው።

ንጹሕና ንጹሕ ያልሆነ ምግብ

14፥3-20 ተጓ ምብ - ዘሌ 11 1-23

14 እናንተ የአምላካችሁ የእግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) ልጆች ናችሁ፤ ለሞተ ሰው
ሰውነታችሁን አትቦጭቁ፤ ከግንባራችሁ በላይ
ያለውን ጠጕር አትላጩ፤ 2ምክንያቱም አንተ
ለአምላክህ ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ቅዱስ ሕዝብ

12፥29 ዘዳ6፥10፤ ኢሱ23፥4፤
12፥30 ቍ4፤ ዘፀ10፥7፤
12፥31 ዘሌ18፥21፡ 25፤2ነገ3፥27
12፥32 ዘዳ4፥2፤ ራእ22፥18-19
13፥1 ዘፍ20፥3፤ ኤር23፥25፤27፥9፤ 29፥8፤ማቴ24፥24፤ ማር13፥22፤2ተሰ2፥9
13፥2 ዘዳ11፥28፤ 18፥22፤1ሳሙ2፥34፤ 10፥9፤2ነገ19፥29፤ 20፥9፤ኢሳ7፥11፤
13፥3 ዘፍ22፥1፤ ዘዳ6፥5፤1ሳሙ28፥6፡ 15፤1ነገ13፥18፤ 22፥22-23፤ ኤር29፥31፤43፥2፤ ሕዝ13፥9፤1ቆሮ11፥19፤ 2ጴጥ2፥1
13፥4 ዘዳ6፥13፤ 10፥20፤2ነገ23፥3፤ 2ዜና34፥31፤ መዝ5፥7፤2ዮሐ1፥6
13፥5 ቍ10፤ ዘፀ21፥12፥12፤ 22፥20፤ ዘዳ4፥19፤17፥7፡12፤1 9፥19፤24፥7፤ መሳ20፥13፤1ቆሮ5፥13
13፥6 ዘዳ11፥28፤ 17፥2-7፤29፥18
13፥8 ዘዳ7፥2፤ ምሳ1፥10
13፥9 ቍ5፤ዘሌ24፥14
13፥10 ዘፀ20፥3
13፥11 ዘዳ17፥13፤ 19፥20፤21፥21፤ 1ጢሞ5፥20
13፥13 መሳ19፥22፤ 20፥13፤1ሳሙ2፥12፤ 10፥27፤11፥12፤ 25፥17፤1ነገ21፥10
13፥14 ዘዳ17፥4፤ መሳ20፥12
13፥15 ዘፀ22፥20፤ ኢሳ24፥6፤34፥5፤ 43፥28፥47፥6፤ ሰቆ2፥6፤ዳን9፥11፤ ዘካ8፥13፤ሚል4፥6፤
13፥16 ዘዳ7፥25፡ 26፤ኢሱ6፥24፤ 8፥28፤2ነገ25፥9፤ ኢሳ7፥16፤17፥1፤ 24፥10፤25፥2፤27፥10፤ 32፥14፡19፤37፥26፤ ኤር39፥8፤49፥2፤ 52፥13፤ሕዝ16፥41፤ ሚክ1፥6
13፥17 ዘፍ12፥2፤
13፥14፤26፥24፤43፥14፤ዘፀ32፥12፤ ዘኍ25፥4፤ ዘዳ7፥13፤30፥3፤
13፥18 ዘዳ12፥25 14፥1 ዮሐ1፥12፤ሮሜ8፥14፤ 9፥8 14፥2 ዘፍ28፥14፤ዘፀ8፥22፤22፥31፤ዘሌ20፥26፤ዘዳ7፥6፤ኢሳ6፥13፤ ሚል2፥15፤ሮሜ12፥1፤

°15:17 የዕብራይስጡ ቃል አንድን ነገር ወይም አንድን ሰው ሙሉ በሙሉ በማጥፋት ለእግዚአብሔር መስጠትን የሚያሳይ ነው።

12፥31 *ወንዶችና ሴቶች ልጆቻቸውን ... መሥዋዕት አድርገው ያቃጥላሉ፤* 18፥10 ይመ፤ እንዲሁም የዘሌ 18፥21 ማብ ይመ።

12፥32 *አትጨምርበት፤ አትቀንስለትም፤* የ4፥2 ማብ ይመ።

13፥1-5፤ የአንድ ትንቢት እውነተኛነት የሚረጋገጠውና የሚታወቀው ትንቢቱ እንደተነገረው ሲፈጸም ነው (18፥21-22)፤ ሆኖም በዚህ ቦታ የተሰጠው መመሪያ፣ በልዩ ችሎታ መጪውን ዘመን ከወዲሁ ከሚተነብዩና በአጋጣሚ ከሚፈጸም የሐሰተኞች ነቢያት ትንቢት እንድንጠበቅ የሚያሳስብ ነው።

13፥3 *በፍጹም ልባችሁ፤* የ4፥29 ማብ ይመ። *ሊፈትናችሁ፤* የዘፍ 22፥1 ማብ ይመ።

13፥4 *ተጣበቁ፤* የ10፥20 ማብ ይመ።

13፥5 *ነቢይ ... ይገደል፤* 18፥20፤ ኤር 28፥15-17 ይመ። *ክፉውን ከመካከልህ አስወግድ፤* ይህ ትእዛዝ 17፥7፤ 19፥19፤ 21፥21፤ 22፥21፡24፤ 24፥7 ላይ ተደጋግሞ ተጠቅሶአል፤ ሐሳቡም በ1ቆሮ 5፥13 ላይ ይገኛል። ይህ መመሪያ የተሰጠበት ዋና ዐላማ ክፉ አድራጊዎችንና ክፉን ለማስወገድ ነው።

13፥13 *ክፉ ሰዎች፤* 1ሳሙ 1፥16፤ 2፥12፤ 25፥17 ይመ። በዚህ ቦታ የምናገኘው የዕብራይስጥ ቃል በሌሎች ቦታዎችም ላይ ለምሳሌ በ1ሳሙ 10፥27፤ 30፥22፤ 1ነገ 21፥10፡13፤ ምሳ 6፥12 ላይ ጉብቶ ይገኛል። ከጊዜ በኋላ ይህ ቃል (በዕብራይስጥ “ቤሊያል”) የክፋትና የዐመፅ ባለቤት ለሆነው ለሰይጣን ተሰጥቶአል (2ቆሮ 6፥15)።

13፥15 *ፈጽሞ ደምስሳት፤* የ2፥34 ማብ ይመ።

14፥1 *ሰውነታችሁን አትንጩ፤* ይህን ማድረግ በአረማውያን ሃይማኖት የተለመደ ነው (1ነገ 18፥28 ይመ)። *ፊት ያለውን የራሳችሁን ጠጕር አትላጩ፤* በሐዘን ጊዜ ከፊት ለፊት ያለውን ጠጕር መላጨት በከነዓን የተለመደ ነበር።

14፥2፡21 *ለአምላክህ ለእግዚአብሔር ቅዱስ፤* የዘሌ 11፥44 ማብ ይመ። ንጹሕና ንጹሕ ያልሆኑ ምግቦችን በተመለከተ የተሰጠው

ነህ፤ ለራሱ የተለየ ሕዝብ እንድትሆንለት
እግዚአብሔር (ያህዌ) በምድር ላይ ከሚኖሩ ሕዝ
ቦች ሁሉ አንተን መርጦሃል::
3ማናቸውንም ርኩስ ነገር አትብላ:: 4የም
ትበሏቸው እንስሳት እነዚህ ናቸው፤ በሬ፣
በግ፣ ፍየል፣ 5ዋላ፣ ድኵላ፣ ሰስ፣ የበረሓ
ፍየል፣ ዋሊያ፣ ሚዳቋ፣ አጋዘን*:: 6ሰኰናው
ስንጥቅ የሆነውን፣ ለሁለት የተከፈለውንና
የሚያመሰኳ ማናቸውንም እንስሳ ብላ:: 7ነገር
ግን ከሚያመሰኩት ወይም ሰኰናቸው ከተሰነጠቀ
እንስሳት መካከል ግመልን፣ ጥንቸልንና ሽኮኮን
አትብሉ፤ እነርሱ ቢያመሰኩ እንኳ፣ ሰኰናቸው
የተሰነጠቀ ባለመሆኑ፣ በሥርዐቱ መሠረት
በእናንተ ዘንድ ርኩሶች ናቸው:: 8ዐሳማም
እንደዚሁ ርኩስ ነው፤ ምንም እንኳ ሰኰናው
የተሰነጠቀ ቢሆንም፣ ስለማያመሰኳ፣ እርሱ
ለእናንተ ንጹሕ አይደለም፤ የእነዚህን ሥጋ
አትብሉ፤ ጥምባቸውንም አትንኩ::
9በውሃ ውስጥ ከሚኖሩ ፍጡራን ሁሉ ክንፍና
ግልፋፊ ያለውን ማናቸውንም ብሉ፤ 10ክንፍና
ግልፋፊ የሌለውን ግን አትብሉ፤ ለእናንተ ርኩስ
ነው::
11ንጹሕ የሆነውን ወፍ ሁሉ መብላት ትች
ላላችሁ:: 12የሚከተሉትን ግን አትበሉም፤
እነርሱም፦ ንስር፣ ገዴ፣ ዓሣ አውጪ፣ 13ጭልፊት፣
ጭላት፣ ማናቸውም ዐይነት አድኖ በል አሞራ፣
14ማናቸውም ዐይነት ቁራ፣ 15ሰጎን፣ ጠላቋ፣
ዝዪ፣ ማናቸውም ዐይነት በቋል፣ 16ጕጕት፣
ጋጋኖ፣ የውሃ ዶሮ፣ 17ይብራ፣ ጥንብ አንሣ አሞ
ራ፣ እርኩም፣ 18ሽመላ፣ ማናቸውም ዐይነት
ሳቢሳ፣ ጅንጅላቴ ወፍና የሌሊት ወፍ ናቸው::
19ክንፍ ያላቸው ጥቃቅን ነፍሳት ሁሉ ለእና
ንተ ርኩስ ናቸው፤ እነርሱን አትብሏቸው::
20ንጹሕ የሆነውን ማናቸውንም ክንፍ ያለውን
ፍጡር ግን ብሉ::
21አንተ ግን *ለአምላክህ* ለእግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) ቅዱስ ሕዝብ ነህና የሞተውን ሁሉ
አትብላ፤ ከከተሞችህ በአንዲቱ ለሚኖር መጻተኛ
ስጠው፤ ይብላውም፤ ለውጭ አገር ሰው ሽጠው::
የፍየልን ግልገል በእናቱ ወተት አትቀቅል::

ዐሥራት

22በየዓመቱ ከእርሻህ ከምታገኘው ምርት
ከዐሥር አንዱን እጅ ለይተህ አስቀምጥ::
23ምን ጊዜም *አምላክህን* እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም)

14፥3 ሕዝ4፥14
14፥4 ዘሌ7፥23፤
ሐሥ10፥14፤
14፥5 ዘዳ12፥15፤
ኢዩ39፥1፤መዝ104፥18
14፥8 ዘሌ5፥2
14፥13 ዘፍ1፥11፤
ኢሳ34፥15
14፥14 ዘፍ8፥7
14፥17 መዝ102፥6፤
ኢሳ13፥21፤14፥23፤
34፥11፤ሶፎ2፥14
14፥20 ዘሌ20፥25
14፥21 ቍ2፤
ዘፀ23፥19፤
ዘሌ11፥39፤
14፥22 ዘፍ14፥20፤
ዘኍ18፥21፤ዘሌ27፥30፤
14፥23 ዘዳ4፥10፤
12፥5፡17፡18፤1ነገ3፥2፤
መዝ4፥7፡22፥23፤
33፥8፤ሚል2፥5
14፥25 ማቴ21፥12፤
ዮሐ2፥14
14፥26 ዘሌ10፥9፤
23፥40፤ዘዳ12፥18፤
መክ10፥16-17
14፥27 ዘኍ18፥20፤
26፥62፤ዘዳ12፥19፤
18፥1-2
14፥28 ዘሌ27፥30፤
ዘዳ26፥12
14፥29 ዘፍ47፥22፤
ዘኍ26፥62፤ዘዳ6፥11፤
15፥10፤16፥11፤
24፥19-21፤መዝ41፥1፤
94፥6፤ ምሳ22፥9፤
ኢሳ1፥17፤58፥6፤
ሚል3፥10
15፥1 ዘዳ31፥10፤
ነህ10፥31
15፥3 ዘፍ31፥15፤
ዘዳ23፥20፤28፥12፤
ሩት2፥10

ማክበር ትማር ዘንድ፣ የአዲሱን ወይን ጠጅህንና
የዘይትህን ዐሥራት፣ የቀንድ ከብትህን፣
የበግና የፍየል መንጋህን በኵራት ስሙ
እንዲጠራበት በሚመርጠው ስፍራ፣ *በአምላክህ*
በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ፊት ብላ:: 24ነገር ግን
አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ባርኮህ ሳለ፣
መንገዱ ቢርቅብህና *እግዚአብሔር* (ያህዌ) የስሙ
ማደሪያ ይሆን ዘንድ የሚመርጠው ስፍራ
ከአንተ እጅግ ከመራቁ የተነሣ ዐሥራትህን
ወደዚያ ቦታ ማድረስ ካልቻልህ፣ 25ዐሥራ
ትህን በብር ለውጥ፤ ብሩንም ይዘህ *አምላክህ*
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ወደሚመርጠው ስፍራ
ሂድ:: 26በብሩም ደስ ያለህን ሁሉ ማለትም
የቀንድ ከብት፣ በግ፣ የወይን ጠጅ ወይም ሌላ
ብርቱ መጠጥ ወይም የምትሻውን ሁሉ ግዛ
በት:: ከዚያም አንተና ቤተሰብህ *በአምላክህ*
በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ፊት በዚያ ትበላላችሁ፤
ሐሤትም ታደርጋላችሁ:: 27የራሱ ድርሻ ወይም
ርስት ስለሌለው በከተሞችህ የሚኖረውን
ሌዋዊ ቸል አትበለው::
28በየሦስት ዓመቱ መጨረሻ የዚያን ዓመት
ሰብል ዐሥራት በሙሉ አውጥተህ በከተሞችህ
ውስጥ አከማች:: 29ይህን የምታደርገው የራሱ
ድርሻ ወይም ርስት የሌለው ሌዋዊና መጻ
ተኛ፣ በከተሞችህ የሚኖሩ አባት የሌላቸውና
መበለቶች መጥተው እንዲበሉና እንዲጠ
ግቡ፣ አንተንም *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) በእጅችህ ሥራ ሁሉ እንዲባርክህ ነው::

ዕዳ የሚተውበት ዓመት

15፥1-11 ማመ - ዘሌ 25፥8-38

15 በየሰባቱ ዓመት መጨረሻ የዕዳ ምሕረት
አድርግ:: 2አፈጻጸሙም እንደሚከተ
ለው ነው፤ እያንዳንዱ አበዳሪ ለእስራኤላዊ
ባልንጀራው ያበደረውን ይተውለት፤ *እግዚ
አብሔር* (ያህዌ) የዕዳ ምሕረት አውጆአልና፣
አበዳሪው፣ እስራኤላዊ ባልንጀራውን ወይም
ወንድሙን ዕዳውን እንዲከፍለው አይጠይቀው::
3ለባዕድ ያበደርኸውን መጠየቅ ትችላለህ፤ ወን
ድምህ ከአንተ የተበደረውን ማናቸውንም ዕዳ
ግን ተወው:: 4ይሁን እንጂ *አምላክህ* እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ትወርሳት ዘንድ ርስት አድርጎ በሚሰጥህ
ምድር ውስጥ አብዝቶ ስለሚባርክህ፣ በመካ

*5 በዚህ ስፍራ የተጠቀሱት አንዳንድ አዕዋፍና እንስሳት
ማንነታቸው በትክክል አይታወቅም::

ሕግ፣ እግዚአብሔር አስጸያፊና ርኵስ ናቸው ብሎ ከለያቸው
ነገሮች እስራኤላውያንን ለመለየት ታስቦ ነው::
14፥2 *የተለየ ሕዝብ፤* የዘፀ 19፥5 ማብ ይመ::
14፥3-21፤ ንጹሕና ንጹሕ ያልሆኑ ምግቦችን አስመልክቶ
በዘሌ 11 ላይ በሰፊው ተገልጾአል (በዚያው ያለውን ማብ ይመ)::
14፥21 *የሞተ ሁሉ አትብላ፤* ደም መብላት የተከለከለው
የሞተ ከብት ደም ተሟጦ ከእንስሳው ስለማይወጣ ነው (12፥16፡24፤
እንዲሁም የዘፍ 9፥4፤ የዘሌ 17፥11 ማብ ይመ):: *የፍየልን ግልገል
በእናቱ ወተት አትቀቅል፤* የዘፀ 23፥19 ማብ ይመ::
14፥22-29፤ ዘኍ 18፥21-29 ይመ:: ሁለቱ ክፍሎች አንድ ላይ
ሲታዩ ከዚህ የሚከተለውን ያመለክታሉ፤ (1) እስራኤላውያን
ሁሉ በየዓመቱ ከሚያመርቱት ሰብል አንድ ዐሥረኛው ተወስዶ የእግዚ
አብሔር ማደሪያ በሚገኝበት ማእከላዊ ስፍራ ለሌዋውያን ይከፋፈላል፤
(2) በዚያን ጊዜ፣ በመጀመሪያው ክብረ በዓል እስራኤላውያን ሁሉ ከዐሥ
ራቱ የተወሰነውን ወስደው ይመገባሉ፤ (3) የቀረው ትልቁ ድርሻ
ለሌዋውያን ይሆናል፤ (4) በየሦስት ዓመቱም፣ በየከተሞቹ ዐሥራት
ተሰብስቦ ይከማቻል፤ ከዚያም ለሌዋውያንና ለችግረኞች ማለትም
ለመጻተኞች፣ ለድኻ አደጎችና ለመበለቶች ይከፋፈላል (26፥12 ይመ)፤
(5) ሌዋውያን በበኩላቸው ከሚያገኙት ዐሥራት አንድ ዐሥረኛውን
ለእግዚአብሔር ይሰጣሉ፤ የዘሌ 27፥30 ማብ ይመ::
14፥22 *ከዐሥር አንዱን እጅ ለይተህ ማስቀመጥ፤* የዘፍ
14፥20፤28፥22 ማብ ይመ::
14፥23 *ስሙ እንዲጠራበት በሚመርጠው ስፍራ፤* የ12፥5 ማብ ይመ::
14፥25 *ብር፤* በዚያን ዘመን የመገበያያው ገንዘብ እንዲህ
እንደ አሁኑ ዘመን ሳንቲም ሳይሆን፣ የተለያየ ክብደት ያለው ቍር
ጥራጭ ጥሬ ብር ነበር (የዘፍ 20፥16 ማብ ይመ)::
15፥1 *በየሰባት ዓመት፤* ዘፀ 23፥10-11፤ ዘሌ 25፥1-7 ይመ::
15፥3 *ለሌላ አገር ሰው ያበደርኸውን መጠየቅ፤* በሰባተ
ኛው ዓመት የዕርሻ ቦታችሁን አሳርፉ የሚለውን ትእዛዝ የመጠበቅ
ግዴታ ስለሌለበት፣ አንድ የውጭ አገር ሰው ያለበትን ዕዳ እንዲ
ከፍል ቢጠየቅ ዕዳውን የመክፈል ዐቅም ሊኖረው ይችላል::

ክልህ ድኻ አይኖርም፤ 5ይህ የሚሆነውም
ለአምላክህ ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) *ፈጽመህ*
ስትታዘዝና ዛሬ የምሰጥህን እነዚህን ትእዛዞች
ሁሉ በጥንቃቄ ስትከተል ብቻ ነው:: 6*አምላክህ*
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሰጠህ ተስፋ መሠረት
ስለሚባርክህ፣ አንተ ለብዙ አሕዛብ ታበድ
ራለህ እንጂ ከማንም አትበደርም፤ ብዙ
አሕዛብን ትገዛለህ እንጂ ማንም አንተን አይገ
ዛህም::

7*አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሚሰጥህ
ምድር ላይ ካሉት ከተሞች ባንዲቱ ውስጥ
ድኻ ቢኖር፣ በድኻ ወንድምህ ላይ ልብህን
አታጨክንበት፤ ወይም እጅህን ወደ ኋላ
አትሰብስብበት:: 8ይልቁንስ እጅህን ፍታለት፤
የሚያስፈልገውንም ሁሉ ቅር ሳይልህ አበድ
ረው:: 9"ዕዳ የሚሠረዝበት ሰባተኛው ዓመት
ተቃርቦአል" የሚል ክፉ ሐሳብ አድሮብህ፣
በችግረኛ ወንድምህ ላይ እንዳትጨክንና ምንም
ሳትሰጠው እንዳትቀር፣ እርሱም በአንተ ላይ
ወደ *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ጮኾ በደለኛ እንዳትሆን
ተጠንቀቅ! 10በልግስና ስጠው፤ ስትሰጠውም
ልብህ አይጸጸት፤ ከዚህም የተነሣ *አምላክህ*
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሥራህ ሁሉና እጅህ
ባረፈበት በማናቸውም ነገር ይባርክሃል::
11በምድሪቱ ላይ ድኾች ምንጊዜም አይጠ
ፉም፤ ስለዚህ በዚያ ለሚኖሩ ወንድሞችህ፣
ለድኾችና ለችግረኞች እጅህን እንድትዘረጋ
አዝሃለሁ::

አገልጋዮችን ዐርነት ማውጣት

15፥12-18 ተጓ ምብ - ዘፀ 21፥2-6
15፥12-18 ማመ - ዘሌ 25፥38-55

12ወገንህ የሆነ ዕብራዊ ወንድን ወይም ሴትን
ገዝተህ ስድስት ዓመት ካገለገለህ፣ በሰባተ
ኛው ዓመት ዐርነት አውጣው:: 13በምታሰናብ
ተውም ጊዜ ባዶ እጁን አትስደደው:: 14ከመ
ንጋህ፣ ከዐውድማህና ከወይን መጭመቂያህ
በልግስና ስጠው፤ *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) በባረከህ መጠን ስጠው:: 15አንተም ራስህ
በግብፅ ባሪያ እንደ ነበርህና *አምላክህ* እግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) እንደ ተቤዠህ አስታውስ፤

15፥4 ዘዳ 28፥8
15፥5 ዘፀ15፥26፤ ዘዳ7፥12፤28፥1
15፥6 ዘዳ28፥12-13፡ 44
15፥7 ቍ11፤ ማቴ26፥11፤ 1ዮሐ3፥17
15፥8 ማቴ5፥42፤ ሉቃ6፥34፤ ሐሥ24፥17
15፥9 ቍ1፤ ዘፀ22፥23፤ኢዩ5፥15፤ ማቴ20፥15፤ያዕ5፥4
15፥10 2ቆሮ9፥5፤ ዘዳ14፥29
15፥11 ቍ7፤ ማቴ26፥11፤ ማር14፥7፤ዮሐ12፥8
15፥12 ኤር34፥14
15፥14 ዘኍ18፥27
15፥15 ዘፀ13፥3፤ 20፥2፤ ዘዳ4፥34፤ 9፥26፤16፥12፤24፥18፤ ኤር16፥14፤23፥7፤ 34፥13፤
15፥19 ዘፍ4፥4፤ ዘፀ13፥2፤22፥30፤ ዘሌ27፥9
15፥20 ዘሌ7፥15-18፤ ዘዳ12፥5-7፡17፡18
15፥21 ዘፀ12፥5፤ ዘሌ22፥19-25፤ ዘዳ17፥1፤ሚል1፥8፡13
15፥22 ዘዳ12፥15
15፥23 ዘፍ9፥4፤ ዘዳ12፥16፤ሕዝ33፥25
16፥1 ዘፀ12፥2፡11፤ 2ነገ23፥21፤ ማቴ26፥17-29
16፥2 ዘዳ12፥5፡26

ይህን ትእዛዝ ዛሬ የምሰጥህም በዚሁ ምክንያት
ነው::

16ነገር ግን አገልጋይህ፣ አንተንና ቤተ ሰብህን
ከመውደዱና ከአንተም ጋር ደስተኛ ሆኖ
ከመኖሩ የተነሣ፣ "ከአንተ መለየት አልፈ
ልግም" ቢልህ፣ 17ጆሮውን ከቤትህ መዝጊያ
ላይ በማስደገፍ በወስፌ ትበሳዋለህ፤ ከዚያም
ዕድሜ ልኩን አገልጋይህ ይሆናል:: በሴት
አገልጋይህም ላይ እንደዚሁ አድርግ::

18አገልጋይህን ዐርነት ማውጣቱ ከብድ መስሎ
አይታይህ፤ የስድስት ዓመት አገልግሎቱ፣
አንድ የቅጥር ሠራተኛ የሚሰጠው አገልግ
ሎት ዕጥፍ ነውና:: *አምላክህ* እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) በምታደርገው ነገር ሁሉ ይባርክሃል::

የእንስሳት በኵራት

19የቀንድ ከብት፣ የበግና የፍየል መንጋዎ
ችህን ተባዕት በኵር ሁሉ *ለአምላክህ* ለእግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ቀድስ:: የበሬህን በኵር
አትሥራበት፤ የበግህንም በኵር አትሸልት፤
20እርሱ በሚመርጠው ስፍራ አንተና ቤተ
ሰብህ በየዓመቱ *በአምላክህ* በእግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) *ፊት* ትበሉታላችሁ:: 21አንድ እንስሳ
እንከን ካለበት፣ አንካሳ ወይም ዕውር፣
ወይም ደግሞ ማናቸውም ዐይነት ከባድ
ጕድለት ያለበት ከሆነ፣ *ለአምላክህ* ለእግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) አትሠዋው፤ 22በየከተሞ
ችህም ትበላዋለህ፤ በሥርዐቱ መሠረት ንጹሕ
የሆነውም ሆነ ያልሆነው ሰው፣ እንደ ድኵላ
እንደ ዋላ ይበላዋል:: 23ደሙን ግን እንደ ውሃ
መሬት ላይ አፍስሰው እንጂ አትብላው::

ፋሲካ

16፥18-ተጓ ምብ - ዘፀ 12፥14-20፤ ዘሌ 23 4-8፤ ዘኍ 28፥16-25

16 *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በአቢብ
ወር ከግብፅ በሌሊት ስላወጣህ፣ የአቢ
ብን ወር ጠብቅ፤ *የአምላክህን* የእግዚአብሔርን (ያህዌ
ኤሎሂም) ፋሲካ አክብርበት:: 2*እግዚአብሔር* (ያህዌ)
ለስሙ ማደሪያ ይሆን ዘንድ በሚመርጠው ስፍራ
ከበግና ከፍየል ወይም ከመንጋህ አንዱን

15፥4 *በመካከልህ ድኻ አይኖርም፤* በመካከላቸው ድኻ የማ ይኖረው፣ እግዚአብሔር እርሱን ለሚታዘዙ ሁሉ በረከቱን ስለሚሰጥና (ቍ 4-6) በሰባተኛው ዓመት ድኾች ሁሉ ነፃ ስለሚወጡ ነው (ቍ 7-11):: ይህ "ዕዳ የሚተውበት ዓመት" (ቍ 9) የኑሮ ችግር ለገጠ ማቸው እስራኤላውያን ከዕዳ ነጻ የመሆን ዕድል የሚሰጣቸው ሲሆን፣ እልፍ ተርፎም በማኅበረሰቡ ውስጥ የሀብት መበላለጥ እንዳይኖር ያደርጋል:: የ'ኢዮቤልዩ ዓመት' የሚያስገኘውን ጥቅም ከዚህ ጋር ያነጻጽሩ (ዘሌ 25፥8-38)::

15፥6 *ታበድራለህ፤* እስራኤላውያን የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ካልጠበቁ ማበደር ቀርቶ የሚበደሩ ይሆናሉ (28፥43-44 ይመ)::

15፥11 *ድኾች ምን ጊዜም አይጠፉም፤* ኢየሱስ በማቴ 26፥11 ላይ የተናገረውን ይመ:: መልካም ሕግ አላቸው በሚባሉት ኅብረተሰቦች ውስጥ እንኳ፣ የኑሮ ዋስትና አለመኖርና የገቢ ሁኔታ አለመመጣጠን፣ በኅብረተ ሰብ ውስጥ ድኾች እንዲኖሩ ያደርጋል:: እንዲህ ባለው ጊዜ ለድኾችና ለችግረኞች የልግስናንና የርኅራኄን እጅ እንድንዘረጋ ጌታ አዞአል::

15፥15 *አስታውስ፤* የ4፥10 ማብ ይመ::

15፥16 *አንተንና ... ከመውደዱ፤* በዘፀ 21፥5-6 ላይ አገልጋዩ መሄድ ካልፈለገ ከቤተ ሰቡ ጋር መኖር ይችላል የሚል ተጨማሪ ምክንያት ተሰጥቶአል::

15፥17 *ጆሮውን ... በወስፌ ትበሳዋለህ፤* የዘፀ 21፥6 ማብ ይመ::

15፥18 *ዕጥፍ፤* አንድ ዕብራዊ አገልጋይ የሐሙራቢ ሕግ ከዕዳ ነጻ ለመውጣት ከሚጠይቀው በላይ፣ ዕጥፍ ዓመታትን እንዲያገለግል ይጠበቅበታል:: "ስድስት ዓመት" በሚለው ፈንታ የሐሙራቢ ሕግ "ሦስት ዓመት" ይላል:: ሌሎች ጥንታዊ የሕግ ሰነዶች፣ "ዕጥፍ" በሚለው ቃል ፈንታ፣ "አቻ ወይም እኩል" ይላሉ::

15፥19 *ተባዕት በኵር ሁሉ ... ቀድስ፤* ወንድ የሆነ በኵር ሁሉ ለእግዚአብሔር የተለየ እንዲሆን የተደረገው፣ እግዚ አብሔር መቅሠፍቱን በግብፃውያን ላይ ባወረደ ጊዜ ሕዝቡን ከዚህ መቅሠፍት ስላዳነ ነው (ዘፀ 12፥12፡29፤ 13፥2 እና ማብ እንዲሁም 13፥15 ይመ)::

15፥21 *አንድ እንስሳ እንከን ካለበት ... አትሠዋው፤* የዘሌ 1፥3 ማብ ይመ::

15፥23፤ 12፥16፡24 እንዲሁም የዘፍ 9፥4፤ የዘሌ 17፥11 ማብ ይመ::

16፥1-17፤ በገጽ 178 ላይ፣ "የብሉይ ኪዳን በዓላትና ሌሎች የተቀደሱ ቀናት" የሚለውን ሠንጠረዥ ይመ:: እንዲሁም ዘፀ 23፥14-19 እና ማብ፤ 34፥18-26፤ ዘሌ 23፥4-44 ማብ፤ ዘኍ 28፥16-29፡40 ይመ::

16፥1-8፤ ዘፀ 12፥1-28፤ 13፥1-16 እና ማብ ይመ::

16፥1 *አቢብ፤* በገጽ 101 ላይ፣ "የዕብራውያን የቀን አቈጣጠር" የሚለውን ሠንጠረዥ ይመ::

እንስሳ ለአምላክህ ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ፋሲካ አድርገህ ሠዋው። 3ከቦካ ቂጣ ጋር
አትብላው፤ ከግብፅ የወጣኸው በችኰላ ነውና
ከግብፅ የወጣህበትን ጊዜ በሕይወትህ ዘመን
ሁሉ ታስብ ዘንድ የመከራ ቂጣ ሰባት ቀን
ብላ። 4በምድርህ ሁሉ ላይ በአንተ ዘንድ ለሰ
ባት ቀን እርሾ አይገኝ፤ በመጀመሪያው ዕለት
ምሽት ከምትሠዋውም ላይ ማናቸውንም ሥጋ
ሟት ድረስ እንዲቈይ አታድርግ።
5አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሚሰጥህ
በማናቸውም ከተማ ፋሲካን መሠዋት አይገባህም፤
6ነገር ግን ለስሙ ማደሪያ ይሆን ዘንድ
አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሚመርጠው
ስፍራ፣ ፀሓይ ስትጠልቅ ምሽቱ[ሠ] ላይ ከግብፅ
በወጣህበት ሰዓት ዓመታዊ መታሰቢያ (በዚያ)
ፋሲካን ሠዋ። 7ሥጋውንም ጠብሰህ አምላክህ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሚመርጠው ስፍራ ብላ፤
ሲነጋም ወደ ድንኳንህ ተመልሰህ ሂድ። 8ስድስት
ቀን ያልቦካ ቂጣ ብላ፤ በሰባተኛው ቀን ለአም
ላክህ ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የተቀደሰ ጉባኤ
አድርግ፤ ሥራም አትሥራበት።

የመከር በዓል

16፥19-12 ተጓ ምብ - ዘሌ 23፥15- 22፤ ዘኍ 28፥26- 31

9እህልህን ማጨድ ከምትጀምርበት ዕለት
አንሥቶ ሰባት ሳምንት ቍጠር፤ 10ከዚያም
በኋላ አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በባረከህ
መጠን፣ በፈቃድህ የምታመጣውን ስጦታ በማ
ቅረብ የመከሩን በዓል አምላክህን እግዚአብሔርን
(ያህዌ ኤሎሂም) አክብር። 11አንተ፣ ወንዶችና ሴቶች
ልጆችህ፣ ወንዶችና ሴቶች አገልጋዮችህ፣
በከተሞችህ ያለ ሌዋዊና መጻተኛ በመካከልህ
የሚኖሩ አባት የሌላቸውና መበለቶች አምላክህ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ለስሙ ማደሪያ እንዲሆን
በሚመርጠው ስፍራ በአምላክህ በእግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ፊት ደስ ይበላችሁ። 12አንተም በግ
ብፅ ባሪያ እንደ ነበርህ አስታውስ፤ ይህንንም
በጥንቃቄ ጠብቅ።

የዳስ በዓል

16፥13-17 ተጓ ምብ ዘሌ 23፥33-43 ዘኍ 29፥12-39

13የእህልህን ምርት ከዐውድማህ፣ ወይንህንም
ከመጭመቂያህ ከሰበሰብህ በኋላ፣ የዳስን በዓል
ሰባት ቀን አክብር። 14በበዓልህ አንተ፣ ወንድና
ሴት ልጅህ፣ ወንድና ሴት አገልጋይህ፣ በከተ
ማው ያለ ሌዋዊ፣ መጻተኛ፣ አባት አልባውና
መበለቲቱ ደስ ይበላችሁ። 15እግዚአብሔር
(ያህዌ) በመረጠው ስፍራ ለአምላክህ ለእግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) በዓሉን ሰባት ቀን አክብር፤ አምላክህ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በእህል ምርትህና በጅህ
ሥራ ሁሉ ይባርክሃል፤ ደስታህም ፍጹም
ይሆናል።
16ወንዶችህ ሁሉ በዓመት ሦስት ጊዜ፣ በቂጣ
በዓል፣ በመከር በዓልና በዳስ በዓል ላይ፣
እርሱ በሚመርጠው ስፍራ በአምላክህ በእግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ፊት ይቅረቡ፤ ማንም ሰው
በእግዚአብሔር (ያህዌ) ፊት ባዶ እጁን አይቅ
ረብ። 17አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በባረከህ
መጠን እያንዳንዱ እንደ ችሎታው ይስጥ።

ስለ ፍርድ አሰጣጥ

18አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሚሰጥህ
ከተሞች ሁሉ ለየነገዶችህ ዳኞችንና አለቆችን
ሹም፤ እነርሱም ሕዝቡን በቅን ፍርድ ይዳኙ።
19ፍርድ አታዛባ፤ አድልዎ አታድርግ፤ ጉቦም
አትቀበል፤ ጉቦ የጠቢባንን ዐይን ያሳውራል፤
የጻድቃንንም ቃል ያጣምማልና። 20በሕይወት
እንድትኖርና አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
የሚሰጥህን ምድር እንድትወርስ፣ ቅን ፍርድን
ብቻ ተከተል።

ሌሎችን አማልክት ስለ ማምለክ

21ለአምላክህ ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በምት
ሠራው መሠዊያ አጠገብ የአሼራን ምስል
የዕንጨት ዐምድ አታቁም[የ]። 22አምላክህ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የሚጠላውን ማምለኪያ
ዐምድ ለአንተ አታቁም።

17 1እንከን ወይም ጕድለት ያለበትን በሬ
ወይም በግ በእርሱ ዘንድ አስጸያፊ
ነውና ለአምላክህ ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) አት
ሠዋ።
2እግዚአብሔር (ያህዌ) በሚሰጥህ ከተሞች በአ
ንዲቱ አብሮህ የሚኖር ወንድ ወይም ሴት
ኪዳኑን በማፍረስ በአምላክህ በእግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) ፊት ክፉ ድርጊት ሲፈጽም ቢገኝ፣
3ትእዛዜንም በመተላለፍ ባዕዳን አማልክትን
ያመለከ፣ ለእርሱም ማለትም ለፀሓይ ወይም
ለጨረቃ ወይም ለሰማይ ከዋክብት የሰገደ፣
4አንተም ይህ መደረጉን ብትሰማ፣ ነገሩን
በጥንቃቄ መርምር፤ የተባለውም እውነት
ከሆነና እንዲህ ያለው አስጸያፊ ነገር በእስ
ራኤል ዘንድ መፈጸሙ ከተረጋገጠ፣ 5ይህን

ሠ6 ወይም፣ ፀሓይ ስትወጣ ንጋቱ ላይ፡
የ21 ወይም፣ ለአሼራ ብለህ ምንም ዐይነት ዛፍ አትትከል።

16፥3 ዘፀ12፥8፡ 11፡39፤34፥18፤ ዘዳ4፥9፤1ቆሮ5፥8፤
16፥4 ዘፀ12፥6፡8፤ ማር14፥12
16፥6 ዘፀ12፥42
16፥7 ዘፀ12፥8
16፥8 ዘሌ23፥8፤ ማቴ26፥17፤ ሉቃ2፥41፤22፥7፤ ዮሐ2፥13
16፥9 ዘፀ23፥16፤ ሐሥ2፥1
16፥11 ዘፀ20፥24፤ ዘዳ12፥7፤ዘዳ12፥12፤ 14፥29፤2ሳሙ7፥13፤ ነህ8፥10
16፥12 ዘዳ15፥15
16፥13 ዘፍ27፥37፤ ዘፀ23፥16ዘሌ2፥14፤
16፥14 ቀኑ11
16፥15 ኢዩ38፥7፤ መዝ4፥7፤28፥7፤30፥11
16፥16 ዘፀ12፥17፤ 23፥14፡16፤34፥20፤ ዘዳ31፥11፤መዝ84፥7፤ ዕዝ3፥4
16፥18 ዘፍ31፥37፤ ዘፀ18፥21፡26፤
16፥19 ዘፀ18፥21፤ 23፥2፤ዘሌ19፥15፤ 1ሳሙ8፥3
16፥21 ዘፀ34፥13፤ ዘዳ7፥5፤1ነገ14፥15፤ 2ነገ17፥16፤21፥3፤ 2ዜና33፥3
16፥22 ዘፀ23፥24
17፥1 ዘፀ12፥5፤ ዘሌ22፥20፤ዘዳ7፥25፤ 15፥21
17፥2 ዘዳ13፥6-11
17፥3 ዘፍ1፥16፤ 2፥1፤37፥9፤ዘፀ22፥20፤ ኤር7፥31
17፥4 ዘዳ22፥20፤ 13፥12-14
17፥5 ዘሌ24፥14

16፥3፡12 ታስብ ዘንድ፤ የ4፥10 ማብ ይመ።
16፥6 ዓመታዊ መታሰቢያ፤ ከዚህ ቀደም ሲል ያሉት ሐረጎች እንደሚያመለክቱት የቀኑን ጊዜ ወይም ከግብፅ ለቀው የወጡበትን ዕለት ሊያመለክት ይችላል።
16፥7 ወደ ድንኳንህ፤ በዓሉን ካከበራችሁ በኋላ ወዳረፋችሁበት ቤት ተመለሱ ማለት ነው፤ ይህም በቋሚነት ወይም በጊዜያዊነት የሚኖሩበት ሊሆን ይችላል።
16፥8 ጉባኤ፤ ይህ ቃል በዕብራይስጡ፣ "የመዝጊያ ጉባኤ" የሚል ትርጕም ሳይኖረው አይቀርም፤ ዘሌ 23፥36 ይመ።
16፥9 እህልህን ማጨድ ከምትጀምርበት ዕለት አንሥቶ፤ በአቢብ ወር በ16ኛው ቀን ማለት ነው፤ ይህም የፋሲካ በዓል የሚከበርበት ሁለተኛው ቀን ነው።
16፥15 ደስታህም ፍጹም ይሆናል፤ ደስታቸው ፍጹም የሚሆነው ከእግዚአብሔር በረከት የተነሣ ነው (ከዮሐ 3፥29፤15፥11፤ 16፥24፤ ከፊል 2፥2፤ ከ1ዮሐ 1፥4፤ ከ2ዮሐ 12ጋር ያነጻጽሩ)።
16፥16 በዓመት ሦስት ጊዜ፤ ሦስቱን ዓመታዊ ክብረ በዓላት ሲሆን፣ እነዚህን ሦስት ታላላቅ በዓላት ለማክበር ወደ ተመረጠው ማእከላዊ ስፍራ መሄድ ያስፈልግ ነበር (ዘፀ 23፥14፡17፤ 34፥23 ይመ)።
16፥17 በባረከህ መጠን እያንዳንዱ እንደችሎታው ይስጥ፤ ቍ 10 ይመ፤ ከ2ቆሮ 8፥12 ጋር ያነጻጽሩ።
16፥18-20፤ ከ1፥9-18፤ ከዘፀ 18፥13-26 ጋር ያነጻጽሩ።
16፥19፤ ዘፀ 23፥8 እና ማብ ይመ።
16፥21-22 የአሼራን ምስል የዕንጨት ዐምድ ... ማምለኪያ ዐምድ፤ የ7፥5 ማብ ይመ።
17፥1 እንከን ወይም ጕድለት፤ የዘሌ 1፥3 ማብ ይመ።
17፥3 ለፀሓይ ወይም ለጨረቃ ወይም ለሰማይ ከዋክብት የሰገደ፤ 2ነገ 17፥16፤ 21፥3፡5፤ 23፥4-5 ይመ።

ክፉ ድርጊት የፈጸመውን ወንድ ወይም ሴት
ወደ ከተማ ደጅ ወስደህ፣ ያን ሰው እስኪ
ሞት ድረስ በድንጋይ ውገረው። 6ሞት የሚ
ገባው ሰው፣ በሁለት ወይም በሦስት ሰዎች
ምስክርነት ይገደል፤ ነገር ግን በአንድ ሰው
ምስክርነት ብቻ ማንም ሰው አይገደል። 7ሲገ
ደልም መጀመሪያ የምስክሮቹ እጅ፣ ቀጥ
ሎም የሕዝቡ ሁሉ እጅ ይረፍበት፤ ክፉን
ከመካከልህ አስወግድ።

የፍርድ አደባባይ

8በአንድ የነፍስ ግድያ ዐይነትና በሌላ፣ በአንድ
ዐይነት ሕጋዊ ክርክርና በሌላ፣ ወይም በአንድ
የክስ ዐይነትና በሌላ መካከል ውሳኔ የሚጠ
ይቅ ማንኛውም ጉዳይ ቢነሣ፣ ከዐቅምህ በላይ
የሆነ ጉዳይ በከተሞችህ ውስጥ ቢያጋጥምህ፣
ተነሥተህ *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ወደሚመርጠው ስፍራ ውጣ፤ 9ካህናት ወደ
ሆኑት ሌዋውያንና በዚያን ጊዜ ዳኛ ወደ ሆነው
ሰው ሂደህ፣ ስለ ጉዳዩ ጠይቃቸው፤ እነር
ሱም ውሳኔውን ይነግሩሃል። 10አንተም *እግዚ
አብሔር* (ያህዌ) በሚመርጠው ስፍራ እነርሱ
በሚሰጡህ ውሳኔ መሠረት ፈጽም፤ እንድትፈ
ጽም የሚሰጡህን መመሪያ ሁሉ በጥንቃቄ
አድርግ። 11በሚያስተምሩህ ሕግና በሚሰጡህ
መመሪያዎች መሠረት ፈጽም። እነርሱ ከሚነ
ግሩህ ቀኝም ግራም አትበል። 12*አምላክህን*
እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ለማገልገል በዚያ
የሚቆመውን ካህን ወይም ዳኛ የሚንቅ ይገ
ደል፤ ከእስራኤልም መካከል ክፉውን አስወግድ።
13ሕዝቡም ሁሉ ይህን ሲሰማ ይፈራል፤ ከዚያ
ወዲያም እንዲህ ያለውን የንቀት ድርጊት
አይደግመውም።

ንጉሥን ስለማንገሥ

14*አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ወደሚሰጥህ
ምድር ስትገባ፣ በምትወርሳትና በምትቀመ
ጥባት ምድር፣ "በዙሪያዬ እንዳሉት አሕዛብ
ሁሉ፣ እኔም በላዬ ንጉሥ ላንግሥ" ብትል፣
15*አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የሚመ
ርጠውን ንጉሥ በላይህ ታነግሣለህ፤ ከገዛ
ወንድሞችህ መካከል እንጂ፣ እስራኤላዊ ወንድ
ምህ ያልሆነውን ባዕድ በላይህ አታንግሥ።
16ንጉሡም ብዙ ፈረሶችን ለራሱ አያብዛ፤
ወይም ደግሞ የፈረሰኞችን ቍጥር ለመጨመር
ሕዝቡን ወደ ግብፅ አይመልስ፤ *እግዚአብሔር*
(ያህዌ)፣ "በዚያ መንገድ ፈጽሞ አትመለሱ"
ብሎአችኋልና። 17ልቡ እንዳይስትም ብዙ ሚስ
ቶችን አያግባ፤ ብዙ ብርና ወርቅም አያግበ
ስብስ።
18በመንግሥቱ ዙፋን ላይ በሚቀመጥበትም
ጊዜ የዚህን ሕግ ቅጅ ከሌዋውያን ካህናት
ወስዶ በጥቅልል መጽሐፍ ለራሱ ይጻፍ።
19*አምላኩን* እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ማክበር
ይማር ዘንድ፣ የዚህን ሕግ ቃል ሁሉና ይህን
ሥርዐት በጥንቃቄ ይከተል ዘንድ ከእርሱ
ጋር ይሁን፤ በሕይወቱ ዘመን ሁሉ ያንብበው፤
20እርሱና ዘሮቹ በእስራኤል ላይ ረጅም ዘመን
ይገዙ ዘንድ፣ ከሕጉ ቀኝም ግራም አይበል፤
ራሱን ከሌሎች ወንድሞቹ በላይ የተሻለ
አድርጎ አይቍጠር።

የካህናትና የሌዋውያን የመባ ድርሻ

18 ሌዋውያን ካህናት፣ የሌዊ ነገድም ሁሉ
ከእስራኤል ጋር የመሬት ድርሻ ወይም
ርስት አይኖራቸውም፤ *ለእግዚአብሔር* (ያህዌ)
በእሳት ከሚቀርበው መባ ይብሉ፣ ድርሻቸው
ነውና። 2በወንድሞቻቸው መካከል ርስት
አይኖራቸውም፤ በሰጣቸው ተስፋ መሠረት
እግዚአብሔር (ያህዌ) ርስታቸው ነው።
3ኮርማ ወይም በግ የሚሠዋው ሕዝብ
ለካህኑ የሚሰጠው ድርሻ ወርቹን፣ መንገጭላ
ውንና ሆድ ዕቃውን ነው። 4የእህልህን፣
የአዲሱን ወይንህንና የዘይትህን በኵራት እንዲ
ሁም ከበጎችህ በመጀመሪያ የተሸለተውን
ጠጕር ትሰጣለህ፤ 5*በእግዚአብሔር* (ያህዌ) ስም
ቆሞ ለዘላለም ያገለግል ዘንድ *አምላክህ* እግ

17፥6 ዘኍ35፥30፤ ዘዳ19፥15፤ ማቴ18፥16
17፥7 ዘሌ24፥14፤ ዘዳ13፥5፤ሐሥ7፥58፤ ዮሐ8፥7፤1ቆሮ5፥13
17፥8 ዘፀ21፥6፤ ዘዳ12፥5፤2ዜና19፥10፤ መዝ122፥3-5
17፥9 ዘፍ25፥22፤ ዘፀ21፥6፤ዘዳ19፥17፤ 24፥8፤27፥9፤ ሕዝ44፥24፤ሐጌ2፥11
17፥11 ዘሌ10፥11፤ ዘዳ5፥32
17፥12 ቍ13፤ ዘፍ17፥14፤ዘኍ15፥30፤ 16፥9፤ዘዳ13፥5፡11፤ 18፥20፤19፥20፤ 1ነገ18፥40፤ኤር14፥14፤ ሆሴ4፥4፤ዘካ13፥3
17፥13 ቍ12
17፥14 ዘኍ33፥53፤ ኢያ21፥43፤ 1ሳሙ8፥5፡19-20፤ 10፥19
17፥15 1ሳሙ16፥3፤ 2ሳሙ5፥3፤ ኤር30፥21
17፥16 ዘፀ13፥17፤ 1ሳሙ8፥11፤1ነገ4፥26፤ 9፥19፤10፥26፡28፡29፤2ዜና1፥14፤መዝ20፥7፤ ኢሳ2፥7፤30፥16፤ 31፥1፤ኤር42፥14፤ ሕዝ17፥15፤
17፥17 ዘፀ34፥16፤ 2ሳሙ5፥13፤12፥11፤ 1ነገ10፥27፤11፥2፡3፤ 2ዜና1፥11፤11፥21፤ ምሳ31፥3፤ኢሳ2፥7
17፥18 ዘዳ31፥22፡ 24፤ኢያ24፥26፤ 1ሳሙ10፥25፤ 1ነገ1፥46፤1ዜና29፥23፤ 2ዜና23፥11
17፥19 ዘዳ4፥9-10፤ 11፥13፤ኢያ1፥8፤ 1ነገ3፥3፤11፥38፤ 2ነገ22፥2
17፥20 ዘዳ5፥32፤ ኢያ23፥6፡12፤ 1ሳሙ8፥5፤10፥25፤ 1ነገ2፥3፤ 9፥4፤1ዜና28፥8፤ መዝ119፥102
18፥1 ዘኍ18፥8፡20፤ ኤር33፥18፡21፤1ቆሮ9፥13
18፥2 ዘኍ18፥20፤ ኢያ13፥14
18፥3 ዘፀ29፥27፤ዘሌ1፥5፤ 7፥28-34፤ ዘኍ18፥12
18፥4 ዘፀ22፥29፤ ዘኍ18፥12
18፥5 ዘፀ28፥1፤ 29፥9፤ዘዳ10፥8

17፥6 *በሁለት ወይም በሦስት ሰዎች ምስክርነት፤* በዘኍ 35፥30 ላይ ይህን በተመለከተ ተጨማሪ ማብራሪያ ተሰጥቶአል። 19፥15 ይመ፤ ከማቴ 18፥16፤ ከ2ቆሮ 13፥1፤ ከ1ጢሞ 5፥19፤ ከዕብ 10፥28 ጋር ያነጻጽሩ።

17፥7 *ክፉውንም ከመካከልህ ማስወገድ አለብህ፤* ቍ 12 ይመ፤ እንዲሁም የ13፥5 ማብ ይመ።

17፥14 *በዙሪያዬ እንዳሉት አሕዛብ ሁሉ … ንጉሥ፤* ሙሴና ኢያሱ እንዲሁም ከእነርሱም በኋላ የተነሡት መሳፍንት በእግዚአብሔር ምትክ ሆነው እስራኤልን እንዲያስተዳድሩ የተመረጡት በራሱ በእግዚአብሔር ነው። በኋላም ጌዴዎን፣ "እግዚአብሔር ይገዛችኋል" እንዳለው ማለት ነው (መሳ 8፥23 እና ማብ ይመ)። ይሁን እንጂ፣ ሙሴ እዚህ ላይ ሕዝቡ፣ እግዚአብሔር ከሰጣቸው ሥርዐት በማፈንገጥ ወደ ፊት ንጉሥ ይንገሥልን ብለው እንደሚጠይቁ ተናግሮአል (1ሳሙ 8፥4-9 ይመ፤ እንዲሁም የ7፥2-5፤ የ1ሳሙ 8፥1-12፥25 ማብ ይመ፤ በተጨማሪም ዘሌ 20፥23 ይመ)። ስለዚህ ሙሴ ወደ ፊት ንጉሥ እንዴት መምረጥ እንዳለባቸው መመሪያ ሰጣቸው።

17፥16-17፤ እስራኤልን ወደ ግብፅ የመለሰ መሪ አይኑር እንጂ (ኤር 42፥13-43፥7 ይመ)፣ የኋላ ኋላ በእስራኤል ላይ የነገሡ ነገሥታት፣ በተለይም ከንጉሥ ሰሎሞን ጀምሮ በዚህ ክፍል የተጠቀሱትን ነገሮች ሁሉ ተላልፈው ተገኝተዋል (1ነገ 4፥26፤ 11፥1-4)።

17፥18 *የዚህን ሕግ ቅጅ … ለራሱ ይጻፍ፤* አንድ ንጉሥ የእግዚአብሔርን ሕግ ቅጅ ለራሱ የሚያስቀረው፣ እግዚአብሔር የእርሱ ንጉሥ እንደ መሆኑ ለእርሱ ብቻ መገዛት እንዳለበት ለማሳየትና በሰማይ የሚኖረውን ገዥ የሚታዘዘው በሕጉ ቃል መሠረት መሆኑን ለማመልከት ነው። በዚህ ዘመንም ሆነ ከዚህ ዘመን በፊት በሒታውያንና በሌሎችም አገሮች ዘንድ፣ ከአንድ ንጉሥ በታች ሆነው የሚያስተዳድሩ ገዥዎች ይህን ሥርዐት የመከተል ግዴታ ነበረባቸው (የ31፥9 ማብ ይመ)። በገጽ 18 ላይ፣ "በብሉይ ኪዳን የተደረጉ ዋና ዋና ኪዳኖች" በሚል የተጻፈውን ሠንጠረዥ ይመልከቱ።

17፥20 *ራሱን … የተሻለ አድርጎ አይቍጠር፤* ከእርሱ በታች ያሉ ሰዎች ሁሉ፣ ከሕግ በላይ እንዳልሆኑ ሁሉ፣ ንጉሡም ከእግዚአብሔር ሕግ በላይ ሊሆን አይችልም።

18፥1 *ድርሻ ወይም ርስት አይኖራቸውም፤* የግል የመሬት ይዞታ እንዲኖራቸው አልተፈቀደላቸውም። ከሕዝቡ የሚሰበሰበው ዐሥራትና ለመሥዋዕት ከሚቀርቡት እንስሳት የተወሰነው ክፍል ለሌዋውያን እንደሚሰጥ ሁሉ (14፥22-29 እና ማብ እንዲሁም የዘሌ 27፥30 ማብ እና ዘኍ 18፥21-29 ይመ) ከተሞችና በአካባቢያቸው የሚገኙ የግጦሽ ቦታዎችም ለሌዋውያን ተለይተዋል (ኢያ 21፥41-42)።

18፥4 *በኵራት፤* ዘፀ 23፥19 እና ማብ፤ 34፥26፤ ዘሌ 23፥10-11፤ ዘኍ 15፥18-20፤ 18፥12-13 ይመ።

18፥5፤ የ21፥5 ማብ ይመ።

ዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ከነገዶችህ ሁሉ እርሱንና
ዘሮቹን መርጦአል::
6አንድ ሌዋዊ ከሚኖርበት ከየትኛውም
በእስራኤል ካሉት ከተሞችህ መካከል በፍ
ጹም ፈቃድ እግዚአብሔር (ያህዌ) ወደሚመ
ርጠው ስፍራ ቢመጣ፣ 7በእግዚአብሔር (ያህዌ)
ፊት ቆመው እንደሚያገለግሉት ሌዋውያን
ወንድሞቹ፣ እርሱም በአምላኩ በእግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ስም ያገልግል:: 8ከቤተ ሰቡ ንብ
ረት ሽያጭ ላይ ገንዘብ ቢቀበል እንኳ፣ ባልንጀ
ሮቹ ከሚያገኙት ጥቅም እኩል ይካፈላል::

አስጸያፊ ድርጊቶች

9አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ወደሚሰጥህ
ምድር በምትገባበት ጊዜ፣ በዚያ የሚኖሩት
አሕዛብ የሚፈጽሙትን አስጸያፊ መንገድ
አትከተል:: 10በመካከልህ ወንድ ወይም ሴት
ልጁን በእሳት የሚሠዋ[*] ማርተኛ፣ ወይም
መተተኛ፣ ሞራ ገላጭ፣ ጠንቋይ 11ወይም
በድግምት የሚጠነቍል፣ መናፍስት ጠሪ ወይም
ሙት አነጋጋሪ በመካከልህ ከቶ አይገኝ::
12እነዚህን የሚያደርግ ሁሉ በእግዚአብሔር
(ያህዌ) ዘንድ አስጸያፊ ነውና፣ ከእነዚህ አጸያፊ
ልምዶች የተነሣም አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) እነዚያን አሕዛብ ከፊትህ ያባርራቸዋል::
13በአምላክህ በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ፊት ነውር
አልባ ሁን::

ነቢይ ስለ መነሣቱ

14ምድራቸውን የምታስለቅቃቸው አሕዛብ፣
መተተኞችን ወይም ማርተኞችን ያዳምጣሉ፤
አንተ ግን ይህን እንድታደርግ አምላክህ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) አልፈቀደልህም:: 15አምላክህ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ከገዛ ወንድሞችህ መካከል
እንደ እኔ ያለ ነቢይ ያስነሣልሃል፤ እርሱን
አድምጥ:: 16በኮሬብ ጉባኤ በተደረገበት ዕለት፣
"እንዳልሞት የአምላክህ የእግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም)
ድምፅ አልስማ፤ እንዲህ ያለውንም አስፈሪ
እሳት ደግሜ አልይ" ብለህ አምላክህን እግ
ዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) የጠየቅኸው ይህን ነውና::
17እግዚአብሔር (ያህዌ) እንዲህ አለኝ፤ 'የተናገሩት
መልካም ነው፤ 18ከወንድሞቻቸው መካከል
እንደ አንተ ያለ ነቢይ አስነሣላቸዋለሁ፤ ቃሌን
በአፉ አደርጋለሁ፤ የማዘውንም ሁሉ ይነግራ
ቸዋል:: 19ማንም ሰው ነቢዩ በስሜ የሚናገረ
ውን ቃሌን ባይሰማ፣ እኔ ራሴ በተጠያቂነት
እይዘዋለሁ:: 20ነገር ግን እንዲናገር እኔ ያላዘዝ
ሁትን ቃል በድፍረት በስሜ የሚናገርም ሆነ
በሌሎች አማልክት ስም የሚናገር ነቢይ ይገ
ደል::"
21አንተም በልብህ፣ "ከእግዚአብሔር (ያህዌ)
ያልተነገረውን መልእክት እንዴት ማወቅ
እንችላለን?" ብትል፣ 22ነቢዩ በእግዚአብሔር
(ያህዌ) ስም የተናገረው ካልተፈጸመ ወይም
እውነት ሆኖ ካልተገኘ፣ መልእክቱ እግዚ
አብሔር (ያህዌ) የተናገረው አይደለም:: ያ ነቢይ
በድፍረት ተናግሮታልና እርሱን አትፍራው::

መማጸኛ ከተሞች

19፥1–14 ማመ – ዘኍ 35፥6-34፤ ዘዳ 441-43፤ ኢሱ 2፥1-9

19አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ምድ
ራቸውን ለአንተ የሚሰጥባቸውን አሕዛብ
በሚደመስሳቸው ጊዜና አንተም እነርሱን አስለ
ቅቀህ በከተሞቻቸውና በቤቶቻቸው በምትቀመ
ጥበት ጊዜ፣ 2አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ርስት አድርጎ በሚሰጥህ ምድር አማካይ
ስፍራ፣ ሦስት ከተሞችን ለራስህ ለይ:: 3ሰው
የገደለ ሁሉ እንዲሸሽባቸው አምላክህ እግዚአ
ብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ርስት አድርጎ በሚሰጥህ ምድር
መንገዶችን ሠርተህ፣ በሦስት ክፈላቸው::
4በተንኰል ሳይሆን ድንገት ሳያስበው ባል
ንጀራውን ገድሎ ሕይወቱን ለማትረፍ ለሚሸሽ
ሰው መመሪያው የሚከተለው ነው:: 5እነሆ፤
አንድ ሰው ከባልንጀራው ጋር እንጨት ለመ
ቍረጥ ወደ ጫካ ቢሄድ፣ ዛፉን ለመጣል
መጥረቢያውን በሚሰነዝርበት ጊዜ ብረቱ
ከእጀታው ወልቆ ባልንጀራውን በመምታት
ቢገድለው፣ ያ ሰው ከእነዚህ ከተሞች ወደ
አንዱ በመሸሽ ሕይወቱን ማትረፍ ይችላል::
6አለበለዚያ በተንኰል ሳይሆን ድንገት ሳያስ
በው ባልንጀራውን ቢገድል፣ መንገዱ ረጅም
ከሆነ ደም ተበቃዩ በንዴት ተከታትሎ ይደር
ስበትና፣ መገደል የማይገባውን ሰው ሊገድል
ይችላል:: 7ሦስት ከተሞችን ለራስህ እንድትለይ
ያዘዝሁህ በዚሁ ምክንያት ነው::
8ለአባቶችህ በመሐላ በገባላቸው ቃል መሠረት
አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ወሰንህን ሲያሰፋ

18፥6 ዘኍ35፥2-31፤ ዘዳ12፥5
18፥7 ቍ19፤ 1ነገ18፥32፤22፥16፤ መዝ118፥26
18፥8 ዘኍ18፥24፤ 2ዜና31፥4፤ነህ12፥44፡ 47፤13-12
18፥9 ዘሌ18፥3፤ ዘዳ9፥5፤12፥29-31፤ 2ነገ21፥2፤2ዜና28፥3፤ 33፥2፤34፥33፤ ዕዝ6፥21፤9፥11፤ ኤር44፥4
18፥10 ዘፀ7፥11፤ ዘሌ18፥21፤19፥31፤ 1ሳሙ15፥23
18፥11 ዘፀ22፥18፤ 1ሳሙ28፥13፤ ኢሳ47፥9
18፥12 ዘሌ18፥24
18፥13 ዘፍ6፥9፤ መዝ119፥1፤ማቴ5፥48
18፥14 2ነገ21፥6
18፥15 ማቴ21፥11፤ ሉቃ2፥25-35፤ ዮሐ1፥21፤ሐሥ3፥22፤ 7፥37
18፥16 ዘፀ20፥19፤ ዘዳ5፥23-27
18፥18 ዘፍ20፥7፤ ዘፀ4፥12፤ኢሳ2፥3፤ 26፥8፤51፥4፤ሚክ4፥2፤ ዮሐ4፥25-26፤ 14፥24፤ሐሥ3፥22
18፥19 ቍ7፤ ዘፀ23፥21፤ ዘሌ19፥12፤2ነገ2፥24፤ ኢሱ22፥23፤ ሐሥ3፥23፤ዕብ12፥25
18፥20 ዘፀ23፥13፤ ዘዳ13፥1-5፤17፥12
18፥22 ቍ20፤ ዘዳ13፥2፤1ሳሙ3፥20፤ 1ነገ22፥28፤ኤር28፥9
19፥1 ዘዳ6፥10-11
19፥6 ዘኍ35፥12
19፥8 ዘፍ15፥8፤ ዘፀ34፥24፤ዘዳ11፥24

[*]10 ወይም፣ ወንድ ወይም ሴት ልጁን የሚገድል::

18፥9 *አሕዛብ የሚፈጽሙትን አስጸያፊ መንገድ፤* ከዚህ ቀጥሎ የሚገኘው የአስማተኝነትንና የመናፍስት ጠሪነትን ተግባር አስመልክቶ፣ በብሉይ ኪዳን ከተሰጠው ዝርዝር ሁሉ እጅግ የተሟላ ዝርዝር ነው:: በዚህ ክፍል የተጠቀሱት ሁሉ በከነዓን ምድር የሚገኙ ዐጕል ልማዶች ሲሆኑ፣ ሁሉም በእግዚአብሔር ተወግዘዋል፤ ተከልክለዋል:: የእግዚአብሔር ሕዝብ መረጃን፣ ምሪትንና ራእይን ፍለጋ ወደ እነዚህ ሰዎች መሄድ የለበትም:: ከዚህ ይልቅ ግን የእግዚአብሔር እውነተኛ ነቢያት የሚያመጡለትን መልእክት ማድመጥ ይገባዋል (ቍ 14-22 ይመ)::

18፥10 *ወንድ ወይም ሴት ልጁን በእሳት የሚሠዋ፤* 12፥31 ይመ፤ እንዲሁም የዘሌ 18፥21 ማብ ይመ::

18፥15 *እንደ እኔ ያለ ነቢይ፤* ቍ 16 እንዲሁም የክፍሉ አጠቃላይ ዐውድ (በተለይ ቍ 20-22 ይመ) እንደሚያመለክተው፣ በየጊዜው የሚነሡ ነቢያትን ማለት ነው:: በኮሬብ ተራራ ላይ ሕዝቡ ሙሴ ከእግዚአብሔር መልእክት ተቀብሎ እንዲነግራቸው ጠይቀው ነበር (ዘፀ 20፥19 እና ማብ ይመ):: አሁን ግን ሙሴ ሊለያቸው በመሆኑ ሌላ የእግዚአብሔር ነቢይ የእርሱን ቦታ እንደሚተካና ወደፊት ለሚነሣው ትውልድ ደግሞ ሌላ ነቢይ እንደሚያስፈልግ ነገራቸው:: ስለዚህ፣ "እንደ እኔ ያለ ነቢይ" ሲል ከእርሱ በኋላ የሚነሡ ነቢያትን የሚያሳይ የወል አመልካች ነው:: ከዚህም በተጨማሪ ወደፊት የሚመጣውን መሲሕ የሚያመለክትና ልዩ በሆነ መንገድ በኢየሱስ የተፈጸመ ቃል ነው (ዮሐ 1፥21፡25፡45፤ 5፥46፤ 6፥14፤ 7፥40፤ ሐሥ 3፥22-26፤ 7፥37 ይመ)::

18፥16፤ ዘፀ 20፥18-19፤ ዕብ 12፥18-21 ይመ::

18፥18 *ቃሌንም በአፉ፤* ዘፀ 4፥15-16፤ እንዲሁም የዘፀ 7፥1-2 ማብ ይመ::

18፥20 *በድፍረት ... የሚናገር ነቢይ፤* የ13፥1-5 ማብ ይመ:: *ይገደል፤* 13፥5፤ ኤር 28፥15-17 ይመ::

18፥21-22፤ ይህ በአሉታዊ አነጋገር የቀረበው ዐረፍተ ነገር ሁልጊዜ እውነትነት አለው:: ሆኖም "የተነገረው ትንቢት ከተፈጸመ ከእግዚአብሔር ነው" ተብሎ በአዎንታዊ አነጋገር የቀረበ ዐረፍተ ነገር ሁልጊዜ እውነትነት ላይኖረው ይችላል (የ13፥1-5 ማብ ይመ)::

19፥1-13፤ 4፥41-43፤ ዘኍ 35፥9-28፤ ኢሱ 20 ይመ::

ውና ለእነርሱ በሰጣቸው መሠረት ምድሪቷን ሁሉ ሲሰጥህ፣ 9 *አምላክህን* እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) እንድትወድና ምንጊዜም በመንገዱ እንድትሄድ ዛሬ የማዝህን እነዚህን ሕግጋት ሁሉ በጥንቃቄ የምትጠብቅ ከሆነ፣ በእነዚህ ላይ ሌሎች ሦስት ከተሞችን ትጨምራለህ። 10 *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ርስት አድርጎ በሚሰጥህ ምድር የንጹሕ ሰው ደም እንዳይፈስና በሚፈሰውም ደም በደለኛ እንዳትሆን ይህን አድርግ።

11 ይሁን እንጂ፣ አንድ ሰው ባልንጀራውን ቢጠላው፣ አድፍጦ ጥቃት ቢያደርስበት፣ ቢገድለውና፣ ከእነዚህ ከተሞች ወደ አንዲቱ ቢሸሽ፣ 12 የሚኖርባት ከተማ ሽማግሌዎች ሰው ልከው ከከተማው ያስመጡት፤ እንዲገድለውም ለደም ተበቃዩ አሳልፈው ይስጡት። 13 አትራራለት፤ ነገር ግን መልካም እንዲሆንልህ የንጹሑን ደም በደል ከእስራኤል አስወግድ።

14 *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) እንድትወርሳት በሚሰጥህ ምድር ውስጥ ለአንተ በሚተላለፍልህ ርስት ላይ የቀድሞ ሰዎች ያስቀመጡትን የባልጀራህን የድንበር ምልክት አታንሣ።

ምስክሮች

15 በማንኛውም ወንጀል ወይም ሕግ በመተላለፍ ሰውን ጥፋተኛ ለማድረግ፣ አንድ ምስክር አይበቃም፤ ጉዳዩ በሁለት ወይም በሦስት ሰዎች ምስክርነት መረጋገጥ አለበት።

16 ተንኰለኛ የሆነ ምስክር አንድን ሰው በሐሰት ቢከስ፣ 17 ክርክሩ የሚመለከታቸው ሁለቱ ሰዎች *በእግዚአብሔር* (ያህዌ) ፊት፣ በዚያ ወቅት በሚያገለግሉት ካህናትና ፈራጆች ፊት ይቆሙ። 18 ፈራጆችም ጉዳዩን በጥልቅ ይመርምሩት፤ ያም ምስክሩ በወንድሙ ላይ በሐሰት የመሰከረ መሆኑ ከተረጋገጠ፣ 19 በወንድሙ ላይ ለማድረግ ያሰበውን በእርሱ ላይ አድርጉበት፤ ክፉውን ከመካከልህ አስወግድ። 20 የቀሩትም ሰዎች ይህን ሰምተው ይፈራሉ፤ እንዲህ ያለው ክፉ ነገርም ለወደፊቱ በመካከልህ ከቶ አይደገምም። 21 ርኅራኄ አታድርግ፤ ሕይወት በሕይወት፣ ዐይን በዐይን፣ ጥርስ በጥርስ፣ እጅ በእጅ፣ እግር በእግር ይመለስ።

ለጦርነት መውጣት

20 ጠላቶችህን ለመውጋት ወደ ጦርነት ስትሄድ፣ ሠረገሎችንና ፈረሶችን ከአንተ የሚበልጥ ሰራዊትንም በምታይበት ጊዜ አትፍራቸው፤ ከግብፅ ያወጣህ *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ከአንተ ጋር ነውና። 2 ወደ ውጊያው ቦታ ስትቃረቡ፣ ካህኑ ወደ ፊት ወጣ ብሎ ለሰራዊቱ ይናገር፤ 3 እንዲህም ይበል፤ "እስራኤል ሆይ ስማ፤ በዛሬው ቀን ጠላቶቻችሁን ለመግጠም ወደ ጦርነት ልትገቡ ነው፤ ልባችሁ አይባባ፤ አትፍሩ፤ አትደንግጡ፤ በጠላቶቻችሁ ፊት አትሸበሩ፤ 4 ድልን ያቀዳጃችሁ ዘንድ ስለ እናንተ ጠላቶቻችሁን ሊወጋ አብሮአችሁ የሚወጣው *አምላካችሁ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ነውና።"

5 አለቆቹም ለሰራዊቱ እንዲህ ይበሉ፤ "አዲስ ቤት ሠርቶ ያላስመረቀ አለን? ወደ ቤቱ ተመልሶ ይሂድ፤ ያለበለዚያ በጦርነቱ ላይ ይሞትና ቤቱን የሚያስመርቀው ሌላ ሰው ይሆናል። 6 ወይን ተክሎ ገና ያልበላለት አለን? ወደ ቤቱ ይመለስ፤ ያለበለዚያ በጦርነቱ ላይ ይሞትና ወይኑን ሌላ ሰው ይበላዋል። 7 ሚስት አጭቶ ያላገባት አለን? ወደ ቤቱ ይመለስ፤ ያለበለዚያ በጦርነቱ ይሞትና ሌላ ሰው ያገባታል።" 8 ከዚያም አለቆቹ፣ "የሚፈራ ወይም ልቡ የሚባባ ሰው አለን? የወንድሞቹም ልብ እንዳይባባ ወደ ቤቱ ይመለስ" በማለት ጨምረው ይናገሩ።

9 አለቆቹ ለሰራዊቱ ተናግረው ሲያበቁ፣ አዛዦችን በሰራዊቱ ላይ ይሹሙ።

10 አንድን ከተማ ለመውጋት በምትዘምትበት ጊዜ፣ አስቀድመህ ለሕዝቧ የሰላም ጥሪ አስተላልፍ፤ 11 ከተቀበሉህና ደጃቸውን ከከፈቱልህ በከተማዋ ውስጥ ሕዝብ ሁሉ ገባርህ ይሁን፤ ያገልግልህም። 12 ዕርቀ ሰላምን ባለመቀበል ውጊያን ከመረጡ፤ ከተማዪቱን ክበባት። 13 *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) አሳልፎ በእጅህ በሰጠህ ጊዜ፣ በውስጧ ያሉትን ወንዶች በሙሉ በሰይፍ ግደላቸው። 14 ነገር ግን ሴቶቹን ሕፃናትን፣ እንስሳቱንና በከተማዪቱ ውስጥ የሚገኘውን ማናቸውንም ነገር በምርኮ ለራስህ አድርግ *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ከጠላቶችህ የሚሰጥህን ምርኮ ልትጠቀምበት ትችላለህ። 15 እንግዲህ የአካባቢህ አሕዛብ ከተሞች ባልሆኑትና ከአንተ እጅግ ርቀው በሚገኙት ከተሞች ሁሉ ላይ የምታደርገው ይኸው ነው።

16 *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ርስት አድርጎ በሚሰጥህ በአሕዛብ ከተሞች ውስጥ፣

19፥9 ዘዳ6፥5
19፥10 ዘዳ21፥1-9፤ ምሳ6፥17፤ኤር7፥6፤ 26፥15
19፥11 ዘፀ21፥12፤ 1ዮሐ3፥15
19፥13 ዘዳ7፥2፤ 21፥9፤1ነገ2፥31
19፥14 ዘዳ27፥17፤ ኢዮ24፥2፤ ምሳ15፥25፤22፥28፤ 23፥10፤መዝ16፥6፤ ኢሳ1፥23፤ሆሴ5፥10
19፥15 ዘዳ17፥6፤ ማቴ18፥16፤26፥60፤ 2ቆሮ13፥1
19፥16 ዘፀ23፥1፤ ምሳ6፥19
19፥17 ዘፀ21፥6
19፥18 ዘፀ23፥7
19፥19 ምሳ19፥5፡ 9፤1ቆሮ5፥13
19፥20 ዘዳ13፥11
19፥21 ቍ13፤ ዘፀ21፥24፤ማቴ5፥38
20፥1 ዘኍ14፥9፤ ዘዳ3፥22፤1ሳሙ17፥45፤ መዝ20፥7፤ኢሳ31፥1፤ 41፥10
20፥3 1ሳሙ17፥32፤ ኢዮ23፥16፤መዝ22፥14፤ ኢሳ7፥4፤35፥4፤ ኤር51፥46
20፥4 ዘፀ14፥14፤ 1ዜና5፥22፤ 2ዜና20፥14-22፤ ነህ4፥20፤መሳ12፥3፤ 15፥18፤መዝ44፥7፤ 144፥10
20፥5 ነህ12፥27
20፥6 ኤር31፥5፤ ሕዝ28፥26፤ ሚክ1፥6፤1ቆሮ9፥7
20፥7 ዘዳ24፥5፤ ምሳ5፥18
20፥8 መሳ7፥3
20፥10 ዘዳ2፥26፤ ሉቃ14፥31-32
20፥11 ቍ15፤ 1ነገ9፥21፤2ነገ6፥22፤ 1ዜና22፥2፤ኢሳ31፥8
20፥13 ዘኍ31፥7
20፥14 ዘኍ31፥11፡ 53፤ኢሱ8፥2፤22፥8
20፥15 ቍ11፤ ኢሱ9፥9
20፥16 ዘፀ23፥31-33፤ ዘኍ21፥2-3፤ ዘዳ7፥2፤ኢሱ6፥21፤

19፥14 *የድንበር ምልክት፤* በዚያን ዘመን የድንበር ምልክት የሚደረገው በድንጋይ ሲሆን፣ ምልክቶቹ የዕርሻ ቦታና የመሬት ይዞታ ክልል፣ ከየት እስከ የት እንደ ሆነ ያስታውቃሉ። የግል ይዞታን ለማስፋት የድንበር ምልክቶቹን ከቦታቸው ነቅሎ በሌላ ቦታ መትከል ትልቅ ወንጀል ነው።

19፥15፤ የ17፥6 ማብ ይመ።

19፥18 *በሐሰት የመሰከረ፤* 5፥20፤ ዘሌ 19፥11-13፤ 1ነገ 21፥10፡13 ይመ።

19፥19 *ክፉውን ከመካከልህ አስወግድ፤* የ13፥5 ማብ ይመ። ማብ ይመ 19፥21 *ሕይወት በሕይወት፤* የዘፀ 21፥24-25፤ ዘሌ 24፥20፤ እንዲሁም ማቴ 5፥38-42 ይመ።

20፥2 *ካህኑ ... ይናገር፤* ሥርዐቱን እየመላለሱ መናገር ማለት አይደለም። አንዳንድ ጊዜ ካህናት ሰራዊቱ ለጦርነት ሲወጣ አጀበው ይወጡ ነበር (ለምሳሌ ኢሱ 6፥4-21፤ 2ዜና 20፥14-22 ይመ)።

20፥3 *እስራኤል ሆይ ስማ፤* የ4፥1 ማብ ይመ።

20፥4፤ የ3፥22 ማብ ይመ።

20፥5-8 *ወደ ቤቱ ተመልሶ ይሂድ፤* በ28፥30 ላይ የተጠቀሰውን ርግማን ይመ። እስራኤል መታመን ያለባት በሰራዊትዋ ብዛት ሳይሆን፣ በእግዚአብሔር ነው። ስለዚህም ከውትድርና ተግባር ነጻ የሚሆኑ ሰዎች ቍጥር አንዳንድ ጊዜ ብዙ ነበር (ለምሳሌ መሳ 7፥2-8)።

20፥10-15፤ ይህ ክፍል በተስፋዪቱ ምድር ዙሪያ ከሚኖሩ ሕዝቦች ጋር ስለሚደረገው ጦርነት መመሪያን ይሰጣል።

20፥11 *ገባርህ ይሁን፤* የኖኅ ርግማን በልጁ በከነዓን ላይ መድረሱን ያሳያል (ዘፍ 9፥25 እና ማብ ይመ)።

እስትንፋስ ያለውን ነገር አታስተርፍ፤ 17ኬጢ
ያዊውን፣ አሞራዊውን፣ ከነዓናዊውን፣ ፌርዛዊ
ውን፣ ኤዊያዊውን፣ ኢያቡሳዊውን *አምላክህ*
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ባዘዘህ መሠረት ፈጽመህ
ደምስሳቸው[x]፤ 18አለበለዚያ አማልክታቸውን
በሚያመልኩበት ጊዜ የሚፈጽሟቸውን አስ
ጸያፊ ተግባራት ሁሉ ታደርግ ዘንድ ያስተ
ምሩሃል፤ *በአምላክህ* በእግዚአብሔርም (ያህዌ ኤሎሂም)
ላይ ኀጢአት ትሠራለህ።
19አንድን ከተማ ተዋግተህ ለመያዝ የረጅም
ጊዜ ከበባ ካደረግህ፣ ዛፎቹን በመጥረቢያ
ጨፍጭፈህ አታጥፋ፤ የእነርሱን ፍሬ መብ
ላት ትችላለህና አትቍረጣቸው፤ ከበህ የም
ታጠፋቸው የሜዳ ዛፎች ሰዎች ናቸውን?[1]
20የሚበላ ፍሬ እንደማያፈራ የምታውቀውን
ዛፍ ግን ልትቈርጠውና ጦርነት የምታካ
ሂድባትን ከተማ በድል እስክትቈጣጠራት
ድረስ ለከበባው ምሽግ መሥሪያ ልትጠ
ቀምበት ትችላለህ።

ገዳዩ ሳልታወቀ ሰው ስለሚቀርብ ማስተስረያ

21 *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) እን
ድትወርሳት በሚሰጥህ ምድር አንድ
ሰው ተገድሎ ሜዳ ላይ ቢገኝና ገዳዩም ማን
እንደ ሆነ ባይታወቅ፣ 2ሽማግሌዎችህና ዳኞችህ
ወጥተው ሬሳው ወድቆ ከተገኘበት አንሥቶ
በአቅራቢያው እስካሉት ከተሞች ድረስ ያለ
ውን ርቀት ይለኩ። 3ከዚያም ሬሳው ወድቆ
ከተገኘበት ስፍራ በጣም ቅርብ የሆነችው
ከተማ ሽማግሌዎች ሊሠራ ያልደረሰችና ቀንበር
ያልተጫነባትን ጊደር ይዘው፣ 4ከዚያ በፊት
ታርሶ ወይም ተዘርቶበት ወደማይታወቅ
ወራጅ ውሃ ወዳለበት ሸለቆ ያምጡት። በዚያ
ሸለቆም የጊደሪቱን ዐንገት ይስበሩ፤ 5እንዲያገለ
ግሉና *በእግዚአብሔር* (ያህዌ) ስም እንዲባርኩ፣
በማንኛውም የክርክርና የጥቃት ጉዳዮች ሁሉ
ላይ ውሳኔ እንዲሰጡ፣ *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) መርጦአቸዋልና የሌዊ ልጆች ካህናቱ
ወደ ፊት ይቅረቡ። 6ከዚያም ሬሳው በተገ
ኘበት አቅራቢያ ባለችው ከተማ የሚኖሩ ሽማ
ግሌዎች ሁሉ፣ በሸለቆው ውስጥ፣ ዐንገቷ በተ
ሰበረው ጊደር ላይ እጃቸውን ይታጠቡ። 7እን
ዲህም ብለው ይናገሩ፤ "እጆቻችን ደም አላ
ፈሰሱም፤ ድርጊቱ ሲፈጸምም ዐይኖቻችን
አላዩም። 8*እግዚአብሔር* (ያህዌ) ሆይ፤ ስለ ተቤ
ዠኸው ሕዝብህ ስለ እስራኤል ብለህ ይህን
ስርየት ተቀበል፤ ሕዝብህንም በፈሰሰው ንጹሕ
ደም በደለኛ አታድርግ።" ስለ ፈሰሰውም ደም
ስርየት ይደረግላቸዋል። 9አንተም *በእግዚአብሔር*
(ያህዌ) ፊት ቀና የሆነውን ስታደርግ፣ የንጹሑን
ደም የማፍሰስ በደልን ከመካከልህ ታስወግ
ዳለህ።

የተማረከች ሴት ስለ ማግባት

10ከጠላቶችህ ጋር ጦርነት ልትገጥም ወጥተህ
አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) እነርሱን በእ
ጅህ አሳልፎ ሰጥቶህ በማረክህ ጊዜ፣ 11ከም
ርኮኞቹ መካከል መልከ መልካም ሴት አይተህ
ብትማርክህ፣ ሚስትህ ልታደርጋት ትችላለህ።
12ወደ ቤትህ ውሰዳት፤ ጠጕሯን ትላጭ፤
ጥፍሯንም ትቍረጥ። 13ስትማረክ የለበሰች
ውንም ልብስ ታውልቅ፤ እቤትህ ተቀምጣ
ለአባትና ለእናቷ ወር ሙሉ ካለቀሰችላቸው
በኋላ፣ ልትደርስባትና ባል ልትሆናት፣ እርሷም
ሚስት ልትሆንህ ትችላለች። 14በእርሷ ደስተኛ
ባትሆን፣ ወደምትፈልገው እንድትሄድ ነጻነት
ስጣት፤ ውርደት ላይ ጥለሃታልና ልትሸጣት
ወይም እንደ ባሪያ ልትቈጥራት አይገባህም።

የበኵር ልጅ መብት

15አንድ ሰው ሁለት ሚስቶች ቢኖሩት፤
አንደኛዋን የሚወዳት፣ ሌላዋን ግን የሚጠላት
ቢሆን፣ ሁለቱም ወንዶች ልጆችን ወልደው
ለት በኵር ልጁ ግን የተወለደው ከማይወዳት
ሚስቱ ቢሆን፣ 16ንብረቱን ለልጆቹ በሚያወር
ስበት ጊዜ፣ የብኵርናን መብት ከማይወዳት
ሚስቱ ከወለደው በኵር ልጅ ገፎ፣ ከሚወ
ዳት ሚስቱ ለተወለደው ልጁ፣ በአድልዎ ማስጠት
አይገባውም፤ 17ይልቁንም ከተጠላችው ሚስቱ
ለተወለደው ልጅ ካለው ሀብት ሁሉ ሁለት
እጅ ድርሻውን በመስጠት ብኵርናውን ያስታ

10፥1፤11፥14
20፥18 ዘፀ10፥7፤ 34፥16
20፥20 ኤር6፥6
21፥1 ዘኍ25፥17
21፥3 ዘኍ19፥2
21፥5 ዘፍ48፥20፤ ዘፀ39፥43፤ዘዳ17፥8-11
21፥6 ማቴ27፥24
21፥8 ዘኍ35፥33-34
21፥9 ዘዳ19፥13
21፥10 ኢሱ21፥44፤ 1ነገ8፥46፤1ዜና9፥1፤ ዕዝ5፥12፤ኤር40፥1፤ ሕዝ1፥1፤17፥12፤ ዳን2፥25፤ሚክ4፥10
21፥11 ዘፍ6፥2፤ 34፥8
21፥12 ዘሌ14፥9፤ ዘኍ8፥7፤1ቆሮ11፥5
21፥13 መዝ45፥10
21፥14 ዘፍ34፥2
21፥15 ዘፍ4፥19፤ 29፥33
21፥16 1ዜና26፥10
21፥17 ዘፍ25፥31፤ 49፥3፤2ነገ2፥9፤ ኢሳ40፥2፤61፥7፤ ዘካ9፥12፤ሉቃ15፥12

[x]17 የዕብራይስጡ ቃል አንድን ነገር ወይም አንድን ሰው ሙሉ በሙሉ በማጥፋት ለእግዚአብሔር መስጠትን የሚያሳይ ነው።
[1]19 ወይም፣ *ለመከበብ ወረደ፤ የዛፎቹ ፍሬ ለሰው ጥቅም ይኖሉ*

20፥17 *ኬጢያዊውን ... ኢያቡሳዊውን፤* 7፥1 ይመ፤ እንዲሁም የዘፍ 10፥6፡15-18፤ 13፥7 ማብ ይመ።

20፥19 *ዛፎቹን ... አታጥፋ፤* ከጊዜ በኋላ የተነሡ ጦረኞች ይህን መልካም ሕግ ባለመከተላቸው፣ አብዛኛው የፖለስቲና ምድር በረሓ ሊሆን ችሎአል (በአሁኑ ጊዜ በዚህ ምድር ዛፍ የማይገኘው በአብዛኛው ከቅርብ ጊዜ ወዲህ በተፈጠረ ሁኔታ ነው)።

21፥5 *እንዲያገለግሉ፤* እግዚአብሔር በሚመለክበት ስፍራ ሕዝቡን ወክለው በእግዚአብሔር ፊት እንዲቆሙ ማለት ነው (10፥8፤ 18፥5 ይመ)። *እንዲባርኩ፤* ዘኍ 6፥22-27 ይመ።

21፥6 *እጃቸውን ይታጠቡ፤* ከበደል ንጹሕ መሆንን የሚያመለክት ምሳሌያዊ አደራረግ ነው (ቍ 7፤ ማቴ 27፥24 ይመ)።

21፥10 *ከጠላቶችህ ጋር ጦርነት ልትገጥም፤* እዚህ ላይ የተጠቀሱት በከነዓን ምድር ዙሪያ የሚኖሩ ጠላቶች ናቸው (20፥14-15 ይመ)፤ በቍ 11 ላይ የተጠቀሰችውን ዐይነት ሴት ተማርካ ትወሰዳለች እንጂ ፈጽሞ አትጠፋም።

21፥12 *ጠጕሯን ትላጭ፤* የቀድሞ ሕይወትዋን ትታ አዲስ ሕይወት መጀመሯን የሚያመለክት ወይም ደግሞ የሐዘን ምልክት (ቍ 13፤ ለምሳሌ ኤር 47፥5፤ ሚክ 1፥16 ይመ) ወይም የመዋረድ ምልክት (የኢሳ 7፥20 ማብ ይመ) ሊሆን ይችላል። ለመንጻት ሥርዐትም ጠጕር መላጨት የተለመደ ነበር (ዘሌ 14፥8፤ ዘኍ 8፥7 ይመ፤ ከ2ሳሙ 19፥24 ጋር ያነጻጽሩ)።

21፥14 *ውርደት ላይ ጥለሃታልና፤* ይህን ሐሳብ ለመግለጽ በዚህ ስፍራ ከተጠቀሰው ሌላ ዐሥራ ሁለት ጊዜ ጉብቶ የሚገኘው የዕብራይስጡ ቃል፣ ወንዶች ሴቶችን አስገድደው እንደሚደፍሩ የሚያመለክት ነው (22፥24፡29፤ ዘፍ 34፥2፤ መሳ 19፥24፤ 20፥5፤ 2ሳሙ 13፥12፡14፡ 22፡32፤ ሰቆ 5፥11፤ ሕዝ 22፥10-11)።

21፥15 *ሁለት ሚስቶች፤* የዘፍ 4፥19፤25፥6 ማብ ይመ።

21፥16 *በአድልዎ፤* ውርስ ይሰጥ የነበረው በልደት ቅደም ተከተል መሠረት እንጂ፣ በወላጆች አድልዎ አይደለም፤ ሆኖም ይህ ሕግ በመለኮት ፈቃድ አንዳንድ ጊዜ ተጥሶ ይገኛል (ለምሳሌ ያዕቆብ ወይም ሰሎሞን)።

21፥17 *ሁለት እጅ ድርሻውን፤* በእስራኤል አገር የበኵር ልጅ ከውርሱ ሁለት እጁን የመውሰድ መብት አለው። ከእንዲህ ያለው ባሕል ጋር ተመሳሳይ የሆኑ ልማዶች በኑዚ፣ በጥንት ባቢሎናውያን ዘመን በነርሳ እንዲሁም በመካከለኛው የአሦራውያን ዘመን በአሦር ነበሩ። በጥንት ሕዝቦች ዘንድ ይህ ዐይነቱ ልማድ የሕዝቡ መታወቂያ ነበር። ከውርሱ ሁለት እጁን መውሰድ ማለት ደግሞ ሕጋዊ ተተኪ መሆን ማለት ነው። ስለዚህም ኤልሳዕ

ውቅ፤ ያ ልጅ የአባቱ ኀይል መጀመሪያ ነውና፤
የብኵርናና መብት የራሱ ነው::

የማይታዘዝ ልጅ

[18]አንድ ሰው፣ የአባቱን ወይም የእናቱን
ትእዛዝ የማይሰማ፣ ቢቀጡትም የማይታረም
እልከኛና ዐመፀኛ ልጅ ቢኖረው፣ [19]አባትና
እናቱ ይዘው በሚኖሩበት ከተማ በር ወዳሉት
አለቆች ያምጡት፤ [20]"ይህ ልጃችን እልከኛና
ዐመፀኛ ነው፤ አይታዘዘንም፤ አባካኝና ሰካራም
ነው" ብለው ለአለቆች ይንገሯቸው:: [21]ከዚያም
በኋላ የከተማዪቱ ሰዎች ሁሉ እስኪሞት
ድረስ በድንጋይ ይውገሩት፤ ክፉውንም ከመ
ካከልህ አስወግድ፤ እስራኤልም ሁሉ ይህን
ሰምቶ ይፈራል::

ልዩ ልዩ ሕጎች

[22]አንደ ሰው ለሞት የሚያበቃ በደል ፈጽሞ
ቢገደልና በድኑ በዕንጨት ላይ ቢሰቀል፤
[23]በድኑን በዕንጨት ላይ እንደ ተሰቀለ አታሳ
ድረው፤ ምክንያቱም በዕንጨት ላይ የተሰቀለ
በእግዚአብሔር (ያህዌ) ዘንድ የተረገመ ነውና፤
አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ርስት አድርጎ
የሚሰጥህን ምድር እንዳታረክስ፣ በዚያኑ ዕለት
ቅበረው::

22 የወንድምህ በሬ ወይም በግ ጠፍቶ
ሲባዝን ብታየው፣ ወደ እርሱ መልሰህ
አምጣለት እንጂ ዝም ብለህ አትለፈው፤ [2]ወን
ድምህ በአቅራቢያህ ባይኖር፣ ወይም የማን
መሆኑን የማታውቅ ከሆነ፣ ባለቤቱ ፈልጎት
እስኪመጣ ድረስ፣ ወደ ቤትህ ወስደህ ከአ
ንተ ዘንድ አቈየው፤ ከዚያም መልሰህ ስጠው::
[3]የወንድምህን አህያ ወይም ልብስ ወይም
የጠፋበትን ማናቸውንም ነገር ስታገኝ እንደዚሁ
አድርግ፤ በቸልታ አትለፈው::
[4]የወንድምህ አህያ ወይም በሬ መንገድ ላይ
ወድቆ ብታየው፣ በእግሩ እንዲቆምለት ርዳው
እንጂ ዐልፈኸው አትሂድ::
[5]ሴት የወንድ ልብስ አትልበስ፤ ወንድም
የሴት ልብስ አይልበስ፤ እንዲህ የሚያደርገውን

21፥18 ዘፍ31፥35፤ ምሳ1፥8፤30፥17፤ መዝ78፥8፤ኢሳ30፥1፤ ኤር5፥23፤ሶፎ3፥1፤ ኤፌ6፥1-3
21፥21 ዘሌ20፥9፤ ዘዳ13፥11፤19፥19፤1 ቆሮ5፥13
21፥22 ዘዳ22፥26፤ ማቴ26፥66፤ ማር14፥64፤ ሐሥ23፥29
21፥23 ዘሌ18፥25፤ ኢሱ8፥29፤10፥27፤ ዕዝ6፥11፤አስ2፥23፤ 7፥9፤8፥7፤9፥13:25፤ ኢሳ50፥11፤ ሕዝ39፥12፤ ዮሐ19፥31፤ገላ3፥13፤
22፥1 ዘፀ23፥4-5፤ ምሳ27፥10፤ዘካ7፥9
22፥4 ዘፀ23፥5፤ 1ቆሮ9፥9
22፥6 ዘሌ22፥28፤
22፥7 ዘሌ22፥28፤ ዘዳ5፥29
22፥8 ኢሱ2፥8፤ 1ሳሙ9፥25፤ 2ሳሙ11፥2
22፥9 ዘሌ19፥19
22፥10 2ቆሮ6፥14
22፥11 ዘሌ19፥19
22፥12 ዘኍ15፥37-41፤ ማቴ23፥5
2፥13 ዘዳ24፥1
22፥15 ዘፍ23፥10
22፥18 ዘፀ18፥21፤ ዘዳ1፥9-18

ሁሉ *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ይጸየፈ
ዋልና::
[6]በመንገድ ስታልፍ፣ አንዲት ወፍ ጫጩቶቿን
ወይም ዕንቁላሎቿን የታቀፈችበትን ጐጆ በዛፍ
ወይም በመሬት ላይ ብታገኝ፣ እናቲቱን ከነጫ
ጩቶቿ አትውሰድ፤ [7]ጫጩቶቿን መውሰድ ትች
ላለህ፤ እናቲቱን ግን መልካም እንዲሆንልህና
ዕድሜህም እንዲረዝም ልቀቃት፤
[8]አዲስ ቤት በምትሠራበት ጊዜ፣ ከጣራው
ላይ ሰው ወድቆ በቤትህ ላይ የደም በደል
እንዳታመጣ፣ በጣራው ዙሪያ መከታ አብጅለት::
[9]በወይን ተክል ቦታህ ውስጥ ሁለት ዐይነት
ዘር አትዝራ፤ ይህን ካደረግህ፣ የዘራኸው ሰብል
ብቻ ሳይሆን፣ የወይን ፍሬህም ይጠፋል::
[10]በሬና አህያ በአንድ ላይ ጠምደህ አትረስ::
[11]ሱፍና በፍታ አንድ ላይ ተፈትሎ የተሠራ
ልብስ አትልበስ::
[12]በምትለብሰው ልብስ ላይ በአራቱ ማእዘኖች
ዘርፍ አድርግ::

ጋብቻን በንጽሕና ስለ መጠበቅ

[13]አንድ ወንድ ሚስት አግብቶ አብሮአት
ከተኛ በኋላ ቢጠላት፣ [14]ስሟንም በማጥፋት፣
"ይህችን ሴት አገባኋት፤ ዳሩ ግን በደረስሁባት
ጊዜ ድንግልናዋን አላገኘሁም" ቢል፣ [15]የልጂቱ
አባትና እናት ድንግልናዋን የሚያረጋግጥ
ማስረጃ ይዘው በከተማዪቱ በር ወዳሉት አለቆች
ይምጡ:: [16]የልጂቱም አባት ለአለቆቹ እንዲህ
ይበል፤ "ልጄን ለዚህ ሰው ዳርሁለት፤ እርሱ
ግን ጠላት፤ [17]ስሟንም በማጥፋት፣ 'ልጅህን
ከነድንግልናዋ አላገኘኋትም' ብሎኛል፤ ነገር
ግን የልጂ ድንግልና ማረጋገጫ ይኸውላችሁ!"
ከዚያም ወላጆቿ የደሙን ሸማ በከተማዪቱ
አለቆች ፊት ይዘርጉት:: [18]ከዚያም በኋላ
አለቆቹ ሰውየውን ይዘው ይቅጡት፤ [19]ይህ ሰው
የአንዲት እስራኤላዊት ድንግል ስም አጥፍቶአልና
አንድ መቶ ሰቅል[ሠ] ብር ያስከፍሉት፤ ገንዘቡንም
ለልጂቱ አባት ይስጡት፤ ሴቲቱም ሚስቱ

[ሠ]19 ወደ አንድ ኪሎ ግራም ነው::

በኤልያስ ቦታ ተተካ (2ነገ 2፥9):: *የአባቱ ኀይል መጀመሪያ ነውና፤* የአንድ ሰው ዘር የመተካት ችሎታው የመጀመሪያ ውጤት ነው::

21፥18 *የአባቱን ወይም የእናቱን ትእዛዝ የማይሰማ … እልከኛና ዐመፀኛ፤* ከዐሥርቱ ትእዛዛት መካከል አምስተኛውን ትእዛዝ በግልጽ የሚጻረር እኵይ ተግባር ነው (5፥16፤ ዘፀ 20፥12 እና ማገብ ይመ)::

21፥21 *በድንጋይ ይውገሩት፤* 5፥16፤ 27፥16፤ ዘፀ 21፥15:17 ይመ:: *ክፉውንም ከመካከልህ አስወግድ፤* የ13፥5 ማብ ይመ::

21፥22 *ቢገደልና በድኑ በዕንጨት ላይ ቢሰቀል፤* በደል ፈጽሞ የተገኘው ሰው በመጀመሪያ ከተገደለ በኋላ፣ 'ዕንጨት ላይ ይሰቀላል' (ዘፍ 40፥19 ይመ)፤ ወይም ይህን ለመግለጽ የገባው የዕብራይስጡ ሐረግ በግልጽ እንደሚያስረዳው፣ "በሹል ምሰሶ ላይ ይሰካል" (የዘፍ 40፥19፤ የአስ 2፥23 ማብ ይመ)::

21፥23 *በድኑን በዕንጨት ላይ እንደተሰቀለ አታሳድረው፤* በድኑን ለረጅም ጊዜ እንዲታይ ማድረግ ለወንጀሉም ሆነ ለወንጀለኛው ከሚገባው በላይ ትኵረት እንዲሰጥ ያደርጋል:: *በእግዚአብሔር ዘንድ የተረገመ፤* እግዚአብሔር ነፍስ መግደልን በፍጹም ይቃወማል፤ በዕንጨት ላይ መሰቀል የእግዚአብሔርን ፍርድና በእርሱም መተውን ያመለክታል:: ክርስቶስ የኀጢአታችንን ሙሉ ቅጣት ተቀበለ፤ ስለዚህም በእኛ ምትክ "ርግማን ሆነ" (ገላ 3፥13)::

22፥1 *ዝም ብለህ አትለፈው፤* ቍ 3-4 ይመ:: በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የምናገኛቸው ሕግጋት የተሰጡት፣ እኵይ ባሕርይንና ተግባርን ለመቅጣት ብቻ ሳይሆን፣ አንድ ሰው ለሌላው ሰውና ንብረት ጥንቃቄ እንዲያደርግ ጭምር ነው:: በገጽ 273 ላይ "በኪዳኑ ውስጥ ለሚገኙ ዋና ዋና ማኅበራዊ ጕዳዮች የሚደረግ ጥንቃቄ" በሚል የተጻፈው ሠንጠረዥ ይመ::

22፥5፤ ይህ ሕግ የወጣው፣ ምናልባት በሃይማኖት ስምና ሽፋን የተቃራኒን ጾታ ልብስ በመልበስ የግብረ ሥጋ ፍላጎት ለማርካት የሚደረገውን ስውር ስሜት ወይም የግብረ ሰዶምን ተግባር ለመከላከል ነው:: እግዚአብሔር በወንድና በሴት መካከል እንዲኖር ያደረገውን ልዩነት እንደሌለ መቍጠር ተገቢ አይደለም (ዘሌ 18፥22፤ 20፥13 ይመ)::

22፥14 *ድንግልናዋን አላገኘሁም፤* ለድንግልናዋ ማስረጃ የሚሆን ደም የነካው ልብስ ወይም ጨርቅ ማለት ነው (ቍ 15:17:20 ይመ)::

22፥15 *በከተማዪቱ በር ወዳሉት አለቆች፤* 25፥7 ይመ፤ እንዲሁም የዘፍ 19፥1፤ የሩት 4፥1 ማብ ይመ::

22፥19 *አንድ መቶ ሰቅል ብር፤* ይህን ያህል ቅጣት መክፈል ከባድ ነው፤ ሆሴዕ ሚስቱን ጎሜርን ለ 'መግዛት' ካወጣው (ሆሴ 3፥2) ወይም ኤርምያስ በዓናቶት ያለውን እርሻ ለመግዛት ካወጣው ገንዘብ በብዙ ዕጥፍ ይበልጣል (ኤር 32፥9):: ይህም ለአንዲት ልጃገረድ ማጫ ከሚከፈለው አማካይ ገንዘብ በሁለት ዕጥፍ ከፍ ያለ ነው (የቍ 29 ማብ ይመ):: ይህ ከፍተኛ ቅጣትና ፍቺን የሚከለክለው ሕግ

ሆና ትኖራለች፤ በሕይወት ዘመኑ ሁሉ ሊፈታት
አይችልም::
20ሆኖም ክሱ እውነት ሆኖ ሴቲቱ ድንግል
ለመሆኗ ምንም ማረጋገጫ ማቅረብ ካልተቻለ፣
21ገና በአባቷ ቤት ሳለች በማመንዘር በእስራ
ኤል ውስጥ ወራዳ ተግባር ፈጽማለችና ወደ
አባቷ ቤት ደጃፍ ያምጧት፤ እዚያም የከተ
ማዋ ሰዎች እስክትሞት ድረስ በድንጋይ
ይውገሯት:: ክፉውን ከመካከልህ ማስወገድ
አለብህ::
22አንድ ሰው፣ ከሌላ ሰው ሚስት ጋር ተኝቶ
ቢገኝ፣ አብሮአት የተኛው ሰውና ሴቲቱ ሁለ
ቱም ይገደሉ፤ ክፉውን ከእስራኤል ማስወገድ
አለብህ::
23አንድ ሰው የታጨች ድንግል በከተማ
ውስጥ አግኝቶ ከእርሷ ጋር ቢተኛ፣ 24ልጃ
ገረዲቱ በከተማ ውስጥ እያለች አስጥሉኝ
ብላ ስላልጮኸች፣ ሰውየውም የሌላን ሰው
ሚስት አስገድዶ ስለ ደፈረ፣ ሁለቱንም
ወደ ከተማ ደጃፍ ወስዳችሁ እስኪሞቱ ድረስ
በድንጋይ ውገሯቸው:: ክፉውን ከመካከልህ
ማስወገድ አለብህ::
25ነገር ግን አንድ ሰው የታጨችውን ልጃ
ገረድ ከከተማ ውጭ አግኝቶ በማስገደድ ቢደ
ፍራት፣ ይህን ድርጊት የፈጸመው ሰው፣
ብቻ ይገደል:: 26በልጃገረዲቱ ላይ ግን ምንም
አታድርጉባት፤ ለሞት የሚያበቃ ኀጢአት
ምንም አልሠራችም፤ ይህ ዐይነቱ ጉዳይ፣ አደጋ
ጥሎ ባልንጀራውን ከሚገድል ሰው አድራ
ጎት ጋር የሚመሳሰል ነው:: 27ምክንያቱም
ሰውየው የታጨችውን ልጃገረድ ከከተማ
ውጭ ስላገኛትና ብትጮኽም እንኳ ለርዳታ
የደረሰላት ማንም ሰው ስላልነበር ነው::
28አንድ ሰው ያልታጨች ልጃገረድ አግኝቶ
በማስገደድ ቢደርስባትና ቢጋለጡ፣ 29ሰውየው
ለልጅቷ አባት አምሳ ሰቅልሠ ብር ይክፈል፤
ልጃገረዲቱን አስገድዶ ደፍሮአታልና እርሷን

ሠ29 ወደ 0.6 ኪሎ ግራም ነው::

22፥20 ዘዳ17፥4
22፥21 ዘፍ34፥7፤ 38፥24፤ዘሌ19፥29፤ ዘዳ23፥17-18፤ 1ቆሮ5፥13
22፥22 ዘፍ38፥24፤ ዘፀ21፥12፤ 2ሳሙ11፥4፤ ማቴ5፥27-28፤ ዮሐ8፥5፤1ቆሮ6፥9፤ ዕብ13፥4
22፥24 1ቆሮ5፥13
22፥27 ዘፍ39፥14
22፥28 ዘፀ20፥7፤ 34፥16

የወጣው፣ ባል ሚስቱን በሆነ ባልሆነው እንዳይከስና ድንገት ብድግ ብሎ እንዳይፈታ ለመከላከል ነው::

22፥21፡24 *ክፉውን ከመካከልህ ማስወገድ አለብህ፤* ቍ 22 ይመ፤ እንዲሁም የ13፥5 ማብ ይመ::

22፥22፤ ዘሌ 20፥10 ይመ::

22፥29 *አምሳ ሰቅል ብር፤* ምናልባት በአማካይ ለአንዲት ልጃገረድ የሚከፈለውን ማጫ ያህል ይሆናል፤ ሆኖም እንደየሰው ዐቅም ሊለያይ ይችላል (የዘፀ 22፥16 ማብ ይመ)::

22፥30 *የአባቱን ሚስት፤* ከእናቱ ሌላ አባቱ ያገባትን ሴት ለማለት ነው (27፥20 ይመ):: *የአባቱን መኝታ አያርክስ፤* ቃል በቃል

በኪዳኑ ውስጥ ለሚገኙ ዋና ዋና ማኅበራዊ ጉዳዮች የሚደረግ ጥንቃቄ

1. **ሰብእና**
የእያንዳንዱ ሰው ሰብእና መጠበቅ አለበት (ዘፀ 20፥13፤ 21፥16-21፡26-31፤ ዘሌ 19፥14፤ ዘዳ 5፥17፤ 24፥7፤ 27፥18)::

2. **የሐሰት ውንጀላ**
እያንዳንዱ ሰው ከስድብና ከሐሰት ውንጀላ የተጠበቀ ነው (ዘፀ 20፥16፤ 23፥1-3፤ ዘሌ 19፥16፤ ዘዳ 5፥20፤ 19፥15-21)::

3. **ሴቶች**
ሴት በኅብረተሰቡ ውስጥ በጥገኝነት ስፍራ ብትገኝም ምንም ዓይነት በደል ሊደርስባት አይገባም (ዘፀ 21፥7-11፡ 20፡26-32፤ 22፥16-17፤ ዘዳ 21፥10-14፤ 22፥13-30፤ 24፥1-5):: ከጥፋቱ መጠን በላይ መቀጣት

4. **ቅጣት**
ጥፋተኛው (ዘዳ 25፥1-5) የለበትም::

5. **ክብር**
የእያንዳንዱን እስራኤላዊ የእግዚአብሔር ነጻ ሰውና አገልጋይ የመሆን ክብርና መብት አለው፤ ይህ መብት ይጠበቃል (ዘፀ 21፥2፡5-6፤ ዘሌ 25፤ ዘዳ 15፥12-18)::

6. **ውርስ**
የእያንዳንዱ እስራኤላዊ በተስፋዪቱ ምድር ያለው ውርስ የተጠበቀ ነው (ዘሌ 25፤ ዘኍ 27፥5-7፤ 36፥1-9፤ ዘዳ 25፥5-10)::

7. **ንብረት**
የእያንዳንዱ እስራኤላዊ ንብረት የተጠበቀ ነው (ዘፀ 20፥15፤ 21፥33-36፤ 22፥1-5፤ 23፥4-5፤ ዘሌ 19፥35-36፤ ዘዳ 5፥19፤ 22፥1-4፤ 25፥13-15)::

8. **የሥራ ፍሬ/ዋጋ**
እያንዳንዱ የሥራውን ፍሬ የማግኘት መብት አለው (ዘሌ 19፥13፤ ዘዳ 24፥14፤ 25፥4፤)::

9. **የምድር ፍሬ**
እያንዳንዱ ሰው ምድር ያበቀለችውን/ያፈራችውን ፍሬ መካፈል ይችላል (ዘፀ 23፥10-11፤ ዘሌ 19፥9-10፤ 23፥22፣ 25፥3-55፤ ዘዳ 14፥28-29፤ 24፥19-21)::

10. **የሰንበት ዕረፍት**
እያንዳንዱ ሰው እስከ ዝቅተኛው አገልጋይ ድረስ ያለው ሳምንታዊውን የእግዚአብሔርን ሰንበት መካፈል/ማረፍ ይገባዋል (ዘፀ 23፥12፤ 28፥8-11፤ ዘዳ 5፥12-15)::

11. **ጋብቻ**
ጋብቻ በቅድስና መጠበቅ ይኖርበታል (ዘፀ 20፥14፤ ዘሌ 18፥6-23፤ 20፥10-21፤ ዘዳ 5፥18፤ 22፥13-30)::

12. **ብዝበዛ**
ማንም ሰው ዐቅም የሌለው፣ ድኻ ወይም ደካማ ቢሆን እንኳ መጨቈን ወይም መበዝበዝ የለበትም (ዘፀ 22፥21-27፤ ዘሌ 19፥14፡ 33-34፤ 25፥35-36፤ ዘዳ 23፥19፤ 24፥6፡12-15፡17፤ 27፥18)::

13. **ቅን ፍርድ**
ማንኛውም ሰው ወደ ፍርድ ችሎት የመቅረብና አቤቱታ የማቅረብ እንዲሁም ቅን ፍርድ የማግኘት መብት አለው (ዘፀ 23፥6፡8፤ ዘሌ 19፥15፤ ዘዳ 1፥17፤ 10፥17-18፤ 16፥18-20፤ 17፥8-13፤ 19፥15-21)::

13. **ቅን ፍርድ**
ማንኛውም ሰው ወደ ፍርድ ችሎት የመቅረብና አቤቱታ የማቅረብ እንዲሁም ቅን ፍርድ የማግኘት መብት አለው (ዘፀ 23፥6፡8፤ ዘሌ 19፥15፤ ዘዳ 1፥17፤ 10፥17-18፤ 16፥18-20፤ 17፥8-13፤ 19፥15-21)::

14. **ማኅበራዊ ሥርዓት**
እያንዳንዱ ሰው በኅብረተሰቡ ውስጥ እግዚአብሔር የሰጠው ስፍራ መከበር አለበት (ዘፀ 20፥12፤ 21፥15፡17፤ 22፥28፤ዘሌ 19፥3፡32፤ 20፥9፤ ዘዳ 5፥16፤17፥8-13፤ 21፥15-21፤ 27፥16)::

15. **ሕግ**
ማንኛውም ሰው፣ ንጉሥ እንኳ ቢሆን ከሕግ በላይ ሊሆን አይችልም (ዘዳ 17፥18-20)::

16. **እንስሳት**
ለእንስሳት ጥበቃና እንክብካቤ ማድረግ ከሁሉ ሰው ይጠበቃል (ዘፀ 23፥5፡11፤ ዘሌ 25፥7፤ ዘዳ 22፥4፡6-7፤ 25፥4)::

ማግባት አለበት፤ በሕይወት ዘመኑ ሁሉ ሊፈ
ታት አይችልም።
30አንድ ሰው የአባቱን ሚስት ማግባት
የለበትም፤ የአባቱንም መኝታ አያርክስ።

ከእግዚአብሔር ጉባኤ መለየት

23 ብልቱ የተቀጠቀጠ ወይም የተቈረጠ
ማናቸውም ሰው ወደ እግዚአብሔር
(ያህዌ) ጉባኤ አይግባ።
2ዲቃላም ይሁን የዲቃላው ዘር የሆነ ሁሉ፣
እስከ ዐሥር ትውልድ ድረስ እንኳን ቢሆን
ወደ እግዚአብሔር (ያህዌ) ጉባኤ አይግባ።
3አሞናዊም ሆነ ሞዓባዊ ወይም ማናቸውም
የእርሱ ዘር፣ እስከ ዐሥር ትውልድ እንኳ
ቢሆን ወደ እግዚአብሔር (ያህዌ) ጉባኤ አይ
ግባ። 4ምክንያቱም ከግብፅ ከወጣችሁ በኋላ
በጕዞ ላይ በነበራችሁበት ጊዜ እህል ውሃ
ይዘው አልተቀበሏችሁም፤ በመስጴጦምያ
በምትገኘው በፐቶር* ይኖር የነበረውን የቢ
ዖርን ልጅ በለዓምም አንተን እንዲረግም
በገንዘብ ገዙት። 5ይሁን እንጂ አምላክህ እግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በለዓምን አልሰማውም፤
አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ስለሚወድህ
ርግማኑን በረከት አደረገልህ። 6በሕይወት
ዘመንህ ሁሉ ሰላምን ለእነርሱ አትመኝ።
7ወንድምህ ስለ ሆነ ኤዶማዊውን አትጸየፈው፤
መጻተኛ ሆነህ በአገሩ ኖረሃልና ግብፃዊውን
አትጥላው። 8ለእነርሱ የተወለዱላቸው የሦስ
ተኛው ትውልድ ልጆች ወደ እግዚአብሔር
(ያህዌ) ጉባኤ መግባት ይችላሉ።

የጦር ሰፈር ንጽሕና አጠባበቅ

9ጠላትህን ለመውጋት ወጥተህ በሰፈርህ
ጊዜ፤ ከማናቸውም ርኵሰት ራስህን ጠብቅ።
10ከመካከላችሁ ሌሊት ዘር በማፍሰስ የረከሰ
ሰው ቢኖር ከሰፈር ወጥቶ እዚያው ይቈይ።
11እየመሸ ሲመጣ ግን ገላውን ይታጠብ፤ ፀሓይ
ስትጠልቅም ወደ ሰፈሩ ይመለስ።
12ለመጸዳጃ የሚሆንህን ቦታ ከሰፈር ውጭ
አዘጋጅ። 13ከትጥቅህም ጋር መቈፈሪያ ያዝ፤
በምትጸዳዳበት ጊዜ ዐፈር ቈፍረህ በዐይነ
ምድርህ ላይ መልስበት። 14አምላክህ እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ሊጠብቅህ ጠላቶችህንም በእጅህ

22፥30 ዘፍ29፥29፤ ዘሌ18፥8፤20፥9፤ 1ቆሮ5፥1
23፥1 ዘሌ21፥20
23፥3 ቍ4፤ ዘፍ19፥38፤ነህ13፥2
23፥4 ቍ3፤ ዘፍ24፥10፤ዘኍ23፥7፤ ዘዳ2፥28፤2ጴጥ2፥15
23፥5 ዘኍ24፥10፤ ዘዳ4፥37፤ ኢሱ24፥10፤ ምሳ26፥2
23፥6 ዘኍ24፥17፤ ዕዝ9፥12፤ ኢሳ15፥1፤25፥10፤ ኤር25፥21፤27፥3፤ 48፥1፤ሕዝ25፥8፤ ሶፎ2፥9፤ማቴ5፥43
23፥7 ዘፍ25፥26፡ 30፤ዘሌ19፥34
23፥9 ዘሌ15፥1-33
23፥10 ዘሌ15፥16
23፥11 ዘሌ15፥16፤ 1ሳሙ21፥5
23፥14 ዘፍ3፥8፤ ዘፀ3፥5
23፥15 2ሳሙ22፥3፤ 1ሳሙ30፥15፤ መዝ2፥12፤71፥1
23፥16 ዘፀ22፥21፤ 23፥6
23፥17 ዘፍ38፥21፤ 1ነገ14፥24፤15፥12፤ 22፥46፤2ነገ23፥7፤ ኢዮ36፥14
23፥18 ዘፍ19፥5፤ ዘሌ20፥13፤ ራእ22፥15
23፥19 ዘሌ25፥35-37፤ነህ5፥2-7
23፥20 ዘፍ31፥15፤ ዘዳ15፥3፡10
23፥21 ዘኍ6፥21፤ 30፥1-2፤መሳ11፥35፤ ኢዮ22፥27፤ መዝ15፥4፤61፥8፤ 65፥1፤76፥11፤ መክ5፥4-5፤ ኢሳ19፥21፤ማቴ5፥33፤ ሐሥ5፥3፤
23፥22 ሐሥ5፥4
23፥25 ማቴ 12፥1፤ ማር2፥23፤ሉቃ6፥1

አሳልፎ ሊሰጥህ በሰፈር ውስጥ ስለሚዘዋወር፣
በመካከልህ አንዳች ነውር አይቶ ከአንተ
እንዳይመለስ፣ ሰፈርህ የተቀደሰ ይሁን።

ልዩ ልዩ ሕጎች

15አንድ ባሪያ ከአሳዳሪው ኰብልሎ ወደ
አንተ ቢመጣ፣ ለአሳዳሪው አሳልፈህ አትስጠው።
16ደስ በሚያሰኘው ቦታና ራሱ በመረጠው
ከተማ በመካከልህ ይኑር፤ አንተም አታስ
ጨንቀው።
17ወንድ ወይም ሴት እስራኤላዊ የቤተ ጣዖት
አመንዝራ አይሁን። 18ለዝሙት አዳሪ ሴት
ወይም ለወንደቃ* የተከፈለውን ዋጋ ለማና
ቸውም ስእለት አድርገህ ለመስጠት ወደ
አምላክህ ወደ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ቤት
አታምጣ፤ አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ሁለቱንም ይጸየፋቸዋልና።
19የገንዘብ፣ የእህል ወይም የማንኛውንም
ነገር ወለድ ለማግኘት ለወንድምህ በወለድ
አታበድር። 20ባዕድ ለሆነ ሰው ወለድ ማበደር
ትችላለህ፤ ነገር ግን ልትወርሳት በምትገ
ባባት ምድር እጅህ በሚነካው በማናቸውም
ነገር አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) እንዲባ
ርክህ ለእስራኤላዊ ወንድምህ በወለድ አታ
በድረው።
21ለአምላክህ ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ስእለት
ከተሳልህ፣ አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) አጥ
ብቆ ከአንተ ይሻዋልና፣ ኀጢአት እንዳይሆ
ንብህ ለመክፈል አትዘግይ። 22ሳትሳል ብትቀር
ግን በደለኛ አትሆንም። 23በአንደበትህ የተናገ
ርኸውን ሁሉ ለመፈጸም ጠንቃቃ ሁን፤ ለአምላ
ክህ ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በገዛ አንደበትህ
ፈቅደህ ስእለት ተስለሃልና።
24ወደ ባልንጀራህ የወይን ተክል ቦታ በም
ትገባበት ጊዜ፣ ያሰኘህን ያህል መብላት ትች
ላለህ፤ ነገር ግን አንዳችም በዕቃህ አትያዝ።
25ወደ ባልንጀራህ ዕርሻ በምትገባበት ጊዜ፣
እሸት መቅጠፍ ትችላለህ፤ በሰብሉ ላይ ግን
ማጭድ አታሳርፍበት።

*4 ይኸውም ሰሜን ምዕራብ መስጴጦምያ ነው።
*18 ዕብራይስጡ፣ ውሻ ይላል።

ከተወሰደ፣ 'የአባቱን ልብስ ጫፍ አይግለጥ' ማለት ነው (የሩት 3፥9፤ የሕዝ 16፥8 ማብ ይመ)።

23፥1፤ ጃንደረባ ለሆኑ ሰዎች ከጊዜ በኋላ የተሰጠውን በረከት በኢሳ 56፥4-5፤ ሐሥ 8፥26-39 ላይ ይመ።

23፥2-3 *እስከ ዐሥር ትውልድ ድረስ፤* 'ዐሥር' ቍጥር ሙሉነትን ወይም ፍጻሜን የሚያመለክት ቃል በመሆኑ እስከ ዘላለም ማለት ሊሆን ይችላል። ከዚህ ሐረግ ጋር እቻ አገላለጽ ያለው ሐረግ በቍ 6 ላይ "በሕይወት ዘመንህ ሁሉ" ተብሎ ተጠቅሷል (ቃል በቃል ሲተረጐም "ዕድሜህን ሙሉ ለዘላለም" ማለት ነው)።

23፥3፤ ሞዓባውያን ወደ እግዚአብሔር ሕዝብ ጉባኤ እንዳይገቡ የተከለከሉ ቢሆንም፣ ሩት ግን ልዩ ዕድል አግኝታለች (በሩት መጽሐፍ መግቢያ ላይ "መሪ ሐሳብና ሥነ መለኮታዊ ይዘት"የሚለውን ይመ)።

23፥4 *የቢዖር ልጅ በለዓም፤* ዘኍ 22፥4-24፥25 ይመ።

23፥6 *ሰላምን ለእነርሱ አትመኝ፤* ነቢያት በሞዓብ፣ በአሞንና በኤዶም ላይ የተናገሩትን የፍርድ ቃል ይመ (ኢሳ 15፥16፤ ኤር 48፥1-49፥6፤ ሕዝ 25፥1-11፤ አሞ 1፥13-2፥3፤ ሶፎ 2፥8-11 ይመ)።

23፥7 *ወንድምህ ስለ ሆነ ኤዶማዊውን፤* ኤዶም (ዔሳው) ከወንድሙ ከያዕቆብ (ከእስራኤል) ጋር በነበረው ጠብ ምክንያት ብዙ ጊዜ ተዘግቦአል፤ (አሞ 1፥11፤ አብ 10 ይመ፤ እንዲሁም የዘፍ 25፥22፡26 ማብ ይመ)።

23፥9-14፤ የእስራኤልን ጦር ሰፈር በንጽሕና ስለ መጠበቅ የተሰጠ መመሪያ ነው። በአጠቃላይ ሕዝቡን በተመለከተ የተሰጠውን ተመሳሳይ መመሪያ በዘሌ 15 ላይ ይመ።

23፥15 *አንድ ባሪያ ከአሳዳሪው ኰብልሎ ወደ አንተ ቢመጣ፤* አንድ ከሌላ አገር የመጣ ባሪያ በእስራኤል አገር ነጻ ሆኖ ለመኖር ከፈለገ ማለት ነው (ቍ 16 ይመ)፤ ከ24፥7 ጋር ያነጻጽሩ።

23፥17-18፤ የዘፀ 34፥15፤ መሳ 2፥17 ማብ ይመ። ማብ ይመ።

23፥18 *ወንደቃ፤* ቃል በቃል ሲተረጐም "ውሻ" ማለት ሲሆን፣ ቃሉ አብዛኛውን ጊዜ ንጽሕና ከጐደለው ምግባር ወይም መንፈሳዊነት ጋር የተያያዘ ነው (ከ7፥6፤ 15፥26፤ ከፊል 3፥2 ጋር ያነጻጽሩ)።

23፥19 *ወለድ፤* የዘፀ 22፥25-27፤ የዘሌ 25፥36 ማብ ይመ።

23፥20 *ባዕድ ለሆነ ሰው በወለድ ማበደር ትችላለህ፤* አንድ የውጭ አገር ነጋዴ ወደ እስራኤል የሚመጣው ለራሱ ጥቅም ብሎ ስለሆነ ወለድ መክፈል አለበት።

23፥21-23፤ የዘኍ 30 ማብ ይመ፤ እንዲሁም መክ 5፥4-6 ይመ።

24 አንድ ሰው አንዲት ሴት ካገባ በኋላ፣
አሳፋሪ ነገር አግኝቶባት ባይደሰት
ባት፣ የፍቺ ወረቀት ጽፎ በመስጠት ከቤቱ
አስወጥቶ ይስደዳት:: 2ከቤቱ ከወጣች በኋላ
ሌላ ባል ብታገባ፣ 3ሁለተኛ ባሏም እንደዚሁ
ጠልቷት የፍቺ ወረቀት በመስጠት ከቤቱ
አስወጥቶ ቢሰዳት ወይም ቢሞት፣ 4ከዚያ በኋላ
የፈታት የመጀመሪያ ባሏ፣ የረከሰች በመሆኗ
እንደ ገና መልሶ ሊያገባት አይችልም፤ ይህ
በእግዚአብሔር (ያህዌ) ፊት አስጸያፊ ነው::
አምላክህ ስግዚስብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ርስት አድርጎ
በሚሰጥህ ምድር ላይ ኀጢአት አታምጣ::
5አዲስ ሚስት በቅርብ ጊዜ ያገባ ሰው፣
ለጦርነት አይሂድ፤ ወይም ሌላ *ሥራ* እንዲ
ሠራ አይገደድ:: ለአንድ ዓመት ነጻ ሆኖ እቤቱ
ይቈይ፤ ያገባትን ሚስቱን ደስ ያሰኛት::
6ወፍጮና *መጁን* ወይም *መጁንም* እንኳ
ቢሆን፣ የብድር *መያዣ* አድርገህ አትውሰድ፤
የሰውን ነፍስ *መያዣ* አድርጎ መውሰድ ይሆ
ናልና::
7አንድ ሰው ከእስራኤላውያን ወንድሞቹ
አንዱን *ፈንግሎ* በመውሰድ ባሪያ ሲያደርገው
ወይም ሲሸጠው ቢገኝ፣ ፈንጋዩ ይሙት::
ክፉውን ከመካከልህ አስወግድ::
8የለምጽ ደዌን* በተመለከተ ሌዋውያን
ካህናት የሚሰጡህን መመሪያ በትክክል ለመፈ
ጸም ጥንቃቄ አድርግ:: እኔ ለእነርሱ የሰጠ
ሁትን ትእዛዝ በጥንቃቄ ተከተል:: 9ከግብፅ
ከወጣችሁ ኋላ በመንገድ ላይ ሳላችሁ
አምላክህ ስግዚስብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በማርያም
ላይ ያደረገባትን አስታውሱ::
10ማናቸውንም ነገር ለባልንጀራህ ስታበድር
መያዣ አድርጎ የሚሰጥህን ለመቀበል ወደ
ቤቱ አትግባ:: 11አንተ ከውጭ ሆነህ ጠብቅ፤
ያበደርኸውም ሰው *መያዣውን* ከቤት ያም
ጣልህ:: 12ሰውየው ድኻ ከሆነ፣ *መያዣውን*
ከአንተ ዘንድ አታሳድርበት:: 13*መደረቢያውን*
ለብሶት እንዲያድር ፀሓይ ሳትጠልቅ መልስለት::
ከዚያም ያመሰግንሃል፤ *አምላክህ* ስግዚስብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ፊትም የጽድቅ *ሥራ* ሆኖ ይቈጠር
ልሃል::
14ድኻና ችግረኛ የሆነውን የምንዳ ሠራተኛ
እስራኤላዊ ወንድምህም ሆነ፣ ከከተሞችህ
ባንዲቱ የሚኖረውን መጻተኛ አትበዝብዘው፤

24፥1 ቍ3፤
ዘዳ22፥13፤2ነገ17፥6፤
ኢሳ50፥1፤ኤር3፥8፤
ሚል2፥16፤
ማቴ1፥19፤5፥31፤
19፥7-9፤ማር10፥4-5
24፥4 ኤር 3፥1
24፥5 ዘዳ20፥7
24፥6 ዘፀ22፥22
24፥7 ዘፀ21፥16፤
1ቆሮ5፥13
24፥8 ዘሌ13፥1-46፤
14፥2፤ዘዳ17፥9
24፥9 ዘኍ12፥10
24፥10 ዘፀ22፥25-27
24፥13 ዘፀ22፥26-
27፤ዘዳ6፥25፤
መዝ106፥31፤ዳን4፥27
24፥14 ዘሌ19፥13፤
25፥35-43፤
ዘዳ15፥12-18፤ኢዮ24፥4፤
ምሳ14፥31፤19፥17፤
አሞ4፥1፤1ጢሞ5፥18
24፥15 ዘፀ22፥23፤
ዘሌ19፥13፤25፥35፤
ኢዩ12፥19፤
ማቴ20፥8፤ያዕ5፥4
24፥16 ዘኍ26፥11፤
ኤር31፥29-30
24፥17 ዘፀ22፥21-
22፤23፥2፤ዘዳ10፥18፤
ኢዮ6፥27፤24፥9፤
29፥12፤መዝ10፥18፤
82፥3፤ምሳ23፥10፤
ሕዝ22፥7፤
24፥18 ዘዳ15፥15
24፥19 ቍ20፤
ዘሌ19፥9፤ዘዳ10፥19፤
14፥29፤27፥19፤
ምሳ19፥17፤28፥27፤
መክ11፥1፤
ሕዝ47፥22፤
ዘካ7፥10፤ሚል3፥5
24፥20 ዘሌ19፥10
24፥22 ቍ18
25፥1 ዘፀ21፥6፤
23፥7፤ዘዳ1፥16-17፤
17፥8-13፤19፥17፤
1ነገ8፥32፤ሐሥ23፥3
25፥2 ምሳ10፥13፤
19፥29፤ሉቃ12፥47-48
25፥3 ኤር20፥2፤
ማቴ27፥26፤
ዮሐ19፥1፤2ቆሮ11፥24
25፥4 ዘኍ22፥29፤
1ቆሮ9፥9፤1ጢሞ5፥18
25፥5 ሩት4፥10፡

15የሠራበትን ሒሣብ በዕለቱ፣ ፀሓይ ሳትጠልቅ
ክፈለው፤ ድኻ በመሆኑ በጕጕት ይጠባበቀ
ዋልና:: ያለበለዚያ ወደ *እግዚአብሔር* (ያህዌ)
ይጮኽና ኀጢአት ይሆንብሃል::
16አባቶች ስለ ልጆቻቸው፣ ልጆችም ስለ
አባቶቻቸው አይገደሉ፤ እያንዳንዱ በራሱ ኀጢአት
ይገደል::
17ለመጻተኛው ወይም አባት ለሌለው ልጅ
ፍትሕ አትንፈገው፤ የመበለቲቱንም መደረቢያ
መያዣ አታድርግ:: 18አንተም በግብፅ ባሪያ
እንደ ነበርህና *አምላክህ* ስግዚስብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ከዚያ እንደ ተቤዠህ አስታውስ፤ ይህን እን
ድታደርግ ያዘዝሁህ ለዚህ ነው::
19የዕርሻህን ሰብል በምታጭድበት ጊዜ፣
ተረስቶ የቀረ ነዶ ቢኖር፣ ያን ለመውሰድ
ተመልሰህ አትሂድ:: *አምላክህ* ስግዚስብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) በእጅህ *ሥራ* ሁሉ እንዲባርክህ ነዶውን
ለመጻተኛው፣ አባት ለሌለውና ለመበለቲቱ
ተወው:: 20የወይራ ዛፍህን ፍሬ በምታራግፍበት
ጊዜ በየቅርንጫፉ ላይ የቀረውን ለመቃረም
ተመልሰህ አትሂድ፤ ለመጻተኛው፣ አባት ለሌለ
ውና ለመበለቲቱ ተወው:: 21የወይን ተክልህን
ፍሬ ስትሰበስብ ቃርሚያውን ለመሰብሰብ
አትመለስበት፤ የቀረውን ለመጻተኛው፣ አባት
ለሌለውና ለመበለቲቱ ተወው:: 22በግብፅ
ባሪያ እንደ ነበርህ አስታውስ፤ ይህን እንድታደርግ
ያዘዝሁህ ለዚህ ነው::

25 በሰዎች መካከል ጠብ ቢነሣና ወደ
ፍርድ አደባባይ ቢሄዱ፣ ዳኞች ተበዳ
ይን ነጻ፣ በዳይን ግን ጥፋተኛ በማድረግ የፍርድ
ውሳኔ ይስጡ:: 2በደለኛው ሰው መገረፍ የሚ
ገባው ሆኖ ከተገኘ፣ ዳኛው መሬት ላይ ያጋድ
መው፤ ለጥፋቱ ተመጣጣኝ የሆነ ግርፋት እርሱ
ባለበት ይገረፍ:: 3ሆኖም ግርፋቱ ከአርባ የሚ
በልጥ አይሁን፤ ከዚህ ካለፈ ግን፣ ወንድምህ
በፊትህ የተዋረደ ይሆናል::
4እህል እያበራየ ያለውን በሬ አፉን አትሰር::
5ወንድማማቾች በአንድነት ቢኖሩና ከእነርሱ
አንዱ ወንድ ልጅ ሳይወልድ ቢሞት፣ የሚቹ
ሚስት ከቤተ ሰቡ ውጭ ባል ማግባት የለባ
ትም:: የባሏ ወንድም ይውሰዳትና ያግባት፤ የዋ
ርሳነት ግዴታውንም ይፈጽምላት:: 6በመጀመሪያ

*8 ዕብራይስጡ ለምጽን ብቻ ሳይሆን ቆዳን የሚያጠቁትን ማናቸውንም ዐይነት በሽታዎች ያመለክታል::

24፥1-4፤ በሙሴ መጻሕፍት ውስጥ ፍች የተፈቀደ ሲሆን፣ ፍች ደረጃ የደረሱ ሰዎች ነገራቸውን እንዴት መጨረስ እንዳለባቸውም መመሪያ ተሰጥቶአል (ዘሌ 21፥7፡14፤ 22፥13፤ ዘኍ 30፥9 ይመ):: ኢየሱስ በተራራው ስብከቱ በ24፥1 ላይ የተሰጠውን ሕግ ገደባዊ ይዘት እንዲኖረው ከማድረጉም በላይ (ማቴ 5፥31-32) ዋናውን የሥነ ፍጥረት ሕግ ጠቅሶአል (ማቴ 19፥3-9)::

24፥5 *ደስ ያሰኛት፤* በጋብቻ ውስጥ ላለው ደስታ ከፍተኛ ግምት ተሰጥቶታል::

24፥6 *ወፍጮና መጁን፤* ለዱቄትና ለዕለት ጕርስ የሚሆነውን እህል ለመፍጨት ያገለግላል (የመሳ 9፥53 ማብ ይመ)::

24፥7 *ባሪያ ሲያደርገው፤* ከ23፥15 ጋር ያነጻጽሩ:: *ክፉውን ከመካከልህ ማስወገድ፤* የ13፥5 ማብ ይመ::

24፥8 *የለምጽ ደዌን፤* የዘሌ 13፥2 ማብ ይመ::

24፥9፡18፡22 *አስታውስ፤* የ4፥10 ማብ ይመ::

24፥10-13፤ የዘፀ 22፥26-27 ማብ ይመ::

24፥16 *እያንዳንዱ በራሱ ኀጢአት ይገደል፤* ሕዝ 18፥4 እና ማብ ይመ::

24፥17-18፤ እስራኤላውያን በመከራ ውስጥ በነበሩ ጊዜ እግዚአብሔር ረድቶአቸዋል:: በመሆኑም የሌሎችን መከራ ለእነርሱ መጠቀሚያ ሊያደርጉ አይገባም::

24፥19-21፤ የዘሌ 19፥9-10 ማብ ይመ::

25፥3 *ሆኖም ግርፋቱ ከአርባ የሚበልጥ አይሁን፤* ወንጀለኛው በግርፋት ሲቀጣ ከልክ በላይ ከሆነ ከፈጸመው በደል ይበልጥ የተዋረደ ሊያደርገው ስለሚችል፣ ግርፋቱ ኢሰብአዊ እንዳይሆን ያግዳል፤ በጳውሎስ ላይ የደረሰውን ግርፋት ከዚህ ጋር ያነጻጽሩ (2ቆሮ 11፥24)::

25፥4፤ ይህ ሕግ ለክርስቶስ አገልጋዮችም የተሰጠ እንደ ሆነ በ1ቆሮ 9፥9-10፤ 1ጢሞ 5፥17-18 ላይ ተጠቅሶአል:: *እህል እያበራየ፤* የዘፍ 50፥10፤ የሩት 1፥22 ማብ ይመ::

25፥5-6፤ እያንዳንዱ ቤተ ሰብ የትውልድ ሐረጉ ሳይጠፋ እንዲቀጥልና መሬትም በጥቂት ቤተ ሰቦች ቍጥጥር ሥር ብቻ እንዳይሆን መከላከል፣ የሙሴ ሕግ ዐይነተኛ ባሕርይ ነው (የዘፍ 38፥8 ማብ ይመ)::

የምትወልደውም ልጅ ስሙ ከእስራኤል ፈጽሞ
እንዳይጠፋ በሟች ወንድሙ ስም ይጠራ።
7ሆኖም ግን አንድ ሰው የወንድሙን
ሚስት ለማግባት ባይፈልግ፣ ሴትዮዋ በከተ
ማዋ በር ወዳሉት ሽማግሌዎች ሄዳ፣ "የባለቤቴ
ወንድም የወንድሙን ስም በእስራኤል ለማ
ስጠራት አልፈለገም፤ የዋርሳነት ግዴታውንም
አልፈጸመልኝም" ትበላቸው። 8ከዚያም የከተማው
ሽማግሌዎች ያን ሰው ጠርተው ያነጋግሩት፤
እርሱም፣ "እርሷን ላገባት አልፈልግም" ብሎ
በሐሳቡ ቢጸና፣ 9የወንድሙም ሚስት በሽ
ማግሌዎች ፊት ወደ እርሱ ቀርባ፣ የአንድ
እግሩን ጫማ በማውለቅ በፊቱ ላይ ትትፋበትና
"የወንድሙን ቤት በማይሠራ ሰው ላይ እንዲህ
ያለው ድርጊት ይፈጸምበታል" ትበል። 10የዚያም
ሰው የዘር ሐረግ በእስራኤል ዘንድ፣ "ጫማው
የወለቀበት ቤት" ተብሎ ይታወቃል።
11ሁለት ሰዎች ቢደባደቡ፣ የአንደኛው ሚስት
ባሏን ከደብዳቢው እጅ ለማስጣል መጥታ፣
እጇን ዘርግታ ብልቱን ብትይዘው፣ 12እጇን
ቍረጠው፤ አትራራላት።
13በከረጢትህ ውስጥ ከባድና ቀላል የሆኑ
ሁለት የተለያዩ ሚዛኖች አይኑሩህ። 14በቤ
ትህም ውስጥ ትልቅና ትንሽ የሆኑ ሁለት
የተለያዩ መስፈሪያዎች አይኑሩህ። 15አምላክህ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሚሰጥህ ምድር ዕድሜህ
እንዲረዝም፣ ትክክለኛና የታመነ ሚዛንና መስ
ፈሪያ ይኑርህ። 16አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) እንዲህ ያሉትን ነገሮች የሚፈጽመው
ንና የሚያምታታውን ሁሉ ይጸየፋዋልና።
17ከግብፅ በወጣህ ጊዜ፣ አማሌቅ በመንገድ
በአንተ ላይ ያደረገብህን አስታውስ፤ 18ደክመህና
ዝለህ በነበርህበት ጊዜ፣ በጕዞ ላይ አግኝተ
ውህ፣ ከኋላ ያዘገሙ የነበሩትን ሁሉ ገደሉ፤
እግዚአብሔርንም (ኤሎሂም) አልፈሩም። 19አምላክህ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ርስት አድርጎ በሚሰጥህ
ምድር ዙሪያ ካሉት ጠላቶችህ ሁሉ ባሳረፈህ
ጊዜ፣ ከሰማይ በታች ያለውን የአማሌቅን
መታሰቢያ ደምስስ፤ ከቶ እንዳትረሳ!

ዐሥራትና በኵራት

26 አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ርስት
አድርጎ ወደሚሰጥህ ምድር ስትገባ፣
ስትወርሳትና ስትኖርባት፣ 2አምላክህ እግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ከሚሰጥህ ምድር ከምት
ሰበስበው ሰብል ሁሉ፣ በኵራት ወስደህ በቅር
ጫት ውስጥ አድርገው፤ ከዚያም አምላክህ እግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ለስሙ ማደሪያ እንዲሆን ወደ
ሚመርጠው ስፍራ ሂድ፤ 3በዚያም ወቅት ለሚያ
ገለግለው ካህን፣ "እግዚአብሔር (ያህዌ) ለእኛ
ሊሰጠን ለአባቶቻችን ወደ ማለላቸው ምድር
እንደ ገባሁ ዛሬ በአምላክህ በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ፊት እናገራለሁ" በለው። 4ካህኑም ቅርጫቱን
ከእጅህ ተቀብሎ፣ በአምላክህ በእግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) መሠዊያ ፊት ለፊት ያስቀምጠዋል። 5አን
ተም በአምላክህ በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ፊት
እንዲህ ብለህ ትናገራለህ፤ "አባቴ ዘላን ሶር
ያዊ ነበር፤ ከጥቂት ሰዎችም ጋር ወደ ግብፅ
ወረደ፤ በዚያም ተቀመጠ፤ ታላቅ፣ ኀያልና
ቍጥሩ የበዛ ሕዝብ ሆነ። 6ግብፃውያን ግን
ከባድ ሥራ በማሠራት አንገላቱን፤ አሠቃዩንም።
7ከዚያ በኋላ የአባቶቻችን አምላክ (ያህዌ) ወደ
ሆነው ወደ እግዚአብሔር (ኤሎሂም) ጮኽን፤ እግዚ
አብሔርም ጩኸታችንን ሰማ፤ ጕስቍልና
ችንን፣ ድካማችንንና የተፈጸመብንን ግፍ ተመ
ለከተ። 8ከዚህ የተነሣ እግዚአብሔር (ያህዌ) በብ
ርቱ እጅና በተዘረጋች ክንድ፣ በታላቅ ድንጋጤ፣
በታምራዊ ምልክትና በድንቅ ከግብፅ አወጣን።
9ወደዚህ ስፍራ አመጣን፤ ማርና ወተት የምታፈ
ስውን ይህችን ምድር ሰጠን፤ 10አሁንም
እግዚአብሔር (ያህዌ) ሆይ፤ "እነሆ፣ አንተ የሰጠ
ኸኝን የምድሪቱን በኵራት አምጥቻለሁ።"
ቅርጫቱንም በአምላክህ በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ፊት አስቀምጠው፤ በአምላክህ በእግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) ፊት ስገድ። 11ከዚያም አንተ፣ ሌዋዊውና
በመካከልህ የሚኖረው መጻተኛ፣ አምላክህ እግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ለአንተና ለቤትህ በሰጠው
በጎ ነገር ሁሉ ደስ ይበላችሁ።
12የዐሥራት ዓመት የሆነውን የሦስተኛውን
ዓመት ምርት አንድ ዐሥረኛ ለይተህ ካወጣህ
በኋላ በየከተሞችህ ውስጥ በልተው እንዲጠ
ግቡ፣ ለሌዋዊው፣ ለመጻተኛው፣ አባት ለሌለ
ውና ለመበለቲቱ ስጣቸው፣ 13ከዚያ በኋላ ለአም
ላክህ ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) እንዲህ በል፤ "በሰጠ
ኸኝ ትእዛዝ መሠረት የተቀደሰውን ክፍል
ከቤቴ አውጥቼ ለሌዋዊው፣ ለመጻተኛው፣
አባት ለሌለውና ለመበለቲቱ ሰጥቻለሁ። ከትእ
ዛዝህ አልወጣሁም፤ አንዱንም አልረሳሁም።
14በሐዘን ላይ ሳለሁ፣ ከተቀደሰው ክፍል ላይ
ምንም አልበላሁም፤ ባልነጻሁበትም ጊዜ ከዚሁ
ላይ ያነሣሁትም ሆነ ለሙታን ያቀረብሁት
ምንም ነገር የለም፤ አምላኬን እግዚአብሔርን

13፤ማቴ22፥24፤ ማር12፥19፤ ሉቃ20፥28
25፥6 ዘፍ38፥9፤ ሩት4፥5፡10
25፥7 ዘፍ23፥10፤ ሩት1፥15፤4፥1-2፡5-6
25፥9 ዘኊ12፥14፤ ኢሱ24፥22፤ሩት4፥7-8፡ 11፤ኢዮ17፥6፤ 30፥10፤ኢሳ50፥6
25፥12 ዘዳ7፥2
25፥13 ምሳ11፥1፤ 20፥23፤ሚክ6፥11
25፥15 ዘፀ20፥12
25፥16 ምሳ11፥1
25፥17 ዘፍ36፥12
25፥18 መዝ36፥1፤ ሮሜ3፥18
25፥19 ዘፍ36፥12፤ ዘፀ33፥14፤አስ9፥16፤ ዕብ3፥18-19
26፥2 ዘፀ20፥24፤ 22፥29፤ዘዳ12፥5
26፥5 ዘፍ12፥2፤ 20፥13፤25፥20፤ 34፥30፤43፥14
26፥6 ዘፀ1፥13፤ ዘኊ20፥15
26፥7 ዘፍ16፥11፤ 21፥17፤ዘፀ3፥9፤ 2ነገ13፥4፤14፥26፤ መዝ42፥9፤44፥24፤ 72፥14
26፥8 ዘኊ20፥16፤ ዘፀ3፥20፤ዘዳ4፥34፤ 34፥11-12
26፥9 ዘፀ3፥8
26፥10 ዘዳ8፥18
26፥11 ዘዳ12፥12፤ 16፥11
26፥12 ዘፍ14፥20፤ ዘኊ18፥24፤ ዘዳ14፥28-29፤ ዕብ7፥7፡9
26፥13 መዝ119፥141፡ 153፡176
26፥14 ዘሌ7፥20፤

25፥7 *አንድ ሰው የወንድሙን ሚስት ለማግባት ባይፈልግ፤* ቍ 8-10 ይመ፤ በዘፍ 38፥8-10፤ ሩት 4፥1-12 ላይ የተገለጸውንና ከዚህ ታሪክ ጋር የሚመሳሰለውን ያገናዝቡ። *በከተማዋ በር ወዳሉት ሽማግሌዎች፤* 22፥15 ይመ፤ እንዲሁም የዘፍ 19፥1፤ የሩት 4፥1 ማብ ይመ።

25፥11-12፤ ከዘፀ 21፥22-25 ጋር ያነጻጽሩ።

25፥13-16፤ የዘሌ 19፥35 ማብ ይመ።

25፥14 *መስፈሪያዎች፤* የመጠን መለኪያ ነው።

25፥17 *አስታውስ፤* የ4፥10 ማብ ይመ። *አማሌቅ፤* ዘፀ 17፥8-16፤ ዘኊ 14፥45 ይመ።

25፥18 *እግዚአብሔርንም አልፈሩም፤* የዘፍ 20፥11 ማብ ይመ።

25፥19 *ባሳረፈህ ጊዜ፤* የ3፥20 ማብ ይመ።

26፥1 *ርስት፤* የዘፀ 32፥13 ማብ ይመ።

26፥2 *በኵራት፤* እዚህ ላይ የተጠቀሰው መባ አንድ ጊዜ ብቻ የሚሰጥ ሲሆን፣ በየዓመቱ ከሚቀርበው በኵራት ጋር ግን አንድ ዐይነት አይደለም (18፥4 እና ማብ ይመ)። *አምላክህ እግዚአብሔር ለስሙ ማደሪያ እንዲሆን ወደሚመርጠው ስፍራ፤* የ12፥5 ማብ ይመ።

26፥5 *ዘላን ሶርያዊ፤* ከደቡብ ከነዓን ወደ ካራን፣ ከዚያም ወደ ነበረበት አገር (ዘፍ 27-35)፣ ኋላም ወደ ግብፅ ምድር (ዘፍ 46፥3-7 ይመ) በመመለስ የባዘነውን ያዕቆብን ያመለክታል። እርሱም ሁለት የሶርያ ሴቶችን አግብቶ ነበር (ዘፍ 28፥5፤ 29፥16፡28 ይመ)። *ከጥቂት ሰዎችም ጋር ... ታላቅ ... ሕዝብ ሆነ፤* ዘፀ 1፥5፤ 1፥7 እና ማብ ይመ።

26፥11 *ደስ ይበላችሁ፤* የ12፥12 ማብ ይመ።

26፥12፤ የ14፥22-29 ማብ ይመ።

(ያህዌ ኤሎሂም) ታዝዣለሁ፤ ያዘዝኸኝንም ሁሉ
ፈጽሜአለሁ:: 15ከቅዱስ ማደሪያህ ከሰማይ
ተመልከት፤ ሕዝብህን እስራኤልንና ለአባቶ
ቻችን በመሐላ ቃል በገባኸው መሠረት፣ ለእኛ
የሰጠኸንን ይህችን ማርና ወተት የምታፈ
ሰውን ምድር ባርክ::"

የእግዚአብሔርን ትእዛዞች ስለ መጠበቅ

16አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ይህን
ሥርዐትና ሕግ ትጠብቅ ዘንድ ዛሬ ያዝሃል፤
አንተም በፍጹም ልብህ፣ በፍጹምም ነፍስህ ትፈ
ጽመው ዘንድ ተጠንቀቅ:: 17እግዚአብሔር አምላክህ
(ኤሎሂም ያህዌ) እንደ ሆነ በመንገዱም እንደምትሄድ፣
ሥርዐቱን፣ ትእዛዙንና ሕጉን እንደምትጠብቅና
እንደምትታዘዘለት በዛሬዪቱ ዕለት ተናግረሃል።
18እግዚአብሔር (ያህዌ) በሰጠህ ተስፋ መሠረት
አንተ፣ ሕዝቡና ርስቱ መሆንህን፣ ትእዛዙንም
ሁሉ እንደምትጠብቅ በዛሬው ዕለት ተና
ግሮአል፤ 19ከፈጠራቸው ሕዝቦች ሁሉ በላይ
በምስጋና፣ በስም፣ በክብርም ከፍ እንደሚያ
ደርግህና በሰጠውም ተስፋ መሠረት ለአምላክህ
ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ቅዱስ ሕዝብ እንደም
ትሆን ተናግሮአል::

በጌባል ተራራ ላይ የቆመ መሠዊያ

27 ሙሴና የእስራኤል አለቆች ሕዝቡን
እንዲህ ብለው አዘዙ፤ "ዛሬ የማዛችሁን
እነዚህን ትእዛዞች ሁሉ ጠብቁ፤ 2አምላክህ
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ወደሚሰጥህ ምድር
ለመግባት ዮርዳኖስን በተሻገራችሁ ጊዜ፣
ጥቂት ትልልቅ ድንጋዮችን አቁምና በኖራ
ቅባቸው:: 3የአባቶችህ አምላክ እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) በሰጠህ ተስፋ መሠረት፣ ማርና
ወተት ወደምታፈሰው አምላክህ እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ወደሚሰጥህ ምድር ለመግባት
ዮርዳኖስን ስትሻገር፣ የዚህን ሕግ ቃላት ሁሉ
ጻፍባቸው:: 4ዮርዳኖስን እንደ ተሻገርህም፣
ዛሬ ባዘዝሁህ መሠረት እነዚህን ድንጋዮች በጌ
ባል ተራራ ላይ ትከላቸው፤ በኖራም ቅባቸው::
5እዚያም ለአምላክህ ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የድ
ንጋይ መሠዊያ ሥራ፤ በድንጋዮቹም ላይ
ማናቸውንም የብረት መሣሪያ አታሳርፍባቸው::
6የአምላክህን የእግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) መሠዊያ

ሆሴ9፥4
26፥15 ዘፀ39፥43፤ መዝ68፥5፤80፥14፤ 102፥19፤ኢሳ63፥15፤ ዘካ2፥13
26፥16 ዘዳ4፥29
26፥17 ዘፀ19፥8፤ መዝ48፥14
26፥18 ዘፀ6፥7፤ ዘዳ7፥6
26፥19 ዘዳ4፥7-8፤ 7፥6፤28፥1፡13፡44፤ 1ዜና14፥2፤ መዝ148፥14፤ ኢሳ40፥11፤62፥7፤ ሶፎ3፥20
27፥1 መዝ78፥7
27፥2 ዘፀ24፥4፤ ኢሱ4፥1፤8፥31፤ 24፥26፤1ሳሙ7፥12
27፥3 ዘፀ3፥8
27፥4 ዘዳ11፥29
27፥5 ዘፀ20፥24፡25
27፥7 ዘፀ32፥6፤ ዘዳ16፥11፤ኢሱ8፥31
27፥8 ኢሱ8፥32፤ ኢሳ8፥1፤30፥8፤ ዕን2፥2
27፥9 ዘዳ17፥9፤ 26፥18
27፥12 ዘፍ30፥18፤ ዘዳ11፥29፤ኢሱ8፥35
27፥13 ዘዳ11፥29
27፥15 ዘፀ20፥4፤ ዘኁ5፥22፤1ነገ11፥5፡ 7፤2ነገ23፥13፤ ኢሳ44፥19፤66፥3፤ 1ቆሮ14፥16
27፥16 ዘፍ31፥35፤ ዘፀ21፥12፤ዘዳ5፥16
27፥17 ዘዳ19፥14
27፥18 ዘሌ19፥14
27፥19 ዘፀ22፥21፤ 23፥2፤ዘዳ10፥18፤

ካልተጠረበ ድንጋይ ሥራ፤ በላዩም ለአምላክህ
ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የሚቃጠል መሥዋዕት
አቅርብበት:: 7በዚያም የኅብረት መሥዋዕት[ሖ]
ሠዋ፤ ብላም፣ በአምላክህ በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ፊት ደስ ይበልህ:: 8በድንጋዮቹ ላይ የዚህን ሕግ
ቃላት ሁሉ ግልጽ አድርገህ ጻፍባቸው::"

በጌባል ተራራ ላይ የተነገረ መርገም

9ሙሴና ሌዋውያን ካህናትም ለእስራኤል
ሁሉ እንዲህ አሉ፤ "እስራኤል ሆይ፤ ጸጥ ብለህ
አድምጥ! አንተ ዛሬ የአምላክህ የእግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ሕዝብ ሆነሃል፤ 10አምላክህን እግዚአ
ብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ታዘዝ፤ ዛሬ የምሰጥህን ትእዛዙ
ንና ሥርዑቱን ጠብቅ::"

11ሙሴ በዚያኑ ዕለት ሕዝቡን እንዲህ
ብሎ አዘዘ:-

12ዮርዳኖስን በተሻገራችሁ ጊዜ፣ ስምዖን፣
ሌዊ፣ ይሁዳ፣ ይሳኮር፣ የሴፍና ብንያም ሕዝቡን
ለመባረክ በገሪዛን ተራራ ላይ ይቁሙ:: 13ሮቤል፣
ጋድ፣ አሴር፣ ዛብሎን፣ ዳንና ንፍታሌምም በጌባል
ተራራ ላይ ለመርገም ይቁሙ::

14ሌዋውያን ድምፃቸውን ከፍ አድርገው
ለእስራኤል ሕዝብ ሁሉ እንዲህ ብለው ይናገሩ:-

15"የእጅ ጥበብ ባለ ሙያ የሠራውን፣ በእግ
ዚአብሔር (ያህዌ) ዘንድ አስጸያፊ የሆነውን
ምስል የሚቀርጽ ወይም ጣዖትን የሚያበጅ፣
በስውርም የሚያቆም ሰው የተረገመ ይሁን::"

ሕዝቡም ሁሉ፣ "አሜን!" ይበል::

16"አባቱን ወይም እናቱን የሚያቃልል
የተረገመ ይሁን::"

ሕዝቡም ሁሉ፣ "አሜን!" ይበል::

17"የባልንጀራውን የድንበር ድንጋይ ከቦታው
የሚያንቀሳቅስ የተረገመ ይሁን::"

ሕዝቡም ሁሉ፣ "አሜን!" ይበል::

18"ዐይነ ስውሩን በተሳሳተ መንገድ የሚመራ፣
የተረገመ ይሁን::"

ሕዝቡም ሁሉ፣ "አሜን!" ይበል::

19"በመጻተኛው፣ አባት በሌለውና በመበለቲቱ
ላይ ፍትሕ የሚያዛባ የተረገመ ይሁን::"

[ሖ]7 በትውፊት፣ የሰላም መሥዋዕት በመባል ይታወቃል::

26፥16 በፍጹም ልብህ፣ በፍጹም ነፍስህ፤ የ4፥29 ማብ ይመ::

26፥17፤ ቃሉ የኪዳን ወይም የውል ቃል ሲሆን፣ እስራኤል የገባችውን መሐላ የምታድስበትን ይኸውም የእስራኤል አምላክ እግዚአብሔር ብቻ መሆኑንና እስራኤልም የምትገዛው ለእርሱ ብቻ እንደሆነ የሚያመለክት ነው (የዘፀ 19፥8 ማብ ይመ)::

26፥18 ርስቱ መሆንህን፤ የዘፀ 19፥5 ማብ ይመ::

27፥2-8፤ በጥንት የመካከለኛው ምሥራቅ አገሮች፣ የመታሰቢያ ጽሑፍ የተጻፈበት ድንጋይ ማቆም የተለመደ ነበር::

27፥2፡4 በኖራ ቅባቸው፤ በድንጋዮቹ ላይ የተቀረጸው ጽሑፍ በግልጽ እንዲታይ ለማድረግ ነው (ቍ 8 ይመ)::

27፥3፡8 የዚህን ሕግ ቃላት ሁሉ፤ ሙሴ በድጋሚ የተናገራቸው ቃላት የሚገኙበት የኪዳኑ ሕግጋት ናቸው (የዘፀ 20፥1 ማብ ይመ)::

27፥5 የድንጋይ መሠዊያ ሥራ፤ ከመገናኛው ድንኳን መሠዊያ ጋር በቅርጽም ሆነ በአገልግሎት የተለየ ነው (የዘፀ 20፥25 ማብ ይመ)::

27፥9 አንተ ዛሬ የአምላክህ የእግዚአብሔር ሕዝብ ሆነሃል፤ የኪዳኑን ቃል ለመጠበቅ በድጋሚ ቃል መግባታቸውን የሚያመለክት አነጋገር ነው::

27፥12 ስምዖን ... በገሪዛን ተራራ ላይ ይቁሙ፤ ስድስቱም የያዕቆብ ዝርያዎች ሲሆኑ የተወለዱትም ከልያና ከራሔል ነው (ዘፍ 35፥23-24)፤ 11፥30 እና ማብ ይመ):: ለመባረክ፤ ከቍ 15-26 ባለው ክፍል ላይ አንድም የበረከት ቃል አልተጠቀሰም፤ ነገር ግን የተጠቀሰው 12 የርግማን ቃል ነው (28፥15-68 ይመ):: ይሁን እንጂ በ28፥1-14 ላይ የበረከት ቃል ከመዘርዘሩም በላይ በሚገባ ተብራርቶአል::

27፥15 ምስል የሚቀርጽ ወይም ጣዖትን የሚያበጅ፤ ከዐሥሩ ትእዛዛት መካከል አንደኛውንና ሁለተኛውን ሕግ የሚያፈርስ ማለት ነው (የዘፀ 20፥1 ማብ ይመ):: 4፥28፤ 5፥6-10፤ 31፥29፤ ኢሳ 40፥19-20፤ 41፥7፤ 44፥ 9-20፤ 45፥16፤ ኤር 10፥3-9፤ ሆሴ 8፥4-6፤ 13፥2 ይመ:: አሜን፤ ለማለት ያህል የሚባል ሳይሆን፣ ሕዝቡ ኪዳኑን ተቀብሎ ቢጠብቅ በረከት እንደሚያገኝ ባይጠብቅ ግን ርግማኑ እንደሚደርስበት ከልብ መስማማቱን የሚያረጋግጥበት ቃል ነው (ቍ16-26 ይመ)::

27፥16፤ 5፥16፤ ዘፀ 20፥12 እና ማብ ይመ::

27፥17፤ የ19፥14 ማብ ይመ::

27፥19፤ 24፥17-18 እና ማብ ይመ::

ሕዝቡም ሁሉ፣ “አሜን!” ይበል።
20“ከአባቱ ሚስት ጋር የሚተኛ የተረገመ
ይሁን፤ የአባቱን መኝታ ያረክሳልና።”
ሕዝቡም ሁሉ፣ “አሜን!” ይበል።
21“ከማናቸውም እንስሳ ጋር የግብረ ሥጋ
ግንኙነት የሚያደርግ የተረገመ ይሁን።
ሕዝቡም ሁሉ፣ “አሜን!” ይበል።
22“የአባቱ ወይም የእናቱ ልጅ ከሆነችው
እኅቱ ጋር የግብረ ሥጋ ግንኙነት የሚፈጽም
የተረገመ ይሁን።”
ሕዝቡም ሁሉ፣ “አሜን!” ይበል።
23“ከዐማቱ ጋር የግብረ ሥጋ ግንኙነት
የሚፈጽም የተረገመ ይሁን።”
ሕዝቡም ሁሉ፣ “አሜን!” ይበል።
24“ባልንጀራውን በድብቅ የሚገድል የተረገመ
ይሁን።”
ሕዝቡም ሁሉ፣ “አሜን!” ይበል።
25“ንጹሕን ሰው ለመግደል ጉቦ የሚቀበል
የተረገመ ይሁን።”
ሕዝቡም ሁሉ፣ “አሜን!” ይበል።
26“የዚህን ሕግ ቃሎች በመፈጸም የማይጸና
የተረገመ ይሁን።”
ሕዝቡም ሁሉ፣ “አሜን!” ይበል።

በመታዘዝ የሚገኝ በረከት

28 ለአምላክህ ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በፍ
ጹም ብትታዘዝና እኔ ዛሬ የምሰጥህን
ትእዛዙን ሁሉ በጥንቃቄ ብትከተል፣ አምላ
ክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በምድር ላይ ከሚኖሩ
አሕዛብ ሁሉ በላይ ከፍ ያደርግሃል። 2አምላክህን
እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ብትታዘዝ፣ እነዚህ
በረከቶች ሁሉ ያንተ ይሆናሉ፤ አይለዩህምም።
3በከተማ ትባረካለህ፣ በዕርሻህም ትባረካለህ።
4የማሕፀንህ ፍሬ፣ የምድርህ አዝመራ፣
የእንስሳትህ ግልገሎች፣ የከብትህ ጥጃ፣ የበግና
የፍየል ግልገሎችህም ይባረካሉ።
5እንቅብህና ቡሓቃህ ይባረካሉ።
6ስትገባ ትባረካለህ፤ ስትወጣም ትባረካለህ።
7እግዚአብሔር (ያህዌ) በአንተ ላይ የሚነሡ ጠላ
ቶችህን በፊትህ እንዲሸነፉ ያደርጋቸዋል፤
በአንድ አቅጣጫ ይመጡብሃል፤ በሰባት አቅ
ጣጫም ከአንተ ይሸሻሉ።
8እግዚአብሔር (ያህዌ) በጐተራህና እጅህ በነካው
ሁሉ በረከቱን ይልካል። አምላክህ እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) በሚሰጥህም ምድር ላይ ይባርክሃል።
9የአምላክህን የእግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ትእዛዞች

24፥19
27፥20 ዘፍ34፥5፤ ዘሌ18፥7
27፥21 ዘፀ22፥19
27፥22 ዘሌ18፥9
27፥23 ዘሌ20፥14
27፥24 ዘፍ4፥23፤ ዘፀ21፥12
27፥25 ዘፀ23፥7-8፤ ዘሌ19፥16
27፥26 ዘሌ26፥14፤ ዘዳ28፥15፤ መዝ119፥21፤ ኤር11፥3፡5፤ገላ3፥10
28፥1 ዘሌ26፥3፤ ዘኍ24፥7፤ዘዳ15፥5፤ 26፥19
28፥2 ኤር32፥24፤ ዘካ1፥6
28፥3 ዘፍ39፥5፤ መዝ144፥15
28፥4 ዘፍ49፥25፤ ዘዳ8፥18
28፥6 መዝ121፥8
28፥7 ዘሌ26፥8፡ 17፤2ዜና6፥34፤
28፥8 ዘዳ15፥4
28፥9 ዘፀ19፥6፤ ዘሌ26፥3
28፥10 ዘኍ6፥27፤ 1ነገ8፥43፤ኤር25፥29፤ ዳን9፥18
28፥11 ቍ4፤ ዘፍ30፥27፤ዘዳ30፥9
28፥12 ቍ44፤ ዘሌ25፥19፤26፥4፤ ዘዳ15፥3፡6፤ 1ነገ8፥35-36፤18፥1፤ ኢዮ38፥22፤ መዝ65፥11፤68፥10፤ 104፥13፤135፥7፤ ኢሳ5፥6፤30፥23፤ 32፥20፤61፥9፤65፥23፤ ኤር10፥13፤31፥12፤ 32፥38-41፤51፥16፤ ሕዝ34፥26፤ሚል3፥12
28፥13 ዘዳ26፥19፤ ኤር11፥6
28፥14 ዘዳ5፥32፤ ኢያ1፥7
28፥15 ዘዳ27፥26፤ 29፥27፤ኢያ23፥15፤ 1ነገ9፥6፤2ዜና7፥19፤ ኤር12፥5፤ዳን9፥11፤ ሚል2፥2
28፥16 ቍ3
28፥17 ቍ5
28፥18 ቍ4
28፥19 ቍ6
28፥20 ቍ8፡15፤ ዘፀ32፥22፤ዘሌ26፥16፤ ዘዳ4፥26፤መዝ39፥11፤ 76፥6፤80፥16፤

የምትጠብቅና በመንገዱ የምትሄድ ከሆነ፣
በመሐላ በሰጠህ ተስፋ መሠረት የተቀደሰ ሕዝቡ
አድርጎ ያቆምሃል፤ 10ከዚያም የምድር አሕዛብ
ሁሉ በእግዚአብሔር (ያህዌ) ስም መጠራትህን
ያያሉ፤ ይፈሩሃልም። 11እግዚአብሔርም (ያህዌ)
ሊሰጥህ ለአባቶችህ በማለላቸው ምድር በማሕፀንህ
ፍሬ፣ በእንስሳትህም ግልገል፣ በምድርህም ሰብል
የተትረፈረፈ ብልጽግና ይሰጥሃል።
12እግዚአብሔር (ያህዌ) ለምድርህ በወቅቱ
ዝናብን ለማስጠትና የእጅህን ሥራ ሁሉ ለመባረክ፣
መልካሙን መዝገብ ሰማዩን ይከፍትልሃል፤
አንተም ለብዙ አሕዛብ ታበድራለህ እንጂ
ከአንዳቸውም አትበደርም። 13እግዚአብሔርም
(ያህዌ) ራስ እንጂ ጅራት አያደርግህም። ዛሬ
የምሰጥህን የአምላክህን የእግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም)
ትእዛዝ በጥንቃቄ ብትጠብቅ መቼውንም
ቢሆን እላይ እንጂ ፈጽሞ እታች አትሆንም።
14ሌሎችን አማልክት በመከተል እነርሱን
በማገልገል ዛሬ ከምሰጥህ ትእዛዞች ቀኝም
ግራም አትበል።

አለመታዘዝ የሚያስከትላቸው ርግማኖች

15ነገር ግን ለአምላክህ ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ባትታዘዝ በዛሬዋ ዕለት የምሰጥህን ትእዛዙንና
ሥርዐቱን ሁሉ በጥንቃቄ ባትከተላቸው፣ እነዚህ
ርግማኖች ሁሉ ይደርሱብሃል፤ ያጥለቀልቁሃልም፦
16በከተማ ትረገማለህ፤ በዕርሻም ትረገማለህ።
17እንቅብህና ቡሓቃህ የተረገሙ ይሆናሉ።
18የማሕፀንህ ፍሬ፣ የዕርሻህ ሰብል፣ የመንጋህ
ጥጆች፣ የበግና የፍየል ግልገሎችህ ይረገማሉ።
19ስትገባ ትረገማለህ፤ ስትወጣም ትረገማለህ።
20እርሱን[T] በመተው ክፉ ድርጊት ከመፈ
ጸምህ የተነሣ፣ እስክትደመሰስ ፈጥነህም እስክ
ትጠፋ ድረስ እጅህ በነካው ሁሉ ላይ እግዚ
አብሔር (ያህዌ) ርግማንን፣ መደናገርንና ተግሣጽን
ይሰድብሃል። 21እግዚአብሔር (ያህዌ) ልትወርሳት
ከምትገባበት ምድር ላይ እስኪያጠፋህ ድረስም፣
በደዌ ይቀሥፍሃል። 22እግዚአብሔር (ያህዌ)
እስክትጠፋ ድረስ በሚቀሥፍ ደዌ፣ ትኩሳትና
ዕባጭ፣ ኀይለኛ ሙቀትና ድርቅ፣ ዋግና አረ
ማሞ ይመታሃል። 23ከራስህ በላይ ያለው ሰማይ
ናስ፣ ከእግርህ በታች ያለው ምድርም ብረት

54፥9፤66፥15፤ ኤር42፥18፤ሕዝ5፥25፤ ሚል2፥2፤3፥9፤4፥6
28፥21 ዘሌ2625፤ ዘኍ14፥12፤ኤር24፥10፤28፥26 ዘፍ40፥19፤ መዝ79፥2፤ኢሳ18፥6፤ ኤር7፥33፤12፥9፤ 15፥2፤16፥4፤19፥7፤34፥20 አሞ4፥10 28፥22 ቍ48፤ ዘሌ26፥16፡25፤ ዘዳ4፥26፤32፥24፤ 2ነገ8፥1፤ኢዮ12፥15፤ መዝ105፥16፤ ኤር2፥17፤14፥1፤ አሞ4፥9፤ ሐጌ1፥11፤ሚል3፥9 28፥23 ዘሌ26፥19

27፥20፤ ከ22፥30 ጋር ያነጻጽሩ፤ ዘሌ 18፥8 ይመ።
27፥21፤ ዘፀ 22፥19 እና ማብ ይመ፤ እንዲሁም ዘሌ 18፥23፤ 20፥15-16 ይመ።
27፥22፤ ዘሌ 18፥9 ይመ።
27፥23፤ ዘሌ 18፥8 ይመ።
27፥24-25፤ 5፥17፤ ዘፀ 20፥13፤ 21፥12፤ ዘሌ 24፥17፡21 ይመ።
27፥26፤ ማንም ሰው የእግዚአብሔርን ሕግ ሙሉ በሙሉ መጠበቅ ስለማይችል፣ ሰዎች ሁሉ ከርግማን በታች መሆናቸውን ለማረጋገጥ በገላ 3፥10 ላይ ተጠቅሶአል። *በመፈጸም፤* ከሕጉ ወገን ነኝ ብሎ በመናገር ከለላን ለማግኘት መሞከር በራሱ በቂ አይደለም፤ በሕጉ መሠረት መኖር አስፈላጊ ነው።
28፥1-14፤ እነዚህ በረከቶች በቍ 15-44 ላይ የተጠቀሱት ርግማኖች ተቃራኒ ናቸው (በተለይ ከቍ 3-6 ያለውን ከቍ 16-19 ጋር ያነጻጽሩ)።
28፥5፡17 *እንቅብህና ቡሓቃህ፤* በቤት ውስጥ ለእህል ማከማቻና ለምግብ ማዘጋጃ የሚያገለግሉ ናቸው።
28፥7፤ የዚህን ተቃራኒ በቍ 25 ላይ ይመ።
28፥12 *መልካሙን መዝገብ ሰማዩን፤* ሰማያት የዝናብ፣ የበረዶ፣ የበረዶ ድንጋይና የነፋስ መመንጫ መሆናቸውን በኢዮ 38፥22፤ መዝ 135፥7፤ ኤር 10፥13፤ 51፥16 ይመ። *ታበድራለህ፤* የዚህን ተቃራኒ በቍ 44፤ እንዲሁም በ15፥6 ማብ ላይ ይመ።
28፥13 *ራስ እንጂ ጭራ አያደርግህም፤* የዚህን ተቃራኒ በቍ 44 ላይ ይመ።
28፥23 *ሰማይ፣ ናስ ... ምድርም ብረት፤* ሰማይን በስቶ የሚወርድ፣ ምድርን ዘልቆ የሚገባ ዝናብ አይኖርም ለማለት ነው።

ይሆናል:: [24]እግዚአብሔር (ያህዌ) የምድርህን
ዝናብ ወደ ዐቧራነትና ወደ ትቢያነት ይለውጠ
ዋል፤ ይህም እስክትጠፋ ድረስ ከሰማይ
ይወርድብሃል::
[25]እግዚአብሔር (ያህዌ) በጠላቶችህ ፊት
እንድትሸነፍ ያደርግሃል፤ በአንድ አቅጣጫ
ትመጣባቸዋለህ፤ ነገር ግን በሰባት አቅጣጫ
ከፊታቸው ትሸሻለህ፤ ለምድር መንግሥታትም
ሁሉ መሸማቀቂያ ትሆናለህ:: [26]ሬሳህ የሰማይ
አሞሮችና የምድር አራዊት ሲሳይ ይሆናል፤
በማስፈራራትም የሚያባርራቸው አይኖርም::
[27]እግዚአብሔር (ያህዌ) በማትድንበት በግብፅ
ብጉንጅ፣ በእባጭ፣ በሚመግል ቍስልና በዕከክ
ያሠቃይሃል:: [28]እግዚአብሔር (ያህዌ) በእብደት
በዕውርነትና ግራ በማጋባት ያስጨንቅሃል::
[29]በእኩለ ቀን፣ በጨለማ እንዳለ ዕውር በዳበሳ
ትሄዳለህ:: የምታደርገው ሁሉ አይሳካልህም::
በየዕለቱ ትጨቈናለህ፤ ትመዘበራለህም፤ የሚታ
ደግህ አይኖርም::
[30]ሚስት ለማግባት ልጃገረድ ታጫለህ፤
ሌላው ግን ወስዶ ይደፍራታል:: ቤት ትሠ
ራለህ፣ ግን አትኖርበትም:: ወይን ትተክ
ላለህ፤ ፍሬውን ግን አትበላም:: [31]በሬህ ዐይ
ንህ እያየ ይታረዳል፤ ከሥጋውም አንዳች
አትቀምስም:: አህያህም በግድ ይወሰድብሃል፤
አይመለስልህም:: በጎችህ ለጠላቶችህ ይሰጣሉ፤
የሚያስጥላቸውም አይኖርም:: [32]ወንዶችና
ሴቶች ልጆችህ ለባዕድ ሕዝብ ይሰጣሉ፤ እጅህ
ንም ለማንሣት ዐቅም ታጣለህ፤ ከዛሬ ነገ
ይመጣሉ፤ በማለትም ዐይኖችህ ሁልጊዜ
እነርሱን በመጠባበቅ ይደክማሉ:: [33]የምድ
ርህንና የድካምህን ፍሬ ሁሉ የማታውቀው ሕዝብ
ይበላዋል፤ ዕድሜ ልክህን በጭካኔና በጭቈና
ከመኖር በቀር የሚተርፍህ ነገር አይኖርም::
[34]የምታየው ሁሉ ያሳብድሃል:: [35]እግዚአ
ብሔር (ያህዌ) ከእግርህ ጥፍር እስከ ራስህ ጠጕር
በሚዛመት፣ ሊድን በማይችልና በሚያሠቃይ
ቍስል ጕልበትህንና እግርህን ይመታሃል::
[36]እግዚአብሔር (ያህዌ) አንተንና በላይህ ያነ
ገሥኸውን ንጉሥ፣ አንተና አባቶችህ ወደ
ማታውቁት ሕዝብ ይወስዳችኋል፤ ከዚያም
ከዕንጨትና ከድንጋይ የተሠሩ ሌሎች አማ
ልክትን ታመልካለህ:: [37]እግዚአብሔር (ያህዌ)
እንድትገባ በሚያደርግበት ምድር ለአሕዛብ
ሁሉ መሸማቀቂያ፣ ማላገጫና መዘባበቻ ትሆ
ናለህ::
[38]በዕርሻ ላይ ብዙ ዘር ትዘራለህ፤ አንበጣ
ስለሚበላው የምትሰበስበው ጥቂት ይሆናል::
[39]ወይን ትተክላለህ፤ ትንከባከበዋለህ፤ ነገር

ኢሳ17፥13፤51፥20፤
28፥24 ዘሌ26፥19፤
ዘዳ11፥17፤1ነገ8፥35፤
17፥1፤ኢሳ5፥6፤
ኤር14፥1፤ሐጌ1፥10
28፥25 ቍ37፤
ዘሌ26፥17፤
1ሳሙ4፥10፤2ዜና29፥8፤
30፥7፤ መዝ78፥62፤
ኤር15፥4፤24፥9፤
26፥6፤29፥18፤44፥12፤
ሕዝ23፥46
28፥27 ዘጸ7፥15
28፥29 ዘፍ19፥11፤
ዘፀ10፥21፤መሳ3፥9፤
አስ4፥14፤2ነገ13፥5፤
ኢዮ5፥14፤12፥25፤
24፥13፤38፥15፤
ኢሳ59፥10፤
ኢሳ19፥20፤43፥11፤
ሆሴ13፥4፤አብ1፥21
28፥30 ኢዮ31፥10፤
ኢሳ65፥22፤ኤር12፥13፤
አሞ5፥11
28፥32 ቍ41
28፥33 ኤር5፥15-17፤
6፥6፤22፥17፤ሕዝ25፥4
28፥34 ቍ67
28፥35 ዘጸ7፥15፤
ኢዮ2፥7፤7፥5፤13፥28፤
30፥17፡30፤ኢሳ1፥6፤
ራእ16፥2
28፥36 ዘዳ4፥27፡28፤
1ሳሙ12፥25፤
2ነገ24፥14፤25፥7፡11፤
2ዜና33፥11፤36፥21፤
ዕዝ5፥12፤ኤር15፥14፤
16፥13፤27፥20፤39፥1-9፤
52፥28፤ሰቆ1፥3
28፥37 ቍ25፤
1ነገ9፥7፤2ዜና7፥20፤
ዕዝ9፥7፤መዝ22፥7፤
39፥8፤44፥13፡14፤
64፥8፤ኤር18፥16፤
19፥8፤24፥9፤25፥9፡
18፤29፥18፤42፥18፤
44፥8፤48፥27፤
ሰቆ2፥15፤
ሕዝ5፥15፤ሚክ6፥16
28፥38 ዘፀ10፥4፡15፤
ዘሌ26፥20፤
መዝ129፥7፤
ኢሳ5፥10፤ኤር12፥13፤
ሆሴ8፥7፤ሐጌ1፥6፡
9፤2፥16፤ ሚክ6፥15
28፥39 ዘሌ10፥9፤
ኢሳ5፥10፤17፥10-11፤
ኢል1፥4፤2፥25፤
ሶፎ1፥13፤ሚል3፥11
28፥40 ኤር11፥16፤
ሚክ6፥15
28፥41 ቍ32
28፥42 ቍ12፡38፤
ዘጸ26፥19፤መሳ6፥5፤
7፥12፤ኤር46፥23
28፥43 ቍ13
28፥44 ቍ12፤

ግን ዘለላውን አትሰበስብም:: [40]በአገርህ ምድር
ሁሉ የወይራ ዛፍ ይኖርሃል፤ ፍሬው ስለሚ
ረግፍብህ ግን ዘይቱን አትጠቀምበትም::
[41]ወንዶችና ሴቶች ልጆች ትወልዳለህ፤ ነገር
ግን በምርኮ ስለሚወሰዱ፣ አብረውህ አይኖሩም::
[42]ዛፍህንና የምድርህን ሰብል ሁሉ የአንበጣ
መንጋ ይወርሰዋል::
[43]በመካከልህ የሚኖር መጻተኛ ከአንተ
በላይ ከፍ ከፍ ሲል አንተ ግን ዝቅ ዝቅ ትላ
ለህ:: [44]እርሱ ያበድርሃል እንጂ አንተ አታብ
ድረውም:: እርሱ ራስ ይሆናል፤ አንተ ግን
ጅራት ትሆናለህ::
[45]እነዚህ ርግማኖች ሁሉ በአንተ ላይ ይመጣሉ፤
አምላክህን እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ስላልታዘዝህና
የሰጠህን ትእዛዝና ሥርዐት ስላልጠበቅህ እስክ
ትጠፋ ድረስ ይከተሉሃል፤ ይወርዱብሃልም::
[46]ለአንተና ለዘርህ ለዘላለም ምልክትና መገረም
ይሆናሉ:: [47]በብልጽግና ጊዜ አምላክህን እግዚ
አብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) በደስታና በሐሤት ስላላገለገ
ልኸው፣ [48]በራብና በጥም፣ በእርዛትና በከፋ
ድኽነት እግዚአብሔር (ያህዌ) የሚያስነሣብህን
ጠላቶችህን ታገለግላለህ፤ እስኪያጠፋህም ድረስ
በዐንገትህ ላይ የብረት ቀንበር ይጭንብሃል::
[49]እግዚአብሔር (ያህዌ) እንደ ንስር ፈጥኖ
የሚወርድንና ቋንቋውን የማታውቀውን ሕዝብ
እጅግ ሩቅ ከሆነ፣ ከምድርም ዳርቻ ያስነሣብሃል፤
[50]ሽማግሌ የማያከብር፣ ለብላቴና የማይራራ፣
ሲያዩት የሚያስፈራ ሕዝብ ነው:: [51]እስክ
ትጠፋም ድረስ የእንስሳትህን ግልገልና የምድርህን
ሰብል ይበላል፤ እስኪያጠፋህም ድረስ እህል፣
አዲስ የወይን ጠጅ ሆነ ዘይት፣ የመንጋህን
ጥጃ ሆነ፣ የበግና ፍየል መንጋህን ግልገል
አያስቀርልህም:: [52]የምትታመንባቸውን ታላላቅ
የተመሸጉ ቅጥሮች እስኪወድቁ ድረስ በመላው
አገርህ ያሉትን ከተሞችህን ሁሉ ይከባል፤
አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በሚሰጥህ
ምድር ያሉትን ከተሞች በሙሉ ይወራቸዋል::
[53]ጠላቶችህ ከበው በሚያስጨንቁህ ጊዜ፣
ከሥቃይ የተነሣ፣ አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) የሰጠህን፣ የወገብህ ፍሬ የሆኑትን

28፥45 ቍ15፤ ዘፀ15፥9፤ዘዳ4፥25-26 28፥46 ዘኍ16፥38፤
መዝ71፥7፤ኢሳ8፥18፤20፥3፤ሕዝ5፥15፤ዘካ3፥8 28፥47 ዘሌ23፥40፤
ዘዳ10፥12፤ነህ9፥35 28፥48 ዘፍ49፥8፤ ኤር14፥3፤28፥13-14፤
ሰቆ1፥14፤4፥4 28፥49 ዘፍ11፥7፤ ዘሌ26፥44፤2ሳሙ1፥23፤ኢሳ5፥26-30፤
7፥18-20፤39፥3፤ኤር4፥13፡16፤5፥15፤6፥22፤25፥32፤31፥8፤48፥40፤
49፥22፤ ሰቆ4፥19፤ሕዝ17፥3፤ ሆሴ8፥1፤1ቆሮ14፥21፤ዕብ1፥6
28፥50 ኢሳ47፥6 28፥51 ቍ33፤ዘኍ18፥12፤መሳ6፥4፤መዝ4፥7፤
ኢሳ36፥17፤ሐጌ1፥11 28፥52 2ነገ6፥24፤ ኤር10፥18፤ሕዝ6፥10፤
ሶፎ1፥14-16፡17 28፥53 ቍ57፤ ዘሌ26፥29፤2ነገ6፥28-29፤ ሰቆ2፥20

T20 ዕብራይስጡ፣ አኔን ይላል::

28፥25፤ የዚህን ተቃራኒ በቍ7 ላይ ይመ::
28፥27 ***በግብፅ ብጉንጅ፤*** የዘፀ 9፥9 ማብ ይመ::
28፥30፤ 20፥5-7 ይመ::
28፥35፤ የዘፀ 9፥11 ማብ ይመ::
28፥44፤ የቍ 12-13 ማብ ይመ::
28፥49 ***እንደ ንስር ፈጥኖ የሚወርደውን፤*** የአሦራውያንን (ሆሴ 8፥1 ይመ) እንዲሁም የባቢሎናውያንን ፈጣንነትና ኀያልነት የሚያመለክት ተምሳሌታዊ አነጋገር ነው (ኤር 48፥40፤49፥22 ይመ):: ***ቋንቋውን የማታውቀውን ሕዝብ፤*** የአሦራውያንና የባቢሎናውያን ቋንቋ ከዕብራይስጥ ቋንቋ ጋር ዝምድና ያለው ቢሆንም፣ አብዛኛው እስራኤላዊ ግን እነዚህን ቋንቋዎች መረዳት አይችልም ነበር (ኢሳ 28፥11፤ 33፥19 እና ማብ፤ 1ቆሮ 14፥21 ይመ)፡ ***ከምድር ዳርቻ፤*** 'ከሩቅ ምድር' ለማለት ሲሆን፣ ይህም ወሰን ዳርቻው የማይታወቀውን ክልል የሚያመለክት ተምሳሌታዊ አገላለጽ ነው፤ ይህም የምድርን አድማስ ይዞ በጊዜው ይታወቅ የነበረውን ዓለም የሚያካልል ለማለት ነው::
28፥53 ***ጠላቶችህ ከበው በሚያስጨንቁህ ጊዜ፤*** ቍ 55፡57 ይመ፤ ይህ ሐረግ ተደጋግሞ የተጠቀሰው፣ እስራኤላውያን እግዚአብሔርን ባይታዘዙ የሚደርስባቸውን መከራ በአጽንዖት ለመግለጽ ነው:: ***የወንዶችና የሴቶች ልጆችህን ሥጋ ትበላለህ፤*** ይህ ርግማን መድረሱን በ2ነገ 6፥24-29፤ በሰቆ 2፥20፤ 4፥10 ላይ ይመ::

የወንዶችና የሴቶች ልጆችህን ሥጋ ትበላለህ::
54ሌላው ይቅርና በመካከልህ በጣም ደግና
ርኅሩኅ የሆነው ሰው እንኳ ለገዛ ወንድሙ
ወይም ለሚወዳት ሚስቱ ወይም ለተረፉት
ልጆቹ አይራራላቸውም:: 55ከሚበላው ከልጆቹ
ሥጋ ላይም ቅንጣት ታህል እንኳ ከእነርሱ
ለአንዱ አያቀምስም፤ ከተሞችህ ሁሉ በመከ
በባቸው ጠላቶችህ ከሚያደርሱብህ ሥቃይ
የተነሣ ለእርሱ የቀረለት ይህ ብቻ ነውና::
56በመካከልህ ተለሳልሳና ተቀማጥላ የምትኖር፣
ከልስላሴና ከቅምጥልነት የተነሣ፣ እግሯን
ዐፈር ነክቶት የማያውቅ ሴት፣ የምትወደውን
ባሏን፣ የገዛ ወንድ ወይም ሴት ልጆቿን
ትንቃለች:: 57ከማሕፀኗ የወጣውን እንግዴ
ልጇንና የምትወልዳቸውን ሕፃናት ትጠየ
ፋለች፤ ይህን የምታደርገውም በመከራው ወቅት
ጠላቶችህ ከተሞችህን ከበው በሚያስጨንቁህ
ጊዜ፣ እነርሱን ደብቃ ለመብላት ስትል ነው::
58በዚህ መጽሐፍ የተጻፈውን የዚህን ሕግ
ቃሎች በጥንቃቄ ባትከተልና አስደናቂና
አስፈሪ የሆነውን የአምላክህን የእግዚአብሔርን
(ያህዌ ኤሎሂም) ስም ባታከብር፣ 59እግዚአብሔር (ያህዌ)
አስፈሪ መቅሠፍት፣ አስጨናቂና ለብዙ ጊዜ
የሚቈይ መዓት፣ አሠቃቂና በቀላሉ የማይወገድ
ደዌ በአንተና በዘሮችህ ላይ ይልክባችኋል::
60የምትፈራቸውንም የግብፅ በሽታዎች ሁሉ
ያመጣብሃል፤ በአንተም ላይ ይጣበቃሉ:: 61ደግሞም
እግዚአብሔር (ያህዌ) በዚህ የሕግ መጽሐፍ
ያልተጻፈውን ማንኛውንም ዐይነት ደዌና መከራ
እስክትጠፋ ድረስ ያመጣብሃል:: 62ለአምላካችሁ
ለእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ስላልታዘዛችሁ፣ እንደ
ሰማይ ከዋክብት በዝታችሁ የነበራችሁት እና
ንተ ጥቂት ብቻ ትቀራላችሁ። 63እግዚአብሔር
(ያህዌ)እናንተን በማበልጸግና ቍጥራችሁን በማ
ብዛት ደስ እንዳተሰኘ፣ እናንተን በማጥፋትና
በመደምሰስም ደስ ይለዋል፤ ልትወርሷት ከም
ትገቡባት ምድር ትነቀላላችሁ።
64ከዚያም እግዚአብሔር (ያህዌ) ከአንዱ የምድር
ዳርቻ እስከ ሌላው ዳርቻ በሕዝቦች ሁሉ መካ
ከል ይበትንሃል:: በዚያ አንተም ሆንህ አባቶ
ችህ የማታውቋቸውን ከዕንጨትና ከድንጋይ
የተሠሩ ሌሎች አማልክትን ታመልካለህ::
65በእነዚያ ሕዝቦች መካከል ዕረፍት አታገኝም፤
ለእግርህም ጫማ ማረፊያ ቦታ አይኖርም::
እዚያም እግዚአብሔር (ያህዌ) የሚጨነቅ አእምሮ፣
በናፍቆት የሚደክም ዐይንና ተስፋ የሚቈርጥ
ልብ ይሰጥሃል:: 66ቀንም ሆነ ሌሊት በፍርሀት
እንደ ተዋጥህ፣ ሕይወትህ ዋስትና ሳታገኝ፣
ዘወትር በሥጋት ትኖራለህ:: 67ልብህ በፍርሀት
ከመሞላቱና ዐይንህ ከሚያየው የተነሣ፣ ሲነጋ፣
"ምነው አሁን በመሸ!" ሲመሽ ደግሞ፣ "ምነው
አሁን በነጋ!" ትላለህ:: 68ዳግመኛ አትመለስበትም
ባልሁህ መንገድም እግዚአብሔር (ያህዌ) በመ
ርከብ ወደ ግብፅ ይመልስሃል:: እዚያም
ወንዶችና ሴቶች ባሮች እንድትሆኗቸው
ለጠላቶቻችሁ ለመሸጥ ራሳችሁን ታቀርባ
ላችሁ፤ የሚገዛችሁ ግን አይኖርም::

የቃል ኪዳኑ መታደስ

29 እግዚአብሔር (ያህዌ) በኮሬብ ከገባው
ቃል ኪዳን በተጨማሪ በሞዓብ ምድር
ከእስራኤላውያን ጋር እንዲያደርግ ሙሴን
ያዘዘው የኪዳኑ ቃሎች እነዚህ ናቸው::
2ሙሴ እስራኤላውያንን ሁሉ ጠርቶ እንዲህ
አላቸው:- "እግዚአብሔር (ያህዌ) በግብፅ፣ በፈርዖን፣
በሹማምንቱ ሁሉና በመላ አገሩ ላይ ያደረገውን
ሁሉ ዐይኖቻችሁ አይተዋል:: 3እነዚያን ከባድ
ፈተናዎች፣ ታምራዊ ምልክቶችና ታላላቅ
ድንቆች በገዛ ዐይኖቻችሁ አይታችኋል::
4ነገር ግን እስከ ዛሬ ድረስ እግዚአብሔር
(ያህዌ) የሚያስተውል አእምሮ ወይም የሚያይ
ዐይን ወይም የሚሰማ ጆሮ አልሰጣችሁም::
5በምድረ በዳ በመራኋችሁ በእነዚያ አርባ ዓመ
ታት ውስጥ ልብሳችሁ አላረጀም፤ የእግራ
ችሁም ጫማ አላለቀም:: 6ቂጣ አልበላች
ሁም፤ የወይን ጠጅ ወይም ሌላ የሚያሰክር
መጠጥ አልጠጣችሁም፤ ይህን ያደረግሁት
እኔ እግዚአብሔር አምላካችሁ (ያህዌ ኤሎሂም) እንደ
ሆንሁ ታውቁ ዘንድ ነው::
7ወደዚህ ስፍራ በደረሳችሁ ጊዜ፣ የሐሴቦን
ንጉሥ ሴዎንና የባሳን ንጉሥ ዐግ ሊወጉን

ዘዳ26፥19
28፥55 2ነገ6፥29
28፥56 ኢሳ47፥1፤ ሰቆ4፥10
28፥57 ቍ53
28፥58 ዘፀ3፥15፤ ዘዳ31፥24፤መዝ96፥4፤ ኤር5፥22፤ሚል1፥14፤ 2፥5፤3፥5፡16፤4፥2፤ ኢሱ7፥9
28፥60 ዘፀ15፥26
28፥61 ዘዳ4፥25-26፤29፥21፤30፥10፤ 31፥26፤ኢሱ1፥8፤ 8፥34፤23፥6፤24፥26፤ 2ነገ14፥6፤22፥8፤ 2ዜና17፥9፤25፥4፤ ነህ8፥1፡18፤ሚል4፥4
28፥62 ዘፍ22፥17፤ ዘሌ26፥22፤ዘዳ4፥27፤ 10፥22
28፥63 ዘፍ6፥7፤ ዘዳ30፥9፤መዝ52፥5፤ ምሳ1፥26፤ኢሳ62፥5፤ 65፥19፤ኤር12፥14፤ 31፥28፤32፥41፤45፥4፤ ሶፎ3፥17
28፥64 ዘዳ4፥27፡ 32፤11፥28፤32፥17፤ ዕዝ9፥7፤ነህ1፥8፤ መዝ44፥11፤ኢሳ6፥12፤ ኤር8፥19፤13፥24 ፤18፥17፤22፥22፤ 32፥23፤43፥11፤ 52፥27
28፥65 ዘሌ26፥16፡ 36፤ሰቆ1፥3፤ ኢዩ11፥20፤ሆሴ9፥17
28፥67 ቍ34
28፥68 ዘፀ13፥14
29፥1 ዘፀ3፥1፤ ዘሌ7፥38
29፥2 ዘፀ19፥4
29፥3 ዘዳ4፥34
29፥4 ኢሳ6፥10፤ 32፥3፤48፥8፤ ኤር5፥21፤ሕዝ12፥2፤ ማቴ13፥15፤ኤፌ4፥18፤ ሮሜ11፥8
29፥5 ዘዳ8፥2፡4
29፥6 ዘሌ10፥9፤ ዘዳ8፥3
29፥7 ዘኍ21፥21-24፡ 25፡26፤33-35፤

28፥58 *የዚህን ሕግ ቃሎች፤* የ31፥24 ማብ ይመ:: *አስደናቂና አስፈሪ የሆነውን የአምላክህን የእግዚአብሔርን ስም ባታከብር፤* የዘፀ 3፥15 ማብ ይመ:: በብሉይ ኪዳን ለእግዚአብሔር መጠሪያ የሆነው ስም ትክክለኛ አነባበብ እንዴት እንደሆነ አይታወቅም፤ የዕብራይስጡ ቃል ያለ አናባቢ ፊደሎች የተጻፈ በመሆኑ የስሙን ትክክለኛ አነባበብ ማወቅ አልተቻለም፤ ይህም በታሪክና እግዚአብሔር ለሕዝቡ በሰጠው መገለጥ ውስጥ ከምናገኛቸው አስገራሚ ነገሮች መካከል አንዱ ነው (የዘፍ 2፥4 ማብ ይመ)፡ ያም ሆነ ይህ ለእግዚአብሔር መጠሪያ የሆነው ስም፣ "ያህዌ" የሚለው ሳይሆን አይቀርም:: የኋላ ኋላ ይህ ስም በአይሁዳውያን ዘንድ እጅግ የተቀደሰ ተደርጎ ስለሚቈጠር ስሙን መጥራት ጨርሶ ቀርቶ ነበር፤ ይህም የሆነው በዘፀ 20፥7 እና በዘሌ 24፥16 ላይ የተጠቀሰውን ትእዛዝ እንተላለፋለን የሚል ፍራቻ ስላደረባቸው ነው:: በዚህ የአማርኛ ትርጒም ውስጥ ይህ ስም፣ "እግዚ አብሔር" ተብሎ ተተርጕሞአል::

28፥60 *የግብፅ በሽታዎች፤* በግብፅ ምድር መቅሠፍት በወረደ ጊዜ የታዩትን የበሽታ ዐይነቶች ማለት ነው (7፥15፤ ዘፀ 15፥26 ይመ)::

28፥61 *የሕግ መጽሐፍ፤* የ31፥24 ማብ ይመ::

28፥62 *እንደ ሰማይ ከዋክብት፤* 1፥10 ይመ:: እንዲሁም የዘፍ 13፥16፤ 15፥5 ማብ ይመ::

28፥64 *ይበትንሃል፤* እስራኤላውያን ወደ አሦርና (722-721 ዓ.ቅ.ክ)፤ ወደ ባቢሎን ምድር (586 ዓ.ቅ.ክ) ተማርከው በተወሰዱ ጊዜ ይህ ቃል ተፈጽሞአል (2ነገ 17፥6፤ 25፥21 ይመ)::

28፥68 *ዳግመኛ አትመለስበትም ባልሁህ መንገድም፤* 17፥16፤ ዘፀ 13፥17፤ ዘኍ 14፥3-4 ይመ::

29፥1፤ የ5፥2-3 ማብ ይመ:: *ኪዳን፤* ሙሴ ከዚህ በፊት እንዳደረገው ሁሉ፣ በዚህም ቦታ የእስራኤል ሕዝብ ከአምላኩ የተቀበለውን ሕግና ሥርዐት መጠበቅ እንዳይረሳ ያሳስባል:: ምክንያቱም ሕጉን መጠበቅ በረከትን ያስገኛል፤ ሕጉን መተላለፍ ደግሞ መርገምን ያመጣል (ዘዳ 28 ይመ)::

29፥2 *ዐይኖቻችሁ አይተዋል፤* ይህን የተባሉት፣ እስራ ኤላውያን በቃዴስ በርኔ የተስፋዪቱን ምድር እንዲሰልሉ ከተላኩት መካከል አብዛኞቹ ሰላዮች ያመጡትን ቃል በመስማት ወደ ከነዓን ለመግባት እምቢ ባሉ ጊዜ፣ ዕድሜአቸው ከ20 ዓመት በታች የሆኑትና ከግብፅ ከመውጣታቸው በፊት የግብፅን ሕይወት ያዩት ብቻ ናቸው (ዘኍ 14፥29):: ሙሴ ግን ይህንን ያለው የግብፅን ሕይ ወት ሕዝቡ ሁሉ እንዳየ አድርጎ ነው (የ 5፥3 ማብ ይመ)::

29፥4፤ ሕዝቡ እግዚአብሔር ያደረገለትን በጎ ነገር ሁሉ ማየት ተስኖት ነበር (ከመዝ 106፥7 ጋር ያነጻጽሩ:: ይህ ቃል በሮሜ 11፥8 ላይ ልባቸውን ያደነደኑትን እስራኤላውያንን አስመልክቶ ተጠ

መጡ፤ ሆኖም ድል አደረግናቸው:: [8]ምድራ
ቸውንም ወስደን፣ ለሮቤላውያን፣ ለጋዳውያንና
ለምናሴ ነገድ እኩሌታ ርስት አድርገን ሰጠን::
[9]እንግዲህ የምታደርጉት ሁሉ እንዲከናወ
ንላችሁ፣ የዚህን ኪዳን ቃሎች በጥንቃቄ
ተከተሉ:: [10]እናንተ ሁላችሁ መሪዎቻችሁና
አለቆቻችሁ፣ ሽማግሌዎቻችሁና ሹሞቻችሁ
እንዲሁም ሌሎች የእስራኤል ሰዎች ሁሉ ዛሬ
በአምላካችሁ በስግዚስብሔር (ያህዌ ኤሉሂም) ፊት
ቆማችኋል፤ [11]ልጆቻችሁና ሚስቶቻችሁ እን
ጨትህን እየፈለጡ፣ ውሃህንም እየቀዱ በሰፈርህ
የሚኖሩ መጻተኞችም አብረውህ ቆመዋል:: [12]እዚህ
የቆምኸው *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ዛሬ ከአንተ
ጋር ወደሚያደርገውና በመሐላ ወደሚያ
ጸናው ኪዳን *ከአምላክህ* ከስግዚስብሔር (ያህዌ ኤሉ
ሂም) ጋር ትገባ ዘንድ፣ [13]ለአንተ በሰጠው ተስፋና
ለአባቶችህ ለአብርሃም፣ ለይስሐቅና ለያዕቆብ
በማለላቸው መሠረት እርሱ ስሞካከ (ኤሉሂም)
ይሆን ዘንድ፣ አንተም ሕዝቡ መሆንህን፣ በዛሬው
ዕለት ለማረጋገጥ ነው:: [14]እኔም ይህን የመሐላ
ኪዳን የማደርገው ከእናንተ ጋር ብቻ አይ
ደለም፤ [15]አብራችሁን *በአምላካችን* በስግዚስብሔር
(ያህዌ ኤሉሂም) ፊት እዚህ ከቆማችሁት ጋር ብቻ
ሳይሆን፣ ዛሬ እዚህ ከሌሉትም ጋር ነው::
[16]በግብፅ ምድር እንዴት እንደ ኖርንና ወደ
ዚህ ስንመጣም በየአገሮቹ ውስጥ እንዴት
እንዳለፍን ራሳችሁ ታውቃላችሁ:: [17]በመካከላ
ቸውም አስጸያፊ ምስሎቻቸውንና የዕንጨትና
የድንጋይ፣ የብርና የወርቅ ጣዖቶቻቸውን አይ
ታችኋል:: [18]የእነዚህን ሕዝቦች አማልክት
ለማምለክ ልቡን *ከአምላካችን* ከስግዚስብሔር
(ያህዌ ኤሉሂም) የሚመልስ ወንድም ሆነ ሴት ጐሣም
ሆነ ነገድ ዛሬ ከመካከላችሁ አለመገኘቱን
አረጋግጡ፤ ከመካከልህ እንዲህ ያለውን መራራ
መርዝ የሚያወጣ ሥር እንዳይኖር ተጠንቀቁ::
[19]እንዲህ ያለው ሰው የዚህን መሐላ ቃል
በሚሰማበት ጊዜ፣ በልቡ ራሱን በመባረክ፣
"እንደ ልቤ ሐሳብ ብኖርም እንኳ ሰላም አለኝ"
ብሎ ያስባል:: ይህም በለምለሙም ሆነ በደረቁ
መሬት ላይ ጥፋትን ያመጣል[ሀ]:: [20]*እግዚአብሔር*
(ያህዌ) ለዚያ ሰው ፈጽሞ ይቅርታ አያደርግለትም፤
ቍጣውና ቅናቱ በእርሱ ላይ ይነድበታል::
በዚህ መጽሐፍ የተጻፈው ርግማን ሁሉ ይወ
ርድበታል፤ *እግዚአብሔርም* (ያህዌ) ስሙን ከሰ
ማይ በታች ይደመስሰዋል:: [21]በዚህ የሕግ
መጽሐፍ በተጻፈው የኪዳኑ ርግማን መሠ
ረት፣ *እግዚአብሔር* (ያህዌ) እርሱን ከእስራኤል

ዘዳ2፥26-3፥11
29፥8 ዘኍ32፥33፤ ዘዳ3፥12-13፤ መዝ78፥55፤135፥12፤ 136፥22
29፥9 ዘፀ19፥5፤ ዘዳ4፥6፤ኢያ1፥7፡8፤ 2ዜና31፥21፤ መዝ25፥10፤103፥18
29፥11 ኢያ9፥21፡ 23፡27፤1ዜና20፥3
29፥13 ዘፍ6፥18፤ 17፥7፤ዘፀ19፥6
29፥14 ዘፀ19፥5፤ ኢሳ59፥21፤ ኤር31፥31፤32፥40፤ 50፥5፤ሕዝ16፥62፤ 37፥26፤ዕብ8፥7-8
29፥15 ዘፍ6፥18፤ ሐሥ2፥39
29፥17 ዘፀ20፥23፤ ዘዳ4፥28
29፥18 ዘዳ11፥16፤ 13፥6፤ዕብ12፥15
29፥19 መዝ36፥2፤ 72፥17፤ኢሳ65፥16
29፥20 ዘፀ23፥21፤ 34፥14፤2ነገ13፥23፤ 14፥27፤መዝ74፥1፤ 79፥5፤80፥4፤ ሕዝ23፥25፤36፥5፤ ሶፎ1፥18፤ራእ3፥5
29፥21 ዘዳ28፥61፤ 32፥23፤ሕዝ7፥26
29፥22 ኤር19፥8፤ 49፥17፤50፥13
29፥23 ዘፍ13፥10፤ 14፥8፤19፥24፡25፤ ኢሳ1፥7፤6፥11፤9፥18፤ 64፥10፤ኤር12፥11፤ 44፥2፡6፤ሕዝ47፥11፤ ሚክ5፥11፤ሶፎ2፥9 ማቴ10፥15፤ ሮሜ9፥29
29፥24 1ነገ9፥8፤ 2ዜና36፥19፤ ኤር16፥10፤ 22፥8-9፤52፥13
29፥25 2ነገ17፥23፤ 2ዜና36፥21
29፥27 ዘዳ28፥15
29፥28 2ዜና7፥20፤ 1ነገ14፥15፤መዝ7፥1 1፤9፥6፤52፥5፤ምሳ2፥ 22፤ኤር12፥14፤31፥2 8፥42፤10፤ሕዝ19፥12
29፥29 ሐሥ1፥7፤ 17፥11፤ዮሐ5፥39፤ 2ጢሞ3፥16
30፥1 ዘሌ26፥40-45፤ ዘዳ4፥32፤11፥26፤ 29፥28
30፥2 ዘዳ4፥29፡30፤ መዝ119፥2

ነገዶች ሁሉ ለጥፋት ይለየዋል::
[22]የሚቀጥለው ትውልድ ከእናንተ በኋላ
የሚተኩት ልጆቻችሁና ከሩቅ አገር የሚመጡ
እንግዶች በምድሪቱ የደረሰውን ታላቅ መቅሠ
ፍትና *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ያመጣባቸውን
በሽታዎች ያያሉ:: [23]ምድሪቱ በሙሉ የተቃጠለ
ጨውና ዲን ዐመድ ትሆናለች:: አንዳች ነገር
አይተከልባትም፤ ምንም ነገር አያቈጠቍጥባ
ትም፤ የሚያድግ ተክል አይገኝባትም:: የሚደር
ስባት ውድመት *እግዚአብሔር* (ያህዌ) በታላቅ
ቍጣ እንደ ገለባበጣቸው እንደ ሰዶምና
ገሞራ፣ እንደ አዳማና ሲባዮ ጥፋት ይሆናል::
[24]አሕዛብም ሁሉ፣ "*እግዚአብሔር* (ያህዌ) በዚች
ምድር ላይ ይህን ለምን አደረገባት? ይህ
አስፈሪና የሚነድ ቍጣስ ለምን መጣባት?"
ብለው ይጠይቃሉ::
[25]መልሱም፣ "የአባቶቻቸው ስሞካከ (ኤሉሂም)
ከግብፅ ምድር ባወጣቸው ጊዜ፣ ከእነርሱ ጋር
የገባውን ኪዳን ሕዝቡ ስለ ተዉ ነው:: [26]ወጥተ
ውም የማያውቋቸውን፣ እርሱም ያላዘዛቸውን
ሌሎችን አማልክት አመለኩ፤ ሰገዱላቸውም::
[27]ስለዚህ በዚህ መጽሐፍ የተጻፈውን ርግማን
ሁሉ እስኪያመጣባት ድረስ፣ *የእግዚአብሔር*
(ያህዌ) ቍጣ በዚህች ምድር ላይ ነደደ::
[28]በአስፈሪ ቍጣና በታላቅ መዓት *እግዚአብሔር*
(ያህዌ) ከምድራቸው ነቀላቸው፤ አሁን እንደ
ሆነውም ወደ ሌላ ምድር ጣላቸው" የሚል
ይሆናል::
[29]ምስጢር የሆነው *ለአምላካችን* ለስግዚ
ስብሔር (ያህዌ ኤሉሂም) ነው፤ የተገለጠው ግን የዚ
ህን ሕግ ቃል ሁሉ እንከተል ዘንድ ለዘላ
ለም የኛና የልጆቻችን ነው::

ወደ እግዚአብሔር በመመለስ የሚገኝ በረከት

30 በፊትህ ያስቀመጥሁት ይህ በረከትና
መርገም ሁሉ በአንተ ላይ ሲመጣና
አምላክህ ስግዚስብሔር (ያህዌ ኤሉሂም) በትኖህ
በምትኖርበት አሕዛብ መካከል ሆነህ ወደ ልብህ
ተመልሰህ ነገሮቹን በምታስተውልበት ጊዜ፣
[2]እንዲሁም ዛሬ እኔ በማዝህ ሁሉ መሠረት
አንተና ልጆችህ ወደ *አምላካችሁ* ወደ ስግዚ
ስብሔር (ያህዌ ኤሉሂም) ተመልሳችሁ በፍጹም ልባች
ሁና በፍጹም ነፍሳችሁ እርሱን ስትታዘዙ፣

ሀ19 ወይም፣ *ለመርካት ስካርን ይጨምራል::*
ለ3 ወይም፣ *ከግዞት ይመልስሃል::*

ቅሶኢል::
29፥8 *ርስት አድርገን ሰጠን፤* 3፥12-17 ይመ::
29፥9-15፤ ሕዝቡ የገባውን ኪዳን እንደሚጠብቅ በድጋሚ ያረጋገጠ መሆኑን የሚያሳይ ግልጽና አጭር ማጠቃለያ ነው::
29፥18 *መራራ መርዝ የሚያወጣ ሥር፤* እግዚአብሔርን በመተው ባዕድ አማልክትን የማምለክ መርዝ ነው::
29፥20 *እግዚአብሔር ለዚያ ሰው ፈጽሞ ይቅርታ አያደርግለትም፤* በ2ጴጥ 3፥9 ላይ ("ማንም እንዳይጠፋ") ያለውን ሐሳብ እንደሚቃረን ተደርጎ መታየት የለበትም:: ራሱ ጴጥሮስ እንደሚለው፣ "የዋጃቸውን ጌታ" የሚክዱ "በራሳቸው ላይ ድንገተኛ ጥፋት" ያመጣሉ (2ጴጥ 2፥1):: *በዚህ መጽሐፍ፤* የ31፥24 ማብ ይመ:: *ስሙን ከሰማይ በታች ይደመስሰዋል፤* 9፥14፤ ዘፀ 32፥32-33፤ ራእ 3፥5 ይመ::
29፥21 *የሕግ መጽሐፍ፤* የ31፥24 ማብ ይመ::
29፥23 *እንደ ሰዶምና ... ጥፋት፤* ዘፍ 19፥24-25 ይመ፤ እንዲሁም የዘፍ 10፥19፤ 13፥10 ማብ ይመ::
29፥27 *በዚህ መጽሐፍ፤* የ31፥24 ማብ ይመ::
29፥28 *አሁን እንደ ሆነውም፤* እንዲህ ማለት የሚቻለው እስራኤል በተማረከችበት ጊዜ ነበር (ቍ 25 ይመ)::
29፥29 *ምስጢር የሆነው፤* ከበረከቱና ከርግማኑ አንጻር፣ ወደ ፊት ስለሚገለጠው የእስራኤል ዕጣ ፈንታ ማለት ነው፤ ሆኖም አባባሉ ከዚህ በላይ ሰፋ ያለ ትርጕም ሊኖረው ይችላል:: *የተገለጠው፤* ከሁሉ በፊት፣ "የዚህን ሕግ ቃላት" ማለት ነው::
30፥2፡6፡10 *በፍጹም ልባችሁና በፍጹም ነፍሳችሁ፤* የ4፥29

3 *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ምርኮህን
ይመልስልሃል^፤ ይራራልሃልም፤ አንተን ከበተ
ነበት አሕዛብ መካከል እንደ ገና ይሰበስብሃል።
4 ከሰማይ በታች እጅግ ሩቅ ወደ ሆነ ምድር
ብትጋዝ እንኳ፣ *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም)
ከዚያ ይሰበስብሃል፤ መልሶም ያመጣሃል።
5 የአባቶችህ ወደ ሆነችው ምድር ያመጣሃል፤
አንተም ትወርሳታለህ። ከአባቶችህ ይበልጥ ያበለ
ጽግሃል፤ ያበዛሃልም። 6 *አምላክህን* እግዚአብሔ
ርን (ያህዌ ኤሎሂም) በፍጹም ልብህና በፍጹም
ነፍስህ እንድትወደው፣ በሕይወትም እንድትኖር፣
አምላክህ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የአንተንና
የዘርህን ልብ ይገርዛል። 7 *አምላክህ* እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ይህን ርግማን ሁሉ በሚጠሉህና
በሚያሳድዱህ ጠላቶችህ ላይ ያደርገዋል። 8 አንተም
ተመልሰህ *ለእግዚአብሔር* (ያህዌ) ትታዘዛለህ፤
ዛሬ እኔ የማዝህን ትእዛዝ ሁሉ ትጠብቃለህ።
9 ከዚያም *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) በእጅህ
ሥራ ሁሉና በወገብህ ፍሬ፣ በእንስሳትህ
ግልገሎችና በምድርህ ሰብል እጅግ ያበለ
ጽግሃል። በአባቶችህ ደስ እንደ ተሰኘ ሁሉ፣
እግዚአብሔር (ያህዌ) አንተንም በማበልጸግ ደስ
ይለዋልና። 10 ይህም የሚሆነው፣ *አምላክህን*
እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) ከታዘዝህና በዚህ
የሕግ መጽሐፍ የተጻፉትን ትእዛዙንና ሥርዐ
ቱን በመጠበቅ፣ በፍጹም ልብህና በፍጹም
ነፍስህ ወደ *አምላክህ* ወደ እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎ
ሂም) ስትመለስ ነው።

ሕይወትን ወይም ሞትን ስለ መምረጥ

11 በዛሬው ዕለት የምሰጥህ ትእዛዝ ይህን
ያህል አስቸጋሪ ወይም ከአንተ የራቀች አይ
ደለችም። 12 "እንድንፈጽማት አምጥቶ ይነግረን
ዘንድ፣ ማን ወደ ሰማይ ይወጣል?" እንዳትል፣
በላይ በሰማይ አይደለችም። 13 ደግሞም፣ "እን
ድናደርጋት አምጥቶ ይነግረን ዘንድ፣ ማን
ባሕሩን ይሻገራል?" እንዳትልም፣ ከባሕር ማዶ
አይደለችም። 14 ነገር ግን ቃሉ ለአንተ በጣም
ቅርብ ነው፤ ታደርገውም ዘንድ በአፍህና በል
ብህ ውስጥ ነው።
15 እነሆ፤ ዛሬ ሕይወትንና በረከትን፣ ሞትንና
ጥፋትን በፊትህ አኑሬአለሁ። 16 *አምላክህን*
እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) እንድትወድ፣ በመንገዱም

30፥3 ዘፍ11፥4፤
48፥21፤ዘዳ4፥27፤
13፥17፤መዝ14፥7፤
53፥6፤85፥1፤126፥4፤
ኢሳ11፥11፤ኤር12፥15፤
16፥15፤24፥6፤29፥14፤
30፥18፤33፥11፤48፥4
7፤49፥6፤ሕዝ16፥53፤
ኢል3፥1
30፥4 ነህ1፥8-9፤
መዝ19፥6፤
ኢሳ11፥12፤17፥6፤
24፥13፤27፥12፤40፥11፤
41፥5፤42፥10፤43፥6፤
48፥20፤49፥5፤56፥8፤
62፥11፤ኤር10፥50፥2፤
29፥31፥8፤ሕዝ20፥34፤
41፤34፥13
30፥5 ዘዳ7፥13፤
ኤር29፥14
30፥6 ዘዳ6፥5፥24፤
10፥16
30፥7 ዘፍ12፥3፤
ዘዳ7፥15
30፥9 ዘዳ28፥63፤
ኤር1፥10፥24፥6፤
31፥28፤34፥41፤
42፥10፤45፥4
30፥10 ዘዳ5፥29፤
28፥61
30፥11 መዝ19፥8፤
ኢሳ45፥19፤23፤63፥1
30፥12 ምሳ30፥4፤
ሮሜ10፥6
30፥13 ኢዮ28፥14፤
ሮሜ10፥7
30፥14 ዘዳ6፥6፤
ሮሜ10፥8
30፥15 ዘፍ2፥17፤
ዘዳ11፥26፤28፥11፤
ኢዮ36፥10፤
መዝ25፥13፤106፥5፤
ምሳ3፥1-2፤10፥16፤
11፥19፤12፥28፤ኤር2
1፥8
30፥16 ቍ19፤
ዘዳ4፥1፤6፥5፤32፥47፤
ነህ9፥29
30፥18 ዘዳ8፥19
30፥19 ዘዳ4፥26፤
11፥26
30፥20 ዘፍ12፥7፤
ዘዳ4፥1፤6፥5፤8፥3፤
32፥47፤
መዝ27፥1፤37፥3፤
ምሳ3፥22፤ዮሐ5፥26፤
ሐሥ17፥28
31፥2 ዘፀ7፥7፤
ዘኍ27፥17፤

እንድትሄድና ትእዛዙን፣ ሥርዐቱንና ሕጉን
እንድትጠብቅ አዝሃለሁ፤ ከዚያም በሕይወት
ትኖራለህ፤ ትበዛለህም፤ *አምላክህም* እግዚአብሔር
(ያህዌ ኤሎሂም) ትወርሳት ዘንድ በምትገባበት ምድር
ይባርክሃል።
17 ልቡ ግን ልብህ ወደ ኋላ ቢመለስና ባትታዘዝ፣
ለሌሎች አማልክት ለመስገድ ብትታለልና
ብታመልካቸው፣ 18 በርግጥ እንደምትጠፋ
እኔ በዛሬው ዕለት እነግራችኋለሁ፤ ዮርዳኖስን
ተሻግረህ ትወርሳት ዘንድ በምትገባባት ምድር
ብዙ አትኖሩባትም።
19 ሕይወትንና ሞትን፣ በረከትንና ርግማንን
በፊትህ እንዳስቀመጥሁ ዛሬ ሰማይንና ምድርን
ምስክር አድርጌ እጠራብሃለሁ። እንግዲህ
አንተና ልጆችህ በሕይወት እንድትኖሩ ሕይ
ወትን ምረጥ፤ 20 ይኸውም *አምላክህን* እግዚ
አብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) እንድትወድ፣ ቃሉን
እንድታደምጥና ከእርሱ ጋር እንድትጣበቅ
ነው። ምክንያቱም *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ሕይ
ወትህ ነው፣ ለአባቶችህ፣ ለአብርሃም፣ ለይስሐ
ቅና ለያዕቆብ ሊሰጣቸው በማለላቸው ምድር
ረጅም ዕድሜ ይሰጥሃል።

ኢያሱ በሙሴ እግር መተካቱ

31 ከዚያም ሙሴ ወጥቶ እነዚህን ቃሎች
ለእስራኤል ሁሉ ተናገረ፤ 2 "እነሆ፤
መቶ ሃያ ዓመት ሆኖኛል፤ ከእንግዲህ ልወጣና
ልገባ አልችልም፤ *እግዚአብሔርም* (ያህዌ) 'ዮር
ዳኖስን አትሻገርም' ብሎኛል፤ 3 *አምላክህ*
እግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ራሱ በፊትህ ቀድሞ
ይሄዳል፤ እነዚህንም አሕዛብ ከፊትህ ያጠ
ፋቸዋል፤ አንተም ምድራቸውን ትወርሳለህ፤
እግዚአብሔር (ያህዌ) እንደ ተናገረው፣ ኢያ
ሱም አንተን ቀድሞ ይሻገራል። 4 *እግዚአብሔር*
(ያህዌ) የአሞራውያንን ነገሥታት ሴዎንንና ዐግን
ከነምድራቸው እንዳጠፋቸው እነዚህንም ያጠ
ፋቸዋል። 5 *እግዚአብሔር* (ያህዌ) እነርሱን በፊ
ታችሁ አሳልፎ ይሰጣችኋል፤ እናንተም ያዘ
ዝኋችሁን ሁሉ በእነርሱ ላይ ታደርጋላችሁ።
6 በርቱና ደፋር ሁኑ፤ አትፍሯቸው ወይም

ዘዳ3፥23፤26፤1ነገ3፥7 31፥3 ዘኍ27፥18፤ ዘዳ3፥28፤7፥1፤9፥3
31፥4 ዘኍ21፥33 31፥5 ዘዳ2፥33 31፥6 ቍ7፥23፤
ዘፍ28፥15፤ዘዳ1፥29፤4፥31፤20፥4፤ኢሱ1፥6፥ 9፥18፤10፥25፤

ማብ ይመ።
30፥3 *ምርኮህን ይመልስልሃል፣* "ከምርኮ አገር ይመልስሃል"
ማለት ሊሆን ይችላል።
30፥6 *ልብ ይገርዛል፣* የዘፍ 17፥10 ማብ ይመ።
30፥7 *ርግማን ሁሉ በሚጠሉህ፣* እዚህ ላይ በዘፍ 12፥3
የተጠቀሰው ቃል ተፈጽሞአል።
30፥9 *በአባቶችህ፣* ርእሳን አበው ማለት ነው (ቍ 20 ይመ)።
30፥10 *የሕግ መጽሐፍ፣* የ31፥24 ማብ ይመ።
30፥12፡14 *በላይ በሰማይ አይደለችም ... ለአንተ በጣም
ቅርብ ነው፣* የኪዳኑን ሕግ ለማስተዋል፣ ለማመንና ለመታዘዝ
ከእነርሱ ዐቅም በላይ እንዳልሆነ ሙሴ ይገልጽላቸዋል። ጳውሎስ
ይህንን ክፍል፣ "የእምነት ቃል" ቅርብ መሆኑን ለመግለጽ ተጠ
ቅሞበታል (ሮሜ 10፥6-10)።
30፥19 *ሰማይና ምድርን ምስክር አድርጌ እጠራብሃለሁ፣*
ከብሉይ ኪዳን ውጭ የሚገኙ የጥንት ቃል ኪዳኖች ለተገባው ኪዳን፣
"ምስክር" የሚሆኑ የአማልክትን ስም ዝርዝር ይዘዋል። በዘዳግም
መጽሐፍ ውስጥ የሚገኘው ቃል ኪዳን ግን፣ "ምስክር" አድርጎ
የጠራው ሰማይንና ምድርን ነው (31፥28፤ 32፥1 ይመ፤ እንዲ
ሁም የመዝ 50፥1፤ የኢሳ 1፥2 ማብ ይመ)።
30፥20 *ከእርሱ ጋር እንድትጣበቅ፣* የ10፥20 ማብ ይመ።
እግዚአብሔር ሕይወትህ ነው፣ እግዚአብሔርን ሲመርጡ ሕይወትን
መርጠዋል (ቍ 19)። በ32፥46-47 ላይ፣ "የዚህ ሕግ ቃላት ሁሉ"
የተባለው ሕይወታቸው እንደ ሆነ ተመልክቶአል። ሕጉ፣ እግዚ
አብሔርና ሕይወት የማይነጣጠሉ ናቸው። በዚህ ዐውድ፣ "ሕይወት"
የሚለው ቃል የሚያመለክተው እግዚአብሔር ሲፈጥረው ይሆን
ዘንድ ባሰበው መሠረት ሕይወትን ሙሉና ፍሬያማ የሚያደርገውን
ነገር ነው።
31፥2 *ከእንግዲህ ልወጣና ልገባ አልችልም፣* የአካሉን
ወይም የሰውነቱን መድከም ብቻ ላያመለክት ይችላል (34፥7
ይመ)። ከኀጢአቱ የተነሣም ሙሴ የእስራኤልን ሕዝብ እንዲመ
ራ እግዚአብሔር አልፈቀደለትም ነበር (1፥37፤ 3፥23-27፤ 4፥21-
22፤ 32፥48-52፤ ዘኍ 20፥2-13 ይመ)።
31፥4 *ሴዎንንና ዐግን ከነምድራቸው እንዳጠፋቸው፣*
2፥26-3፥11 ይመ።
31፥6 *በርቱና ደፋር ሁኑ፣* እግዚአብሔር በአገልጋዮቹ አማካ
ይነት ለእስራኤል ሕዝብ (ኢሱ 10፥25)፣ ለኢያሱ (ቍ 7፡23፤ ኢሱ

አትደንግጡላቸው:: *አምላክህ* እግዚአብሔር (ያህዌ
ኤሎሂም) ካንተ ጋር ይሄዳልና፤ አይተውህም፤
አይጥልህምም::"
7ከዚያም ሙሴ ኢያሱን ጠርቶ በእስራኤል
ሁሉ ፊት እንዲህ አለው፤ "*እግዚአብሔር* (ያህዌ)
ለአባቶቻቸው ሊሰጥ ወደ ማለላቸው ምድር
ከዚህ ሕዝብ ጋር አብረህ ስለምትገባ፣ ምድሪቱን
ርስታቸው አድርገህ ስለምታከፋፍል በርታ፤
ደፋርም ሁን:: 8*እግዚአብሔር* (ያህዌ) ራሱ በፊ
ትህ ይሄዳል፤ ከአንተም ጋር ይሆናል፤ ፈጽሞ
አይለይህም፤ አይተውህምም፤ አትፍራ፤ ተስ
ፋም አትቍረጥ::"

ሕጉን ለማንበብ ትእዛዝ ስለ መሰጠቱ

9ሙሴም ይህን ሕግ ጽፎ፣ *የእግዚአብሔርን*
(ያህዌ) የኪዳን ታቦት ለሚሸከሙ ለሌዊ ልጆች፣
ለካህናቱና ለእስራኤል አለቆች ሁሉ ሰጠ::
10ከዚያም በኋላ ሙሴ እንዲህ ሲል አዘዛቸው፤
"ዕዳ በሚተውበት፣ የዳስ በዓልም በሚከበርበት፣
በየሰባቱ ዓመት መጨረሻ፣ 11እስራኤል ሁሉ
እርሱ በሚመርጠው ስፍራ *በአምላክህ* በእግዚ
አብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) ፊት ሲታይ ይህን ሕግ በእ
ነርሱ ፊት በጆሮአቸው ታነበዋለህ:: 12ይሰሙና
አምላካችሁን እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) መፍራት
ይማሩ ዘንድ፣ የዚህን ሕግ ቃል ሁሉ በጥንቃቄ
እንዲከተሉ ሕዝቡን ይኸውም ወንዶችን፣
ሴቶችን፣ ልጆችንና በከተሞችህ የሚኖረውንም
መጻተኛ ሰብስብ:: 13ዮርዳኖስን ተሻግረህ በም
ትወርሷት ምድር በምትኖሩበት ዘመን ሁሉ
ይህን ሕግ የማያውቁት ልጆቻቸውም መስማ
ትና *አምላካችሁን* እግዚአብሔርን (ያህዌ ኤሎሂም) መፍ
ራት ሊማሩ ይገባቸዋል::

የእስራኤል አለመታዘዝ አስቀድሞ ስለ መነገሩ

14*እግዚአብሔር* (ያህዌ) ሙሴን፣ "እነሆ የም
ትሞትበት ቀን ቀርቦአል፤ ትእዛዝ እንድሰጠው
ኢያሱን ጥራውና ወደ መገናኛው ድንኳን
ቅረቡ::" ሙሴና ኢያሱም ሄዱ፤ ወደ መገናኛው
ድንኳንም ቀረቡ::
15*እግዚአብሔርም* (ያህዌ) በድንኳኑ ላይ በደመና
ዐምድ ተገለጠ፤ የደመናውም ዐምድ ከድንኳኑ
ደጃፍ ላይ ቆመ:: 16*እግዚአብሔርም* (ያህዌ) ሙሴን
እንዲህ አለው:- "እነሆ፣ ከአባቶችህ ጋር ልታ
ርፍ ነው፤ ይህም ሕዝብ በሚገባበት ምድር

31፥6፤
1ሳሙ 12፥22፤
1ነገ6፥13፤1ዜና22፥13፤
28፥20፤2ዜና32፥7፤
መዝ56፥9፤94፥14፤
118፥6፤ ኢሳ41፥17፤
ኤር1፥8፡17፤ሐጌ2፥6፤
ማቴ28፥20፤ዕብ13፥5
31፥7 ቍ23፤
ዘኍ27፥23፤ኢያ1፥6
31፥8 ዘፍ28፥15፤
ዘፀ13፥21፤ዘዳ4፥31
31፥9 ቍ25፤
ዘፀ17፥14፤1ዜና15፥2
31፥10 ዘፀ23፥16፤
ዘዳ15፥1፤16፥13
31፥11 ዘዳ12፥5፤
16፥16፤ኢያ8፥34-35፤
2ነገ23፥2፤ነህ8፥2
31፥12 ዘዳ4፥10፤
ሐጌ1፥12፤ ሚል1፥6፤
3፥5፡16
31፥13 ዘዳ11፥2
31፥14 ዘፍ25፥8፤
ዘፀ33፥9-11፤
ዘኍ27፥13፡19፡23፤
ዘዳ34፥9፤ኢያ1፥1-9
31፥15 ዘፀ33፥9
31፥16 ዘፍ15፥15፤
ዘፀ34፥15፤ዘዳ4፥25-28፤
መሳ2፥12፤10፥6፡13፤
1ነገ9፥9፤18፥18፤
19፥10፤ኤር2፥13፤
5፥19፤19፥4
31፥17 ዘኍ14፥42፤
ዘዳ32፥16፡20፤
መሳ2፥14፡20፤6፥13፤
10፥7፤2ነገ13፥3፤
22፥13፤2ዜና15፥2፤
24፥20፤ዕዝ8፥22፤
ኢዮ13፥24፤መዝ13፥1፤
27፥9፤30፥7፤44፥9፤
104፥29፤106፥29፡40፤
ኢሳ1፥15፤2፥6፤
45፥15፤50፥6፤53፥3፤
54፥8፤ኤር4፥20፤7፥18፤
21፥5፤33፥5፤36፥7፤
ሕዝ7፥26፤ሕዝ39፥29፤
ሆሴ9፥12፤ሚክ3፥4
31፥19 ቍ22፤
ዘፍ31፥50
31፥20 ቍ16፤
ዘፍ6፥10-12፤
ዘዳ6፥10-12፤
8፥19፤11፥16-17፤
መዝ4፥2፤16፥4፤
40፥4፤ኤር13፥25፤
ዳን3፥28፤አሞ2፥4
31፥21 ዘዳ4፥30፤
1ዜና28፥9፤ሆሴ5፥3፤
ዮሐ2፥24-25
31፥22 ቍ19

በሚገኙ ባዕዳን አማልክት ወዲያውኑ ያመነ
ዝራል:: እኔን ይተወኛል፤ ከእነርሱም ጋር
የገባሁትን ኪዳን ያፈርሳሉ:: 17በዚያች ቀን
እቈጣቸዋለሁ፤ እተዋቸዋለሁም፤ ፊቴን ከእ
ነርሱ እሰውራለሁ፤ እነርሱም ይጠፋሉ:: ብዙ
ጥፋትና የከፋ ችግር ይደርስባቸዋል፤ በዚያ
ችም ቀን፣ 'ይህ ጥፋት የደረሰብን፣ አምላካችን
(ኤሎሂም) ከእኛ ጋር ባለመሆኑ አይደለምን?'
ይላሉ:: 18ወደ ባዕዳን አማልክት በማዞር ከፈ
ጸሙት ክፋታቸው የተነሣ፣ በዚያች ቀን ፊቴን
ከእነርሱ ፈጽሞ እሰውራለሁ::
19"እንግዲህ ይህን መዝሙር ለራሳችሁ ጻፉ፤
ለእስራኤል ልጆችም አስተምሩ፤ ስለ እኔ ምስክር
ይሆንባቸው ዘንድ እንዲዘምሩ አድርጉ::
20ወተትና ማር ወደምታፈሰውና ለአባቶቻቸው
በመሐላ ቃል ወደ ገባሁላቸው ምድር ባመጣኋቸው
ጊዜ ከበሉና ከጠገቡ፣ ከበለጸጉም በኋላ እኔን
ንቀው ኪዳኔንም አፍርሰው ወደ ባዕዳን አማልክት
ይዞራሉ፤ እነርሱንም ያመልካሉ:: 21ብዙ ጥፋትና
የከፋ ችግር በደረሰባቸው ጊዜ ይህ መዝሙር
ምስክር ይሆንባቸዋል:: በዘራቸው የሚረሳ
አይደለምና:: ወደ ማልሁላቸው ምድር ሳላስገ
ባቸው በፊት ምን ለማድረግ እንደሚያስቡ
እንኳን አስቀድሜ ዐውቃለሁ::" 22ስለዚህም
ሙሴ ይህን መዝሙር በዚያች ቀን ጻፈ፤
ለእስራኤላውያንም አስተማራቸው::
23*እግዚአብሔርም* (ያህዌ) ለነዌ ልጅ ለኢያሱ፣
'በርታ፤ ደፋር ሁን፤ የእስራኤልን ልጆች
በመሐላ ቃል ወደ ገባሁላቸው ምድር ታስገ
ባቸዋለህና፤ እኔም ከአንተ ጋር እሆናለሁ" በማ
ለት ትእዛዝ ሰጠው::
24ሙሴ ከመጀመሪያ እስከ መጨረሻ የዚህን
ሕግ ቃል በመጽሐፍ ጽፎ እንዳበቃ፣ 25*የእግዚ
አብሔርን* (ያህዌ) የኪዳን ታቦት የሚሸከሙ ሌዋ
ውያንን እንዲህ ሲል አዘዛቸው፤ 26"በእናንተ ላይ
ምስክር ሆኖ በዚያ ይኖር ዘንድ *በአምላካችሁ*
በእግዚአብሔር (ያህዌ ኤሎሂም) የኪዳን ታቦት አጠገብ
አስቀምጡት፤ ይህም በእናንተ ላይ ምስክር ሆኖ
በዚያ ይኖራል፤ 27የቱን ያህል ዐመፀኞችና ዐንገተ
ደንዳኖች እንደ ሆናችሁ ዐውቃለሁና:: እኔ
በሕይወት ከእናንተ ጋር እያለሁ እንደዚህ
ካመፃችሁ፣ ከሞትሁ በኋላማ የቱን ያህል

31፥23 ቍ7፤ኢያ1፥6 31፥24 ዘዳ17፥18፤ 28፥58፤ነገ22፥8
31፥25 ቍ9 31፥26 ቍ19 31፥27 ዘፀ23፥21፤ ዘዳ9፥27

1፥6-7፡9፡18)፣ ለሰሎሞን (1ዜና 22፥13፤ 28፥20) እንዲሁም ለሕ
ዝቅያስ ወታደር አዛዦች (2ዜና 32፥7) የሚሰጠው የማበረታቻ
ቃል ነው:: ምንም ያህል ብርቱ ፈተና ቢያጋጥማቸውም፣ እግዚ
አብሔርን በመታመንና በመታዘዝ በእርሱ መንገድ የሚሄዱ
አሸናፊዎች ይሆናሉ:: *አይለይህም፤ አይተውህም፤* ቍ 8፤ ኢያ
1፥5፤ 1ነገ 8፥57 ይመ:: እንዲሁም የዘፍ 28፥15 ማብ ይመ::

31፥9 *ይህን ሕግ ጽፎ ... ለካህናቱ ... ሰጠ፤* በጥንት ዘመን
በሕዝቦች መካከል ውል ሲደረግ፣ የውሉ ቅጅ በተዋዋዮቹ የአምልኮ
ማእከል በሆኑ ስፍራዎች በአማልክት ፊት ይቀመጥ ነበር:: እስራ
ኤላውያን ግን የኪዳኑን ሕግ ማስቀመጥ ያለባቸው በታቦቱ ላይ ነው
(33፥9 ይመ፤ እንዲሁም የዘፀ 16፥34፤ 31፥18 ማብ ይመ)::

31፥10 *በየሰባቱ ዓመት፤* 15፥4 እና ማብ፤ ዘፀ 23፥10-11፤
ዘሌ 25፥17 ይመ:: እንዲሁም በገጽ 178 ላይ፣ "የብሉይ ኪዳን
በዓላትና ሌሎች የተቀደሱ ቀናት" የሚለውን ይመ::

31፥11 *በሚመርጠው ስፍራ፤* የ12፥5 ማብ ይመ:: *ይህን ሕግ
በእነርሱ ፊት በጆሮአቸው ታነበዋለህ፤* የሕጉን ቃል ለእስራኤል
ሕዝቦች ማንበብ እንዲሁም ማስተማር የካህናት አንዱ ዋና ተግባር
ነው (33፥10፤ ሚል 2፥4-9 ይመ)::

31፥14 *ትእዛዝ እንድሰጠው፤* ቍ 23 ይመ፤ ከዘኍ 27፥18-
23 ጋር ያነጻጽሩ::

31፥19 *ይህን መዝሙር ለራሳችሁ ጻፉ፤ ለእስራኤል ልጆችም
አስተምሩ፤* ቍ 22፤ 31፥30-32፥43 ይመ::

31፥23 *በርታ፤ ደፋር ሁን፤* የቍ6 ማብ ይመ::

31፥24 *ከመጀመሪያ እስከ መጨረሻ የዚህን ሕግ ቃል፤*
በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ ከመጀመሪያው ምዕራፍ አንሥቶ እስከዚህ
ድረስ ያለውን ለማለት ነው (የቍ 9 ማብ ይመ)::

31፥26 *የኪዳን ታቦት አጠገብ አስቀምጡት፤* የቍ 9 ማብ ይመ::

31፥27 *ዐንገተ ደንዳኖች፤* 9፥6፡13፤ 10፥16 ይመ፤ እንዲሁም
የዘፀ 32፥9 ማብ ይመ::

ሊታምፁ! 28ይህን ቃል ይሰሙ ዘንድ እንድናገር፣
ሰማይንና ምድርን ምስክር አድርጌ እንድጠ
ራብቸው፣ የነገድ አለቆቻችሁን በሙሉና ሹሞ
ቻችሁን ሁሉ በፊቴ ሰብስቡ። 29እኔ ከሞትሁ
በኋላ ፈጽማችሁ እንደምትረክሱ፣ ካዘዝኋችሁም
መንገድ ዘወር እንደምትሉ ዐውቃለሁና። በእግዚ
አብሔር (ያህዌ) ፊት ክፉ ድርጊት ስለምትፈ
ጽሙ፣ እጆቻችሁ በሠሯቸውም ነገሮች እርሱን
ለቍጣ ስለምታነሣሡት፣ በሚመጡት ዘመናት
ጥፋት ይደርስባችኋል።"

የሙሴ መዝሙር

30ሙሴም የዚህን መዝሙር ቃል ከመጀመሪያ
እስከ መጨረሻ ድረስ፣ ለተሰበሰበው የእስራ
ኤል ሕዝብ ሁሉ በጆሮአቸው እንዲህ ሲል አሰማ፦

32 ሰማያት ሆይ፤ አድምጡ፤ እኔም እና
ገራለሁ፤
ምድር ሆይ፤ አንቺም የአፌን ቃል ስሚ።
2ትምህርቴ እንደ ዝናብ ትውረድ፤
ቃሌም እንደ ጤዛ ይንጠባጠብ፤
በቡቃያ ሣር ላይ እንደ ካፊያ፣
ለጋ ተክልም ላይ እንደ ከባድ ዝናብ
ይውረድ።
3እኔ የእግዚአብሔርን (ያህዌ) ስም ዐውጃለሁ፤
የአምላካችንን (ኤሎሂም) ታላቅነት አወድሱ!
4እርሱ ዐለት፣ ሥራውም ፍጹም ነው፤
መንገዱም ሁሉ ትክክል ነው፤
የማይሳሳት ታማኝ አምላክ፣
ቀጥተኛና ጻድቅ አምላክም (ኤሎሂም) እርሱ ነው።
5በእርሱ ላይ ክፋት ፈጽመዋል፤
ከነውራቸው የተነሣ ከእንግዲህ ልጆቹ
አይደሉም፤
ወልጋዳና ጠማማ ትውልዶች ናቸውሎ።
6አንተ ተላላና ጥበብ የጐደለህ ሕዝብ፣
ለእግዚአብሔር (ለያህዌ) የምትመልስለት
በዚህ መንገድ ነውን?
አባትህ ፈጣሪህሙ፣
የሠራህና ያበጀህ እርሱ አይደለምን?
7የጥንቱን ዘመን አስታውስ፤
አባትህን ጠይቅ፤ ይነግርሃልም፤
ሽማግሌዎችህንም ጠይቅ፤ ያስረዱሃል።
8ልዑል ለአሕዛብ ርስታቸውን በሰጠ ጊዜ፣
የሰውንም ዘር በለያየ ጊዜ፣
በእስራኤል ልጆችሠ ቍጥር ልክ፣
የአሕዛብን ርስት ድንበር ለየ፤

31፥28 ዘዳ4፥26፤ 30፥19፤32፥1፤ኢ ዮ20፥27፤ኢሳ26፥21
31፥29 ዘዳ4፥16፤1ነገ9፥9፤ 22፥23፤2ነገ22፥16፤ ራእ9፥20
32፥1 ዘዳ4፥26፤ መዝ49፥1፤ኤር2፥12፤ ሚክ1፥2
32፥2 2ሳሙ23፥4፤ መዝ65፥10፤68፥9፤ 72፥6፤107፥20፤ 147፥8፤ኢሳ9፥8፤ 55፥11፤ሚክ5፥7
32፥4 ዘፍ18፥25፤ 49፥24፤ዘዳ4፥35፤ 2ሳሙ22፥31፤ መዝ18፥30፤19፥7፤ 92፥15
32፥5 ቀኑ20፤ ማቴ17፥17፤ሉቃ9፥41፤ ሐሥ2፥40
32፥6 ቀኑ15፥28፤ ዘፀ4፥22፤2ሳሙ7፥24፤ መዝ94፥8፤116፥12፤ ኤር5፥21
32፥7 ዘፀ10፥2፤ ዘዳ4፥32፤ኢዮ8፥8፤ 15፥18፤20፥4፤ መዝ44፥1፤74፥2፤ 77፥5፤78፥4፤ ኢሳ46፥9፤
32፥8 ዘፍ11፥8፤ ዘኍ23፥9፤ዘዳ33፥12፥ 28፤መዝ7፥8፤74፥17፤ ኤር23፥6፤ሐሥ8፥1
32፥9 ዘዳ9፥29፤ 1ሳሙ26፥19፤ መዝ16፥5፤73፥26፤ 119፥57፤142፥5፤ ኤር10፥16
32፥10 ዘፀ19፥4፤ ዘዳ1፥19፤8፥15፤ ኢዮ12፥24፤መዝ17፥8፤ 32፥10፤107፥40፤ ምሳ7፥2፤ኤር31፥22፤ ሆሴ13፥5፤ዘካ2፥8
32፥11 ዘፀ19፥4፤ መዝ17፥8፤18፥10-19፤ 61፥4
32፥12 ቍ39፤ ዘዳ4፥35፤መሳ2፥12፤ መዝ18፥31፤81፥9፤ 106፥9፤ኢሳ43፥12፤ 45፥5፤63፥13፤ ኤር31፥32
32፥13 ዘዳ8፥8፤ 33፥24፥29፤ 2ሳሙ22፥34፤ ኢዮ29፥6፤መዝ18፥33፤ ኢሳ33፥16፤58፥14፤ ሕዝ36፥2፤ዕብ3፥19

9የእግዚአብሔር (ያህዌ) ድርሻ የገዛ ሕዝቡ፣
ያዕቆብ የተለየ ርስቱ ነውና።
10እርሱን በምድረ በዳ፣
ባዶና ጭው ባለ በረሓ ውስጥ አገኘው፤
ጋሻ ሆነው፤ ተጠነቀቀለትም፤
እንደ ዐይኑ ብሌን ጠበቀው።
11ንስር ጎጆዋን በትና፣
በጫጩቶቿም ላይ እንደምትረብብ፣
እነርሱን ለመያዝ ክንፎቿን እንደምትዘረጋ፣
በክንፎቿም እንደምትሸከማቸው፣
12እግዚአብሔር (ያህዌ) ብቻ መራው፤
ምንም ባዕድ አምላክ አብሮት አልነበረም።
13በምድር ከፍታ ላይ አወጣው፤
የዕርሻንም ፍሬ መገበው፤
ከዐለት ድንጋይ ማር አበላው፤
ከባልጩትም ድንጋይ ዘይት መገበው።
14የላሙንና የበጉን መንጋ ቅቤና ወተት፣
የሰቡትን በጎችና ፍየሎች፣
የባሳንን ምርጥ አውራ በግ፣
መልካም የሆነውንም ስንዴ፣
ማለፊያውንም የወይን ጠጅ፣
15ይሹሩንረ ወፈረ፤ ረገጠ፤
ጠገበ፤ ሰውነቱ ደነደነ፤ ለሰለሰ፤
የፈጠረውንም አምላክ (ኤሎሂም) ተወ፤
መጠጊያ ዐለት የሆነውን አዳኙንም ናቀ።
16በባዕዳን አማልክታቸው አስቀኑት፤
በአስጸያፊ ጣዖቶቻቸውም አስቈጡት።
17አምላክ ላልሆኑ አጋንንት፦
ላላወቋቸው አማልክት፣
ከጊዜ በኋላ ለተነሡ አማልክት፣
አባቶቻችሁ ላልፈሯቸው አማልክት ሠዉ።
18አባት የሆነህን ዐለት ከዳኸው፤
የወለደህን አምላክ (ኤሎሂም) ረሳኸው።
19እግዚአብሔር (ያህዌ) ይህን አይቶ ናቃቸው፤
በወንድና በሴት ልጆቹ ተቈጥቶአልና።

32፥14 ዘፍ49፥11፤ ዘኍ21፥33፤መዝ65፥9፤ 81፥16፤147፥14
32፥15 ዘፍ49፥24፤ ዘዳ31፥20፥16፤ 33፥5፤ኢሳ1፥4፥ 28፤44፥2፤58፥2፤65፥11፤ኤር5፥28፤ 15፥6፤ሕዝ14፥5፤
32፥16 ዘኍ25፥11፤ዘዳ31፥17፤ 1ነገ14፥9፤1ቆሮ10፥22
32፥17 ዘፀ32፥8፤22፥20፤ዘዳ28፥64፤ መሳ5፥8፤1ቆሮ10፥20
32፥18 መሳ3፥7፤1ሳሙ12፥9፤መዝ44፥17፥20፤ 106፥21፤ኤር2፥32፤ ሕዝ23፥35፤ ሆሴ8፥14፤13፥6 32፥19 ዘሌ26፥30፤ መዝ78፥59፤ አሞ6፥8

ሎ5 ወይም *የተጣመሙት እነርሱ እንጂ የእርሱ ልጆች አይደሉም።*
ሙ6 ወይም *ያወጣህ አባትህ።*
ሠ8 የማሶሬቱ ቅጅ፣ የሙት ባሕር ጥቅል እንዲሁም የሰብዓ ሊቃናት ትርጕም፣ *የእግዚአብሔር ልጆች* ይላሉ።
ረ15 ይሹሩን ማለት *ቅን* ወይም *ትክክለኛ* ማለት ሲሆን፣ ይኸውም እስራኤልን የሚያሳይ ነው።

31፥28 *ሰማይንና ምድርን ምስክር አድርጌ፤* የ30፥19 ማብ ይመ።

31፥29 *እጆቻችሁ በሠሯቸውም ነገሮች፤* የጣዖት ምስሎችን ለማለት ነው (4፥28፤ 27፥15 እና ማብ ይመ)።

31፥30-32፥43፤ ይህ ክፍል የሙሴ መዝሙር በመባል ይታወቃል (የዘፀ 15፥1-18፤ የራእ 15፥3 ማብ ይመ)።

32፥1 *ሰማያት ሆይ፤ አድምጡ፤* ከዚህ ጋር ተመሳሳይ የሆኑ የመግቢያ ቃሎችን በኢሳ 1፥2 እና ማብ፤ 34፥1፤ ሚክ 1፥2፤ 6፥1-2 ላይ ይመ።

32፥4 *እርሱ ዐለት ... ነው፤* የሙሴ መዝሙር ዋና ሐሳብ ነው (ቍ 15፥18፥30-31 ይመ፤ እንዲሁም የዘፍ 49፥24 ማብ ይመ)።

32፥5 *ወልጋዳና ጠማማ ትውልዶች፤* ፊል 2፥15 ይመ።

32፥6 *አባትህ፤* ኢሳ 63፥16፤ 64፥8 ይመ።

32፥7 *የጥንቱን ዘመን አስታውስ፤* የ4፥10 ማብ ይመ።

32፥8 *ልዑል፤* በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ እግዚአብሔር በዚህ ስም የተጠራው እዚህ ቦታ ብቻ ነው (የዘፍ14፥19 ማብ ይመ)። እግዚአብሔር በፍጥረት ሁሉ ላይ ጌታና ገዥ መሆኑን የሚያስገነዝብ ስም ነው። *የሕዝብን ርስት ድንበር ለየ፤* ዘፍ 10 ይመ። *በእስራኤል ልጆች ቍጥር ልክ፤* የሕዝቡ ቍጥር ምንም ያህል ሊጨምር ቢችል፣ እግዚአብሔር ለሁሉም የሚበቃ ርስት አድርጎ ከፋፍሎ እንደሚሰጣቸው የሚያመለክት ሳይሆን አይቀርም (የዘፍ 10፥2 ማብ ይመ)።

32፥10 *እንደ ዐይኑ ብሌን፤* ይህም የሚያመለክተው በቀላሉ ሊጐዳ የሚችለውን፣ ለማየት በጣም አስፈላጊ የሆነውንና የተከፈለው ዋጋ ተከፍሎ ልዩ ጥንቃቄ ሊደረግለት የሚገባውን የዐይንን ብሌን ነው።

32፥11 *በላያቸውም እንደምትረብብ፤* የዘፍ 1፥2 ማብ ይመ።

32፥13 *ከዐለት ድንጋይ ማር፤* መዝ 81፥16 ይመ። *ከባልጩት ድንጋይ ዘይት፤* ኢዮ 29፥6 ይመ።

32፥14 *ባሳን፤* የሕዝ 39፥18 ማብ ይመ። *ማለፊያውንም የወይን ጠጅ፤* ዘፍ 49፥11 ይመ።

32፥15 *ይሹሩን፤* የስሙ ትርጕም "ቅን የሆነ" ማለት ሲሆን፣

20 እርሱም፣ “ፊቴን ከእነርሱ እሰውራለሁ፤”
 “መጨረሻቸው ምን እንደሚሆንም አያለሁ አለ፤
ጠማማ ትውልድ፣
 የማይታመኑም ልጆች ናቸውና::
21 አምላክ ባልሆነው አስቀኑኝ፤
 በከንቱ ጣዖቶቻቸው አስቈጡኝ::
እኔም ሕዝብ ባልሆነው አስቀናቸዋለሁ::
 በማያስተውልም ሕዝብ አስቈጣቸዋለሁ::
22 በቍጣዬ እሳት ተቀጣጥሎአልና፤
 እርሱ እስከ ሲኦል ዘልቆ ይነዳል::
ምድርን እስከ ሰብሏ ይበላል፤
 የተራሮችንም መሠረት ያቀጣጥላል::
23 “በመዓት ላይ መዓት አመጣባቸዋለሁ::
 ፍላጻዬንም በእነርሱ ላይ እጨርሳለሁ::
24 የሚያጠፋ ራብ፣
 በልቶ የሚጨርስ ቸነፈርና ከባድ መቅ
 ሠፍት እሰድባቸዋለሁ፤
የአራዊትን ሹል ጥርስ፣
 በምድር የሚሳብ የእባብ መርዝም እሰድ
 ባቸዋለሁ::
25 ሰይፍ መንገድ ላይ ያስቀራቸዋል፤
 ቤታቸውም ውስጥ ድንጋጤ ይነግሣል፤
ጐልማሳውና ልጃገረዷ፣
 ሕፃኑና ሽማግሌው ይጠፋሉ::
26 እበትናቸዋለሁ፤
 ከሰዎችም መካከል መታሰቢያቸውን አጠ
 ፋለሁ አልሁ፤
27 ነገር ግን ጠላቶቻቸው እንዳይታበዩ፣
 ‘ድል ያደረገችው እጃችን እንጂ፣
እግዚአብሔር (ያህዌ) ይህን ሁሉ አላደረገም
 እንዳይሉ፣’”
 የጠላትን መነሣሣት ሠጋሁ::
28 አእምሮ የጐደላቸው፣
 ማስተዋልም የሌላቸው ናቸው::
29 አስተዋዮች ቢሆኑ ኖሮ ይህን በተገነዘቡ፣
 መጨረሻቸውም ምን እንደሚሆን ባስተዋሉ
 ነበር::
30 መጠጊያ ዐለታቸው ካልሸጣቸው፣
 እግዚአብሔር (ያህዌ) ካልተዋቸው በቀር፣
አንድ ሰው እንዴት ሺሁን ያሳድዳል?
 ሁለቱስ እንዴት ዐሥር ሺሁን እንዲሸሹ
 ያደርጋሉ?
31 የእነርሱ መጠጊያ ዐለት እንደ እኛ መጠጊያ
 ዐለት አይደለምና፤
 ጠላቶቻችንም እንኳ ይህን አይክዱም::
32 ወይናቸው ከሰዶም ወይን፣
 ከገሞራም እርሻ ይመጣል፤
የወይናቸው ፍሬ በመርዝ፣
 ዘለላቸውም በምሬት የተሞላ ነው::
33 ወይናቸው የእባብ መርዝ፣

32፥20 ቍ5፤ ዘዳ9፥23፤31፥17፡29፤ መዝ4፥6፤44፥24
32፥23 ቍ42፤ ዘዳ29፥21፤2ሳሙ22፥15 ኢዮ6፥4፤መዝ7፥13፤ 18፥14፤45፥5፤77፥17፤ 120፥4፤ኢሳ5፥28፤ 49፥2፤ሕዝ5፥16፤ ዕን3፥9፡11
32፥24 ቍ33፤ ዘፍ26፥1፤37፥20፤ 41፥55፤42፥5፤ ዘዳ28፥22፤ 2ሳሙ24፥13፤ 1ዜና21፥12፤ ኢዮ20፥16፤መዝ58፥4፤ 91፥6፤ኤር8፥17፤ አሞ5፥18-19፤ ሚክ7፥17
32፥25 2ዜና36፥17፤ ኢሳ13፥18፤24፥17፤ ኤር4፥31፤14፥18፤ ሰቆ1፥20፤2፥21፤ ሕዝ7፥15፤2ቆሮ7፥5
32፥26 ዘኍ14፥12፤ ዘዳ4፥27፤ኢዮ18፥17፤ መዝ18፥17፤34፥16፤ 37፥28፤109፥15፤ ኢሳ14፥20
32፥27 ዘዳ9፥26-28፤መዝ140፥8፤ ኢሳ10፥13፤ ኤር40፥2-3
32፥28 ኢሳ1፥3፤ 5፥13፤27፥11፤ ኤር8፥7
32፥29 ዘዳ5፥29፤ መዝ81፥13፤ ኢሳ47፥7፤ሰቆ1፥9
32፥30 ዘሌ26፥8፤ ዘኍ21፥34፤ 1ሳሙ12፥9፤23፥7፤ መሳ2፥14፤3፥8፤4፥2፤ 10፥7፤መዝ31፥8፤ 44፥12፤106፥41፤ ኢሳ50፥1፤ 54፥6
32፥31 ዘፍ49፥24፤ ዘፀ14፥25
32፥32 ዘዳ29፥18፤ ኢዮ6፥4፤20፥16፤ ኤር23፥14
32፥33 ቍ24
32፥34 ኢዮ14፥17፤ ኤር2፥22፤ሆሴ13፥12
32፥35 ቍ41፤ ዘፍ4፥24፤30፥2፤ ዘፀ32፥34፤መዝ17፥5፤ 35፥6፤37፥31፤38፥16፤ 54፥5፤66፥9፤73፥2፡18፤ 94፥18፤121፥3፤ ምሳ4፥19፤ኤር23፥12፤ 51፥6፤ሕዝ7፥8-9፤ ሮሜ12፥19፤ዕብ10፥30
32፥36 ዘሌ26፥43-45፤ዘዳ30፥1-3፤ መሳ2፥18፤1ነገ14፥10፤ 21፥21፤2ነገ9፥8፤ መዝ90፥13፤102፥13፤

 የመራኹ እባብም መርዝ ነው::
34 “ይህ በእኔ ዘንድ ተጠብቆ ያለ፣
 በመዝገቤስ የታተመ አይደለምን?
35 በቀል የእኔ ነው፤ እኔ ብድራትን እመልሳለሁ፤
 ጊዜው ሲደርስ እግራቸው ይሰናከላል፤
የመጥፊያቸው ቀን ቀርቦአል፤
 የሚመጣባቸውም ፍርድ ፈጥኖባቸዋል::”
36 ኀይላቸው መድከሙን፣
 ባሪያም ሆነ ነጻ ሰው አለመቅረቱን በሚያዩበት
 ጊዜ፣
እግዚአብሔር (ያህዌ) ለሕዝቡ ይፈርዳል፤
 ለአገልጋዮቹም ይራራል::
37 እንዲህም ይላል፤ “መጠጊያ ዐለት የሆኗቸው፣
 እነዚያ አማልክታቸው የት አሉ?
38 የመሥዋዕታቸውን ስብ የበሉ፣
 የመጠጥ ቍርባናቸውንም የወይን ጠጅ
 የጠጡ አማልክት ወዴት ናቸው?
እስቲ ይነሡና ይርዷችሁ!
 እስቲ መጠለያ ይስጧችሁ!
39 “እኔ ራሴ እርሱ እንደ ሆንሁ እዩ፤
 ከእኔም በቀር ሌላ አምላክ የለም፤
እገድላለሁ፤ አድናለሁም፤
 አቈስላለሁ፤ እፈውሳለሁም፤
 ከእጄም የሚያስጥል ማንም የለም::
40 እጄን ወደ ሰማይ አነሣለሁ፤
 ለዘላለምም ሕያው እንደ ሆንሁ እናገራለሁ፤
41 የሚያብረቀርቅ ሰይፌን ስዬ፣
 እጄ ለፍርድ ስትይዘው፣
ባላጋራዎቼን እበቀላቸዋለሁ፤
 የሚጠሉኝንም እንደ ሥራቸው እከፍላቸዋለሁ::
42 ሰይፌ ሥጋ በሚበላበት ጊዜ፣
 ፍላጻዬ በደም እንዲሰክሩ አደርጋለሁ፤
ደሙ የታረዱትና የምርኮኞች፣
 የጠላት አለቆችም ራስ ደም ነው::”
43 አሕዛብ ሆይ፤ ከሕዝቡ ጋር ደስ ይበላችሁ[ሀ][ለ]፤

103፥13፤106፥45፤ 135፥14፤ኢዩ2፥14፤ አሞ7፥3፤ዕብ10፥30
32፥37 መሳ10፥14፤ ኤር2፥28፤11፥12 32፥38 ዘኍ25፥1-2፤ ኤር11፥12፤44፥8፡25 32፥39 ቍ12፤ዘፀ15፥26፤ዘዳ15፥26፤ 1ሳሙ2-6፤2ነገ5፥7፤ኢዮ5፥18፤9፥12፤ 10፥7፤15፥11፤መዝ7፥2፤ 47፥3፤ 50፥22፤68፥20፤ኢሳ6፥10፤19፥22፤30፥26፤41፥4፤43፥10፡13፤ 44፥7፤46፥4፤ 48፥12፤53፥5፤57፥18፤ኤር33፥6፤ዳን4፥35፤ሆሴ5፥14፤ 6፥1፤ሚል4፥2፤ዮሐ11፥25-26፤1ጴጥ2፥24 32፥40 ዘፍ14፥22፤ 21፥33፤ራእ1፥18 32፥41 ቍ35፤መሳ7፥20፤መዝ7፥12፤45፥3፤ 137፥8፤149፥7፤ኢሳ27፥1፤34፥6፤ 66፥16፤ኤር12፥12፤24፥56፤25፥14፤ 46፥10፤50፥29፤ 51፥24፡56፤ሕዝ21፥9-10፤ናሆ1፥2 32፥42 ቍ23፤ 2ሳሙ2፥26፤ኤር12፥12፤44፥1፤46፤10፡14 32፥43 2ነገ9፥7፤ መዝ65፥3፤79፥9፤ 137፥6፤ኢሳ1፥24፤25፥9፤ 65፥18፤66፥10፤ 33፥2 ዘፀ19፥18፤ ዘኍ10፥12፤ኢሱ11፥17፤መሳ5፡4፤ መዝ50፥2፤68፥8፤ 80፥1፤89፥7፤94፥1፤ ዳን4፥13፤ 7፥10፤8፥13፤ዘካ14፥5፤ ሐሥ7፥53፤ገላ3፥19፤ዕብ2፥2፤ራእ5፥11፤ኤር9፥9፤ሮሜ15፥10፤ራእ6፥10፤

[ሀ]43 ወይም፣ *ሕዝቦች ሆይ፤ ደስ ይበላችሁ*::
[ለ]43 *የማሶሬቱ ቅጅ፣ የሙት ባሕር ጥቅል እንዲሁም የሰብዓ ሊቃናት ትርጉም፣ ሕዝቦች ሆይ፤ መላእክት ሁሉ ለእርሱ ይስገዱ ይላሉ*::

የእስራኤል ሕዝቦች የሚጠሩብት ሌላው ስም ነው:: ከዚህም በተጨማሪ ኢሳ 44፥2 እና ማብ ይመ:: *መጠጊያ ዐለት፤* ቍ 18 ይመ፤ የቍ 4 ማብ ይመ::

32፥21፤ እስራኤላውያን ስለ ክርስቶስ የተነገራቸውን የም ሥራች ቃል መረዳት ያቃታቸው መሆኑን ለመግለጽ በሮሜ 10፥19 ላይ በከፊል ተጠቅሶ ይገኛል::

32፥22 *እስከ ሲኦል ዘልቆ፤* የዘፍ 37፥35 ማብ ይመ::

32፥30 *መጠጊያ ዐለታቸው፤* የእስራኤልን አምላክ ለማለት ነው::

32፥31 *የእነርሱ መጠጊያ ዐለት፤* የእስራኤልን ጠላቶች አማልክት ለማለት ነው።

32፥34 *በመዝገቤስ የታተመ፤* እግዚአብሔር ወደፊት የሚያደርጋቸው ነገሮች ሁሉ፣ አስቀድሞ የተወሰኑ ናቸው፤ ደግሞም በተወሰነው መሠረት ይፈጸማሉ:: ኀጢአትም በጊዜው ይቀጣል::

32፥35-36፤ የእግዚአብሔርን ልጅ አለመቀበል የሚያስከትለውን ቅጣት ለማመልከት በዕብ 10፥30 ላይ በከፊል ተጠቅሶአል::

32፥35 *በቀል የእኔ ነው፤ እኔ ብድራትን እመልሳለሁ፤* በቀል የእግዚአብሔር ልዩ ሥልጣን መሆኑን ለማረጋገጥ በሮሜ 12፥19 ላይ ተጠቅሶአል::

32፥39 *ከእኔም በቀር ሌላ አምላክ የለም፤* የ4፥35 ማብ ይመ::

እርሱ የአገልጋዮቹን ደም ይመልሳል፤
ጠላቶቹንም ይበቀላል።
ምድሪቱንና ሕዝቡን ይቤዣቸዋልና።

44ሙሴም ከነዌ ልጅ ከኢያሱ ጋር መጥቶ
የዚህን መዝሙር ቃሎች በሕዝቡ ጆሮ ተናገረ።
45ሙሴም እነዚህን ቃሎች ሁሉ ለመላው
እስራኤል ተናግሮ ከጨረሰ በኋላ፣ 46እንዲህ
አላቸው፤ የዚህን ሕግ ቃሎች ሁሉ በጥንቃቄ
ይጠብቁ ዘንድ ልጆቻችሁን እንድታዟቸው፣
እኔ ዛሬ በግልጥ የምነግራችሁን ቃሎች ሁሉ
በልባችሁ አኑሩ። 47ቃሎቹ ለእናንተ ሕይ
ወታችሁ እንጂ እንዲሁ ባዶ ቃሎች አይደሉም፤
በእነርሱ የርዳኖስን ተሻግራችሁ፤ በምትወርሷትም
ምድር ረጅም ዘመን ትኖራላችሁ።

ሙሴ በናባው ተራራ ላይ መሞቱ

48በዚያችም ዕለት እግዚአብሔር (ያሕዌ) ሙሴን
እንዲህ አለው፤ 49ከኢያሪኮ ማዶ ባለው የሞዓብ
ምድር፣ ከዓባሪም ተራሮች አንዱ ወደ ሆነው
ወደ ናባው ተራራ ወጥተህ ለእስራኤላውያን
ርስት አድርጌ የምሰጣትን የከነዓንን ምድር
አሻግረህ ተመልከት። 50ወንድምህ አሮን በሖር
ተራራ ላይ እንደ ሞተና ወደ ወገኖቹ እንደ
ተሰበሰበ ሁሉ፣ አንተም በወጣህበት በዚያ
ተራራ ላይ ሙት፤ ወደ ወገኖችህም ተሰብሰብ።
51ይህ የሚሆንበት ምክንያት ሁለታችሁም
በጺን ምድረ በዳ፣ በቃዴስ በመሪባ ውሃ አጠገብ
በእኔ ላይ መታመናችሁን በእስራኤላውያን
ፊት ስላጐደላችሁና ቅድስናዬንም በእስራ
ኤላውያን መካከል ስላላከበራችሁ ነው። 52ስለዚህ
ምድሪቱን ከሩቅ ሆነህ ታያታለህ እንጂ፣ ለእስ
ራኤል ሕዝብ ወደምሰጠው ምድር አትገባም።”

ሙሴ የእስራኤልን ነገዶች ባረከ

33፥1-29 ማመ - ዘፍ 49፥1-28

33 የእግዚአብሔር (ያሕዌ) ሰው ሙሴ ከመሞቱ
በፊት ለእስራኤላውያን የሰጠው ቃለ
ቡራኬ ይህ ነው፤ 2እንዲህም አለ፦
“እግዚአብሔር (ያህዌ) ከሲና መጣ፤
በእነርሱም ላይ ከሴይር እንደ ማለዳ ፀሓይ
ወጣ፤
ከፋራን ተራራ አበራላቸው፤
ከአእላፋት ቅዱሳኑ ጋር* መጣ፤

32፥44 ዘኍ13፥8፡16
32፥46 ዘዳ6፥6፡7፤ ዮሐ1፥17፤7፥19
32፥47 ዘፀ23፥26፤ ዘዳ30፥20፤ 33፥25፤ ኢሳ65፥22
32፥48 ዘኍ27፥12
32፥49 ዘሌ14፥34፤ ዘኍ22፥1፤27፥12፤ 32፥3
32፥50 ዘፍ25፥8፤ ዘኍ20፥22፡29፤ 27፥13
32፥51 ዘኍ13፥21፤ 20፥11-13፤27፥14፤ ሕዝ47፥19
32፥52 ዘዳ3፥37፤ 34፥1-3
33፥1 ዘፍ27፥4፤ ኢሱ14፥6፤1ሳሙ2፥27፤ 9፥6፤1ነገ12፥22፤ 13፥1፤2ነገ1፥9-13፤ 5፥8፤ኤር35፥4
33፥3 ዘዳ4፥37፤ 7፥6፤ሉቃ10፥39፤ ራእ4፥10
33፥4 ዘዳ4፥2፤ ዮሐ1፥17፤7፥19፤ መዝ119፥11
33፥5 ዘፀ16፥8፤ ዘኍ23፥21፤ዘዳ32፥15፤ 1ሳሙ10፥19፤ መዝ10፥16፤149፥2
33፥6 ዘፍ34፥5
33፥7 ዘፍ49፥10
33፥8 ዘፍ29፥34፤ ዘፀ17፥7፤28፥30፤ ዘኍ14፥22፤ መዝ106፥16
33፥9 ዘፀ32፥26-29፤ መዝ61፥5፤ሚል2፥5
33፥10 ዘፀ30፥7፤ ዘሌ10፥11፤16፥12-13፤ ዘዳ17፥8-11፤31፥9-13፤ ዕዝ7፥10፤ነህ8፥18፤ መዝ119፥151፤ ኤር23፥22፤ሚል2፥6፤ መዝ51፥19
33፥11 2ሳሙ24፥23፤ መዝ20፥3፤51፥19

በስተቀኙ የሚነድ እሳት ነበር።
3በእርግጥ ሕዝቡን የምትወድ አንተ ነህ፤
ቅዱሳኑ ሁሉ በእጅህ ውስጥ ናቸው።
ከእግርህ ሥር ሁሉ ይሰግዳሉ፤
ከአንተ ትእዛዝ ይቀበላሉ፤
4ይህ ሙሴ የሰጠን ሕግ፣
የያዕቆብ ጉባኤ ርስት ነው።
5የሕዝቡ አለቆች ከእስራኤል ነገዶች ጋር
ሆነው፣
በአንድነት በተሰበሰቡ ጊዜ፣
እርሱ በይሹሩን° ላይ ንጉሥ ነበር።
6“ሮቤል በሕይወት ይኑር፤ አይሙት፤
የወገኖቹ ቍጥርም አይጐደልበት።”
7ስለ ይሁዳ የተናገረው ይህ ነው፦
“እግዚአብሔር (ያሕዌ) ሆይ፤ የይሁዳን ጩኸት
ስማ፤
ወደ ወገኖቹም አምጣው።
በገዛ እጆቹ ራሱን ይከላከላል፤
አቤቱ ከጠላቶቹ ጋር ሲዋጋ ረዳቱ ሁን!
8ስለ ሌዊም እንዲህ አለ፦
“ቱሚምህና ኡሪምህ፣
ለምትወደው ሰው ይሁን፤
ማሳህ በተባለው ቦታ ፈተንኸው፤
በመሪባም ውሃ ከእርሱ ጋር ተከራከርህ።
9ስለ አባቱና ስለ እናቱ ሲናገርም፣
‘ስለ እነርሱ ግድ የለኝም’ አለ።
ወንድሞቹን አልለያቸውም፤
ልጆቹንም አላወቃቸውም። ለቃልህ ማን
ጥንቃቄ አደረገ፤
ኪዳንህንም ጠበቀ።
10ሥርዐትህን ለያዕቆብ፣
ሕግህንም ለእስራኤል ያስተምራል።
ዕጣን በፊትህ፣
የሚቃጠለውን መሥዋዕት ሁሉ በመሠዊያህ
ላይ ያቀርባል።
11እግዚአብሔር (ያሕዌ) ሆይ፤ ኀይሉን ሁሉ ባርክለት፤
በእጁ ሥራ ደስ ይበልህ፤
በእርሱ ላይ የሚነሡበትን ሽንጣቸውን ቍረጠው፤
ጠላቶቹንም እንዳያንሠራሩ አድርገህ
ምታቸው።”

*2 ወይም በአእላፋት ቅዱሳኑ።
°5 በዚህ ስፍራና በቍጥር 26 ላይ ይሹሩን ማለት፣ ቅን ወይም ትክክለኛ ማለት ሲሆን ይኸውም እስራኤልን የሚያሳይ ነው።

እገድላለሁ … እፈውሳለሁም፤ ኢሳ 45፥7 እና ማብ ይመ።

32፥43 *ሕዝባብ ሆይ፤* ከሕዝቡ ጋር ደስ ይበላችሁ፤ በሙት ባሕር አካባቢ የተገኙ ቅጆች በዚህ ቍጥር ላይ፣ “የእግዚአብሔር መላእክት ሁሉ ይስገዱለት” የሚል ተጨማሪ ሐረግ የያዙ ሲሆን፣ ይህም ሐረግ በዕብ 1፥6 ላይ ተጠቅሶአል።

32፥47 *ሕይወታችሁ፤* የ30፥20 ማብ ይመ።

32፥50 *አሮን በሖር ተራራ ላይ እንደ ሞተ፤* 10፥6፤ ዘኍ 20፥22-29 ይመ። *ወደ ወገኖቹ እንደ ተሰበሰበ፤* የዘፍ25፥8 ማብ ይመ።

32፥51 *በጺን ምድረ በዳ፣ በቃዴስ መሪባ፤* 33፥8 ይመ፤ እንዲሁም የዘፍ 17፥7፤ የዘኍ 20፥13 ማብ ይመ። *በእኔ ላይ ያላችሁን እምነት … ስላጐደላችሁ፤* 1፥37፤ 3፥23-26፤ 4፥21-22፤ 31፥2፤ ዘኍ 20፥12 ይመ።

33፥1 *የእግዚአብሔር ሰው፤* ይህ ስያሜ ለመጀመሪያ ጊዜ የተጠቀሰው በዚህ ስፍራ ነው። ከዚህም በኋላ በኢሱ 14፥6 ላይ ሙሴን አስመልክቶ ተጠቅሶአል (የመዝ 90 ርእስ ይመ)። በኋላም ሌሎችን የእግዚአብሔር መልእክተኞች ለማመልከት ተጠቅሶአል (የ1ሳሙ 2፥27 ማብ ይመ)። *ቃለ ቡራኬ፤* ዘፍ 12፥1-3፤ 22፥15-18፤ 27፥27-29፤ 28፥10-15፤ 49፥1-28 ይመ። ሙሴ የእስራኤልን ነገዶች ሲባርክ የተናገረውን ቃል (ቍ6-25) ያዕቆብ በዘፍ 49 ላይ ልጆቹን ሲባርክ ከተናገረው ቃል ጋር ማነጻጸር አስፈላጊ ነው።

33፥2 *ሲና … ሴይር … ፋራን፤* ሕጉ የተሰጠባቸው ተራሮች ናቸው (ዘፍ 21፥21 እና ማብ፤ መሳ 5፥4-5፤ ዕን 3፥3 ይመ)። *ከአእላፋት ቅዱሳኑ፤* መላእክቱን ለማለት ነው።

33፥3 *ቅዱሳኑ፤* እስራኤላውያንን ለማለት ነው (7፥6፤ 14፥2፤ 26፥19፤ 28፥9 ይመ)።

33፥5 *ይሹሩን፤* የ32፥15 ማብ ይመ። *ንጉሥ ነበር፤* በእስ ራኤል ላይ መንገሥ የሚገባው እግዚአብሔር እንጂ ምድራዊ ገዥ አይደለም (መሳ 8፥23 እና ማብ ይመ)።

33፥8 *ቱሚምህና ኡሪምህ፤* የዘጸ 28፥30 ማብ ይመ። *ማሳህ፤* 6፥16፤ 9፥22፤ ይመ፤ እንዲሁም የዘፀ 17፥7 ማብ ይመ። *መሪባ፤* 32፥51 ይመ፤ እንዲሁም የዘፀ 17፥7 ማብ ይመ።

33፥9 *ለቃልህ ማን ጥንቃቄ አደረገ፤* ሌዋውያን፣ የመገ ናኛውን ድንኳንና የሕጉ መጽሐፍ የተቀመጠበትን ታቦት የመጠ በቅ ኀላፊነት ነበረባቸው (የ31፥9 ማብ ይመ)።

33፥10 *ሥርዐትህን ለያዕቆብ … ያስተምራል፤* የ31፥11 ማብ ይመ።

12ስለ ብንያም እንዲህ አለ:-
“*የእግዚአብሔር* (ያህዌ) ወዳጅ የሆነ በእርሱ
ተጠብቆ በሰላም ይረፍ፤
ቀኑን ሙሉ ይጋርደዋልና፤
እግዚአብሔር (ያህዌ) የሚወደውም ሰው በትከ
ሻዎቹ መካከል ያርፋል::”
13ስለ ዮሴፍ ደግሞ እንዲህ አለው:-
“*እግዚአብሔር* (ያህዌ) ምድሩን ይባርክ፤
ድንቅ የሆነውን ጠል ከላይ ከሰማይ በማውረድ፣
ከታች የተንጣለለውን ጥልቅ ውሃ በመስጠት፤
14ፀሓይ በምታስገኘው ምርጥ ፍሬ፣
ጨረቃም በምትሰጠው እጅግ መልካም ነገር፤
15ከጥንት ተራሮች በተገኘ ምርጥ ስጦታ፣
በዘላለማዊ ኰረብቶች ፍሬያማነት፤
16ምድር በምታስገኘው ምርጥ ስጦታና በሙላቷ፣
በሚቃጠለው ቊጥቋጦም ውስጥ በነበረው
በእርሱ ሞገስ::
እነዚህ ሁሉ በወንድሞቹ መካከል ገዥ በሆነው፣
በዮሴፍ ዐናት ላይ ይውረዱ::
17በግርማው እንደ በኵር ኰርማ ነው፤
ቀንዶቹም የጐሽ ቀንዶች ናቸው::
በእነርሱም ሕዝቦችን፣
በምድር ዳርቻ ላይ ያሉትን እንኳ ሳይቀር
ይወጋል፤
እነርሱም የኤፍሬም ዐሥር ሺዎቹ ናቸው፤
የምናሴም ሺዎቹ እንደዚሁ ናቸው::”
18ስለ ዛብሎንም እንዲህ አለ:-
“ዛብሎን ሆይ፤ ወደ ውጭ በመውጣትህ፣
አንተም ይሳኮር በድንኳኖችህ ውስጥ ደስ
ይበልህ፤
19አሕዛብን ወደ ተራራው ይጠራሉ፤
በዚያም የጽድቅን መሥዋዕት ያቀርባሉ::
በባሕሮች ውስጥ ያለውን በተትረፈረፈ
ብልጽግና፣
በአሸዋውም ውስጥ የተደበቀውን ሀብት
ይደሰቱበታል::”
20ስለ ጋድም እንዲህ አለ:-
“የጋድን ግዛት የሚያሰፋ የተመሰገነ ነው!
ክንድንና ራስን በመገንጣጠል፣
ጋድ እንደ አንበሳ በዚያ ይኖራል::
21ለም የሆነውን መሬት ለራሱ መረጠ፤
የአለቃም ድርሻ ለእርሱ ተጠብቆለታል::
የሕዝቡ መሪዎች በተሰበሰቡ ጊዜ፣
የእግዚአብሔርን (ያህዌ) የቅን ፈቃድና፣
በእስራኤል ላይ የበየነውን ፍርዱን ፈጸመ::”

22ስለ ዳንም እንዲህ አለ:-
“ዳን ከባሳን ዘሎ የሚወጣ፣
የአንበሳ ደቦል ነው::”
23ስለ ንፍታሌምም እንዲህ አለ:-
“ንፍታሌም *በእግዚአብሔር* (ያህዌ) ሞገስ
ረክቶአል፤
በበረከቱም ተሞልቶአል፤
ባሕሩንና የደቡብን ምድር ይወርሳል::”
24ስለ አሴርም እንዲህ አለ:-
“አሴር ከሌሎች ልጆች ይልቅ የተባረከ
ነው፤
በወንድሞቹ ዘንድ ተወዳጅ ይሁን፤
እግሩንም በዘይት ውስጥ ያጥልቅ::
25የደጃፍህ መቀርቀሪያ ብረትና ናስ ይሆናል፤
ኀይልህም በዘመንህ ሁሉ ይኖራል::
26አንተን ለመርዳት በሰማያት ላይ፣
በግርማው በደመናትም የሚገሠግሥ፣
እንደ ይሹሩን ስምላክ (ኤሎሂም) ያለ ማንም የለም::
27ዘላለማዊ ስምላክ (ኤሎሂም) መኖርያህ ነው፤
የዘላለም ክንዶቹም ከሥርህ ናቸው፤
‘እርሱን አጥፋው!’ በማለት፣
ጠላትህን ከፊትህ ያስወግደዋል::
28 ስለዚህ እስራኤል ብቻውን በሰላም
ይኖራል፤
የሰማያት ጠል በሚወርድበት፣
እህልና የወይን ጠጅ ባለበት ምድር፣
የያዕቆብ ምንጭ የሚነካው የለም::
29እስራኤል ሆይ፤ አንተ ቡሩክ ነህ፤
እግዚአብሔር (ያህዌ) ያዳነው ሕዝብ፣
እንዳንተ ያለ ማን አለ?
እርሱ ጋሻህና ረዳትህ፣
የክብርህም ሰይፍ ነው::
ጠላቶችህ በፍርሀት ከፊትህ ያፈገፍጋሉ፤
አንተም የማምለኪያ ኰረብታቸውን መረማመጃ
ታደርጋለህ::

የሙሴ መሞት

34 ሙሴ ከሞአብ ሜዳ ተነሥቶ ለኢያሪኮ
ትይዩ ወደ ሆነው ፈስጋ ጫፍ፣ ወደ
ናባው ተራራ ወጣ:: በዚያም *እግዚአብሔር*
(ያህዌ) ምድሪቱን ሁሉ አሳየው፤ ይኸውም
ከገለዓድ እስከ ዳን፣ 2ንፍታሌምን ሁሉ፣

33፥12 ዘፍ35፥18፤ ዘፀ19፥4፤28፥12፤ ዘዳ4፥37-38፤ 12፥10፤32፥8፤ መዝ60፥5፤127፥2፤ ኢሳ5፥1
33፥13 ዘፍ27፥28፤ 30፥24፤መዝ148፥7
33፥15 ዕን3፥6
33፥16 ዘፍ37፥8፤ ዘፀ3፥2
33፥17 ዘፍ41፥51: 52፤ዘኍ23፥22፤ 1ሳሙ2፥10፤ 2ሳሙ22፥3፤1ነገ22፥11፤መዝ44፥5፤ ሕዝ34፥21
33፥18 ዘፍ30፥18:20
33፥19 ዘፀ15፥17፤ መዝ4፥5፤48፥1፤ 51፥19፤ኢሳ2፥3፤ 18፥7፤23፥18፤ 45፥14፤60፥5:11፤ 61፥6፤65፥11፤66፥20፤ ኤር31፥6፤ሐጌ2፥7፤ ዘካ14፥14
33፥20 ዘፍ30፥11፤ ዘዳ3፥12-17
33፥21 ዘኍ32፥1-5: 31-32፤34፥14፤ ኢሳ22፥1-3
33፥22 ዘኍ1፥38፤ 49፥16
33፥23 ዘፍ30፥8
33፥24 ዘፍ30፥13፤ 49፥20፤ዘዳ32፥13
33፥25 ዘዳ32፥47፤ ነህ3፥3፤7፥3፤ መዝ147፥13
33፥26 ዘፀ15፥7፤ ዘዳ10፥14፤32፥15፤ 2ሳሙ22፥10፤ መዝ18፥9:10፤68፥4: 33፤104፥3፤ዳን7፥13
33፥27 ዘፍ21፥33፤ ዘፀ15፥18፤34፥11፤ ዘዳ7፥2፤ኢሱ24፥18፤ መዝ9፥9፤84፥1፤ 90፥1፤91፥9፤ ኢሳ40፥28፤57፥15
33፥28 ቍ13፤ ዘፍ27፥28፤ዘፀ33፥16፤ ዘሌ25፥18፤ዘዳ32፥8፤ መዝ16፥9፤ምሳ1፥33፤ ኢሳ14፥30፤
33፥29 ዘፍ15፥1፤ ዘፀ18፥4፤ዘኍ33፥52፤ ዘዳ4፥7፤32፥13፤ 2ሳሙ22፥45፤ መዝ1፥1፤10፥14፤ 18፥1:44፤27፥1:9፤ 30፥10፤32፥1-2፤54፥4፤ 66፥3፤70፥5፤81፥15፤ 115፥9-11፤118፥7፤ 144፥15፤ኢሳ45፥24፤ ሆሴ13፥9፤ዕን3፥19
34፥1 ዘፍ14፥14፤ ዘኍ21፥20፤32፥3፤ ዘዳ32፥49:52፤
34፥2 ዘፀ23፥31

33፥13 *ስለ ዮሴፍ፤* ሙሴ የእስራኤልን ነገዶች ሲባርክ፣ ከዮሴፍ ጋር የዮሴፍን ልጆች ኤፍሬምንና ምናሴን ጨምሮ ባረከ (ቊ 17):: *ጠል ከላይ ከሰማይ ... ጥልቅ ውሃ፤* የዘፍ 49፥25 ማብ ይመ::

33፥15-16፤ ዘፍ 49፥26 እና ማብ ይመ::

33፥16 *ምድር በምታስገኘው ምርጥ ስጦታና በሙላቷ፤* ከእግዚአብሔር ባርኮት የተነሣ፣ በማእከላዊ ከነዓን ለዮሴፍ የተሰጠው ምድር ከወትሮው በተለየ ሁኔታ ለምና ፍሬያማ ነበር:: *በሚቃጠለው ቊጥቋጦ ውስጥ በነበረው፤* ዘፀ 3፥1-6 ይመ::

33፥19 *በባሕሮቹ ውስጥ ያለውን የተትረፈረፈ ብልጽግና፣ በአሸዋ ውስጥ የተደበቀውን ሀብት፤* በባሕር ውስጥ የሚገኙትን ልዩ ልዩ ሀብቶች ለማለት ነው (የዘፍ 49፥13 ማብ ይመ)::

33፥21 *ለም የሆነውን መሬት ለራሱ መረጠ፤* ይህን ያደረገው ለከብቶቹ ሲል ነው (3፥12-20 ይመ)

33፥22 *ከባሳን ዘሎ የሚወጣ፤* ዘሎ የሚወጣው ዳን ሳይሆን፣ የአንበሳው ግልገል ነው:: በሌላ በኩል ደግሞ “ከእፍኝት ይሸሻል” ተብሎ ሊተረጐም ይችላል፤ የኋላ ኋላ ዳን ራሱ እንደ እፍኝት ቢሆንም (ዘፍ 49፥17 ይመ)፣ የቀድሞ ታሪኩ ግን ፈሪ እንደ ነበር ያሳያል::

33፥23 *ባሕሩ፤* የገሊላን ባሕር ለማመልከት ነው:: የንፍታሌም ምድር ከሜሮም ውሆች በስተ ሰሜን ጀምሮ እስከ ገሊላ ባሕር ደቡብ ድረስ ይዘልቃል::

33፥26 *በደመናት ላይ የሚገሠግሥ፤* የመዝ 68፥4 ማብ ይመ:: *ይሹሩን፤* የ32፥15 ማብ ይመ::

33፥29 *ጋሻህ፤* የዘፍ 15፥1 ማብ ይመ:: *የማምለኪያ ኰረብታቸውን፤* የ1ነገ 3፥2 ማብ ይመ::

34፥1 *ሙሴ ... ወደ ናባው ተራራ ወጣ፤* በ32፥48-52 ላይ እግዚአብሔር የተናገረውን በመታዘዝ ነው:: *ፈስጋ፤* አንዳንድ ጊዜ የናባው ተራራ ተብሎ ይጠራል::

የኤፍሬምንና የምናሴን ግዛት፣ እስከ ምዕራብ
ባሕር[†] ድረስ ያለውን የይሁዳን ምድር
ሁሉ፣ 3 ኔጌብንና የዘንባባ ከተማ ከሆነችው
ከኢያሪኮ ሸለቆ እስከ ዞዓር ያለውን ምድር
ሁሉ ነው። 4 ከዚያም በኋላ *እግዚአብሔር* (ያህዌ)
ሙሴን "ለአብርሃም፣ ለይስሐቅና ለያዕቆብ፣
'ለዘሮቻችሁ እሰጣለሁ' ብዬ በመሐላ ቃል
የገባሁላቸው ምድር ይህች ናት። በዐይንህ
እንድታያት አድርጌአለሁ፤ ነገር ግን ወደዚያ
አትሻገርም" አለው።

5 *እግዚአብሔር* (ያህዌ) እንደ ተናገረው *የእግ
ዚአብሔር* (ያህዌ) አገልጋይ ሙሴ በሞዓብ
ምድር ሞተ። 6 በሞዓብ ምድር በቤተ ፌጎር
ፊት ለፊት ባለው ሸለቆ ቀበረው[‡]፤ ይሁን
እንጂ መቃብሩ የት እንደ ሆነ እስከ ዛሬ
ማንም አያውቅም። 7 ሙሴ በሞተ ጊዜ ዕድሜው
መቶ ሃያ ዓመት ነበር፤ ሆኖም ዐይኑ አልፈ
ዘዘም፤ ጕልበቱም አልደከመም። 8 የልቅሶ
ውና የሐዘኑ ጊዜ እስኪያበቃ ድረስ እስራ
ኤላውያን በሞዓብ ሜዳ ሠላሳ ቀን አለቀሱለት።

9 ሙሴ እጆቹን ጭኖበት ነበርና፣ የነዌ
ልጅ ኢያሱ በጥበብ መንፈስ ተሞላ። ስለዚህ
እስራኤላውያን አደመጡት፤ *እግዚአብሔር*
(ያህዌ) ሙሴን አዞት የነበረውንም ሁሉ አደረጉ።

10 *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ፊት ለፊት ያወቀው
እንደ ሙሴ ያለ ነቢይ ከዚያ ወዲህ በእስራ
ኤል አልተነሣም። 11 *እግዚአብሔር* (ያህዌ) ልኮት፣
እነዚያን ታምራዊ ምልክቶችና ድንቆች ሁሉ
በግብፅ በፈርዖን፣ በሹማምንቱና በምድሪቱ
ሁሉ ላይ እንዲያደርግ የላከውን ያደረገ ማንም
ሰው አልነበረም። 12 ሙሴ በእስራኤል ሁሉ ፊት
ያሳየውን ታላቅ ኀይል ያሳየ ወይም ያደረገውን
አስፈሪ ተግባር የፈጸመ ማንም ሰው የለም።

34፥3 ዘፍ12፥9፤ 13፥10፤2ዜና28፥15፤ መሳ1፥16፤ 3፥13
34፥4 ዘፍ12፥7፤ 28፥13፤ዘጸ3፥23፤ ኢሱ21፥43
34፥5 ዘፍ25፥8፤ ዘኍ12፥7፤
34፥6 ዘዳ3፥29፤ ይሁ1፥9
34፥7 ዘፍ15፥15፤ 27፥1፤ዘፀ7፥7
34፥8 ዘፍ37፥34፤ ዘኍ21፥11፤ዘዳ1፥3፤ 2ሳሙ11፥27
34፥9 ዘፍ41፥38፤ ዘፀ28፥3፤ዘዳ31፥14፤ ኢሳ11፥2፤ሐሥ6፥6
34፥10 ዘፍ20፥7፤ ዘፀ33፥11፤ ዘዳ18፥15:18
34፥11 ዘፀ11፥3፤ ዘዳ4፥34
34፥12 ዘዳ4፥34፤ ዕብ3፥1-6፤

[†]2 ይኸውም የሜዲትራንያን ባሕር ነው።
[‡]6 ወይም፣ *ተቀበረ* ተብሎ መተርጐም ይቻላል።

34፥4 *በመሐላ ቃል የገባሁላቸው ምድር፤* 1፥8፤ ዘፍ 12፥1፤ 15፥18 እና ማብ፤ ዘፀ 33፥1 ይመ።

34፥5 *የእግዚአብሔር አገልጋይ፤* እግዚአብሔር ታላቅ ንጉሥ እንደ መሆኑ የእርሱ አገልጋይ እንዲሆኑ የተመረጡ ሰዎችን የሚያመለክት ልዩ መጠሪያ ነው፤ እነዚህ ሰዎች የእግዚአብሔር ንጉሣዊ አገዛዝ አባል በመሆን ያገለግላሉ፤ ለምሳሌ አብርሃም (ዘፍ 26፥24)፣ ሙሴ (ዘፀ 14፥31)፣ ኢያሱ (ኢሱ 24፥29)፣ ዳዊት (2ሳሙ 7፥5)፣ ነቢያት (2ነገ 9፥7)፤ የእስራኤል ሕዝብ በጥቅሉ (ኢሳ 41፥8)፤ ከዚህም በላይ እግዚ አብሔር ዐላማውን ከግብ ለማድረስ የመረጣቸው የአሕዛብ ነገሥታት እንኳ የእግዚአብሔር አገልጋይ ተብለዋል (ኤር 25፥9)። እንዲሁም የዘፀ 14፥31፤ የኢሳ 42፥1-4 ማብ ይመ።

34፥6 *ቤት ፌጎር፤* የ3፥29 ማብ ይመ።

34፥7 *ዕድሜው መቶ ሀያ ዓመት ነበረ፤* 31፥2 ይመ። ይህም እያንዳንዱ 40 ዓመትን ያቀፈ ሦስት ትውልዶችን የሚያመለክት ሳይሆን አይቀርም።

34፥8 *ሠላሳ ቀን አለቀሱለት፤* ዘፍ 50፥3 እና ማብ ይመ።

34፥10 *ፊት ለፊት፤* ዘኍ 12፥8 እና ማብ ይመ። *እንደ ሙሴ ያለ ነቢይ ከዚያ ወዲህ በእስራኤል አልተነሣም፤* የ18፥15 ማብ ይመ።

34፥12 *ማንም ሰው የለም፤* ጌታ ኢየሱስ እስከመጣበት ጊዜ ድረስ ከሙሴ የሚበልጥ ሰው አልተነሣም ነበር። "አገልጋዩ" ሙሴ (ዕብ 3፥5) "ልጅ" ከሆነው ከክርስቶስ (ዕብ 3፥6) ጋር እንዴት እንደተነጻጸረ በዕብ 3፥1-6 ላይ ይመ።